

Robert Bellarmin

O věčné blaženosti
svatých

O VĚČNÉ BLAŽENOSTI SVATÝCH

svazek sedmý

Robert Bellarmin

**O věčné blaženosti
svatých**

Poděkování za spolupráci na přípravě knihy
zasluhují Jiří Dvořák a Dagmar Kopecká

Robert Bellarmin provinciálovi jezuitů, 16. června 1599

Drahý otče provinciále.

Stále myslím na to, že bych se rád vzdal kardinálského purpuru, nevím však, jak to udělat. Spíše se obávám, že má snaha by byla bezvýsledná, a lidé by řekli, že to byla další z mých póz. A pak také nevím, zdali by Bůh chtěl, abych to odmítl, neboť bylo jeho vůlí, že jsem byl přinucen tuto hodnost přijmout. Kdybych zavádl nějaké novinky ve svém způsobu života – například snížení počtu lidí v mých službách nebo oblékání prostých šatů – určitě by to přivedlo lidi na myšlenku, že si přeji zahájit reformy, jež by mi ani ti nejasketičtější a nejctnostnější kardinálové neradili ani neschvalovali. Svatý Antonín píše ve svém traktátu O stavu kardinálů (*De statu cardinalium*), že jistá nádhera je nutná, má-li svět k posvátnému kolegiu kardinálů pociťovat náležitou úctu. Snažím se jako obvykle o to, udržet svou důstojnost, a má okázalost aby byla co nejskromnější. Mezi těmi svými druhy, kteří nejsou ani extravagantní ani pompézní, kteří se drží zlaté střední cesty, ale nepostrádají eleganci a distingovanost, jsem počítán mezi nejméně elegantní a distingované. Vskutku v mezích řádu a slušnosti ještě nevypadám obnošeně.

Toto všechno Vám píšu, otče, neboť Vy jako můj duchovní vůdce a učitel byste mě měl napomenout, vedu-li si špatně, abych se tak s Vaší pomocí mohl navrátit na cestu moudrosti. Nyní Vám uvedu další podrobnosti. Mám ve svých službách deset mužů, kteří konají různé sekretářské práce. Většina z nich má dva sluhy. Dále mám dvanáct sluhů a služek pro práci v domě a ve stájích, takže moje domácí služebnictvo nepřesahuje počet třiceti lidí. S každým z nich jsem při jejich přijetí do služby osobně hovořil a sdělil jsem jim, že podle pravidel mé domácnosti bude klení, necudnost nebo jiný těžký hřích znamenat jejich okamžité propuštění. Scházím se s nimi každý týden a vážně je nabádám, aby vedli dobrý život a plnili své křesťanské povinnosti. Modlím se breviář v předepsaných kanonických hodinách, jako dříve. A také se podle svého starého zvyku postím ve středu a v pátek.

Snažím se nikdy nenechat chudáky odejít pryč s prázdnou, ale jelikož sám jsem poměrně chudý, mohu rozdávat pouze malé částky. Stanu-li se někdy bohatým, budu při rozdávání almužen štědřejší, jak nám to radí Tobit. Náš Pán ví, že to není touha hromadit majetek, jež mi brání dávat více těm, kdo mě o almužnu žádají, neboť nechovám sebemenší náklonnost k penězům a majetku. Co se týká umrtvování, bojím se, že žiněné košile, spaní na podlaze a strava pouze z chleba a vody mi příliš nesvědčí, je mi už téměř šedesát a moje zdraví je chatrné. Domnívám se, že bych tato strádání dlouho nevydržel. Avšak, nehledě na to, pokud byste mi to jako člověk moudrého ducha doporučil, pak myslím, že bych nebyl

© překlad: Zdeněk Kašička, 2001
© úvod: Pavel Mareš, 2001
© první vydání: Krystal OP, 2001
© obálka: Tatiana Svatošová, 2001

ISBN 80-85929-47-3

sveden svou sebeláskou, a byl bych ochoten to konat. Nejdříve jsem si chtěl pořídit pouze jeden kočár, ale brzy jsem zjistil, že potřebuji druhý pro dopravu svých sekretářů, bez nichž nelze navštěvovat papežské bohoslužby a úřady konzistoře. Jistěže by mě mohli svést moji přátelé, ale pak bych se těžko dostával zpátky domů. Pokud bych tedy neměl druhý kočár, mí sekretáři by museli chodit pěšky, a to by nebylo správné. Nábytek v mém domě je co nejjednodušší, nenechal jsem si také vyšít svůj erb na koberce a na potahy v hale, třebaže je to obecným zvykem. Všechny židle kromě čtyř jsou z nezdobené kůže. Ty čtyři jsou potažené sametem, používám je však jen tehdy, když přijdou na návštěvu kardinálové, velvyslanci nebo jiní význační lidé. Ostatní nábytek je opravdu velmi prostý a nikdo by ho nemohl nazvat cenným. Nenosím nic hedvábného a v mém šatníku najdete pouze běžné laciné vlněné oděvy.

Píši Vám toto vše proto, abyste mi svou moudrou radou ulehčil v mých pochybnostech, a přímou mi řekl, co mám dělat. Jste mým blízkým přítelem, a proto Vám píšu; nechtěl bych však, aby se to dověděl někdo jiný. Papež si přál, abych přijal úřad biskupa ve svém rodném kraji, Montepulcianu, ale abych přitom zůstal v Římě. Nepřijal jsem tyto podmínky. Uvědomuji si totiž nebezpečí plynoucí z nepřítomnosti biskupa v diecézi. Pokud by mi však dovolil přestěhovat se tam, neváhal bych, neboť soudím, že úřad biskupa je duchovněji, bezpečněji a poskytuje větší možnost konat dobro a projevovat křesťanskou lásku než úřad kardinála, nepochybně posvátný, mající však v sobě mnoho světského. Nezapomněl jsem na nebezpečí a obtíže, jež zahrnuje péče o duše, avšak když nás Bůh povolal, nežádali jsme po něm nejdříve záruky bezpečí. Poslušnost je jistě tím nejbezpečnějším stavem, neboť, podle svatého Františka, z poslušnosti plyne prospěch a z vysokých úřadů nebezpečí. Musíme však spíše volit takovou cestu, jež se nejvíce líbí Bohu a zároveň je nejméně nebezpečná pro naše duše.

Omlouvám se Vám za tak dlouhý dopis. Modlete se za mne, otče, nedočkavě čekám na Vaši radu. Prosim Vás celým srdcem: Přitáhněte mě s sebou do nebe, i když se tomu budu vzpírat.

Buďte s Bohem

Robert Bellarmin

ÚVOD

ŽIVOT ROBERTA BELLARMINA

Svatý Robert (Robertus Franciscus Romulus) se narodil 4. října 1542 v Montepulcianu jako třetí z dvanácti dětí Vincenza Bellarmina, příslušníka nižší toskánské šlechty. Jeho matkou byla Cinzia z rodu Cervini, sestra známého kardinála Marcella Cerviniho. Cervini během prvních deseti let několikrát předsedal jednání Tridentského koncilu a v dubnu 1555 byl jako Marcellus II. zvolen novým papežem (jeho pontifikát trval pouhé tři týdny). První vzdělání Bellarmin nabyt na latinské škole v Montepulcianu, další vzdělání nastoupil v patnácti letech také ve svém rodišti, na právě založené jezuitské koleji, záhy se v něm zrodil i úmysl stát se jezuitou. Do Tovaryšstva Ježíšova skutečně vstoupil 21. září 1560 a brzy byl připuštěn k prvním slibům. V následujících třech letech studoval filozofii na jezuitské koleji v Římě (Collegio Romano, dnes známější jako Gregoriánská univerzita). Poté co v ní získal titul magistra, byl jako učitel filozofie a rétoriky poslán nejdříve do Florencie a pak do Mondoví (v oblasti Piemont). Studium teologie začal v roce 1567 v Padově, již po dvou letech ho však František Borgiáš, generál řádu, poslal do Lovaně (v dnešní Belgii) nejen dokončit studia, ale také tu kázat proti herezím.

Roku 1569 se stal prvním profesorem na teologické koleji, kterou v Lovani jezuité založili, a v témže roce byl vysvěcen na kněze. Pro studenty přednášel výklad Teologické sumy sv. Tomáše Akvinského, jako kněz si brzy získal respekt nejen katolíků, ale i mezi protestanty. V tomto období, asi pětiletém, se do hloubky zabýval i Písmem a církevními Otcí, sepsal hebrejskou gramatiku a zpracoval si materiál pro práci mapující patristickou literaturu (pod názvem *Církevní spisovatelé* vyšla r. 1613). Bellarminovým hlavním úkolem v Lovani ale bylo seznámit se zevrubně se způsobem protestantské věroučné argumentace a neméně též nacházet na tuto argumentaci správnou a účinnou intelektuální reakci na katolické straně. Měl tu i první vážný teologický spor, na téma milosti a svobodné vůle s Michaelem de Bay (Baius).

Kvůli zdravotním problémům opustil v roce 1575 Lovaně, byl převeden do Říma a po zotavení, roku 1576, pověřen papežem Řehořem XIII., aby na Collegiu Romano vedl výuku nově zřízeného předmětu, kontroverzí. Ke svým novým studentům promlouval úhrnně v letech 1576–1588 (nejpočetnější skupinou mezi nimi byli budoucí jezuitští misionáři v Anglii a Němec-

ku) a z přednášek vzešlo Bellarminovo klíčové dílo, které založilo jeho slávu a po dlouhá léta mělo vliv na celou křesťanskou Evropu. *Rozpravy o kontroverzích mezi křesťanskou vírou a heretiky naší doby* ve třech svazcích (1. sv. r. 1586, 2. sv. 1588 v Ingolstadtě, 3. sv. 1593 v Benátkách) byly impozantním pokusem o systematizaci různých věroučných sporů doby. V teologickém zkoumání Bellarmin zdůrazňoval historický aspekt (na úkor filozofické spekulace) a tím se odlišoval jak od středověkých scholastiků, tak od proudu tzv. druhé scholastiky, reprezentované především Španěly Suárezem a Bañezem. Jako polemicko-apologetický spis se *Kontroverze* staly nadlouho nepřekonaným dílem, i když lze samozřejmě předpokládat, že s vývojem historické kritiky se hodnota určitých argumentů snížila. Za zmínku stojí, že se Bellarminovi na jeho dílo dostalo neprodleně odvety v podobě polemik a reakcí různé úrovně, v německém Heidelbergu vznikla dokonce zvláštní kolej zaměřená proti němu (Collegium Anti-Bellarminianum).

V roce 1588 byl na římské koleji ustanoven otcem spirituálem a zahájil katechetickou výuku. V roce 1590 plnil na přání Sixta V. spolu s kardinálem Enricem Gaetanem diplomatické posláni ve Francii, zmítané občanskou válkou. Při hájení práv církve v této zemi napsal jménem kardinála Gaetaniho list francouzským biskupům, ve kterém je varoval před rozkošem. Na tomto místě ho zastihla zpráva, že Sixtus V., jemuž dedikoval první svazek svých *Kontroverzí*, navrhuje dát toto dílo na index, a to kvůli Bellarminovu názoru, že papež v časných záležitostech disponuje pouze nepřímou mocí. K naplnění tohoto opatření nedošlo a Sixtův nástupce Urban VII. jeho rozhodnutí okamžitě zrušil. Další papež Řehoř XIV. (vládl od prosince 1590 do října 1591) dokonce první část *Kontroverzí* ocenil zvláštním papežským schválením. Poté co ukončil francouzskou misi, se Bellarmin vrací zpátky do Říma na místo spirituála koleje. Zakrátko, v červnu 1591, zde stojí vedle úmrtního lůžka mladičkého Aloise Gonzagy.

Velmi významná z církevně politického i biblistického hlediska je Bellarminova úloha při vzniku řádně revidovaného textu latinské bible, Vulgaty. Revizi latinského překladu sv. Jeronýma nařídil už Tridentýský koncil, za následujících papežů práce významně pokročily a byly přivedeny skoro ke konci. Bellarmin se tohoto uzavírajícího díla biblické komise na počátku 90. let účastnil, a věděl tak, že se papež Sixtus V. poněkud uspěchaně rozhodl všechna nejistá místa a zvažované změny posoudit sám a v krátké době celý text i vydat. Náklad takto zpochybnitelné vulgátní edice byl už vtištěn, zčásti i distribuován, v těchto exemplářích byla také vtištěna úvodní bu-la, kterou měla být „sixtinská“ bible uvedena v platnost v katolickém světě. Chyběl už jen právně nezbytný oficiální promulgační akt, jímž by revidovaná Vulgata byla představena světu – a toho se již Sixtus nedomohl. Bezprostředně nato se ozvaly hlasy s tím, které chyby je třeba opravit. Všichni stáli před delikátním problémem: Jak „sixtinskou“ edici Vulgaty nahradit vydá-

ním řádným, opraveným, a přitom se vyhnout tomu, aby bylo poškozeno Sixtovo jméno? Bellarmin navrhuje, aby i nové vydání neslo papežovo jméno a aby se v něm objevila předmluva, která by celou situaci vysvětlila. Sixtus sám si prý předsevzal, a to kvůli některým omylům knihsazečů i jiných,¹ jež se do bible dostaly, že se má připravit nové vydání. Tato Bellarminova formulace, která se v předmluvě k Vulgatě skutečně objevila, byla někdy podezírána z účelovosti, žádný pádný důkaz pro toto podezření se ale nenašel. V Bellarminův prospěch naopak mluví jeho pověst jakožto člověka velice svědomitého v hodnocení svých současníků. Není rovněž pravděpodobné, že by se vysloveně lživým tvrzením chtěli poskvřit jeho kolegové v biblické komisi, kteří jeho návrh přijali, a papež Klement VIII. (1592–1605), který souhlasil s tím, aby se předmluva z Bellarminova pera stala stálou součástí tzv. klementinských (resp. sixto-klementinských) vulgát. Od tehdejšího sekretáře biblické komise Angela Roccy máme zaznamenanou osobní písemné svědectví, zachované v připravovaném konceptu jeho předmluvy (připojeno ke kopii sixtinské edice, v níž jsou zaznamenány opravy z edice klementinské, uloženo v Bibliotece Angelice v Římě): *Zatímco [papež Sixtus] začal zkoumat chyby mající původ u knihsazečů i veškeré textové změny a odlišné názory různých lidí, a to kvůli tomu, aby se v celé záležitosti mohl později rozhodnout a uveřejnit edici Vulgaty tak, jak bylo třeba, zaskočila ho smrt a on nemohl dokončit to, co začal.*²

Na konci roku 1592 se Bellarmin stal superiorem Collegia Romana a koncem roku 1594 provinciálem jezuitů v Neapoli. Na začátku roku 1597 ho papež Klement VIII. povolal zpět do Říma a učinil ho svým osobním teologickým poradcem, mimoto měl místo v kongregaci pro biskupy a v posvátném oficiu (inkvizici). Papež ho pověřil též sepsáním dvou katechismů, jednoho menšího pro děti, druhého k rukám učitelů náboženství. Obě shrnuté katolické víry vyšla v Římě v letech 1597 a 1598. Menší obsahuje 96 stručných otázek a odpovědí, větší sestává z 273 otázek a odpovědí na ně jsou delší a jdou do větší hloubky.³ Bellarminovy katechismy se brzo rozšířily, podobně jako na protestantské straně katechismus Martina Luthera. Vzájemný zápas protestantské reformace a katolické protireformace se totiž nevedl ani tak na půdě univerzit a učených polemik, jako spíše mezi prostý-

¹ aliqua vitia vel typographorum vel aliorum

² dum errores ex typographibus ortos, et mutationes omnes, atque varias hominum opiniones recognoscere coepit, ut postea de toto negotio deliberare atque Vulgatam editionem, prout debeat, publicare posset, morte praeventus quod coeperat perficere non potuit

³ Obě příručky k užívání slavnostně schválil Klement VIII., obě byly překládány až do 1. vatikánského koncilu (kratší do 62 jazyků), a v Itálii nevyšly z oběhu dokonce ani během 20. století. Tak rozšířenou knihou byla mezi katolíky snad jen Bible a Kempenského *Následování Krista*.

mi lidmi. Kromě dogmatických střetů musely mít už napořád obě strany na mysli otázku, kam jejich myšlenky dosáhnou.

Když se roku 1598 dozvěděl, že ho jmenují kardinálem, naplnilo ho to prý úžasem, protože podle řádových konstitucí nebylo obvyklé, aby jezuita přijímal církevní hodnost. A když pak roku 1599 došlo ke kardinálskému jmenování, papež nezapomněl zdůraznit, že církev nemá ve svých řadách nikoho, kdo by se jako učitel Bellarminovi mohl rovnat. Jako jezuita nepomáhal spolu s dominikánem kardinálem d'Ascolim na přelomu století řešení sporu mezi molinisty a tomisty kardinálu Madruzzimu, předsedajícímu kongregaci *de auxiliis gratiae*, která byla založena roku 1597 speciálně kvůli této otázce. Oběma stranám běželo o to, jak Bůh působí na lidské jednání, o otázku predestinace a lidské svobody: molinisté kladli důraz spíše na svobodné lidské jednání, tomisté spíše na Boží svrchovanost. Každá strana tu druhou obviňovala z nepravověrnosti. Bellarmin se proti vzájemnému kaceřování stavěl. To za své ze začátku přijímal i papež Klement VIII., později se ale rozhodněji přiklonil ke stanovisku tomistickému. Celý spor se nepodařilo dořešit nikomu; papež Pavel V. ho později ukončil zákazem vzájemného odsuzování.

Snad kvůli poněkud překerní situaci, do které se kardinál Bellarmin svým postojem dostal, ho papež roku 1602 poslal na arcibiskupský stolec v Kapui (město poblíž Neapole). Pro kardinála nastala v jeho šedesáti letech naprosto nová situace, protože se do té doby nenasazoval v běžné biskupské službě. Během tří dalších let se ve své arcidiecézi snažil uvádět do života katolickou reformu, danou závěry Tridentského koncilu. Reformoval zbožná bratrstva, aspoň jednou za rok navštívil každou farnost své arcidiecéze, kázal nejen ve své katedrále, ale zejména na venkově. Zvláštní pozornost každoročními peněžními příspěvky věnoval chudým. Papež Klement VIII. zemřel roku 1605, po něm na pouhých šestadvacet dní nastoupil Lev XI. a poté Pavel V. Nový papež Bellarmina opět povolal do Říma a učinil z něj svého důvěrníka. Robert tak mimo jiné stanul v čele vatikánské knihovny a jako důležitý člen kurie byl vázán prací v různých kongregacích.

Kardinál Bellarmin později zasahoval v některých politických sporech. V roce 1606 se vyostřily vztahy mezi Svatým stolcem a Benátskou republikou, která zamýšlela církev odejmout některá nadační práva. Bez konzultace s papežem měli být benátské kněží také podřízeni přímo civilnímu soudu, zatímco dosud byli z jejich jurisdikce vyňati. Po hrozícím papežském interdikt a po odmítavé benátské reakci byl Bellarmin pověřen, aby Benáťanům odpověděl. Celou záležitost se podařilo v dalším roce dovést ke smírnému konci. Vážnější situace, vyžadující několikaleté polemické úsilí, byla v Anglii za krále Jakuba I. Král na svých poddaných vyžadoval přísahu věrnosti, zahrnující i respektování královské svrchovanosti ve věcech církevních. Svatý stolec přísahu neuznával, Bellarmin v této věci napsal hlavě anglických ka-

tolíků Blackwellovi, který přísahu po nátlaku podepsal. Jakub I. na to v roce 1608 anonymně odpověděl apologií přísahy (*Triplix nodo triplex cuneus* – Trojí klín na trojitý uzel), Bellarmin na ni pod pseudonymem téhož roku reagoval (*Responsio Matthaei Torti*). Ve druhém kole polemiky následujícího roku se odpůrci střetli podepsáni už vlastními jmény. V roce 1610 musel Bellarmin svým perem zasahovat v podobné záležitosti ve Francii. Dilem *Papežova moc v časných záležitostech* (*Tractatus de potestate summi pontificis in rebus temporalibus*) reagoval bezprostředně na spis Williama Barclaye, obhájce královské moci působícího ve Francii, a na názory dalšího Angličana, benediktina Thomase Prestona, bránícího pod pseudonymem Roger Widdrington Jakubovu přísahu. Podle Bellarmina měl mít papež i nadále vliv na chod francouzských církevních záležitostí a měl si za specifických podmínek uchovat i právo postihovat církevními tresty ty, kdo svými nařízeními ohrožují spásu druhých. Toto stanovisko, které je v tehdejší kontextu považováno za umírněné, bylo zejména v Paříži odmítnuto a dokonce veřejně zavrženo.

Ještě je třeba zmínit Bellarminovu úlohu ve sporu inkvizice s vědci zastávajícími heliocentrickou teorii (Kopernik, Galilei). S Galileem míval jednu dobu díky vzájemné korespondenci dobrý vztah. Živě se zajímal o vztah astronomických údajů a biblické exegeze. Zásadně a neústupně ale požadoval, aby nové poznatky, dokud není zcela prokázána jejich platnost, byly považovány za hypotézu a nebyly měněny stávající poměry. A byl to osobně Bellarmin, který v roce 1616 Galileovi doručil nařízení inkvizice, aby svou teorii nazýval pouhou hypotézou. Proces získal rozhodující podnět až dvanáct let po Bellarminově smrti. Další vývoj astronomického poznání způsobil, že celá perspektiva tehdejšího sporu se obrátila a na pomyslném dějinném soudu stali ti, kdo vývoj jakoby „zbrzdžovali“. V souvislosti s Galileovým procesem připomínáme, že za pontifikátu papeže Jana Pavla II. byly opět prostudovány dobové archivní materiály a vše bylo nově zkoumáno a zhodnoceno.

Rok před tím, než dovršil sedmdesátku (1611), vydal Bellarmin výklad žalmů, o dva roky později napsal autobiografii (ta vyšla poprvé v roce 1675). V posledních několika letech života, který strávil už trvale v Římě, napsal pět spisů, jež se dříve označovaly jako asketické, ale dnes by byly zařazeny pod pojem „duchovní život“ nebo „spiritualita a duchovní zkušenost“. Nejznámější z nich je první, *Vystupování myslí k Bohu po stupních stvořených věcí* z roku 1615, a poslední, *Umění dobré smrti*, které se objevilo v roce 1620. Jménem posledního Bellarminova spisu by hagiograf nazval i jeho odchod z našeho světa. Při svém slábnoucím zdraví zažádal papeže Pavla V. o zproštění svých kuriálních povinností a o dovolení uchýlit se do jezuitského noviciátu Sant'Andrea na římském Quirinalu. Žádost byla zamítnuta. Po zvolení nového papeže, Řehoře XV., v únoru 1621 poprosil o stejnou věc

a znovu se nesetkal se vstřícností. Až když v létě ztratil sluch, bylo mu 25. srpna povoleno odejít do ústraní v Sant'Andrea. Tři dny nato ho zachvátila horečka a za tři týdny, 17. září 1621, zemřel. Podle svědků jeho skonu byla jeho poslední slova: „Ježíši, Ježíši, Ježíši.“

Od roku 1627 mohl být Robert Bellarmin oficiálně nazýván ctihodným. Existovala naděje, aby byl v krátké době i kanonizován, ale množství překážek, zvláště politických, tomu celá staletí bránilo. Až ve dvacátém století, přesně v roce 1930, ho papež Pius XI. prohlásil za svatého a v následujícím roce rovněž za učitele církve.

CHARAKTERISTIKA BELLARMINOVA DÍLA

Pro utřídění Bellarminových aktivit je třeba aspoň v obrysech poznat historický kontext jeho snah i okolností, za kterých literárně tvořil. Bellarminův život spadá do období po Tridentském koncilu, nesmírně podnětného jak pro obnovu a oživení katolické spirituality, tak pro strategii působení církve ve světě na počátku novověku. Historici si zpravidla vypomáhají dvěma termíny, protireformace a katolická reformace, aby rozlišili dvojí typ jednání: první, když se církev vymezuje vůči protestantismu a snaží se ho různými způsoby vytlačit ze scény, a druhý, když je sama iniciátorkou nového díla, sama původkyní a aktérkou určující další vývoj. K protireformačním aktivitám se pak řadí například odsuzující věroučné dekry Tridentina,⁴ Zřízení Posvátného officia a založení indexu zakázaných knih nebo šíření víry vojenskopolitickým způsobem. Naproti tomu za plody katolické reformace je možné označit probíhající reformu papežství a římské kurie, obnovu starých řádů a zakládání nových (mezi nimiž vynikají jezuité), zřizování teologických seminářů a kolejí, silící misijní dílo v převážně protestantských zemích, stejně jako inkulturované šíření víry za Oceánem a v Asii.

Pro jednotlivé proudy potridentské spirituality platí podle dominikána Jordana Aumanna především to, že se od sebe zásadně odlišují svým jazykem, „národností“, a nikoliv jako dřív původem v určité řeholi.⁵ Katolická reforma pak stála na dvou základních pilířích: na obnově vlastního duchovního života každého katolíka a na nových impulsích daných katolické misii na evropské půdě. Směrem dovnitř se znamením a vlastním požadavkem doby stal „ústup od světa a upevnění dobře vedenými duchovními cvičeními a jasnými metodami modlitby“.⁶ Druhým momentem, směrem do světa, který se

⁴ Srov. text a překlad dekretů Tridentského koncilu o dědičném hříchu a ospravedlnění v knížce *Ospravedlnění a dědičný hřích v ekumenickém dialogu*. Praha, Krystal OP: 2000, s. 36–69 (ed. T. MACHULA).

⁵ Viz kapitulu Potridentská spiritualita v AUMANNOVĚ knize *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*. Praha, UK–Karlovinum: 2000, s. 168.

⁶ Tamtéž, s. 169.

stal předpokladem úspěchu katolické odpovědi na protestantskou reformaci, byla nová katecheze. Je například známo, že svatému Ignáci z Loyoly velmi záleželo na tom, aby nejlepší studenti z jezuitských kolejí předstupovali o nedělich a svátcích před obecný lid a učili ho základům víry, obsaženým v katechismech.⁷ Protivníkům měl být uplatňováním tohoto postupu vyražen z rukou asi nejpádnejší a nejoprávněnější argument: že katolický kněz nevede příkladný, ale špatný život, a že úroveň jeho vzdělání je velmi jemně řečeno nedostačující.

V přehledu si tu rovněž připomeňme nejdůležitější autory duchovní literatury Bellarminovy doby. Neopomenutelné z druhé poloviny 16. století je dílo dvou španělských mystiků, svatě Terezie od Ježíše a svatého Jana od Kříže. Svými kořeny tkví v půdě ryze monastické a dává tu také své nejlepší plody. Duchovní autory ale stále víc zajímá čtenář, který má ve světě nějaký svůj úkol a jehož Bůh k naplnění tohoto úkolu zve a povolává. Jako první dílo tohoto typu zde zmiňme Ignácovy *Duchovní cvičení*, napsané roku 1534 a schválené papežem o čtyři roky později. Jezuitští představení požadovali od roku 1607 na příslušnicích svého řádu, aby se s Ignácovým textem v ruce každý rok uchylovali do ústraní a podstupovali podle něho osmi až desetidenní exercicie. Roku 1605 vyšla mohutná dvousvazková kniha Luise de la Puente *Rozjímání o tajemstvích naší svatě víry*, kterou lze označit téměř za systematický studijní text. Byla mnohokrát přetiskována a neměla tedy význam jen mezi stěnami klášterních cel. Roku 1609 vyšel poprvé (definitivní vydání 1619) *Úvod do zbožného života* Františka Saleského, vůbec první pojednání věnující se tzv. laické spiritualitě. Přesnější je hovořit o duchovním životě, který žijí lidé zapojení do různých povolání, v rozmanitých situacích majetkových, rodinných, stavovských. Je to spiritualita méně kontemplativní, více zapojující rozum a vůli, která hledí z křesťanského života vykořenit nedbalost a lhostejnost. Pojímáním života jako duchovního boje má mnoho společného s přístupem Ignácovým.⁸

Dílo svatého Roberta je velmi rozsáhlé a členité. Americký autor John Patrick Donnelly třídí Bellarminovy spisy do tří skupin a kritériem je intelektuální úroveň čtenáře. První publikum představují prostí věřící, kteří z jeho katechismů přijímají poučení o základních pravdách víry a pravidlech křesťanského života. Druhý okruh tvoří křesťané pokročilí ve svém vzdělání, pro něž bude užitečné sledovat myšlenky a rozjímání obsažené v pěti duchovních spisech z konce Bellarminova života. Třetí auditorium, které můžeme nazvat univerzitní nebo elitní, zahrnuje jeho studenty, posluchače jeho přednášek a polemických kázání. Kromě nich sem patří adresáti jeho

⁷ Domácím svědectvím o zachování této intence, dané zakladatelem řádu, jsou osudy mnoha jezuitů v pobělohorských Čechách a jejich téměř hagiografické zachycení v elogích a biografích (kupříkladu Alberta Chanovského).

⁸ Srov. cit. dílo Jordana AUMANNA, s. 196–201.

psaných polemik a *Kontroverzí*. U všech spisů má smysl doplnit hledisko čtenářské hlediskem funkčním. Ideová vyhraněnost *Kontroverzí* umožňuje Bellarminovo opus magnum označit za vyzrálý plod protireformace. Jeho duchovní spisy lze interpretovat zase jako součást autenticky katolické spirituální tradice. U žánru katechismů, u Bellarminova zájmu o Bibli a u jeho návratu k církevním Otcům, především k oblíbenému a často citovanému svatému Augustinovi, je nutno zvažovat, do jaké míry to byly pro Bellarina a jeho éru vlastní duchovní impulsy, a do jaké míry to byla odpověď na výzvu danou reformačními proudy.

Všech svých pět duchovních spisů Bellarmin sepsal ve volném čase během duchovních cvičení, na která nastupoval každoročně v září či říjnu.⁹ Tradičně se tato jeho tvorba označovala za asketickou. Dnes má o nich smysl hovořit spíše v souvislosti s pojmy duchovní život, spirituální zkušenost apod. U prvního z nich, *Vystupování myslí k Bohu*, napsaného 1614, v předmluvě kardinálu Pietru Aldobrandinimu píše, že ho zamýšlí jako své poslední dílo, jako plod stáří, jako svého *posledního Benjamina*. Po neočekávaném úspěchu ale k *Vystupování myslí k Bohu* přibýly další čtyři knížky!¹⁰ Po jejich sepsání – bylo to vždy na podzim v letech 1614, 1615, 1616, 1617 a 1619 – je vydal vždy až za rok. Všechny jsou přibližně stejně dlouhé, jejich napsání během poměrně krátké doby vyžadovalo velkou píli a hlavně soustředění. Materiál ale mohl Bellarmin mít shromážděn už dřív, z četných přednášek a kázání, které doposud přednesl. Knihu adresoval vždy někomu konkrétnímu osobní dedikací, spis byl na prvním místě určen biskupům, ale brzy se všech, zvláště prvního a posledního, zmocnila vlastně celá křesťanská čtenářská obec. U těchto knih nelze mluvit o akademicky přesném citování autorit, Bellarmin je citoval spíše popaměti. Jeho oblíbenci byli sv. Augustin a sv. Jan Zlatoústý, nikde není ani jediná zmínka o sv. Janu od Kříže nebo sv. Terezií. První z těchto knih se už svým názvem hlásí k Bonaventurovu *Putování myslí do Boha*. Loyolova *Duchovní cvičení* jsou inspirací teologickou, formálně a strukturně se Bellarminovy duchovní spisy od Ignácových *Exercicií* neodvozuji. Důrazy u obou jsou však jedny a tytéž: apel na rozum a vůli,

⁹ Viz John Patrick DONELLY – Roland J. TESKE v úvodu (část druhá: *Katolická reformace a Bellarminovy asketické práce*) k americkému vydání *Vystupování myslí k Bohu po stupních stvořených věcí a Umění dobré smrti* v edici *Classics of Western Spirituality* – Robert BELLARMIN. *Spiritual Writings (The Mind's Ascent to God by the Ladder of Created Things – The Art of Dying Well)*. Mahwah (New Jersey): Paulist Press, 1989, s. 20.

¹⁰ *Vystupování* vyšlo během roku 1615 v pěti různých latinských edicích a v italském překladu. Do Bellarminovy kanonizace roku 1930 se objevuje v dalších třinácti jazycích: v angličtině, francouzštině, němčině, španělštině, vlámsštině, řečtině, maďarštině, slovinštině, portugalštině, ruštině, češtině, čínštině a korejštině. Informace v DONELLYHO a TESKEOVĚ úvodu, cit. dílo, s. 21.

na používání představivosti. Tehdy dokáže být Bellarmin velmi emocionální a ukazuje se i jako vynikající řečník.

PŘEHLED HLAVNÍCH SPISŮ, EDICE A SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

Katechetické práce:

- *Dottrina cristiana breve* (1. vyd. Řím, 1597), základy víry, psané především pro děti.
- *Dichiarazione più copiosa della dottrina cristiana* (1. vyd. Řím, 1598), šife pojaté dílo, pro pokročilejší čtenáře a jejich učitele.
- *Dichiarazione del Simbolo* (1. vyd. Řím, 1604), komentář k Vyznání víry, především pro kněze.

Duchovní spisy a jejich hlavní náměty:

- *De ascensione mentis in Deum per scalas rerum creaturarum (Vystupování myslí k Bohu po stupních stvořených věcí)*, 1. vyd. Řím, 1615): velikost Boží, velikost Božích darů daných lidem, jejich správné užívání
- *De aeterna felicitate sanctorum (O věčné blaženosti svatých)*, 1. vyd. Řím, 1616): zdroje duchovní radosti při putování do nebeské vlasti a námi nepředstavitelné štěstí věčného života
- *De gemitu columbae sive de bono lachrymarum (Úpění holubice neboli Užitečnost slz)*, 1. vyd. Řím, 1617): křesťan, a zvláště mnich, přivádí svůj život k dokonalosti kajícínosti
- *De septem verbis a Christo in cruce prolatis (Sedm Kristových slov na kříži)*, 1. vyd. Řím, 1618): rozjímání Kristova utrpení
- *De arte bene moriendi (Umění dobré smrti)*, 1. vyd. Řím, 1620): křesťanská smrt a umírání

Kontroverze a polemiky:

Nejslavnější Bellarminovo dílo *Disputationes de controversiis christianae fidei adversus hujus temporis haereticos (Rozpravy o kontroverzích...)* vyšlo prvně ve 3 svazcích, a to v Ingolstadtu (1586 a 1588) a Benátkách (1593), další důležitá vydání v Paříži (1608), Praze (1721) a v Římě (1832–1842). Ve spise *De translatione Imperii Romani a Graecis ad Francos adversus Matthiam Flacium Illyricum (O přechodu římské vlády z řeckých rukou k Frankům)*, 1. vyd. Antverpy, 1584) se vyjadřuje k otázce papežských pravomocí. Dále napsal mimo jiné *Judicium de libro, quem Lutherani vocant Concordiae* (1585), kritické posouzení východisek luterské věrouky. Dva hlavní protagonisté sporu s Benátskou republikou, Giovanni Marsiglio a Paolo Sarpi, přiměli Bellarina k čtyřem odpovědím (*Risposte*, z r. 1606) na texty namířené proti Svatému stolci. Dvě polemiky, vydané během sporu s anglickým králem Jakubem I., jsou:

Responsio Matthaei Torti ad librum inscriptum Triplici nodo triplex cuneus (z r. 1608) a již pod plným jménem *Apologia Roberti S. R. E. cardinalis Bellarmini pro responsione sua ad librum Jacobi, Magnae Britanniae regis, cuius titulus est: Triplici nodo triplex cuneus, in qua apologia refellitur praefatio monitoria regis eiusdem* (z r. 1609). Završením Bellarminovy tvorby na téma papežské moci je *Tractatus de potestate Summi Pontificis in rebus temporalibus adversus Guilielmum Barclay* (z r. 1610).

Biblistické, exegetické a jiné práce:

- *Institutiones linguae Hebraicae ex optimo quoque auctore collectae* (1. vyd. 1578)
- *In omnes psalmos dilucida expositio* (1. vyd. Řím, 1611)
- *De scriptoribus ecclesiasticis* (1. vyd. Řím, 1613)
- *De editione latinae Vulgatae, quo sensu a Concilio Tridentino definitum sit, ut ea pro authenticae habeatur* (publikováno až v r. 1749)

Autobiografie, kde Bellarmin zachycuje svůj život až do června 1613, vyšla poprvé v Římě roku 1675.

Edice:

Sebrané spisy byly vydány v sedmi svazcích v Kolíně nad Rýnem (1617–1620), v sedmi svazcích v Benátkách (1721–1728) a ve dvanácti svazcích v Paříži (1870–1874). Posmrtně sebrané promluvy vyšly jako *Opera oratoria postuma* v Římě mezi lety 1942–1950 (ed. S. TROMP).

Sekundární literatura:

Základním zdrojem poznatků pro toho, kdo chce Bellarminovo dílo poznat v dobovém kontextu, je dvanáctisvazková řada, shromažďující bibliografické a základní biografické údaje o spisovatelích v jezuitském řádu: Carlos SOMMERVOGEL S.J. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus* (Bruxelles – Paris – Toulouse, 1890–1932; jako reprint Louvain, 1960). Na příslušném místě najde zájemce úplný soupis Bellarminových děl a vedle nich i reprezentativní přehled polemických protibellarminovských reakcí.

Bezprostředně po Bellarminově smrti začaly od těch, kteří ho důvěrně znali, vycházet impulsy, aby byl jeho případ v Římě projednáván co nejdříve jako příklad svěťce. Úplně první biografie je tedy třeba chápat v tomto kontextu, například: FULIGATTI J. *Vita del cardinale Roberto Bellarmino*. Řím, 1624. Za obecně přijímanou a nejlepší moderní Bellarminovu biografii je považován dvousvazkový James BRODRICK. *The Life and Work of Blessed Robert Francis Cardinal Bellarmine, S.J., 1542–1621* (London, 1928). První svazek tohoto díla (na s. 460–507) přetiskuje Bellarminův vlastní životopis, který je klíčovým pramenem pro poznání jeho osobnosti. Brodrick toto své dílo revidoval a mírně přepracoval do knihy *Robert Bellarmine: Saint and*

Scholar (Westminster, Md., 1961). Pro první půli Bellarminova života a působení je dodnes cenný Xavier-Marie LE BACHELET. *Bellarmin avant son Cardinalat (1542–1598). Correspondance et documents* (Paris, 1911).

Teologické myšlení sv. Roberta se snaží postihnout J. DE LA SERVIÈRE v *La Théologie de Bellarmin* (Paris, 1911). Bellarminovou polemikou s Michaelem de Bay (Michael Baius, 1513–1589) a střetem katolické a lutersko-kalvinské nauky v otázce milosti a svobodné vůle se zabývá studie Manfreda BIRSACKA „La conoscenza delle fonti protestanti di Bellarmino nelle *Lectioes lovanienses*, in prospettiva della dottrina circa la predestinazione e la grazia“, ve sborníku GALEOTA, G. (ed.) *Roberto Bellarmino: Arcivescovo di Capua, teologo e pastore della riforma cattolica I* (Capua, 1990), s. 159–187. Bellarminově účasti na revizi Vulgaty se věnuje Xavier-Marie LE BACHELET v knize *Bellarmin et la Bible Sixto-Clémentine* (Paris, 1911). Bellarminovu historickou akribii zkoumal E. A. RYAN, in *The Historical Scholarship of Bellarmine* (New York, 1936). Bellarminovu biskupskou službu v Kapui a zásadní kroky v diecézní správě sleduje Antonio IODICE ve studii „I principi ispiratori della pastorale riformatrice del Bellarmino a Capua“, in GALEOTA, G. (ed.) *Roberto Bellarmino: Arcivescovo di Capua, teologo e pastore della riforma cattolica I* (Capua, 1990), s. 311–362. Některé vědecké práce z německého prostředí se zabíraly jeho angažmá církevně-politickým: TIMPE E. *Die kirchenpolitischen Ansichten und Bestrebungen des Kardinals Bellarmin* (diss.), Breslau, 1904; ARNOLD F. X. *Die Staatslehre des Kardinals Bellarmin. Ein Beitrag zur Rechts- und Staatsphilosophie des konfessionellen Zeitalters* (diss.), Tübingen, 1934. Úlohu kardinála Bellarmina v Galileově případě odkrývá pro americké čtenáře Richard J. BLACKWELL v knížce *Galileo, Bellarmine, and the Bible* (Notre Dame, 1991). Závěrem tohoto stručného výběru sekundární literatury upozorňujeme na americké vydání *De ascensione mentis in Deum a De arte bene moriendi*; editoři k němu připojili informačně hutný úvod, v němž nastiňují dobový kontext, pojmenovávají Bellarminovy hlavní teologické důrazy a zvažují přínos jeho pozdních spisů pro katolickou spirituální tradici: *Robert Bellarmine: Spiritual Writings*, překlad a edice John Patrick DONNELLY a Roland J. TESKE (New York, 1989), s. 13–43.

O ČESKÝCH PŘEKLADECH BELLARMINA PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Moderní české překlady z Bellarminova díla vznikaly krátce po konci 2. světové války. Z tří přeložených duchovních spisů se stihly dva na prahu komunistické totality i vydat: *Svatý Robert Bellarmino, učitel Církve: Úpění holubice čili O užitečnosti slz*, „přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Timotheus Vodička“ (Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1948), a *Robert*

Bellarmin: *O vystupování myslí k Bohu po žebřících věcí stvořených*, „přeložil P. Jakub Deml“ (Brno: Nakladatelství Brněnské tiskárny, 1948).

Timotheus Vodička v předmluvě *Život a dílo sv. Roberta Bellarmina* (s. 5–23) nejdříve zachycuje a stručně komentuje světcova životopisná data a poté se pokouší vystihnout hlavní rysy jeho osobnosti: *Nejvýznačnější rys jeho charakteru je ... podivuhodná, ničím nenarušená, neochvějná rovnováha myšlenky i činu, jež vychází z hlubokého pokoje srdce a dokonalé kázně ducha, vylučující zcela jakýkoli prvek osobního zájmu a osobního uspokojení z posuzování věcí i z přípravy k činu.* (14) Leitmotivem je autorovi Bellarminova nenápadnost a neokázalost, které postihuje těmito slovy: *... je-li duchovním ideálem Bellarminovým snaha „býti všem vším“ v takové míře, aby se vlastní individualita dokonale přizpůsobila dílu – jde-li o to, aby se věci učinily výraznými tím, že se učiní nepozorovatelnou vlastní osobnost, pak je jen samozřejmé, že logickým výrazem toho bude právě nedostatek výrazných subjektivních projevů individuality, třebaže to nebude vycházeti z nedostatku nebo potlačení osobitosti.* (16) Nebo: *Ve zdoluhavé historii Bellarminova beatifikačního procesu se neustále vrací jeden charakteristický rys: neustálé poukazování odpůrců na to, že jeho život jeví naprostý nedostatek těch vnějších projevů svatosti, jež jsou jejím nejvýznačnějším rysem pro duchy prostřední. Bellarmin se neumrtvoval nápadným způsobem, nekonal žádných nápadných zázraků, nezanechal svědectví žádných výjimečných extatických stavů; ale pokládá něco takového za nutnou podmínku svatosti, nebo přesněji za nutnou podmínku hrdinského stupně ctnosti, je zcela pochybené. Usuzovati takto znamená zapomínati, že mravní hrdinství světce nezáleží nutně v dosažení nadobyčejného stupně v jednotlivé ctnosti, nýbrž že zrovna tak dobře může záležeti v dokonalém zachování celého řádu mravního života.* (19) Pro Bellarmina se pak v celém řádu mravního života nejedná jen o vzdávání se, odříkání něčeho méně důležitého ve prospěch vyššího dobra, ale také o *spravedlivé oceňování stvořených věcí. Je v tom ... láskyplná snaha zachovati integritu věcí, dáti každé věci, co jí náleží, a právě tím dát vyniknout podivuhodné jednotě řádu, jehož je částí.* (22)

Překlad Jakuba Demla vyšel krátce nato, o čemž svědčí odkaz na Vodičkovu práci (s. 11). Deml je v úvodu *Sv. Robert Bellarmin. Biskup, Vyznavač a Učitel Církve* mnohem stručnější a emfatictější než Vodička. Ve srovnání s ním připomíná navíc jen Bellarminovy historické přívlastky: *Svatý František Saleský ho nazýval pramenem nauky, Benedikt XIV. kladivem na heretiky, a Benedikt XV. ho dává za vzor pro ty, kdož propagují a hájí katolické náboženství.* (8) Novem pro čtenáře je jistě i Bellarminovo latinské básnické umění, reprezentované zde ukázkami hymnů ze svátků sv. Marie Magdaleny a Andělů strážných.

Pro Dominikánskou edici Krystal byl v roce 1948 připraven překlad *Věčné blaženosti svatých* z pera Zdeňka Kašičky, který se ze známých politických

důvodů už nedočkal vydání. Po více než půlstoletí se překladu ujímá nástupce zmíněné edice – nakladatelství Krystal OP. Tento titul se tak stává hmatatelným spojníkem mezi oběma „Krystaly“ a důkazem jejich ideové kontinuity.

Panu Kašičkovi patří na tomto místě dík nejen za provedení překladu a jeho poskytnutí vydavateli, ale i za velkorysý přístup k jazykovým změnám, které bylo nutno s ohledem na vývoj jazyka provést.

Pavel Mareš

Kniha O věčné blaženosti svatých je kniha radosti. Pojednává se v ní o věčnosti, ale ne tak, jak bývá zvykem, podáváním obrazů ze světa zavržených, hrůz pekelných, nýbrž ze světa radosti. Proti pecku staví nebe. Proti zavrženým vyvolené. Proti nešťastným blažené. Proti bolesti radost, proti zlu dobro, proti tmě světlo. Dochází v úvahách k obrátům a obrazům, které by byly s to – kdyby se neopíraly o základ Písma nebo Otců – vzbuzovat v nás úsměv nedůvěry. Jako například když líčí hostinu blažených obrazem, kde blažení pohodlně zasedají k tabuli, zatím co Bůh, náležitě upraven, je obsluhuje a pečuje o jejich pohodlí jako dokonalý oinochoos. Ale ty obrazy nejsou neskutečné. Jsou svou prostotou a čistotou strhující, jsou opravdové. A proto jsou také schopny přiblížit duši ten svět blaženosti, přivést duši k Bohu, to jest k touze po něm. A to je podle Bellarmina smyslem života, to je také smyslem tohoto díla.

Zdeněk Kašička, 1948

PŘEDMLUVA

Minulý rok jsem si sám pro sebe – k svému vlastnímu duchovnímu prospěchu – napsal knížku „O výstupu myslí k Bohu po žebříku stvořených věcí“. Protože Pán ještě o něco prodloužil můj stařecký věk, napadá mě, abych nyní rozjímal o nebeské vlasti, po níž všichni vzdycháme jako synové Adama, kteří žijeme *lkajíce a plačícce v tomto slzavém údolí*, a ty myšlenky zachytil perem, aby neupadly v zapomenutí.

V knihách Písma svatého, které jsou jakoby útěšnými listy poslanými Otcem z nebeské vlasti nám do vyhnanství, nacházím čtyři pojmenování: ráj, dům, město, království. O ráji říká svatý Pavel: *Znám jednoho člověka v Kristu, který byl před čtrnácti roky uchvácen až do třetího nebe*, a o něco dál: *byl uchvácen do ráje*, a abychom snad nemysleli, že mluví o ráji pozemském, předesílá: *uchvácen do třetího nebe*. O domě mluví takto sám Syn Boží: *V domě mého Otce je mnoho příbytků*. O městě píše apoštol Židům: *Přistoupili jste k městu živého Boha, k nebeskému Jeruzalému*. O nebeském království říká sám Pán u evangelisty Matouše: *Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království*. V Písmu svatém se žádný jiný výraz nevyskytuje častěji. Rájem se místo svatých v nebi nazývá proto, že je to nejprjemnější místo, oplývající radostmi. Aby se ale lidé nedomnívali, že ráj je zahrádka, zastrčená kdesi v rohu za domem, do níž se vejde jen několik málo lidí, dodává Duch v Písmu jméno dům, poněvadž královský dům bývá velký palác, kde jsou kromě zahrady také sály, jídelny, ložnice a mnoho jiných podobných věcí. Ale ani dům, byť sebevětší, není s to pojmout příliš mnoho lidí. Abychom si tedy nemyslili, že bude jen málo lidí, kteří dosáhnou věčného života, přidává Písmo výraz město, které pojme hodně zahrad i paláců. I svatý Jan píše o množství blažených v Apokalypse: *Viděl jsem veliký zástup, který by nikdo nespočítal*. A poněvadž není město, které by mohlo do svého nitra pojmout nespočetný zástup, připojuje Písmo svaté slovo království a nebeské království, nad které už není mezi všemi věcmi, které vůbec existují, obsáhlejšího. Ale zase – na území nějakého velmi rozlehlého království žije plno lidí, kteří většinu obyvatel nikdy neuvidí ani si nepa-

2 Kor 12, 2.3

Jan 14, 2

Žid 12, 22

Mt 5, 3

Zj 7, 9

matují jejich jména, ba ani nevědí, zda vůbec na světě byli. A blažení lidé, to je jisté, se všichni navzájem vidí, všichni se znají a družně spolu jako příbuzní a přátelé žijí. Proto se Písmo nespokojuje s výrazem království a přidává výraz město, abychom věděli, že obyvatelé toho království, ačkoliv je nadmíru prostorné a veliké, jsou opravdu spoluobčané svatých a že jsou mezi sebou tak spojeni a spřízněni, jako bývají obyvatelé jediného městečka. A abychom také věděli, že ti šťastní lidé jsou nejen spoluobytelé svatých, ale že tvoří Boží rodinu, dokonce že jsou Božími syny, nazývá Duch svatý město domem. Konečně, poněvadž všichni blažení požívají v nebi týchž radostí, nazval to místo rájem.

Proto ta čtyři pojmenování – království, město, dům a ráj – znamenají jednu a tutéž věc. A ten ráj je tak skvělý, že se může skutečně nazývat domem, městem i královstvím. O tomto přešťastném místě chci s Boží pomocí rozjímat ve svém srdci, a co si Bůh sám přeje mi vnuknout, to svěřit papíru: nejprve jako o království, potom o městě, pak o domu a nakonec jako o ráji. Ke konci díla přidám šest jiných pojmenování, totiž: poklad ukrytý na poli, vzácná perla, denní denár, radost Páně, velká hostina, královská svatba a dvě další z apoštola: vítězná cena a koruna. Dohromady to pak bude dvanáct pojednání o tom, jakými způsoby se v knihách Písma svatého popisuje věčná blaženost svatých.

KNIHA PRVNÍ BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ

KAPITOLA I. NESMÍRNÁ VELIKOST BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Jaký má význam učení o nebeském království, lze poznat z toho, že nebeský učitel Kristus začal své hlásání slovy: *Obratť se, neboť se přiblížilo nebeské království*. A téměř ve všech svých podobenstvích se soustředil na nebeské království, když říkal: *Nebeské království je podobné...* A po svém zmrtvýchvstání, posledních čtyřicet dní před nanebevstoupením, se zjevoval učedníkům a mluvil k nim o Božím království, jak to dosvědčuje svatý Lukáš ve Skutcích apoštolů. Tak bylo počátkem, středem i závěrem Kristových řečí nebeské království. Nehodlám zde však vykládat všechno, co se o nebeském království dá probírat, ale jen to, co se týká místa a stavu blažených, především proč místo a stav blažených je v Písmě svatém nazýván nebeským královstvím.

Příbytek svatých se nazývá nebeským královstvím z mnoha důvodů. Především proto, že je to velmi rozlehlá krajina, mnohem rozlehlejší, než může omezenost lidské myšlenky vůbec postihnout. Zemská pláň, která je ve srovnání s Nejvyšším královstvím jako tečka, obsahuje mnoho velkých království, které lze jen stěží spočítat. Jak veliké tedy bude ono království, jež nemá s ničím obdoby a objímá nebesa nebes v celé šířce i délce? A Boží království neobjímá jenom nadnebeskou krajinu, ale i celý tento svět. Tato nadnebeská oblast, jež se ve vlastním smyslu slova nazývá nebeské království, je jakoby první provincií Božského království, v níž sídlí nejvyšší knížata, kteří jsou všichni Božími syny. Druhá provincie může být nazvána nadzemská: v ní jsou hvězdy a tyto hvězdy, i když v sobě nemají duši, přece jsou na slovo poslušné Stvořiteli, takže by se mohly nazvat žijícími a duchovými podle

Mt 4, 17

†Sk 1, 3

Sirachovcových slov: *Pojďte, klaňme se králi, pro něhož vše žije.* Třetí provincii tvoří vzduch, v němž se sem a tam pohybují mraky a větry způsobující bouře, deště, sníh, krupobití, hromy a blesky a v němž přebývají a létají rozliční ptáci. Čtvrtou provincií je vodstvo, jež zahrnuje moře, prameny, řeky a jezera, v nichž se množí ryby, které se hemží na stezkách moří. Pátá provincie je zemská, která jakoby soupeří s nebem. Má obyvatele, u nichž lze mluvit o velké ušlechtilosti, ne však o blaženosti, totiž lidi, obdarované rozumem, ale smrtelné; vládnou zvířatům na zemi, ptákům na nebi a rybám v moři. Poslední provincie je v podzemí: ta jako arabská poušť nedává vůbec žádný dobrý výnos, ale jen trní a bodláčí. Žijí v ní zlí duchové, kteří se stali posledními, protože chtěli být prvními. Protože se snažili vyvýšit své sídlo nad hvězdy, byli srazeni do nejhlubšího pekla. A toto místo očekává všechny ty lidi, kteří se jako ďáblovi pomahači vyváleli v neřestech a zločinech, a odešli z tohoto světa bez opravdového pokání. Tyto všechny provincie má ve své moci Bůh, kterému žalmista zpívá: *Všchno ti slouží.* A celé toto království, nesmírné a obrovské, bude Bůh sdílet s těmi, kteří ho milují, jak řekneme níže.

Ži 119/118, 91

Nuže, křesťanská duše, otevři své srdce a nenech se přítomnými věcmi omezovat. Nač se tolik namáháš a pachtíš, abys z tohoto světa získala kousíček, když ho můžeš mít celý, budeš-li chtít? Kdyby se lidé vážně ucházeli o ono království nebo o něm pozorně uvažovali, jistě by se styděli, že mezi sebou válčí o nepatrná územíčka. Bůh ti, človče, nabízí spolenectví ve svém nesmírném a věčném království – a ty pro uhájení nebo získání jediného městečka vedeš válku, v níž se hodně loupí a vraždí a páchá nespočetně jiných hříchů, jimiž je Král králů popouzen ke spravedlivému hněvu. Kde je tvá moudrost, kde je tvá rozvaha? Nechci tím však říct, že podle mého názoru křesťané nesmějí hájit svá města válkou. Víme totiž, že spravedlivou válku obhajují nejen svatí otcové, v první řadě svatý Augustin,¹ velmi učený a svatý muž, a svatý Tomáš,² první mezi scholastickými teology, ale že také

¹ Epist. 5 ad Marcellinum

² ST 2.2., q. 40

samotný Předchůdce Páně, nad nějž se nenarodil mezi syny žen větší, řekl vojákům, nikoliv aby zanechali vojny jako nedovolené, nýbrž aby byli spokojeni se svým žoldem a nikoho nesužovali a nikomu nečinili bezpráví. A já sám jsem hájil v *Knihách kontroverzí*³ spravedlivou válku. Není to tedy tak, že bych prostě ostře odmítal válku, ale povzbuzuji k tomu, co je dokonalejší a často užitečnější. Zcela stejně jako mluví svatý Pavel ke Korintanům: *Je u vás zlořád, že mezi sebou máte soudy. Proč raději nesnášíte bezpráví? Proč raději netrpíte škodu? A svatý Jakub ve své epištole: Z čeho války a rozepře mezi vámi? Jen z vaší žádostivosti. Žádáte, ale nemáte. Zabíjíte i vášnivě milujete, a nemůžete dosáhnout; bojujete a válčíte, ale nemáte.* To jistě neznamená, že ten, kdo má opravdovou starost o nebeské království, by se měl snadno nechat pohnout k ztrátě jediného městečka, ale že má hledat zprostředkovatele, kteří by spor urovnali beze ztrát a bez nebezpečí války. Ale přikročme k dalšímu.

†1k 7, 28

1 Kor 6, 7

Jak 4, 1-2

KAPITOLA II.

O POČETNÝCH OBYVATELÍCH BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Za druhé se onen vznešený příbytek nazývá nebeským královstvím proto, že je v něm takové množství a různost obyvatel, jaké nemá žádný dům ani obec, nýbrž jen větší království. Jsou tam, jak říká apoštol Židům, zástupy mnoha tisíců andělů; jsou tam také duše spravedlivých dokonalých, k nimž budou připočtení všichni ti, kteří umřou v Pánu, od spravedlivého Abraháma až do skončení věků. Ale nebudou tam jen duše spravedlivých lidí po skončení světa, nýbrž také oslavená těla, která všechna do jednoho *budou zářit jako slunce v království svého Otce*, jak praví Pán u Matouše.

†Mt 13, 43

Co se týče různosti andělů, nám poutníkům na zemi je stěží dovoleno znát více než jména. Víme totiž, že jedni se jmenují serafové, podle vidění proroka Izaiáše, jiní cherubové, podle proroka Ezechiela, jiní trůny, panstva, knížata nebo mocnosti, podle apoštola v listu Kolosanům; jiní zase síly, podle téhož apoštola v listě Efezanům; jiní archandělé a ko-

†Iz 6, 2

†Ez 28, 14

†Kol 1, 16

†Ef 1, 21

³ lib. 3, De laicis, cap. 14

†1 Sol 4, 16 nečně další andělé, o nichž se velmi často zmiňují všechny svaté knihy.

Dan 7, 10
Job 25, 3

Na těchto devíti názvech bezpečně stojí názor učenců, že je devět zástupů andělských, z nichž každý zahrnuje mnoho tisíc andělů, jak praví Daniel: *Tisíce tisíců mu sloužily a desetitisíce desetitisíců stály před ním*, a jak zpívá Job: *Je možné spočítat jeho vojíny?* A ačkoliv jsou všichni andělé bezpochyby naprosto blažení a nádherně září jasně všech ctností a darů Božích, přece se jedni jmenují serafíni – ti vynikají žárem lásky, jiní cherubíni – ti vyzařují jas moudrosti; jedni trůny nebo sídla – těm náleží nevýslovná radost ze slastného rozjímání, druzí panstva – ti ve službě Nejvyššího Pána vládnou nižšímu světu; jedni síly, neboť na rozkaz všemohoucího Pána provádějí znamení a zázraky, druzí mocnosti, protože mají moc nad nečistými vzdušnými duchy. Jedni panstva – ti vládnou pánům a vládcům světa, druzí archandělé, neboť jsou určeni za pomocníky církevních hodnostářů. A konečně andělé, kteří se ujímají péče a ochrany jednotlivých lidí, pokud žijí zde na světě.

Ale to není jediný význam andělských jmen. Jsou to také jakoby znamení, obrazy nebo zrcadla Boží velikosti. Serafové svým žarem jako jakýmsi praporem, obrazem či zrcadlem představují nekonečnou lásku Boha, jenž podnícen pouhou láskou stvořil a zachovává anděly, lidi a všechno ostatní. Cherubové jsou podobným praporem, obrazem nebo zrcadlem, hlásajícím nekonečnou Boží moudrost, která všemu určila počet, váhu a rozměr. A stejně trůny jako na dokonalém obraze ukazují onen nejhlubší klid, v němž Bůh trůní, zatímco vším hýbe – sám nepohnut, všechno rozděluje a řídí – sám v naprostém klidu. Podobně panstva všem ukazují, že to je Bůh, kdo skutečně a v podstatě sám vládne všem věcem, poněvadž jen on může všechny věci zachovat nebo obrátit v nicotu. Rovněž síly ukazují každému, že to je jediný Bůh, kdo dělá velké zázraky, kdo si sám vyhradil dělat znovu a znovu znamení a divy. Mocnosti pak svým jménem hlásají, že Bůh je jediným opravdovým a absolutním Pánem, pro kterého není nic nemožné, poněvadž jen v něm je skutečná moc. Knížata

naznačují svým praporem, že Bůh je Knížetem nad králi země, Králem králů a Pánem pánů. Archandělé ukazují, že Bůh je jediným a nejvyšším představeným všech církví. A konečně andělé naznačují, že Bůh je skutečným Otcem osiřelých. A ačkoliv dal jednotlivým lidem za ochránce anděly, přece pomáhá každému sám, každého jednotlivce chrání a opatruje. Neboť i sám prorok řekl: *Svým andělům jsem přikázal, aby tě na všech tvých cestách opatrovali*. A znovu vkládá Bohu do úst slova: *Jsem mu nablízku, když má zármutek, vysvobodím ho a oslavím*. A Pán řekl: *Jejich andělé stále hledí na tvář mého Otce, který je v nebi*. A znovu: *Copak se neprodávají dva vrabci za halíř? A ani jeden z nich nepadne na zem bez vašeho Otce. U vás však jsou spočítány i všechny vlasy na hlavě. Nebojte se tedy: Máte větší cenu než mnoho vrabců*.

Tolik stručně o tom, co víme jen o andělech. Můžeme se o nich dočíst u svatého Bernarda v 5. knize *De consideratione*, odkud jsme tuto část vybrali. Těmto devíti zástupům andělským odpovídá jakoby z druhé strany zástup svatých lidí, tak veliký, že jej nikdo nemůže spočítat, jak jsme se výše poučili v Apokalypse. Tento zástup se rovněž skládá z devíti řad: jedni jsou patriarchové, druzí proroci, třetí apoštolové, a dále mučedníci, vyznavači, biskupové a učitelé, kněží a jáhni, mniši a poustevníci, a konečně svaté ženy – panny, vdovy nebo provdané.

A nyní uvaž, křesťanská duše, jaká to bude blaženost, obcovat s takovými a tolika lidmi! Svatý Jeroným píše v listě Paulinovi, že mnozí prošli provinciemi, národy a moři, aby osobně uviděli a uslyšeli ty, o nichž se dočetli v knihách, že jsou věhlasní. K jedinému Šalomounovi – pro jeho pověstnou moudrost – přišla královna ze Sáby až z kraje světa. A k poustevníkovi Antonínovi se sbíhali lidé odevšad pro jeho pověst svatosti, ba i vojevůdci se ucházeli o jeho přátelství.⁴ Jaké to tedy bude, vidět a rozmlouvat s tolika anděly a tolika významnými lidmi, zcela svatými, zároveň velmi milými, těmi, kteří mají podíl na téže blaženosti? Kdo by nepřiběhl rád, kdyby se jen jediný anděl dal shlédnout ve své kráse v tomto vy-

†1 91/90, 11.15

Mt 18, 10

Mt 10, 29-31

†1 Zj 7, 9

†1 Král 10,
1-13
†1 Lk 11, 31

⁴ Athanasius in Vita s. Antonii

hnanství? Jaké to tedy bude, vidět jediným pohledem všechny anděly? S jakou dychtivostí a pozorností by lidé poslouchali, kdyby sestoupil nyní z nebe některý prorok nebo apoštol či církevní učitel? Ale v onom království bude možno ne jednoho, ale všechny jednotlivé proroky, apoštoly i učitele vidět a slyšet a neustále s nimi rozmlouvat! Jedno slunce, a jak oblažuje celou zemi! Co způsobí slunce nespočetná, a slunce živá, rozumová, plesající v království Božím? Aspoň mně připadá toto obcování s anděly a svatými lidmi, z nichž nikdo není nemoudrý ani špatný, nýbrž naopak všichni jsou velmi dobří a moudří, tak sladké, že už mi to připadá jako tak velká blaženost, za kterou bych rád obětoval všechny radosti tohoto života.

KAPITOLA III.

BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ JE SKUTEČNOU MONARCHIÍ

Třetí důvod spočívá v tom, že jen na tom místě je dokonalá forma vládnutí. Vždyť mezi královstvím a republikou, ať už optimátů nebo populárů, je ten rozdíl, že v království spočívá nejvyšší moc u jedince, v republice u více lidí. V lidském království však nikdy není nejvyšší moc skutečně a ve vlastním smyslu u jedince. Král by možná mohl nařídít, aby se něco stalo, bez souhlasu nebo porady s jinými – ne však vykonat, leda se souhlasem poddaných. A často ani nemůže poručit, nebo se toho aspoň neodváží, nahání-li mu množství jeho poddaných strach. Kolik velikých králů nebo vládců už bylo, kteří byli sesazeni vojskem nebo dokonce zabiti. Dějiny jsou plné takových případů. V rukou smrtelných králů je tedy nejvyšší moc prázdna – oni totiž nemohou nic vykonat, pokud by poddaní nechtěli. Ale moc Boha, který je nazýván velkým Králem a skutečně jím je, nezávisí na nikom, nýbrž jen na jeho vlastní vůli, jež je všemohoucí; proto mu nikdo nemůže odporovat. Proto také nepotřebuje vojáky, ani zbraně, ani nic jiného než sebe. A že užívá andělů nebo lidí jako přísluhovatelů, nebo také věci, které nemají rozum a duši, to činí, protože chce, a ne proto, že by bez nich nemohl vykonat všechno, co chce. Neboť kdo bez jakékoli cizí účasti a pomoci pouhým slovem

stvořil a pouhou vůlí zachovává nebe a zem a vše, co je na nich, ten by jistě také mohl všechno zařídit jediným rozkazem. A skutečná vláda není u Boha jenom proto, že u něho je nejvyšší moc, nýbrž také proto, že jen on dovede nejlépe vládnout. Bůh nepotřebuje senát nebo nějaké rádce. *Kdo pochopil myšlení Páně? Kdo byl jeho rádcem?*, praví blažený Pavel, a už před ním prorok Izaiáš: *Kdo Pánovu duchu pomáhal, kdo mu byl rádcem a kdo ho vedl? Koho žádal o poradu, kdo ho řídil a naučil ho cestě spravedlnosti, naučil poznání a seznámil s cestami rozumnosti?* A tak se monarchie, nejlepší způsob vlády, u Boha nejen nalézá, ale jen u něho je také pravá a dokonalá. Neboť on nejen *děsí všechny pozemské krále*, jak praví žalm, ale je také, jak se říká v jiném žalmu, *velikým Králem nade všemi bohy*. Neboť jedni jsou bohové falešní, a měli by se nazývat spíše démony, podle proroka: *Bohové národů jsou démoni*, jiní jsou bohy určitým podílem, jako králové země a andělé nebes, podle slov: *Já jsem řekl: bohové jste, a synové Nejvyššího, vy všichni*. Ale všechny tyto krále Bůh podřídil své vládě a kraluje na nebesích. Proto on jediný je pravý a veliký Král, což přiznal babylonský král Nabuchodonozor, když těžce doplatil na svou pýchu. Tehdy řekl: *Když ty dny uplynuly, zdvihl jsem já Nabuchodonozor oči k nebi, vrátil se mi zase můj rozum, a dobrořečil jsem Nejvyššímu, chválil a slavil jsem věčně Živého, neboť jeho vláda je vláda věčná, jeho království od pokolení do pokolení. Všechny obyvatele země pokládá za nic. Podle své vůle nakládá s mocnostmi nebes i s obyvateli země. A není nikdo, kdo by mohl vzdorovat jeho ruce a říci mu: „Cos to udělal?“ Nyní tedy já Nabuchodonozor chválím, velebím a oslavuji Krále nebes, neboť všechna jeho díla jsou správná a jeho cesty spravedlivé. Ty, kteří se pyšně naparují, má moc ponížít. To řekl ten, který může být všem příkladem, aby se poddali mocné Boží ruce, jak napomíná svatý Petr, a spíše aby radostně sloužili Králi králů, aby si zasloužili jeho dobrodiní, než aby mu s pýchou v srdci odporovali a nutili jeho ruku k velmi těžkým trestům vůči sobě.*

Řím 11, 34

Iz 40, 13-14

Ži 76/75, 13

Ži 95/94, 3

Ži 96/95, 5

Ži 82/81, 6

Dan 4,
31-32.34

† 1 Petr 5, 6

KAPITOLA IV.
VŠICHNI BLAŽENÍ JSOU KRÁLOVÉ

Čtvrtým a nejpádnějším důvodem, proč se místo a stav blažených nazývá nebeským královstvím, je ten, že všichni blažení v nebi jsou králi: všechny královské vlastnosti se na ně velmi dobře hodí. I když všichni svatí Bohu v nebi slouží, přece zároveň i kralují, jak se píše v Apokalypse. Ve stejné biblické knize i kapitole se totiž praví: *Jeho služebníci mu budou sloužit*, o něco dále však také: *A budou kralovat na věčné věky*. Všichni blažení nebudou pouze sloužit a zároveň kralovat, ale budou se také moci nazývat služebníky a zároveň syny. Tak totiž mluví Bůh v Apokalypse: *Kdo zvítězí, obdrží toto: Já mu budu Bohem a on mi bude synem*. A jako tedy mohou být ti samí služebníky a syny, tak mohou být i služebníky a králi. Jsou služebníci, protože jsou Bohem stvořeni a mají poslouchat toho, od něhož přijali své bytí, svůj život a vše, co mají: vždyť David, když říká: *Slouží ti všechno*, nevyjímá žádného tvora. A přece mohou být Božími syny, protože se znovuzrodili z Boha skrze vodu a Ducha svatého, a zároveň mohou být králi, neboť svou královskou moc sdílí se samotným Králem králů. Proto se na onom místě v Apokalypse říká: *Král králů a Pán pánů*.

Někdo by mohl říci, že není zase tak obtížné být králem země a zároveň Božím služebníkem. Toho pak oslovuje žalm: *A nyní, králové, buďte rozumní, dbejte varování, vládcové země! Služte Pánu s bázní, jásejte mu s uctivým chvěním!*

Být v nebeském království králem a zároveň služebníkem nebeského Krále – kdo to může pochopit, kdo tomu může uvěřit? Ano, a přece to tak je – a víra je s to chápat a věřit tomu. Spravedliví tedy budou v království svého Otce také králi nebeského království, jelikož budou mít účast na jeho královské hodnosti, moci, bohatství a ostatních darech, které se v nebeském království nacházejí. Duch svatý to otevřeně prohlašuje na třech místech v Písmu svatém. První je u svatého Matouše: *Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království*. Druhé ve stejném evangeliu: *Pojďte, požehnání mého Otce, ujměte se království, které je pro vás připravené od založení světa*. A třetí v Apokalypse: *Kdo zvítězí, tomu dám místo na*

svém trůnu, jako jsem i já zvítězil a sedím s Otcem na jeho trůně. Lze to snad říci jasněji? Máme slíbeno nebeské království, v den soudu nám má být přidělena vláda v témže království, a máme i místo na královském trůnu Božího Syna a jeho Otce, věčného Krále. Co jiného to znamená než účast na nebeském království, jež má od věčnosti v moci Bůh? Lze přidat svědectví svatého Pavla: *Když vytrváme, budeme i kralovat*, a svatého Jana ze začátku Apokalypsy: *Já, Jan, váš bratr, mající účast jak na souzení, tak na království...* A svatý Jakub ve svém listě říká: *Bůh vyvolil chudé tohoto světa, aby skrze svou víru byli bohatí a dědici království, jež Bůh slíbil těm, kdo ho milují*. Nebeské království se nestává o nic menším ani tím, že ho sdílí mnoho, téměř bezpočet andělů i lidí. Nebeské království totiž není podobné pozemským královstvím, jež nestrpí spoluúčast na moci a jež se rozdělením na jednotlivé části zmenší a nakonec zaniknou. Nebeské království takové není – všichni ho vlastní celé a mají ho celé a neporušené i jednotlivci. Stejně jako slunce: vidí ho celé všichni i každý jednotlivě, na druhé straně i ono samotné ozařuje a zahřívá stejnou měrou jedince i všechny najednou. Porozuměli bychom tomu lépe při výkladu o darech nebeského království. Musím však nejdřív vyložit podmínky či vlastnosti, které přísluší králům, aby nikdo bezdůvodně nepochyboval, že se svatí a blažení v nebi nazývají králi – králi nebeského království.

Král musí mít především dvě vlastnosti: moudrost a spravedlnost. S moudrostí Písmo spojuje rozvahu a prozíravost a vůbec vše, co se vztahuje k inteligenci. Se spravedlností spojuje milosrdenství, mírnost a ostatní ctnosti, které zdobí a zdokonalují vůli. Takže moudrost má král proto, aby měl poznání, a spravedlnost, aby měl vůli dobře své poddané vést. Proto Šalomouna na počátku jeho kralování Bůh vybídl, aby si vyžádal, co chce. On požádal o moudrost, která je první z dobrých vlastností, jež mají králové. Bohu se jeho přání zalíbilo, jak vysvítá z třetí knihy Královské, a tak Šalomoun dosáhl toho, co žádal. Kéž by ale býval žádal také spravedlnost – možná by neupadl do tolika zločinů! Správněji už mluví David v žalmu, v němž vyprošuje dobro svému synu Šalomounovi: *Bože,*

Zj 3, 21

2 Tim 2, 12

Zj 1, 9

Jak 2, 5

†1 Král/3 Reg 3, 5

†1 Král/3 Reg 3, 10

Ži 72/71, 1 *dej králi svou spravedlnost, svou pravomoc královskému synu!* Podle tohoto místa se zdá, že David předvídal, že se od Šalomouna zcela jistě bude požadovat, aby byl moudrý – proto pro svého syna žádá spravedlnost a právo, které bez moudrosti nemohou existovat; kdežto moudrost bez spravedlnosti ano, ale všelijaká a nedokonalá. Také Kniha Moudrosti, která vlastně byla napsána k poučení králů, praví: *Milujte spravedlnost, vládcové země.* A začíná se od spravedlnosti, protože ta je nejen sama o sobě nezbytná pro krále, ale je i předpokladem moudrosti. O kousek dále tamtéž stojí: *... neboť moudrost nevede do duše zlovolné...* A konečně Jeremiáš, pomínou-li mnohé jiné, když chválí ctnosti Krista, věčného Krále, říká: *Hle, přicházejí dny, praví Pán, kdy vzbudím Davidovi spravedlivý výhonek, krále, který bude kralovat a bude moudrý a bude na zemi konat spravedlnost a právo.* Vpravdě tedy jsou moudrost a spravedlnost dary, které mají králové.

Je tedy mimo pochybnost, že se všichni blažení – třebaže mnozí z nich byli na zemi možná nezkušení a nevzdělaní – budou v nebi skvět tak nesmírnou moudrostí a tak obdivuhodnou ctností spravedlnosti, že by se poprávu mohli stát králi v kterémkoli království. V nebi se totiž nenajde blažený, jenž by neviděl přímo Boží podstatu, která je první příčinou všech věcí. Tak tedy čerpají z pramene nestvořené moudrosti takovou moudrost, jakou neměl ani Šalomoun, ani žádný jiný člověk – ovšem kromě našeho Pána Ježíše Krista, který Boha viděl i po dobu své smrtelnosti a v němž se nacházely všechny poklady Boží moudrosti a poznání! Blaženým se dále dostává ve stejné míře jako moudrosti také plnosti spravedlnosti, takže poté nechtějí ani nemohou hřešit. Takto totiž mluví svatý Augustin v knížce *De correptione et gratia*: „Prvotní svoboda vůle spočívala ve schopnosti nehřešit, poslední však bude mnohem větší: totiž neschopnost hřešit.“⁵ Kdo nemůže hřešit, nemůže být ani nespravedlivý. A protože dokonalá láska je i dokonalá spravedlnost, jak rovněž tvrdí svatý Augustin v poslední knize díla *O přirozenosti a milosti*, ten, kdo nemůže nemilovat Boha tou největší a nejdokonalejší láskou, nemů-

⁵ De corrept. et. grat., cap. 12

že také nemít nejvyšší a nejdokonalejší spravedlnost.⁶ Prostě, kdo vidí Boha jako nejvyšší, čiré a nekonečné dobro, ten se od něho zajisté nemůže odvrátit ani ho nemůže nemilovat nejzřetlivější láskou. Plyne z toho, že všichni svatí v nebi jsou navýsost moudří, naprosto spravedliví, a tak ve vrcholné míře schopní kralovat.

Povstaň tedy, křesťanská duše, povznes se v mysli, jak jen můžeš, a uvaž, jak velikým dobrem musí být kralování s Bohem! Když pomínou vše další, zaleť na křídlech rozjímání až do samého nebe a pohlédni na vznešený trůn, o němž Spasitel praví: *Kdo zvítězí, tomu dám místo na mém trůnu, jako jsem i já zvítězil a sedím s Otcem na jeho trůně.* Neboť – jaká sláva to bude, až spravedlivá duše stane před nekonečným množstvím andělů na samotném trůně Kristově a Božím a až spravedlivý Boží soud prohlásí tu duši za vítěze nad světem, nad vládci světa i nad všemi neviditelnými mocnostmi? Jakou radostí bude ta duše uchválena, až spatří, že je zbavena veškerého nebezpečí a strádání a že ve stavu dokonalého štěstí triumfuje nad všemi svými nepřáteli? Po čem dalším by mohla toužit, dostane-li se jí účasti na všech darech jejího Pána a dokonce i spoluúčasti na trůnu a kralování? Ach, jak zaníceně na zemi bojují, s jakou lehkostí snášejí pro Krista všechna neštěstí ti, kdo v živé víře a pevné naději vidí duchovním zrakem v nebi tak vznešené pocity!

KAPITOLA V.

O DOBRECH BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Nyní k důvodu pátému. Zdá se mi, že dobra svatých žijících v nebi jsou určitým způsobem podobná dobrům těch, kteří vládnou na zemi – jsou však o to větší a skvělejší, o čí vyniká nebe nad zemí. Proto se také království, které je pro blažené připraveno, nenazývá prostě „království“, ale „království nebeské“, abychom pochopili, že poměr jedněch dober k těm druhým je asi takový jako země k nebi, to znamená jako poměr věci malé, nepatrné, špinavé a časné k věci velké, vznešené, ušlechtilé, a což je ze všeho nejdůležitější, věčné.

⁶ De natura et gratia, cap. ult.

Když se vypočítávají dobra pozemského království, uvádí se moc, pocta, bohatství, rozkoše. Pozemský král může rozkazovat poddaným, a pokud neposlouchají, smí je potrestat pouty, vězněním, vyhnanstvím, pokutami, tělesnými tresty i smrtí: proto jsou králové pro národy předmětem strachu a jsou považováni za bohy. A zase: králové chtějí, aby se jim dostávalo pocty, jež jdou jakoby nad lidskou přirozenost: chtějí totiž, aby se jim lidé klaněli na kolenou, a ti, kdo k nim mluví, často nejsou vyslyšeni jinak než vkleče s tvář skloněnou k zemi; jdou-li králové náhodou po ulici, musejí všichni uhnout. Navíc mívají bohaté pokladnice plné zlata a stříbra a svá vydání nepočítají na stovky či tisíce zlatých, ale na milióny. Poprávu, protože musejí nikoliv živit deset či dvacet sluhů, nýbrž vést velká vojska proti nepřítelům. A konečně: svou náladu si nespravují obvyklými hrami, nýbrž – tak jak to odpovídá jejich majestátu – utrácejí spoustu peněz na hostinách, na lovech a v divadlech.

To jsou tedy dobra u pozemských panovníků, jimž je na prvním místě společné to, že všechna mají krátké trvání a jsou vratká: s narozením vladařů berou svůj počátek, se smrtí konec, pokud se ovšem nestane to, že život trvá déle než království. Dále se nejedná o dobra ryzí, nýbrž je k nim něco přimíšeno: k moci nemožnost, k poctě pohana, k bohatství chudoba, k radosti žalost a zármutek. Králova moc spočívá v tom, že lid závisí na jeho rozkazu – k té moci je však přimíšena slabost, protože panovník je závislý na rukou a na síle svého lidu. Co by zmohl panovníkův rozkaz při obléhání anebo hájení města, kdyby lid nemohl anebo nechtěl přiložit ruku k dílu? Panovníkův rozkaz však nezávisí jen na síle poddaných, nýbrž i na opevněních, na válečných zbraních a na penězích, jimž se říká tětiva války. Tak je tedy lid závislý na jednom, to jest na panovníkově rozkazu, a slouží jednomu člověku. Ale panovník je odkázán na nesmírné množství lidí i jiných věcí a všemu tomu slouží. Konečně, král sice může poddané postihnout pouty, vězněním, vyhnanstvím, tělesnými tresty a smrtí, na druhou stranu ale i sám panovník může být – nemluví o nějakém právu, ale o skutečnosti – spou-

tán, vězněn, poslán do vyhnanství a potrestán tělesně nebo na hrdle. Že tomu tak je, to dokazují Iulius Caesar, Caius, Nero, Galba, Vitellius, Domitianus, Commodus, Heliogabalus a bezpočet jiných. Ne však pouze panovníci hanební, ale i velice ušlechtilí: Alexandr Mammae, Gordianus iunior, Pertinax, Tacitus, Numerianus, Probus, Gratianus, Valentinianus II., pokud bych opomenul svaté muže, jako např. svatého Edvarda, krále anglického, svatého Václava, knížete českého, svatého Zikmunda, krále burgundského, svatého Kanuta, krále dánského, a jiné.

Přistupme ke královským poctám. Králům se zajisté vzdává čest, jsou-li přítomni a stojí-li před očima živých. V jejich nepřítomnosti se jim ale zpravidla lidé hromadně posmívají a haní je. V jejich přítomnosti jim sice mnoho lidí lichotí jazykem, ale uvnitř jimi dokonale pohrdají. Kdyby bylo možné zjistit počet těch, kteří chválí, a těch, co haní, bylo by mnohem víc těch, kdo je haní, než těch, kteří je chválí. Ve skutečnosti je sláva králů zpravidla menší než různá ostouzení, protože těch, kdo mají v jejich přítomnosti úctu před jejich hodností, je málo, zato velice mnoho je těch, kteří jim za zády přičítají hamiznost a lakotu, tvrdost, zhýralost či jiné nečnosti.

Snad tedy mají králové aspoň opravdové bohatství, aniž by k němu byla přimíšena nějaká chudoba? Ve skutečnosti však není větších ubožáků a chudáků, než jsou oni, neboť sice mají obrovský obrat a veliké poklady, ale mnohdy ještě větší dluhy. A pak: není tak chudý ten, kdo má málo, jako ten, kdo mnoho postrádá, protože mnoho touží. Cožpak není přesvědčivým důkazem jejich chudoby také to, že právě na chudých jakoby vyžebraávají drobné spotřební daně? To ale neřkám proto, že bych odmítal vybírání daní. Jsem si vědom toho, že je správné, aby se králům platily daně i cla, podle slov apoštola z listu Římanům: *Podřizujte se nejen kvůli hrozcímu hněvu, nýbrž i kvůli svědomí – vždyť proto také platíte daně. Neboť jsou Božími služebníky, kdo to mají jako zaměstnání. Dávejte každému, co mu patří: komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo.* Chtěl jsem tu pouze ukázat na ten ubohý stav smrtelných králů, kteří musejí na jedné straně hýřit bohatstvím a na druhé straně jsou

nuceni čerpat část tohoto bohatství i od těch, kteří jsou chudí nebo trou bídu s nouzí.

A copak se dá říci o královském pohodlí a zábavách? Jistě – králové mají zahrady, ovocné sady, skvělé jídelní tabule, lovy, divadla a plno dalších podobných věcí, hodících se výtečně k osvěžení mysli, mívají ale také obvykle dnu, žaludeční potíže a bolesti hlavy. A co horšího, jsou v mysli neustále zneklidňováni, celé noci nespí, mají strach, podezření a úzkosti! Vrznou-li v noci dveře u ložnice, tuší v tom zradu. Jestliže je hlášeno, že byl spatřen ozbrojený oddíl, obávají se vojenské zrady. Tak se jim radost mísí se zármutkem a klid s neklidem a to je příčinou, že jich nemálo královskou korunu odložilo a dali přednost životu soukromému.

Poslechněme si však svatého Jana Zlatoústého, který v jedné homilii k Antiošským mluví o vládci, kteří byli jeho současníky, takto: „Nevzhlížej ke královské koruně, ale k bouři starostí. Nehleď na purpur, ale na duši, která se skvěje mnohem víc než sám purpur. Žádná koruna neověncí hlavu tak jako starosti duši! Nedívej se na houf tělesných strážců, ale na množství obtíží! Žádný soukromý dům není tak plný starostí jako dům královský! Každý den je očekávána smrt, v noci se duše – nelze vypovědět kolikrát – probouzí a má za to, že odchází z tohoto světa. Takový je to tedy pokoj! Když pak hrozí válka, co je hroznějšího než takovýto život? A jak často přijde nečekaně nebezpečí od příbuzných a poddaných? Země, po níž králové chodí, je stále plná krve prolité příbuznými. Jestli chcete, vyložím vám některé případy jak ze starší doby, tak ze současnosti – možná je neznáte.

Jeden, protože podezřívá manželku z cizoložství, připoutal ji nahou ke skále a ponechal ji šelmám, i když mu už porodila několik královských synů. Co myslíte – jaký měl on život? Nepropadl by totiž takové pomstychtivosti, kdyby ho nestihla těžká nemoc. Tento zde zardousil vlastního syna. První z jeho synů, když ho zajal tyran, skončil život sebevraždou, druhý zavraždil svého vnuka, spoluvládce v království, které pak sám uchvátil. Ale tvrdí se o něm, že zabil i svého bratra. Jiný byl zase otráven: pro něho byl kalich plný smrti, nikoli

nápoje. Jeho synovi, třebaže se nedopustil sebemenší nespravedlnosti, bylo ve strachu z budoucnosti vydlobnuto oko. A o jiném se ani nesluší mluvit, jak skončil! Z dalších byl jeden upálen i se svými koňmi, vozy a vším ostatním jako nějaký ubožák a nešťastník: životní strasti, do kterých se narodil a které byl nucen snášet, by nikdo nedokázal vyjádřit slovy. A co ten, který vládne nyní? Cožpak nebyl po své slavné korunovaci v nesnázích, v nebezpečí, netrpěl zármutkem a úklady? Ale nebeské království takové není.⁷ Tak to řekl on, a jak pravdivá jsou jeho slova „nebeské království takové není“, dosvědčí to, co povím teď.

Vskutku, králové v nebeském království – jimiž jsou všichni, kdo žijí v blaženém štěstí s Bohem – mají neoslavitelnou moc a nepotupitelnou čest, bohatství bez chudoby a rozkoš bez bolesti. Neboť o nich platí slova žalmu: *Nepřihodí se ti nic zlého, pohroma se k tvému stanu nepřiblíží.* A z Apokalypsy: *Bůh setře každou slzu z jejich očí a nebude už smrt ani zármutek, nářek ani bolest.*

Takže moc králů tohoto království je nesmírná a slabost žádná. Hle, jeden jediný anděl – bez vojska, bez pušek, mečů nebo šípů – zabil jediným zásahem na sto osmdesát tisíc Asyřanů: a vůbec se nebál, že by ho mohl některý voják zranit. A svatý Řehoř vypravuje v *Dialozích*, že nějaký svatý, poté co se proti němu mečem s vražedným úmyslem rozmáchl vrah, zvolal: „Svatý Jene, zadrž ho!“⁸ A ten prý okamžitě vrahovu ruku zadržel, takže s ní nemohl žádným způsobem pohnout. Svatý Jan tedy nahoře v nebi uslyšel hlas svého chráněnce a postihl toho vraha strnulostí tak rychle, že překazil už započatý vraždící úder. To je tedy moc nebeských králů, že ani nekonečná vzdálenost ani opuštěnost ubohého chudáka a bezbranného poctivce ani spousta ozbrojených nepřátel nemohla svatému Janu zabránit, aby svého prosebníka vysvobodil z nebezpečí smrti. A takových příkladů by se dalo uvést bez počtu.

Čest těch nebeských králů je tak veliká, že nejen zbožní, ale i bezbožní muži, ba samotní démoni jim vzdávají úctu!

⁷ Hom. 66 ad popul. Antioch.

⁸ lib. 3, cap. 36

Vždyť mnozí svatí byli v pohrdání a poníženosti, když ještě žili na zemi, avšak když byli přeneseni do nebe – a zvláště pokud byli církví veřejně prohlášeni za svaté –, mají je lidé v úctě a klanějí se jim. Dokonce i zlí duchové – kteří svaté, dokud byli v lidském těle, pokoušeli a také z Božího dopuštění trápili ranami a bitím – se nyní, když tito svatí kralují s Bohem na nebesích, obávají jejich posvátných ostatků i obrazů.

A co mám říct o bohatství nebeských králů? Jejich bohatství je veliké: nic nepostrádají, protože Bůh je všechno ve všem. Vždyť bohatý není ten, kdo má mnoho, ale kdo po ničem netouží, protože nic nepostrádá. Duch, nikoliv tělesná schránka, musí být určitě bohatý, pomínou-li, že i nebe a země a všechno, co je na nich, patří k bohatství svatých. Co tedy postrádají ti, kdo jsou *dědici Boží a spoludědici Kristovi*, jehož ustanovil *Otec dědicem všeho*?

Zbývá rozkoš, jež je u králů nebes naprosto čistá a jasná, bez sebemenší příměsi bolesti nebo zármutku: vždyť už jsme z Apokalypsy slyšeli, že *Bůh setře z jejich očí každou slzu a nebude už bolest ani zármutek*. O rozkoši bych měl ale říci více, až budu hovořit o ráji. Můžeme tedy vidět, že všichni svatí a blahoslavení budou mít společně v nebi takové královské dary, až se zdá, že to, co je na zemi, se s nimi nedá vůbec srovnávat; zvláště když pozemské podléhá času a nebeské je věčné.

KAPITOLA VI.

JAK SI LIDÉ PŘILÍŠ VÁŽÍ POZEMSKÉHO KRÁLOVSTVÍ.
A JAK BY SI SPÍŠE MĚLI CENIT KRÁLOVSTVÍ NEBESKÉHO

Obraťme teď na chvíli pozornost k tomu, s jakou dychtivostí touží lidé po vládě v pozemském království, i když ta je nestálá, krátká, je zdrojem strachu a starostí, abychom z toho mohli vyvodit, s jakou láskou a dychtivostí máme vyhledávat nebeské království. Touha vládnout stojí bezpochyby na vrcholu všech lidských vášní. Vláda však neznamená jen jediné dobro, nýbrž je to souhrn všech dober, po nichž lidé touží: moci, cti, bohatství a rozkoše, jak jsme říkali před chvílí. Je v ní svoboda žít podle libosti, po níž touží přirozeně nejen

všichni lidé, ale i zvířata. Je v ní vznešenost a jakási „pseudobožskost“. Králové nenajdou v království nikoho sobě rovného, nýbrž přede všemi mají přednost, všem rozkazují, všichni se jim koří. Patrně proto když chtějí králové něco slíbit, nenacházejí nic většího, než je polovina jejich království. Tak řekl Asuerus Ester: *Co bys chtěla, co si přeješ? I kdybys žádala polovinu království, je předem tvá!* A Herodes řekl Herodiadině dceři: *Požádej mě, o co chceš, a dám ti to! A pod přísahou jí řekl: O cokoli požádáš, dám ti to, i kdyby to byla polovina mého království.* Lidé se tedy proto domnívají, že kvůli získání nebo rozšíření království můžou převrátit vzhůru nohama celé právo a že na světě není nic tak svatého, aby na to kvůli získání moci nesměli sáhnout.

První, kdo bez řádného zdůvodnění válečně napadl přátele a sousedy, byl Ninus, aby si buď po dobrém nebo po zlém vymohl rozšíření říše – podle Justinova podání o tom píše svatý Augustin v díle *O Boží obci*.⁹ Iulius Caesar, aby se dostal k vládě, nejprve napadl vlast. Maximinus Thrácký dal svými vojáky zabít Alexandra – vládce, od něhož se mu dostala mnohá velká dobrodini – aby se zmocnil trůnu. Totéž svému pánu, vládci Gordiánovi, udělal Filip Arabský, a to zločinem později neslychaným. Nezřízená touha po moci vyzbrojila ruku dokonce i proti těm, s nimiž sdílí společenství krve, nejen tedy proti blízkým a dobrodincům, ale i proti bratrům, vnukům, ano i proti vlastnímu otci! Romulus kvůli vládnutí zabil bratra Rema, Caracalla svého bratra Geta, a Atalie odstranila všechny své vnuky, syny krále Ochoziáše, aby se mohla sama ujmout vlády. Touha po moci tedy rozněcuje k strašným zločinům nejen muže, ale i ženy. Synochus Perský připravil o život otce Chozdru a bratra Medarsa, aby mohl sám panovat. A co si myslet o tom, že poté, co Neronova matka od věštců slyšela, že její syn bude vládcem, ale i vrahem své matky, řekla prý: „Ať zabije, jen když bude vládnout!“ Tato ctižádostivá žena si tedy cenila synovy vlády natolik, že jí dala přednost před svým vlastním životem.

⁹ De civitate Dei, lib. 4, cap. 6

†1 Kor 15, 28

Řím 8, 17
Žid 1, 2

Zj 21, 4

Est 5, 3

Mk 6, 22-23

†2 Král/4 Reg
11, 1-3

Touha po moci však nejen obrací právo v bezprávi a nejen hubí lásku přibuzenskou, bratrskou i rodičovskou, ale vydává napospas i posvátný závazek přísahy. Přísaha byla od věků u všech národů pokládána za neporušitelnou a zachovává ji i nejkrutější nepřítel, byť by byl v sázce jeho život. Jestliže totiž můžeme věřit Ciceronovi, pak podle třetí knihy jeho díla *O povinnostech* měl Caesar v ústech neustále tato Euripidova slova: „Má-li být přísaha zneužito, má jí být zneužito kvůli vládě; v ostatním je si třeba zachovávat poctivost.“ Další, věru nespočitatelné příklady, jež v každé době ukazují, že u lidí nemá nic takovou cenu jako království, už vynechám.

Dan 2, 44

Lk 1, 33

A přesto králové nekralují dlouho, všechna království v krátké době zcela zaniknou a navěky zůstane jen království svatých. Poslechněme si proroka Daniela, v kapitole druhé: *Za dní oněch králů zřídí Bůh nebes království, které nebude zničeno navěky, a toto království se nedostane jinému národu. Rozdrtí a učiní konec všem oněm říším, samo však potrvá navěky.* Tato předpověď se má naplnit při dokonání světa – tehdy totiž se nejenom větší monarchie, ale i menší království, úřady a všechna moc světských panovníků obrátí v prach. Království Kristovo a svatých ovšem bude věčné – jak řekl anděl: ... *a jeho království nebude mít konce.*

Jestliže to krátkodobé a vratké království, vlády nad nímž se dostane jen několika lidem a s nímž ruku v ruce kráčejí hořkosti, je tak prudce milováno, tak vyhledáváno, vynášeno nad všechno ostatní, vymáháno tolika ranami a obrovským krveproléváním, jaká je příčina toho, že nebeské království miluje tak málo lidí a že ho vyhledávají tak liknavě? Máme přece za jisté, pokud věříme Písmu svatému, že to království je otevřené pro všechny lidi, že je možné se o ně ucházet bez ran a krveprolévání a že nesrovnatelně vyniká nad všechna pozemská království! Kdybych říkal: „Opusť království, abys dostal malinké políčko nebo viničku,“ jistě oprávněně by ses smál a divil. Ale když řeknu – nebo spíše – když Bůh řekne: „Nechej malé a bezcenné království, a hledej království velké a vznešené, jehož dosáhneš, pokud budeš chtít, s Boží pomocí, která ti nebude chybět“ – proč nepovstaneš, netoužíš po

něm, neusiluješ o ně? Já vůbec nevím, co se na to dá odpovědět. Snad to, že sláva pozemského království je pro naše oči zjevná, že si na toto království můžeme v jistém smyslu přímo „sáhnout“, kdežto nebeské království není vidět, není možné si na ně sáhnout a i s vírou je o něm nesnadné uvažovat.

Ano, to je pravda. Ale kdyby chtěl někdo bedlivě zvážít, jakou sílu má pravda Písma svatého, jeho starobylost, čistota, vážnost, a jak právě v této části Písmo svaté mluví zřetelně a jasně, a jaký zástup svědků to během mnoha staletí potvrdil, jak zázraky, tak svou krví, takový člověk by opravdu nemohl nic jiného než zvolat: *Tvá svědectví, Pane, jsou plně věrohodná.*

Ži 93/92, 5

Nejistota víry není tedy důvodem, proč nejsme uchvacováni touhou po nebeském království, nýbrž to, že jsme zcela zaměstnáni vnějšími věcmi a obtíženi nánosem zvyků. Nemáme pak kdy na přemýšlení a na uvažování, co nám prospívá, a nevcházíme – podle Pánovy rady – do komůrky svého srdce, nezavíráme dveře a neprosíme úpěnlivě Boha, aby nám v tak důležité věci byl ku pomoci. Opravdu: kdybychom tu a tam odložili drobné starosti a občas uvažovali, co znamená nebeské království a jak snadno a bezpečně ho lze dosáhnout, a jak úžasné se liší věci věčné od časných, veliké od nepatrných, vážné od nedůležitých a konečně i nebeské království od království pozemských, pak by se uvnitř nás zrodilo jisté obrovské pohrdání světskými sídly, korunami a žezly. Na druhé straně by v nás zahořelo tak veliké nadšení pro nebe, že bychom nejen bez jakýchkoliv obtíží, ale i velmi snadno dovedli napnout všechny síly k hledání a získání Božího království, pro něž jsme byli svrchovaně dobrým Stvořitelem stvořeni jako pro pravý a poslední cíl.

† Mt 6, 6

KAPITOLA VII.

PRVNÍ CESTA DO BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Nyní se tedy podívejme, co je třeba dělat, abychom se do toho vytouženého a přešťastného nebeského království dostali. V této věci se nebudeme muset příliš namáhat – vždyť sám nebeský Král k nám sestoupil na zem, aby nás učil. A když se stal naším Pánem a vládcem, ukázal nám čtyři nejlepší a nejbez-

Mt 6, 33 pečnější cesty. První je: *Nejprve hleďte Boží království a jeho spravedlnost, a to všechno vám bude přidáno.*

S morálkou je třeba začít od cíle, jež sledujeme: naším cílem je Boží království, které bude i naším královstvím, pokud tam po stezkách svého Vůdce dojdeme. Dále, spravedlnost Božího království je jakoby terčem, který nesmíme ztratit z očí, pokud toužíme po odměně nebeského království. Správně učí svatý Jan Kasian v první konferenci:¹⁰ Něco jiného je cíl, něco jiného terč; terč je znamení, k němuž jsou vysílány šípy, a cíl je odměna, kterou dostávají ti, kdo terč zasáhli nejjistěji. Bohem vytčený terč našeho jednání je spravedlnost. Odměnou těch, kdo zasáhli terč, je nebeské království.

Ale spravedlnost Božího království není spravedlností zákoníků a farizeů, která spočívala ve vnějším dodržování nařízení. Ani to není spravedlnost filozofů, která nepřesahovala světlo lidského rozumu, porušeného hříchem, nýbrž je to spravedlnost evangelní, která učí milovat Boha celým srdcem, celou myslí a celou svou silou, a každého bližního, třeba i nepřítel, jako sebe sama. O tomto terči i tomto cíli říká svatý Pavel: *Jako užitek z toho máte posvěcení a nakonec věčný život.* Náš Vůdce nás tedy napomíná, abychom hledali především království Boží a jeho spravedlnost, to znamená, aby se naše první myšlenka, naše největší touha neupínala k věcem pomíjejícím, ale k dosažení nebeského království a k dokonalému a co nejpečlivějšímu zachování prvního a největšího přikázání, které je zachováno tak málo; proto je *mnoho povolání, ale málo vyvolání.* Neboť lidé většinou žijí, chovají se takovým způsobem, že až jejich posledním zájmem je, aby se dostali do nebeského království, a k ničemu nemají tak lhostejný vztah jako k Božímu království a jeho spravedlnosti. Ach, jako kdyby snad Pán býval řekl: „Nejprve hleďte království světa a jeho úskoky, a Boží království vám bude přidáno!“

Boží království není tak bezcenné, aby se muselo vnučovat těm, kdo se o ně ucházejí ze všech věcí až na posledním místě. Jestli však někdo chce poznat nějakou opravdu snadnou cestu

¹⁰ Collat. I., cap 2

ke spravedlnosti Božího království, jež by ho k němu dovedla s naprostou jistotou, ať opět poslouchá našeho Učitele Krista: *Blahoslavení, kdo lační a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.* Takže tedy, Pane, je u tebe tak snadné najít spravedlnost, že po ní stačí jen lačnět, že po ní stačí jen žíznit? Věru, všichni chudí by byli blažení, kdyby pouhým žízněním a lačněním po penězích jich získali tolik, až by jich měli dostatek a dál už by netoužili! Něco jiného je ale lačnět a žíznit po penězích a lačnět a žíznit po spravedlnosti. Kdo totiž lační a žízní po spravedlnosti, to znamená kdo tak úzkostlivě a dychtivě hledá spravedlnost, jako žíznící člověk touží po vodě a lačníci po jídle, ten skutečně myslí stále jen na ni, vzdychá po ní a dožaduje se jí na Bohu nevýslovnými nářky. Bůh pak rád takové prosebníky vyslyší a zahrnuje je dary spravedlnosti v takové míře, že z toho nasycení „říhají“ slova a skutky spravedlnosti! Ale bohatství není zas takové dobro, aby ho ihned obdržel každý, kdo po něm touží nebo o ně žádá Boha. Peněz totiž lidé často zneužívají, zatímco spravedlnosti nelze užít špatně. A závěrem: spravedlnost se podobá moudrosti, o které říká Jakub: *Jestliže někdo postrádá moudrost, ať o ni žádá Boha, který dává všem štedře a bez otálení.*

Ach, jak nevýslovně šlechetný Pán, který nám dává to, co je pro nás nanejvýš potřebné, snadněji a ochotněji, než bychom sami žádali nebo toužili! Pokud někdo postrádá moudrost svatých a dar spravedlnosti, kteréžto věci jsou nezbytné pro dosažení nebeského království, potom ať z duše, vážně, nevýslovnými nářky žádá Boha, oč je třeba – a určitě dostane! Neboť Bůh dává všem, kdo ho takto prosí, a žádného neodmítá a neodměňuje jako lakomec ani nedává skoupě, nýbrž v hojné míře. Také neotálí, jako by dával neochotně, když někdo o něco snažně žádá. Co zbývá říct? Kdo se bude v den soudu moci vymlouvat na nevědomost nebo slabost? Lační jen po spravedlnosti a pros o ni Boha – a budeš nasycen, takže už nebudeš lačnět ani po tělesných slastech, ani po lákavých počtách, ani po žádných jiných pozemských darech. Tak budeš v tomto věku žít spravedlivě, strážlivě a zbožně a ve věku budoucím dosáhneš věčného království.

Mt 5, 6

Jak 1, 5

KAPITOLA VIII.

DRUHÁ CESTA DO BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Druhou cestou spravedlnosti, kterou nám ukazuje náš Pán, je tato: *Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království.* Zde se nám nepřikazuje, abychom prostě vyprázdnili svou pokladnu nebo peněženku, ale abychom ze srdce vymýtili každou touhu po cizích věcech. Bůh nám nabízí nesmírné bohatství, ale nedá nám ho, leda když mu nabídneme otevřené a čisté srdce. *Kořenem všeho zla je chtivost.* Ta se řecky řekne *filargýria*, to znamená láska k stříbrňákům. Kořenem všeho dobra je láska. A tyto dvě vedle sebe nemůžou vydržet. Jestli se někdo nestane opravdu chudým v duchu – to znamená, že mu ani větší, ani menší bohatství nepřioste k srdci, rozdá ho snadno potřebným a neužije ho k vlastnímu prospěchu, leda to, co nezbytně potřebuje –, pak nebude moci naplnit spravedlnost nebeského království, a tak nebude ani moci dosáhnout samotného nebeského království. Toto je pravá cesta k věčnému životu: jako první po ní šel Kristus, který se pro nás stal chudým, abychom my jeho chudobou zbohatli. Třebaže měl pokladnu s penězi, přesto ji svěřil Jidášovi, o kterém dobře věděl, že krade: to abychom pochopili, jak byla jeho duše naprosto nedotčena láskou k penězům.

Touto cestou se vydali i apoštolové, kteří by si bývali snadno mohli opatřit bohatství a zvětšovat ho až do nekonečna, když konali divy a zázraky, když mluvili jazyky všech národů a celý svět udivovali moudrostí. Avšak ti, kdo tehdy řekli: *Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou*, a okusili sladkost svobody od pout lásky k bohatství, spokojeni se stravou a oděvem, ti pokládali zbožnost a spravedlnost Božího království za velký zisk. Touto cestou se pak vydali nejen mniši a poustevníci, ale i králové a papežové, kteří tak došli do nebeského království. Francouzský král Ludvík byl určitě bohatý, ale zároveň byl chudý v duchu, chodil v prostém oděvu, často se postil, byl štědrý k chudým a na sobě velmi šetřil; nechte se o něm také, že by vydal spousty peněz na hry a hostiny. Svatý Řehoř byl papež, na různých místech měl mnoho církevních statků, výnosných a tučných – jelikož však sám byl chudý

v duchu, byl proto natolik štědrý v dávání almužen a natolik šetrný, skoro až lakomý vůči sobě, že se zdál překračovat hranice štědrosti vůči jiným, a šetrnosti vůči sobě. Nu ale – je to cesta, jež vede k životu.

Přidám několik slov i o ženách chudých v duchu. Svatá Pavla Římská, jejíž životopis sepsal svatý Jeroným, byla stejně bohatá svým majetkem jako chudá v duchu. Tato urozená žena zakládala za své peníze kláštery a živila chudé s takovým zápletem, že měla nakonec dosáhnout takové bídy, že její pohřeb musel být vypraven z milosrdenství cizích lidí. Jak skromně ale svého bohatství užívala pro sebe, to se může dosvědčit tím, že si v jídle sama zapověděla maso, vejce a víno. Místo lněného oděvu používala vlněný, lehávala na zemi jen na rozprostřené pokrývce a prosbami a slzami se neustále očišťovala od menších hříchů. Také Hedvika, královna polská, bohatá majetkem, bohatší však chudobou v duchu, se spokojovala s jediným laciným oděvem, který používala i za největších mrazů. Denně se postila, kromě nedělí a velkých svátků. Své tělo trápila bičováním, bděním a veškerou možnou přísností. Lehko uhodneš, nač vynaložila své královské jmění a pochopíš, jak malou – nebo spíše žádnou – lásku měla k bohatství. Nemůžeš se proto divit, že žena tak chudá v duchu a tak oproštěná od všech jiných starostí došla rychle nebeského království.

KAPITOLA IX.

TŘETÍ CESTA DO BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Třetí cesta, na kterou nás vede Pán, je následující: *Blahoslavení, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je nebeské království.* Moudrost našeho Učitele Krista je úžasná, je však skrytá moudrým tohoto světa. Kdo by mohl věřit, pokud by to neřekl Učitel-Bůh, že je dobré být chudý na peníze a bohatý na příkoří? A přece je to tak. Nic není užitečnější k získání pravého bohatství, tedy zásluh nebeského království, než mít mysl zcela odvrácenou od peněz a zároveň plnou touhy trpět pro Krista! Poslouchej Pána, co říká u Lukáše: *Běda vám bohatým, neboť už máte svoji útěchu! Běda vám, kdo jste*

Mt 5, 3

1 Tim 6, 10

† 2 Kor 8, 9

† Jan 12, 6

Mt 19, 27

1 Tim 6, 6

Mt 5, 10

Lk 6, 24-25

nyní nasyceni... Běda vám, kdo se nyní smějete... A v protikladu k tomu na stejném místě: Blahoslavení, vy chudí... Blahoslavení, kdo nyní hladovíte... Blahoslavení, kdo nyní pláčete... Blahoslavení budete, když vás budou lidé nenávidět, když vás vyloučí, potupí a vaše jméno vyškrtnou jako zlé kvůli Synu člověka. Radujte se v ten den a jásejte, máte totiž v nebi bohatou odměnu. Poslechni si blaženého Jakuba, co říká o bohatství a pokušení: Pokládejte všechno za radost, bratři, když se octnete v různých pokušeních. Víte, že zkoušky vaší víry vedou k vytrvalosti. S vytrvalostí však ať je spojeno dílo dokonalé. Neříká zde: „trpte, snásejte, buďte trpěliví,“ nýbrž: „radujte se,“ ba dokonce: pokládejte všechno za radost. A to znamená: podstupujte pokušení ne jako pokušení, ale jako předmět všemožné radosti. O bohatství hovoří Jakub takto: Nuže tedy, boháč, naříkejte a vzlykejte nad strastmi, které na vás přijdou. A v předchozí kapitole: Uvědomte si svou ubohost, naříkejte a plačte. Váš smích se obrátí v pláč a vaše radost v zármutek.

Čím to je, že pronásledování činí člověka šťastným, zatímco by ho patrně mělo dělat nešťastným? Na to se dá odpovědět různým způsobem. Já se spokojím s jedním, totiž že pronásledování se podobá rozžhavené výhni – a oheň je s to uvařit jídlo, pročistit stříbro a vyzkoušet zlato. Tak i pronásledování, pokud se snáší moudře, vaří hříšníky, očisťuje lidi nedokonalé a zkouší spravedlivé, takže všem tím úžasně prospívá.

Hříšník? Ten je jako syrové maso, které se, pokud není uvařeno, hází zvířatům a lidé ho nejedí. Neboť hříšník je plný nezdravých šťáv: plný tělesné žádostivosti, což znamená nezřízenost, žádostivosti očí, což znamená lakotnost, a pýchy, což znamená ctižádost. Nastane-li ale oheň pronásledování, v tom ohni se vysuší a vyvaří, takže se stane schopným přistoupit s úctou ke stolu Páně. Když na něj doléhá těžké pronásledování nebo pokušení, tehdy zapomíná na vášně, na obchody a na pocty a stává se docela jiným, než byl předtím.

Co člověk spravedlivý, ale nedokonalý? I když se zrovna nevrhá do strašných prostopášností, přece jen povoluje svému tělu, vyhledává rozkoš, miluje zisk a nijak zvlášť se neodvrací od světských marností. Je tedy podobný stříbru, ve kterém je

přímíseno hodně strusky. Pokud ho ale zachvátí silný oheň pronásledování a on ho snáší trpělivě, struska se začne pomalu oddělovat od stříbra. On se začíná uvnitř ušebírat, uvažovat o vyšších věcech, odřikat se tělesných slastí. Nakonec žije v tomto věku spravedlivě, skromně a zbožně a očekává onu blaženou naději a příchod nesmírné slávy Boží.

Člověk v lásce dokonalý je jako zlato. Musí být ale zkoušen ohněm pronásledování, aby si o něm jiní – nebo on sám – nemysleli, že je mosaz, nikoliv zlato. Když ho totiž trpělivě snáší oheň útrap, nejenže ho ostatní vidí takového, jaký skutečně je, ale i on sám v sobě posiluje onu pevnou naději a s jistotou očekává odměnu nebeského království. Soužení plodí vytrvalost, vytrvalost osvědčenost, osvědčenost naději; naděje pak nekla-me, praví apoštol. A samotný Bůh svého přítele, jenž prošel ohněm soužení, den ze dne víc a víc povznáší a povyšuje, až ho přivede ke společenství šťastného království.

Hle, co všechno pochází z trpělivosti v soužení! Je divné, že tak málo lidí využívá ty výhody, i když jsou všem přístupné. Soužení bude všude, potká nás všude: doma, na cestách, na veřejnosti, v chrámě, neboť zlí všude napadají dobré. Jako nejjistější se jeví apoštolův výrok: Všichni, kdo chtějí zbožně žít v Kristu Ježíši, budou pronásledováni. Avšak my zhýčkaní bojovníci se buď ohni zkoušky vyhýbáme, nebo nám učiněné bezpráví protivníkovi oplácíme, a tak nejenže utrpení nesnášíme, ale také ho působíme. Nescházejí nepřátelé z vlastní rodiny, kteří chválí ty, kdo se zbavují, jak sami říkají, „břemena křivdy“, a nakládají ho na protivníka. A ti chtějí být nazýváni křesťany, i když Kristovými příkázáními pohrdají.

KAPITOLA X.

ČTVRTÁ CESTA DO BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

Ale poněvadž to všechno je dost obtížné a velmi málo lidí to chápe a ještě méně se jich o to pokouší, proto nám náš Pán ukázal čtvrtou, velmi úzkou cestu, slovy: *Nebeské království trpí násilí a násilníci je uchvacují.*

Jako kdyby chtěl říct: Dobře jsem věděl, že lidem bude připadat jako protimluv, že chudí jsou blahoslavení, boháč

Lk 6, 20-23

Jak 1, 2-4

Jak 5, 1

Jak 4, 9

† Tit 2, 12-13

Řím 5, 3-5

2 Tim 3, 12

Mt 10, 36

Mt 11, 12

jsou ubozí, že je třeba se radovat v protivenství a plakat ve štěstí. Naprosto pro mě také nezůstalo skryté to, že malý počet lidí se vzdá vezdejších darů místo toho, aby mohli získat budoucí, že se budou chtít vyhnout přítomnému zlu, namísto toho, aby se mohli vyhnout zlu budoucímu. Avšak já, který jsem Pravda, jsem nemohl a nesměl říci nic než pravdu: dodal jsem tedy nyní, že nebeského království se nelze zmocnit jinak než prudkou silou: uchvátit ho mohou pouze násilníci.

Lk 18, 24-25

Proto jsem jinde řekl: *Jak těžko vcházejí do Božího království ti, kdo mají peníze! Spíš totiž projde velbloud uchem jehly, než vejde bohatý do Božího království.* A jinde: *Jak těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo je těch, kdo ji najdou.* Stejně

Mt 7, 14

tak jinde jsem řekl, že nebeské království je podobné pokladu ukrytému na poli a vzácné perle, kterou nejde koupit, jen když se všechno prodá. A tak je naprosto nutné, aby se člověk zbavil všech věcí, které má na zemi, chce-li mít v nebi nebeský poklad a vzácnou perlu. Podobně jinde jsem otevřeně a bez

†Mt 13, 44-46

okolků prohlásil: *Kdo se nezřekne všeho, co má, nemůže být mým učedníkem.* Toto zřikání se má chápat jako příprava ducha. Pravá příprava ducha vede k opouštění všeho pomíjivého, když to vyžaduje spása duše anebo sláva Boží, a není to snadná věc: vyskytuje se zřídkakdy. Proto jsem ještě dodal ona podobnoství o člověku, který chce stavět věž, ale nemá prostředky na její dokončení, a o králi, který zamýšlí vést válku proti jinému, ale není stejně silný a nemůže se mu vážně postavit s nadějí na vítězství. Je-li stavba věže bez prostředků nebo válka proti mocnému králi bez velkého vojska věci vskutku nesnadnou, ano skoro nemožnou, o co obtížnější bude dokázat obojí najednou? Kdo totiž chce dobýt nebeské království, musí dokázat obojí. Za prvé musí být vystavěna věž, která sahá až k nebi, to znamená: je nutno získat zásluhy, pro něž bychom si zasloužili věčný život. A zároveň je nutno bojovat s početným a silným nepřítelem, to znamená s nečistými duchy, kteří se snaží vši silou přerušit stavbu té věže. K podobné věci došlo předtím u synů Izraele. Když chtěli znovu vystavět Jeruzalém, rozbořený a vyvrácený od Chaldejců, a když jim v tom sousední kmeny překážely válkou, museli tehdy v ne-

Lk 14, 33

†Neh 4, 10/
2 Ezd 4, 16

uvěřitelné opuštěnosti a tísní takřkajíc jednou rukou stavět a druhou bojovat.

Je z toho všeho zřejmé, že nebeského království nemohou – pakliže ovšem nevynaloží obrovskou námahu a snahu – dosáhnout ti, kdo jsou oddáni pozemským záležitostem a kteří neumějí tišit tělesnou žádostivost a bojovat proti neviditelnému nepříteli. Kdyby ale přesto někteří z nich chtěli s pomocí Boží milosti usilovat vážně o křesťanskou dokonalost, chtěli by nikoli lehkomyšlně, ale s dokonalým soustředěním uvažovat o Kristových slovech, následovat příklad jeho i všech svatých, pak se pro ně cesta rozšíří, brány se otevrou, síla jejich ducha vzroste a nepřátelé ochabnou. A zatímco láska k Bohu v Ježíši Kristu bude sflit, jejich břímě jim bude připadat lehké a jho příjemné. Tak se naplní Izaiášova slova: *Kdo doufají v Pána, nabývají sil, dostávají křídla jako orlové, poběží a neunaví se, půjdou a neumdlí.* S královským prorokem řeknou: *Běžím po cestě tvých přikázání, neboť rozšiřuješ mé srdce.* Pro svatého Antonína skutečně nebylo obtížné trávit celé bezesné noci, délka noci mu pro sladkost božského rozjímání přišla neskutečně krátká – vždyť si stěžoval i na slunce; říkal: „Slunce, proč mi překážíš, vycházejíc už nyní, abys mě odvedlo od jasnosti tohoto pravého světla?“¹¹ A nebylo pro něj ani pro další jemu podobné obtížné postit se bez přestávky celý týden, když se jakoby nebeskou manou živili čtením Božího slova. Ani pro svatého Augustina nebylo hořké žít bez příjemně zábavy, již přivykl už v mládí, poté co poprvé okusil sladkost božské lásky a radosti vnitřního usebrání.

Nikdo, ať je to kdokoli, nesmí klesat na duchu, ale musí doufat v pomoc Nejvyššího. On stejně jako nás pro sebe stvořil, tak nás k sobě i potáhne a ve svém království nám připraví místo pro zásluhy svého Syna, když nás uznal za hodné vykoupení předrahou krví téhož Jednorozeného.

Proto, křesťanská duše, nejenže nesmíš ztrácet odvahu kvůli obtížím na této cestě, ale musíš také doufat v Pána, jenž by nás jistě nevybízel, abychom hledali na prvním místě jeho království, kdyby nebyl připraven podpořit nás svou nadmí-

†Mt 11, 30

Lz 40, 31

Ži 119/118, 32

¹¹ Cassianus, Collat. lib. 9, cap. 31

ru mocnou silou! Vydej se tedy na tu cestu odvážně, není tu prostor k váhání. Je-li totiž námaha veliká, odměna bude bezesporu ještě větší. Má-li nepřítel, který se proti tobě postavil, velikou sílu, Bůh, který ti pomáhá, má moc ještě větší. Jestliže mohlo už tolik lidí různého věku a pohlaví dojít po této cestě do království, proč bys nemohl dojít stejnou cestou i ty? Oni určitě nebyli ze žuly nebo ze železa, ale z masa, smrtelní a nedokonalí – nedokázali to tedy sami od sebe, ale v Bohu, svém Pánu. Proč bys toho tedy, ač nepatrný a slabý, nemohl v Bohu, svém Pánu, dosáhnout i ty? „Vrhni se k němu,“ říká svatý Augustin,¹² „neboj se, nestáhne se, abys spadl. Bez obav se k němu vrhni, přijme tě a bude ti nápomocen“. Bůh je věrný a nemůže zapřít sám sebe. Žádají se po tobě v podstatě dvě věci. První, abys byl naprosto pevně odhodlán dávat přednost slávě Boží a své věčné spáse před vším ostatním. Druhá, abys nedůvěřoval ve vlastní síly a vlastní moudrost, ale ve všemohoucnost a nekonečnou lásku Boží. Budeš-li toto dvojí zachovávat, stanou se ti z *kopců nížiny a z hrbolatých cest cesty rovné*. Budeš sloužit Pánu s radostí a s jásotem, *na cestách Páně budeš zpívat, protože veliká je sláva Páně!*

Iz 40, 3-4

Ži 138/137, 5

KNIHA DRUHÁ MĚSTO BOŽÍ

KAPITOLA I. O NÁDHEŘE BOŽÍHO MĚSTA

Slavné věci jsou o tobě řečeny, město Boží. Proto jsem i já zatoužil po tom, abych v rozjímání – ač jen v odrazu zrcadla a v obrysech – viděl tvou nádheru. Ze všeho nejdřív mi však přichází na mysl, proč se blaženosti svatých, kterou Písmo svaté nazývá „nebeské království“, říká také „město Boží“. Je to asi tak, že královstvím se nazývá kvůli své velikosti a městem zas pro svou nádheru. Ten, kdo by slyšel o nesmírně rozlehlém a obrovském království, by se totiž mohl domnívat, že je v něm plno pustin, drsná místa, kde žijí jen zvířata, neschůdné hory, lesní strže, nepřístupné srázy, houští v roklích a tak podobně. Blaženost svatých ale musí být na míle vzdálena ode všech takových nepříznivých podmínek, a proto Duch svatý ve svých svatých Písmech připomíná, že nebeské království je podobné nádhernému a úchvatnému městu a celé se – přestože je ohromně rozlehlé – skví a září jako převeliké a přebohaté město. Ve městech, zvláště větších, lze vidět bohatě zdobené chrámy, pyšné paláce, přepychové zahrady, rozlehlá náměstí a hojně navštěvované domy, dále vodotrysky, sloupy, pyramidy, obelisky, divadla, věže a dílny vyrábějící rozličné potřebné zboží. Jak by asi vypadala Itálie, kdyby celá – vyjma neúrodných Apenin – zářila jako Řím, ne ovšem ten, jaký je dnes, nýbrž jaký byl za císaře Augusta, kdy on proměnil jeho cihly v mramor? A jak uchvacující by asi byla Sýrie, kdyby celá vypadala tak jako Jeruzalém krátce předtím, než ho dobyli Římané? Popisuje ho totiž Josef Flavius v 6. knize díla *O válce židovské*¹ a hovoří o jeho okázalé nádheře budící úžas, takže ne bezdůvodně o něm prorok zpívá: *Slavné věci jsou o tobě řečeny,*

Ži 87/86, 3

¹² Confessiones, lib. 8, cap. 11

¹ De bello Iudaico, lib 6., cap. 6.

ži 87/86, 3 město Boží, i když tehdy ještě nedosahovalo té nádhery, k níž ho po Davidovi a Šalomounovi povznesl Herodes. Ovšem: jak slavná by byla Chaldea a celá Asýrie a Mezopotámie, respektive celý Východ, kdyby celou tuto část světa obsáhlo do svých hradeb město Babylón? Neboť o něm Plinius v šesté a Strabo ve dvacáté knize píšou, že jeho velikost a krása jsou skoro neuvěřitelné. Město Babylón se tedy uvádí jako jeden ze sedmi divů světa.

Jaké tedy bude ono město, nebeský Jeruzalém, který objímá celé nebeské království? Hle, toto království – největší království ze všech – se tak skví a září, jako by celé bylo jediným městem: nádherné, výstavné, nikdy ne prázdné, neúhledné, obyčejné, neúpravné či ošklivé.

A to nebeské město je takové, že neexistuje člověk, který by o něm vážně uvažoval, aniž by byl zachvácen ustavičnou touhou po něm. A není člověk, který by byl takovou touhou zachvácen, aniž by opustil všechno ostatní a bez oddechu hledal, dokud by ho nezískal. Poslechněme si, co o tom městě v jásohu a zpěvu říká Tobiáš starší: *Jasným světlem zazáříš a všechny končiny země se ti budou klanět. Jeruzalémské brány budou vystavěny ze safíru a smaragdu a z vzácného kamene okruh jeho hradeb, bílým a čistým mramorem budou vydlážděny všechny ulice a po jeho ulicích se bude zpívat Aleluja.* A souhlasně s Tobiášem zpívá svatý Jan v Apokalypse: *Hradby byly vystavěny z jaspisu, město samotné však bylo z ryzího zlata podobného čírému sklu. Základy městských hradeb byly vyzdobeny drahými kameny všeho druhu. Každá brána byla vytvořena z jediné perly a náměstí ve městě z ryzího zlata.* Ukáže se ale, že nebeský Jeruzalém ve skutečnosti nebude vyzdoben zlatem a drahokamy, jako je tomu na zemi. To se jen tak říká, abychom věděli, že nebeské město vyniká o tolik nad pozemské, oč je lepší zlato nad bláto, perla nad kámen, hvězdy nad lampy či slunce nad pochodně, o co je nebe lepší než země a nesmrtelný Tvůrce než smrtelní stavitelé. Ale protože jsme chtěli mluvit o kráse každé části Božího města, nebudeme zde už nic dalšího dodávat.

KAPITOLA II.

O SVORNOSTI A POKOJI V BOŽÍM MĚSTĚ

Druhý důvod, proč se nebeské království nazývá také „město Boží“, spočívá, jak se zdá, v následujícím. V každém království lze najít zpravidla skoro bezpočet rozličných kmenů, jazyků, zvyklostí a zákonů, které se navzájem liší, a bývá tu mnoho lidí, kteří mnohé jiné, příslušející k těmto královstvím, nikdy neviděli, natož aby s nimi uzavírali přátelství. Ve městě však mají lidé jeden jazyk, jedny mravy a řídí se jedněmi zákony a zvyky.

Může se tedy nazývat právě tak královstvím jako městem. Obyvatelé nebeského království, jichž je velmi mnoho – lze je totiž sotva spočítat –, jsou tam ze všech národů, kmenů, plemen a jazyků, jak tvrdí svatý Jan. A dále jsou tu andělé, archandělé, knížata, mocnosti, síly, panstva, trůnové, cherubíni, serafové, jichž je daleko víc než lidí a netřídí se do kmenů, národů a jazyků, ale odlišují se přirozeností: jeden od druhého se liší určitým specifickým znakem. Přesto ale jsou všichni pravými občany, svornými, jednomyslnými, řídicími se jediným zákonem lásky, a tak jsou všichni jedno srdce a jeden duch.

Jelikož pak láska je opak nenávisti, závisti, hádek, nesvornosti, pří i jiných hříchů a neřestí, proto v tom svatém městě Jeruzalémě neexistují hněv, spory, hádky, závist a podobné věci a kraluje v něm jen láska a spolu s ní spravedlnost, pokoj a radost v Duchu svatém. Neboť od počátku stvoření nastala na nebi mohutná bitva mezi Archandělem Michaellem a drakem. Vítězství však získal Archanděl Michael a jeho andělé, kteří stáli pevně v pravdě a zachovali svému Pánu věrnost a poslušnost. Zvítězili nad drakem a jeho anděly, kteří nabubřeli ve své pýše odpadli od společného Pána: *A velký drak – starý had, nazývaný ďábel a satan, svůdce celého světa – byl svržen na zem.* Od této chvíle svaté město nebeský Jeruzalém upevnilo své hranice pokojem a nebyla v něm už slyšet válečná polnice a nebude slyšet nikdy až navěky.

Co může být sladší, co šťastnější než toto město? Kdo zná hrůzu válečné vřavy, drancování, vraždy, loupeže, požáry a svatokrádeže, ten nám snadno poví o tom, jak příjemný

Zj 7, 9

† Řím 14, 17

† Zj 12, 7nn

Zj 12, 9

† Ži 147, 13/2 Vg

a krásný je mír. Nechme ale války vedené ve světě stranou: Je snad někdo, kdo ve svém městě nebo i ve svém domě nezakusil, jak těžké je žít s prchlivými a hrubými lidmi, kteří si vše vykládají v horším smyslu? *Vzdaluj se nespravedlnosti, a zlé se ti vyhne*, říká Sirachovec. Kam půjdeme, abychom se vyhnuli nespravedlivým? A vyskytují-li se všude lidé nespravedliví, zajisté nás bude všude provázet zlo, dokud jsme v tomto vyhnanství. Poslechněme si, co říká opět Sirachovec o zlé manželce: *Raději se zdržovat u lva a draka než bydlet se zlou ženou*. Promění-li se dokonce i životní družka pro svou ničemnost v „draka“ a „lva“, jaké sklíčenosti musí být vystavena většina smrtelníků! *Všichni, kdo chtějí zbožně žít v Ježíši Kristu, budou trpět pronásledování*, říká apoštol.

Jak nešťastné tedy je město tohoto světa, v němž je nutno trpět protivníky a vést války! Vždyť chceš-li být zbožný, budeš od lidí trpět protivností, a chceš-li být bezbožný – aby ses protivností lidí vyhnul –, vzplane proti tobě hněv nejvyššího a všemohoucího Krále, který tě bude pronásledovat a zasáhne tě živého nebo mrtvého. Jeho hněvu nemůže totiž nikdo uniknout! Jak hluboce nešťastný kraj, kde se nikdo nevyhne válce či pronásledování, kde nikdo nenajde pravý mír! Tím víc tedy celým srdcem milujeme a velebíme nebeské město, jež jediné je naprosto nedotčené protivností, válkou nebo nepřátelstvím a kde není místa ani pro hádky.

KAPITOLA III.

O SVOBODĚ VE MĚSTĚ BOŽÍM

Třetí důvod, proč se Boží království nazývá městem, je v tomto: království je monarchie, která se zdánlivě svobodě přičí – a přece, obyvatelé nebe jsou všichni svobodní a naše matka, pocházející shůry, tedy Jeruzalém, je svobodná, jak píše apoštol Pavel v listě Galaťanům. A tento apoštol ví, o čem mluví, protože byl uchvácen až do třetího nebe a do ráje a zvyky a práva toho města mu byly důvěrně známé. Ač tedy, jak se zdá, pojem království zahrnuje otroctví, zatímco město svobodu, městem se bude moci nazývat i království, v němž ti, kteří slouží králi, mu slouží svobodně. U svatých obyvatel

nebes ale není jen jediná, jednoduchá svoboda, nýbrž několikastranná. Na prvním místě totiž jsou všichni svobodní od otroctví hříchu. Prvotní svoboda – kterou měli v pozemském ráji – spočívala v možnosti nehřešit. Konečná svoboda – v ráji nebeském – je mnohem větší, protože znamená nemožnost zhřešit, jak učí svatý Augustin.²

Druhá je svoboda od otroctví smrti, a je to s ní podobné jako s předešlou. Adam totiž byl v pozemském ráji svobodný od smrti tak, že mohl nezemřít; Adamovi synové v nebeském ráji jsou svobodní tak, že nemohou zemřít. Ať se nikdo nediví, že říkáme svoboda tomu, když něco nelze udělat, neboť nemoci zhřešit a nemoci zemřít znamená naprostou svobodu od otroctví hříchu a od otroctví smrtelnosti. Kdo totiž nemůže hřešit, je nejen svobodou od hříchu, ale je tak vzdálen jeho otroctví, že je si naprosto jistý a bezpečný, že ho hřích nemůže přemoci. Stejně tak kdo nemůže zemřít, je nejen svobodný od smrti, ale je od ní tak vzdálen, že si je jistý a bezpečný, že se k němu smrt nikdy nepřiblíží. Tato svoboda je přirozeně vlastní jen Bohu, *on jediný*, jak praví apoštol, *má nesmrtelnost*. Třebaže se o andělich a o rozumem obdařených duších říká, že jsou přirozeně nesmrtelné, jelikož ve své přirozenosti nemají princip pomíjivosti, přece je Bůh, který je stvořil, může také zničit. Andělé a lidé blažení jsou však bez starosti a sebou jistí, protože, jak už jsme řekli, ani nezhrěší, ani nezemřou, a tak jsou naprosto svobodní od otroctví hříchu a smrti, což znamená účast na nejvznešenější božské svobodě.

Třetí svoboda je od potřeby, a to opět mnohonásobné. Nyní totiž mají smrtelní lidé potřebu jíst, pít, spát, pracovat, tu stát, tu někam jít nebo zase ležet. Pro svaté v nebi ale žádná potřeba neexistuje – jsou od vší potřeby svobodní, a v tom spočívá svoboda slávy Božích synů, o níž mluví apoštol v listě Římanům. Jaká je to svoboda, to můžou dosvědčit jednak lidé chudí, jednak lidé duchovní a dále bohatí a přátelé tohoto věku. Jak moc se nadřou chudí lidé, jen aby obstarali živobytí, ošacení a jiné potřebné věci pro sebe i pro své blízké! A jak

² De correptione et gratia, cap. 11

Sir 7, 2

Sir 25, 16

2 Tim 3, 12

1 Tim 6, 16

† Řím 8, 21

† Gal 4, 26

† 2 Kor 12, 1-4

nesmírně by děkovali těm, kteří by je tohoto otroctví potřeby zprostiti!

Jsou i tací, kteří se domnívají, že aby si opatřili nutné prostředky k živobytí, je nutné krást, loupit a uchýlovat se k dalším podobným zlořádům. S nespravedlivým správcem z evangelia si říkají: *Kopat nemůžu a žebrat se stydím: už vím, co udělám* – totiž, svého pána podvedu, tedy krádeží či podvodem se vysvobodím z otroctví potřeby. To však znamená upadnout do daleko většího otroctví, to jest do otroctví hříchu a ďábla, nejstrašnějšího nepřítele lidského pokolení.

Svatí muži dychtící po nebeských věcech pokládají za otročinu, když se mají starat o své tělo, které si jednak plno věcí žádá, jednak ukrádá příliš mnoho času záležitostí daleko lepším. Eusebius píše podle Filónova podání v *Církevní historii*,³ že první křesťané v Alexandrii egyptské, žijící v době evangelisty Marka, se do té míry utěšovali úvahami o nebi, že jedli pouze po západu slunce, takže pak celý den i většinu noci věnovali zbožnému rozjímání a sotva chvilku z noci dali odpočinout tělu; někteří si zvykli nepojídat tělesný pokrm celé tři dny a někteří dokonce šest dní. To samé se prý později dělo u mnoha svatých poustevníků, podle svědectví Jana Kasiana v *Konferencích* a Theodoretta v *Náboženských dějinách*. Těmto všem tedy připadalo tuze obtížné sloužit tělesným potřebám a spolu s apoštolem volali: *Já nešťastný člověče! Kdo mě vysvobodí z tohoto smrtelného těla?*

Řím 7, 24

Občanům tohoto světa, zvláště bohatým, není sice toto otroctví vůbec proti mysli, ale kdyby byli moudří, také by ho pokládali za velice zlé. Jídla a nápoje jim chutnají a spánek na měkkých poduškách je pro ně příjemný; pokud ale překročí míru, přivodí svému tělu nemoci, pro jejich odstranění musejí pít hořké nápoje a snášet nemalé bolesti. Musejí tedy chtít nechtě stát buď v nepřátelství s Bohem a snášet jeho přísný hněv, anebo bojovat proti tělesné žádostivosti o zdrženlivost a střízlivost. Tento boj je zpravidla velmi těžký a velmi nebezpečný. Lidé chudí i bohatí, mírní i prudcí jsou od přemrštěné

³ Hist. eccl. lib. 2, cap. 17

a velice obtížné potřeby svobodní, pokud se snaží vymanit z otroctví všelijakých ubohých potřeb.

Čtvrtá svoboda je od zákona a rozkazů. Vždyť zákon byl ustanoven kvůli nespravedlivým, a ne kvůli spravedlivým, jak učí apoštol v prvním listě Timoteovi. A nikdo není tak spravedlivý jako blažení, kteří jsou ve spravedlnosti tak utvrzeni, že se ani nemohou stát nespravedlivými. Je sice pravda, že spravedliví, kteří žijí v tomto světě, nepovažují zákon za něco, co by je ohrožovalo a tísnilo, protože ho zachovávají sami od sebe ve svobodě ducha. Přesto se nedá popřít, že zákon, který jim byl dán, je vede a zavazuje ke konání toho, co poroučí, a k vyvarování se toho, co zakazuje. Avšak spravedliví, kteří požívají svobody slávy synů Božích, žádný zákon nepotřebují, protože ve Slovu vidí veškerou spravedlnost. Nemohou se odvrátit od Boží vůle, neboť jsou utvrzeni v dokonalé lásce.

† 1 Tim 1, 9

Tato svoboda je veliký dar, protože zbavuje všech starostí a je naprostým opakem otroctví a nesvobody oněch nešťastníků, kteří se se svázanými rukama i nohama vrhají do temnot venku a do rozžhaveného ohně, a tato muka nemohou ani snést, ani jim uniknout. Přece však není člověka, který by nemusel podstoupit jeden z těchto dvou odlišných osudů. Většina je však oslepena kouřem přítomné pocty a prachem pozemských darů do té míry, že to nevidí ani na to nemyslí, dokud je záhuba náhle nepřekvapí a dokud jim oči, zakryté vinou, neotevře trest.

† Mt 22, 13

† Mt 13, 42

† 1 Sol 5, 1n

KAPITOLA IV.

O POLOZE A PODOBĚ MĚSTA BOŽÍHO

Ale vraťme se k nebeskému městu a věnujme pozornost jeho poloze, vzhledu, základům, branám, jeho zdem a ulicím. Je položeno na svatých horách, jak čteme v žalmu: *Jeho základy na svatých horách*, s čímž souhlasí svatý Jan v Apokalypse, když říká: *A vyzvedl mě v duchu na velikou a vysokou horu a ukázal mi svaté město*. Město mívá polohu na kopci jak kvůli zdraví, tak pro bezpečnost. Která hora však je vyšší než nebesa a která hora je vyvýšena nad všechny hory, ne-li nebesa nebes, o nichž zpívá David: *Nebesa nebes patří Pánu*. Je to ta hora, na

Ži 87/86, 1

Zj 21, 10

Ži 115/113, 16

niž myslel stejný prorok, když pravil: *Kdo smí vystoupit na horu Hospodinovu a kdo smí stát na jeho svatém místě?* A odtamtud také snažně prosil, očekáváje pomoc, slovy: *Zvedám své oči k horám, odkud mi přijde pomoc!*

Město Boží je poté položeno tak vysoko, že je úplně nade vším, co by pokoj a klid města nějak mohlo narušit. Je tedy výš, než dosáhne prach či bláto, trní nebo bodláčí, zuby a jed pozemských šelem, příliš vysoko, než aby ho mohly vyděsit výpary a vzdušné víry, krupobití, hromy, ohně a blesky, a konečně příliš vysoko, než aby se k němu mohli nějak dostat oni nečistí a draví létavci, které apoštol nazývá *zlými duchy v ovzduší*.

Podoba města Božího je situována čtvercově. Takto totiž mluví svatý Jan: *Město je rozloženo do čtverce: je stejně dlouhé jako široké.* To neznamena nic jiného než obdivuhodnou a zcela dokonalou spravedlnost, která je v tom městě, kde nenajdeme nespravedlnost, nesouzvuk ani nesoulad. Tak vykládá svatý Augustin ono místo žalmu: *Podivuhodné v přímosti*,⁴ to znamená: ve spravedlnosti. A bude vskutku podivuhodné vidět dále bezpočet obyvatel toho města, jak jsou všichni obdařeni svobodnou vůlí a jak u nich přesto nelze po celou věčnost rozeznat žádný nesoulad ani v díle, ani ve slově, ani v myšlence. To město je tedy opravdu postaveno do čtverce, aby šířka ani o kousek nepřesáhla délku, stejně jako délka šířku.

Avšak ta čtvercová podoba by mohla také znamenat, že šířka nebeských darů se rovná jejich délce, neboť množství nebeských dober bude nekonečné stejně jako jejich trvání. Vždyť šířka bývá v Písmu zpravidla přirovnávána k množství věcí, délka k trvání téže věci. Tak se v třetí knize Královské převeliká Šalomounova moudrost jako naplněná mysl přirovnává k písčné pláni na mořském břehu. A v devadesátém žalmu se trvání určitého času říká délka dní. V našem městě Božím tedy bude délka právě tak velká jako šířka, protože nesmírná velikost darů tam bude spojena zároveň s jejich věčným trváním. Svatý Jan o tom městě dodává, že i jeho výška bude taková jako jeho šířka, takže bude čtvercové ze všech stran –

⁴ mirabile in aequitate

vždyť dobro nebeského Jeruzaléma bude nejen hojné a věčné, ale i nanejvýš ušlechtilé a vznešené. Na tom, že nám známi Vitruvius a Vegetius⁵ neschvalují u měst to, aby se rozkládala do čtverce, příliš nezáleží, neboť oni mluví o městech, která se bojí nepřítele. Písmo však mluví o městě, které upevnilo své hranice mírem, takže se k němu pro jeho obrovskou výšku *zlo nepřiblíží*, jak zpívá svatý prorok.

KAPITOLA V.

O ZÁKLADECH A BRANÁCH MĚSTA BOŽÍHO

Dále, základ toho města je takový, že popravdě se dá říci pouze o tomto městě, že má základy. Svatý apoštol totiž v listu Židům píše: *Čekal totiž na město mající pevné základy, které vystaví a založí sám Bůh.* Apoštol uvádí důvod, proč Abrahám v zaslíbené zemi nevystavěl město nebo dům, ale bydlel tam jako cizinec: protože věděl, že ta zaslíbená země byla předobrazem lepší zaslíbené země. Proto nechtěl stavět dům nebo město, které zanikne, jelikož čekal na město, opřené o pevné základy, které zbuduje a založí Bůh. A tak jedině nebeské město, jež vybudoval Bůh, má skutečné základy a bude trvat na věky. Města, jež vystavěli lidé jako Kain, Nembrot, Ninus, Nabuchodonozor, Romulus a jiní, byla častokrát zničena, a tím se dostatečně ukazuje, že jsou určena k zániku při dokonání světa, neboť nemají základy. Na tom můžeme pochopit, o kolik ti patriarchové byli moudřejší než my – žili dvakrát déle než my a byli ochotni čekat celá tisíciletí, než vejdou do nebeského města, a přece se nedomnívali, že by měli stavět město nebo domy, ale bydleli jako cizinci a přistěhovalci ve stanech a měli pevnou a živou víru, že budou bydlet ve věčném městě v nebi a že všechno to, co je na zemi, v krátkém čase propadne zkáze.

Naproti tomu my žijeme jen kratičkou dobu a můžeme, pokud chceme, hned po smrti vejít do města nebeské blaženosti – namáháme se však a budujeme honosné stavby, jako bychom neměli nikdy zemřít nebo jako bychom to nebeské město neočekávali. Tím ovšem nejdeme ve stopách věřících

⁵ lib. 1, cap. 5 / lib. 4, cap. 2

patriarchů, nýbrž nevěřících pohanů! Jsme přece křesťané a víme, že Kristus nebo apoštolové na zemi neměli – ani nechtěli stavět – žádné město, žádný dům ani věž.

Přesto však nenamítám proti vladařům tohoto věku, že ač jsou křesťany, budují nová města, ani proti soukromým osobám, které pro sebe a své rodiny pořizují pohodlná obydlí. Vždyť víme, že spravedlivý král David rozšířil město Jeruzalém a vystavěl si v něm královský dům, jak nám o tom podává zprávu Písmo v knihách Královských. Víme i o svatém Ludvíku, králi francouzském, že na své náklady zřídil v Palestině několik obcí pro křesťany. Dobře víme i to, že je v pořádku, aby ti, kdo vládnou, bydleli pohodlněji a honosněji než soukromé osoby, a patricijové lépe než plebejové. Mluví však o zachování míry a kárám výstřelky. Zvláště tehdy, když soukromé osoby prahnou po královských palácích a králové se s paláci nespokojí a budují si ohromná sídla, která svou velikostí připomínají města! Závěrem se obracíme proti těm, kdo příliš lpí na věcech pomíjejících, jako by v nich spočívalo nejvyšší dobro, ale chválíme pohrdání světem a Kristovu pokoru.

Brány toho města jsou podle citovaného úryvku ze svatého Jana z perel, hradby z jaspisu a prostranství a koneckonců celé město je vystavěno z ryzího zlata. Všechno tohle znamená, že to svaté město je celkově postaveno velmi nákladně, ovšem jako bělostné a zářící. Každý totiž ví, že perly mají velkou cenu a jsou čistě bílé. Jaspis je zelený nebo bílý – jak který. Svatý Jan tedy praví: *A jeho jas je podobný nejvzácnějšímu drahokamu, je jako průzračný jaspis, křišťál.* „Jako křišťál“ dodává proto, aby ukázal, že nemluví o zeleném nebo jinak zbarveném jaspisu, ale o čistě bílém, lesklém. Stejně tak když mluví o prostranstvích, že jsou z ryzího zlata, dodává „jako z čirého skla“, to znamená průzračného a zářícího jako křišťál. Celé město je tedy skvělé, ať se díváš na brány, na zdi nebo na cesty – nepřipouští nic bezcenného, nic šeredného, nic pomíjivého. Je zároveň celé bílé a celé průhledné: všichni vidí všechno, neboť nic tam není překrytého, nic uzavřeného. Není tam podezřívání ani žádný klam. A patrně to je i důvod, proč na tomtéž místě svatý Jan píše *jeho brány se nezavrou,*

†2 Sam 5, 9

†Zj 21, 18-21

Zj 21, 11

Zj 21, 25

jelikož tam nejsou žádné temnoty, zloději ani nepřátelé, kvůli kterým se na noc zavírá. To není v rozporu se žalmistou, který zpívá chválu na nebeský Jeruzalém: *Jeruzaléme, oslavuj Pána, neboť upevnil závory tvých bran.* Jak prorok, tak evangelista totiž chtěli naznačit jedno a to samé: Pro nebeský Jeruzalém neexistuje nebezpečí nepřátel nebo zlodějů. Jeden to naznačil tak, že jsou dveře stále uzavřeny, a druhý, že jsou stále otevřeny. Jestli tedy ten první naznačil neustále zavřenými dveřmi, že Boží ochranná ruka nikdy nedovolí, aby se do tohoto vyvoleného Božího města dostal nějaký nepřítel, pak ten druhý dveřmi stále otevřenými naznačil, že ono město je před každým náporom zla natolik bezpečné, že není třeba zavírat dveře, natož stavět stráže.

Ale co znamenají brány, zdi a ulice? Brány, které jsou přece vždycky otevřené, znamenají, že po Kristově utrpení je lidem dáno vstoupit do města Božího a andělského: vždyť sám Kristus přemohl osten smrti a otevřel věřícím nebeské království. Je však nejen jedna, nýbrž dvanáct bran, kterými můžou věřící do tohoto města vejít. Neboť svatý Jan praví: *Tři brány k východu, tři brány k severu, tři brány k jihu, tři brány k západu.* Nevstoupí tam totiž jenom samotní židé, jak si sami namlouvají, ale všechny národy ze všech končin světa. Popravdě řečeno, židé tam vstoupí v tak malém počtu, že ve srovnání s jinými lze říci, že skoro žádní. To jim předpověděl Pán, když řekl o setníkovi: *Nenašel jsem takovou víru v Izraeli. Ale říkám vám: mnoho jich přijde od východu i od západu a budou stolovat s Abrahámem, Izákem a Jakubem v nebeském království, ale synové království budou vyvrženi do temnot venku.* A v podobenství o vinici: *Vám bude Boží království odňato a bude dáno lidu, který ponese jeho ovoce.* A nejjasněji u Lukáše: *... až uvidíte, že Abrahám, Izák a Jakub i všichni proroci jsou v Božím království, ale vy jste vyhnáni ven. A přijdou od východu a západu, od severu i jihu a budou (stolovat) v Božím království.*

Ríká se tu ale, že na každé světové straně jsou tři brány a všech je celkem dvanáct: to proto, že nejenže bude umožněno přijít z východu, severu, západu i jihu, ale také z počátku, středu i konce východní strany, a stejně tak i u ostatních svě-

Zj 147, 12-13

Zj 21, 13

Mt 8, 10-12

Mt 21, 43

Lk 13, 28-29

ových stran. Je ovšem mnohem lepší přisoudit každé čtvrti nebeského města počet tří bran pro tajemství Trojice a pro tři nejvíce potřebné ctnosti: ze čtyř světových stran tak vejdou ti, kdo byli pokřtěni ve jménu tří božských Osob a udrželi si až do konce víru, naději a lásku.

KAPITOLA VI.

O HRADBÁCH A ULICÍCH MĚSTA BOŽÍHO

Hradba města neznamená nic jiného než Boží ochranu, která dokáže sama, beze všech stráží, zbraní či věží ochránit město. Já (říká Bůh skrze Zachariáše) budu ohnivou hradbou kolem něho a slávou uprostřed něho. Doopravdy podivuhodný slib! Já, praví, budu ohnivou hradbou kolem něho, abych zadržel nepřítele, a slávou uprostřed něho, abych ozářil jeho obyvatele. Jako kdyby řekl: Oheň pálí a svítí, to znamená: Budu pálit nepřátele a ozařovat obyvatele, a tak budu ohnivou hradbou okolo a světlem slávy uprostřed. Svatý Jan to vysvětluje: *A to město nepotřebuje ani slunce ani měsíc, aby na něj svítily, neboť ho osvětluje jas Boží a jeho svítlnou je Beránek.* Boží jas jako slunce ozařuje mysl, a Kristus, Beránek Boží, jako svítlna ozařuje tělo. Kristus je nazván svítlnou, ne že by jí bylo zapotřebí kvůli noci, ale pro naznačení božství. Ostatně, budou-li tváře svatých v Božím království zářit jako slunce, jak tvrdí sám Pán u Matouše, o co víc bude tvář Kristova – ne jako svítlna, ale jako převzácné slunce – ozařovat město Boží? A proto připojuje svatý Jan, že tam nebude noc.

Zbývají ulice města, jež zaujímají celý prostor uvnitř hradeb. Tyto ulice skutečně představují společný příbytek nebeských občanů a jsou celé z ryzího zlata, to znamená z ohnivé a zářící lásky. Skrze ni žije jeden v druhém citem čisté lásky, a nejen jeden v druhém, ale všichni v Bohu a Bůh ve všech: *vždyť kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm.* Kristus Pán o to prosil Otce v modlitbě, kterou v přítomnosti všech pronesl před svým umučením: *Prosím nejen za ně, ale také za ty, kdo pro jejich slovo uvěří ve mne: ať všichni jsou jedno.* *Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni ať jsou v nás.*

Zach 2, 9/5 Vg

zj 21, 23

†Mt 13, 43

†zj, 22, 5

1 Jan 4, 16

Jan 17, 20-21

Ach, přešťastné město, které jsi položeno na nejvyšší hoře, dýcháš nejčistší vzduch, které jsi založeno na skále, takže vynikáš věčnou pevností – tvé brány se skví jako perly a jsou stále otevřeny pro ty, kdo vstupují, tvou hradbou je Bůh, který tě stále ochraňuje a zdobí tě jako vzácný jaspis. Tvé ulice jsou láska skvělejší nad veškeré zlato, jasnější nad jakýkoli křišťál: tato láska působí, že všichni, kdo v tobě přebývají, mají jedno srdce a jednoho ducha, láska je naplňuje nevýslovnou radostí a zachovává je ve věčném míru. *Touží, ba prahne má duše po tvých nádvořích.* Vždyť po čem víc může toužit člověk, který žije v strastech a lkání, uprostřed zlého lidu a mezi falešnými bratry, v tomto světě, který je celý ponořen do zloby, co si lze přát víc než vzlétnout k místu oplývajícímu přesladkým pokojem, kde vládne jenom láska?

Zi 84/83, 3

Kdy mohu přijít a objevit se před Boží tváří? Vždyť co je pro duši milující Boha sladšího než spatřit milovaného a být od něj spatřena, tak aby spojena nejjemnějším a nejsladším poutem mohla v něm přebývat a on v ní? Ó svaté město, zdá se být věru hrozně odvážné, aby prach a popel vzdychal po tvých příbytcích, a ještě odvážnější je to, aby ubohá dušička toužila po objetí nejvyššího Stvořitele. Tu odvážnost ale omluví ten, který ji sám umožnil, když prosil Otce, abychom všichni byli jedno, a jako je Otec v Synu a Syn v Otcí, abychom i my byli jedno v nich obou.

Zi 42/41, 3

KAPITOLA VII.

O CHRÁMU MĚSTA BOŽÍHO

Ale stále tu je něco, co je třeba, abychom v městě našeho Boha vyhledali. Je to chrám určený k chválení Boha a jídlo a pití k nasycení a napojení. O oděv už se totiž starat nemusíme; jestli nescházelo oblečení Adamovi a Evě v pozemském ráji, tím méně ho budou potřebovat svatí v ráji nebeském, kde budou všichni oděni světlem jako šatem. Pokrm a nápoj ovšem potřebovali nejen Adam a Eva, ale nemůžou bez nich být ani andělé, jak praví anděl Rafael: *Já požívám neviditelný pokrm a nápoj, který lidé nemohou spatřit.* O tom, co se týká chrámu, hovoří svatý Jan v Apokalypse takto: *Chrám jsem v něm však*

Tob 12, 19 Vg

Zj 21, 22 *neviděl, neboť vševládny Bůh a Beránek – to je jeho chrám.* To, že Jan v nebeském městě neviděl chrám, nám snad nemusí připadat divné. Chrám v církvi bojující se totiž stavějí za čtvrtým účelem: aby se v nich věřícím kázalo Boží slovo, aby tu byly udělovány svátosti a slavena oběť, aby odtud byly pronášeny k Bohu společné modlitby a aby v nich s radostným zpěvem byly Pánu vzdávány náležitě chvály.

Kázání Božího slova v nebi odpadá, protože samo nestvořené Slovo tam ke všem mluví přímo, podle Jeremiášovy předpovědi: *A žádný už nebude učit svého bližního a žádný svého bratra: »Poznávej Pána!«, neboť mě poznají všichni od nejmenšího až po největšího z nich.* Nebude zapotřebí svátostí ani obětí, protože nebude třeba smazávat hříchy. Ani znamení tam nebudou hledána, protože skutečnosti, které byly pouze naznačeny, budou zřejmé a jasné. Modlitba a Boží chvály se tady na zemi konají v chrámech zasvěcených Bohu, protože on sám slíbil, že zde jeho oči budou otevřeny a jeho sluch zbystřen; takto promluvil k Šalomounovi v druhé knize Kronik: *Můj zrak bude otevřen a můj sluch obrácen k modlitbě toho, kdo se na tom místě bude modlit.* Protože však v nebeském městě všichni vidí i slyší Boha přímo, není jistě nutné, aby na tom místě byl chrám. Lehce proto pochopíme, že svatý Jan říká: *Chrám jsem v něm však neviděl.*

Proč tedy dodává: *Neboť vševládny Bůh a Beránek – to je jeho chrám?* Jestliže v tom městě není chrám, proč se říká, že chrámem toho města je sám Bůh, a nejen Bůh, ale také Beránek? Jinými slovy, kdo nám vysvětlí, jak se Bůh a Beránek v nebi mohou nazývat chrámem? A za jakým účelem ten chrám v nebi je? V Písmu svatém se jedna myšlenka dá zpravidla vyložit druhou: nejasné místo lze pochopit z jiného, jasnějšího. V žalmu devadesátém se říká: *Kdo přebývá pod ochranou Nejvyššího, prodlévá ve stínu Boha nebes.* Smysl těch slov je následující: Kdo je pevnou vírou spojen s Bohem, ten si v Bohu jakoby učinil příbytek, v němž bydlí bezpečně a kde je ode všeho zlého chráněn. Totéž je možné říct o chvále a modlitbě, neboť kdo se nejhlubší úctou spojuje s Bohem, ten si v Bohu vytváří jakoby příbytek, aby v něm řádně žil, modlil se a vzdá-

val chválu. Proto tedy je v nebi všemohoucí Pán Bůh chrámem svatého města, protože blažení obyvatelé velice bedlivě rozjímají o Boží všemohoucnosti, a tak se s ním v nejhlubší úctě spojují, přebývají v něm a po zásluze ho chválí. Když za nás prosí, docházejí velmi snadno vyslyšení. A když pozorně rozjímají o zásluhách Kristových, jenž se na usmíření obětoval jako nevinný Beránek obětí příjemnou Bohu, tak se s ním v lásce těsně spojují v jedno, přebývají v něm jako v chrámu, vylévají za nás přímlyvy a bezpochyby u Boha nacházejí otevřené oči a nakloněný sluch, což znamená, že dosáhnou všeho, o co pro nás prosí.

Jestliže tedy tito blažení nebeští občané přebývají v Bohu a v Kristu, aby Bohu vzdávali chvály a prosili za nás, co bychom měli dělat my, nevidíme-li ani Boha, ani Krista? Ach, ano – kéž by se nám pro veliké obdarování Boží dařilo k modlitbám a chválám Boha přistupovat takovým způsobem, abychom spojení s Bohem – poté co jsme v hluboké pokoře a s nejvyšší úctou uvažovali nad jeho svrchovanou vznešeností – přebývali v samotném Bohu jako v nejsvětějším chrámě! Tak bychom totiž své modlitby nekonali nedbale a nepozorně, ale přednášeli bychom Bohu chvály a prosby užitečné jak nám, tak i našim bratřím, s dokonalou usebraností a zbožností. Naplnila by se slova žalmu: *Kdo přináší oběť chvály, uctívá mě. To je cesta, abych mu ukázal Boží spásu.* Vždyť Boží chvály, podané se zápalem lásky jako celopal na oltáři srdce, vystupují vzhůru jako podivuhodně příjemná vůně. Pro nás i pro naše blízké pak dosahují toho, že se nám skrze osvícení srdce otvírá cesta k spatření pravé spásy, kterou Bůh připravil těm, kdo ho milují. Ale ti nešťastní lidé, kteří Boží chvály a modlitby konají s nesoustředěnou myslí a se srdcem dobrovolně vlašným, o všechna tato dobrodiní přicházejí. Samu činnost modlitby a zpěvu žalmů sice sdílejí s ostatními, kteří tak činí, avšak božskou útěchu a zakoušení nebeské blaženosti už nikoliv.

KAPITOLA VIII.

O POKRMU A NÁPOJI V MĚSTĚ BOŽÍM

Zj 22, 1-2 O pokrmu a nápoji nebeských občanů stojí v Apokalypse toto: *Ukázal mi řeku živé vody, čistou jako křišťál, vytékající od trůnu Božího a Beránkova. Uprostřed jeho náměstí a po obou stranách řeky strom života, který nese dvanáctkrát do roka ovoce, každý měsíc dává své plody, a listí tohoto stromu je pro národy lékem.* Kdo tohle slyší, o toho mám hned obavu, aby se nepodíval, jak skromnou stravu mají nebesští občané, a aby se nedomníval, že my máme na vezdejší pouti něco víc a lepšího. Ano, neslyšíme tu o žádném jiném zdroji pokrmu než o jednom stromě a o vodě z řeky k pití. Ale ti, kdo to říkají, nechť si ráčí vzpomenout, že v pozemském ráji – kde byla strava určitě lepší než v tomto vyhnanství – směl Adam jíst pouze ovoce a byliny a pít vodu. Přece však to ovoce, ty byliny a ta voda byly lepší než všechny pokrmy a všechna vína v tomto životě, avšak mnohem, mnohem horší než strom života a živá voda v nebeském ráji.

V tomto slzavém údolí jsou všichni lidé nemocní a chuť mají zkaženou jakousi trpkostí. Navymýšleli si tedy spoustu různých pokrmů, aby mohli tuto pachut' snést. Rozmanitost pokrmů sice pachut' zmenšila, ovšem za cenu, že se zhoršila nemoc. V pozemském ráji byli všichni zdraví, a to ovoce a voda byly tak zdravé a dobré, že by jim bývaly poskytly dokonalou výživu, udržely by jim zdraví a chutnaly neuvěřitelně sladce. Je k tomu zapotřebí dodat, že jídla i pití by měli hojnost a nemuseli by se pro ně pachtit namáhavou dřinou.

Ale ať by to bývalo v pozemském ráji jakkoliv, ve městě Božím živá voda a strom života nebude společným pokrmem a nápojem pro lidi i pro zvířata, jako voda a plody zde na zemi. Ty jsou tam tak vynikající, skvělé a božské, že prorok zpívá:

Ži 36/35, 9 *Sytí se hojností tvého domu, napájíš je proudem své slasti.*

Nejsou to ale pokrmy a nápoje tělesné, nýbrž duchovní a božské. Živá voda představuje moudrost, o které čteme:

Sir 15, 3 *Blahodárná voda moudrosti ho bude napájet.* A strom života představuje chléb, o němž ten samý tvrdí: *Nasytí ho chlebem*

Sir 15, 3 *života a rozumnosti.* Neboť, jak učí svatý Augustin, ve věcech

tělesných je pokrm a nápoj něco kvalitativně jiného, ve věcech duchovních však je to jedno a totéž. Tedy moudrost, rozum či inteligence – což na tomto místě znamená totéž –, je pokrmem, protože vyživuje, a nápojem, protože hasí žízeň.

Ačkoli: voda by mohla představovat také moudrost a strom života lásku. Jak říká opět Jan ve svém prvním listě: *Kdo nemiluje, zůstává ve smrti, a: My víme, že jsme přešli ze smrti do života, a proto milujeme bratry.* Opravdu, životní úkony jsou milování a chápání. A tak nápojem svatých v městě Božím je živá voda z řeky, která vyvěrá z pramene života, jímž je Bůh: to znamená těšit se z účasti na moudrosti, jakou má Bůh, na moudrosti nejvyšší, nejhlubší a nevýslovné! Pokrmem těch svatých je jíst ze stromu života, a to znamená mít účast na nevýslovné lásce, jakou může být milována jen jasně viděná dobrota sama. Touto láskou miluje sám sebe Bůh, jenž je nekonečné dobro a pramen vši dobroty. Co to znamená, se můžeme jen dohadovat – chápat to nemůžeme a nebudeme to moci pochopit, dokud do města Božího nedojdeme.

1 Jan 3, 14

To, co říká svatý Jan potom – že strom je po obou stranách řeky a každý měsíc nese své ovoce –, je nutno chápat obrazně, abychom skrze podobu hmotných věcí pochopili duchovní skutečnost. Evangelista Jan nám chtěl ukázat nejlepší a nejúrodnější strom, a proto popisuje takový strom, který stojí na břehu řeky a který – jednak proto, že je vyšlechtěný, jednak že je neustále zavlažován – nese ovoce každý měsíc, ne jako jiné stromy každý rok. Dále nám nechce naznačit, že běží jen o jeden strom: je jich velký počet od jednoho druhu a jsou rozmístěny po obou stranách řeky uprostřed náměstí tak, že mezi jednotlivými stromy není velký rozstup. Celé město tak může využívat jak vodu z řeky, tak ovoce ze stromů. Výrazem „strom života“ se říká, že ten strom je zdravý. Na jeho úrodnost ukazuje, že nese každý měsíc plody. Obyvatelé tohoto města mají proto ovoce neustále čerstvé a zdravé: čerstvé z měsíce přítomného, zralé z předchozího, a nikdy ne zvadlé, vyschlé nebo špatné. A to všechno znamená pokrm a nápoj blažených, který je nejlepší a nikdy ho není nedostatek – to

znamená moudrost, jíž dokonale chápou Boha, a lásku, jíž Boha dokonale milují.

To, co tentýž evangelista dodává o listí toho stromu jako *léku pro národy*, patrně znamená, že k nám do tohoto vyhnanství se nikdy nedostane přímo ovoce ze stromu života, ale snad jen troška listí. Toto listí sice přímo nepřináší věčný život, je však přesto užitečné pro léčbu našich nemocí, jako je tělesná žádostivost, žádostivost očí, životní rozmařilost a jiné neřesti, z nichž si uženeme těžké, střední nebo jen lehké onemocnění. Toto listí, to je Boží slovo donesené nám skrze proroky a apoštoly z nebe, tedy Boží zjevení! Ó, jak příjemnou vůni to listí vydechuje, má-li někdo ducha Páně! Čti proroky, čti žalmistu, čti evangelia, čti apoštoly: Petra, Pavla, Jana, Jakuba a Judu – všechny ty listy dýchají pokorou, Boží láskou, panen-skou čistotou. O těchto věcech nemají filozofové ani ponětí, ale tím se nesmíme nechat zmást, protože ony listy pocházejí ze stromů v ráji, zatímco tyto ze stromů pozemských pohoří.

Nuže, křesťanská duše, pilně to listí sbírej, každý den si z něho připravuj lék – a podle listí si učiň představu o plodech! Žaludy přenech veřším, dychtivě prahni po onom ovoci života tam nahoře! O něm uvažuj: ať ti zůstává v mysli neustále, dokud se nenaplní nynější časy.

KAPITOLA IX.

O MYSTICKÉM ZÁKLADU BOŽÍHO MĚSTA

Výstavba nebeského Jeruzaléma byla probrána z jedné strany, teď ji hodlám probírat ze strany druhé. Pojem obec totiž v sobě nezahrnuje pouze základy, brány, hradby nebo ulice, ale také občany, kteří se podle toho, jakou zastávají funkci, můžou také různě nazývat „základem“, „branou“, „hradbou“ a tak podobně. Dokonce je možná případnější nazývat obcí „shromáždění občanů podřízených jednemu zákonu“ než „souhrn domů pod jedněmi hradbami“. Tak mluví Tullius v díle *Somnium Scipionis*: „shromáždění nebo pospolitost lidí, které poji společné právo, se nazývá obcí“.

O oné nebeské obci, která sestává z občanů, hovoří kromě svatého Jana v Apokalypse i svatý Petr v prvním listě a svatý

Pavel v listě Efezanům. V Apokalypse čtu, že u dvanácti bran bylo spatřeno dvanáct andělů a na nich napsaná jména dvanácti kmenů synů Izraele. Na základních kamenech k hradbám bylo napsáno dvanáct jmen dvanácti Beránkových apoštolů. V prvním Petrově listě čteme: *Přistupujte k němu, k živému kameni, který lidé sice odhodili, ale jenž je před Bohem vyvolený a vzácný. A vy sami se stávejte živými kameny.* V listu Efezanům svatý Pavel píše: *Teď už nejste hosté a cizinci, ale spoluobčané svatých a členové Boží rodiny. Jste stavba, jejími základy jsou apoštolové a proroci, zatímco nejlhubším kamenem úhelným je sám Ježíš Kristus.*

Prvními základy města Božího jsou apoštolové a proroci, poněvadž jejich učení celou stavbu drží. Počátkem spásy je totiž víra a víra byla zjevena skrze proroky a apoštoly, kteří psali nebo kázali. Tajemství Trojice, vtělení, zmrtvýchvstání, věčnou slávu, tresty na věčnosti i to ostatní, co je nad lidský rozum, jsme poznali od proroků a apoštolů, kterým to Bůh chtěl zjevit. U blažených víra neexistuje, protože to, v co věřili, už vidí – a co vidíme, v to se nedá věřit, nýbrž to známe a vidíme. Apoštolové a proroci se však přesto nazývají základy nebeského města, protože víra je počátkem spásy, a tak i počátkem blaženosti.

Svatý Petr ale říká, že my jako živé kameny jsme zbudováni na Kristu a sám apoštol Pavel v prvním listě Korintanům píše: *Nikdo nemůže položit jiný základ nežli ten, který je už položen – a tím je Ježíš Kristus.* A proto tedy je jeden základ a je i dvanáct základů, jelikož – jak učí svatý Augustin ve výkladu 86. žalmu – ve dvanácti apoštolech byl Kristus. Totiž: on sám nebo jeho Duch skrze ně mluvil a učil. Naslouchejme apoštolu Pavlovi: *Žádáte si důkaz, že skrze mne mluví Kristus? Naslouchejme přímo Kristu: Kdo poslouchá vás, poslouchá mne, a jinde: Nejste to vy, kdo mluvíte, ale mluví ve vás Duch vašeho Otce.* Není pak možné pochybovat, že Duch Otce a Syna je jeden a tentýž. Můžeme z toho také pochopit, že dvanácti základy se nerozumí jenom dvanáct apoštolů, ale všichni ti, kdo na počátku hlásali tutéž víru, neboť jinak by do základů nebyli zahrnuti Pavel, Barnabáš ani sedmdesát učedníků, kteří

† Zj 21, 12

† Zj 21, 14

1 Petr 2, 4-5

Ef 2, 19-20

1 Kor 3, 11

2 Kor 13, 3

1k 10, 16

Mt 10, 20

k dvanácti nepatřili. K základům by pak dokonce nepatřili ani sami proroci, a tak by potom apoštol – nedej Bůh – mohl být obviněn ze lži, když řekl, že my jsme zbudováni na základech apoštolů a proroků.

Naskýtá se ale nemalá pochybnost: jak se Kristus může nazývat základem stavby, když jak říká apoštol, je jejím nejvyšším úhelným kamenem, a jak zpívá prorok, byl povýšen na kámen nárožní? Jak totiž může být tentýž kámen nejvyšší a zároveň nejlouběji, jak v základu, tak na vrcholu? Jestliže přihlídneme k tomu, že je to řečeno metaforicky, snadno pochopíme, že je možné pro jednu osobu v různých funkcích použít opačná označení. Potom totiž nejenom Kristus, jenž je Bůh i člověk, ale i kterýkoli hodnostář představuje v církvi jak její základ, tak vrchol. Na jeho základech spočívá celá tíha stavby, on podepírá slabost všech, a tak všem pomáhá, a přeče právě on, podobně jako vrchol stavby, musí být nade všemi, všechny řídit a všemi být podporován. Mnohem spíše Kristus Pán, jako základ církve, všechny ponese, všechny bude svou vahou a silou podpírat, a zároveň jako vrchol stavby bude spojovat dvě zdi, a tak z židů i pohanů vytvářet jeden lid, bude nade všemi a bude všechny řídit.

KAPITOLA X.

O MYSTICKÉ BRÁNĚ MĚSTA BOŽÍHO

Následuje rozjímání o branách nebeského Jeruzaléma. Vykla-
dači se shodují, že branami se rozumějí opět titíž apoštolové: sledovali v tom komentář svatého Augustina k šestaosmdesátému žalmu. Vždyť když svatý Jan mluví o branách v Apokalypse, zmiňuje se o dvanácti andělech a o dvanácti kmenech synů Izraele, jejichž jména prý jsou na těch dvanácti branách do města Božího nadepsaná; apoštoly ale na tom místě vůbec nejmenuje. Ale svatý Augustin a ti, kdo na jeho myšlenku navázali, se přesto nemýlili. Neboť svatý Jan mluví v mystickém, a nikoli doslovném smyslu, mluví jako prorok, ne jako historik, a jeho popis je plný mystických náznaků.

Předobrazem nebeského města byla, jak všichni souhlasně uznávají, zaslíbená země, a tato země byla nejdříve příslibena

Abrahámovi. Neboť Bůh mluví k Abrahámovi v Genezi takto: *Celou tuto zemi, kterou vidíš, dám tobě a tvému potomstvu až navěky.* A apoštol píše Galaťanům: *Abrahámovi i jeho potomku byla dána zaslíbení, a o kousek dál: Abraháma Bůh skrze zaslíbení obdaroval...* Abrahámovým dědicem se totiž stal jen Izák, Izmael ne, jelikož byl synem služky, jak stojí v Písmu: *Syn služby nebude spoludědicem syna ženy svobodné.* Izákovým dědicem se stal jenom Jakub: Ezau, jeho bratr, jenž prodal své prvorozenectví, nikoli – proto praví Malachiáš: *Jakuba jsem si zamiloval, Ezaua však jsem nenáviděl.* Tuto myšlenku opakuje i apoštol v listě Římanům. Dědici Jakubovými se stalo všech jeho dvanáct synů, žádného nevyjímaje, a tak byla zaslíbená země rozdělena dvanácti kmenům Izraele, jak je možné pochopit z knihy Jozue. Zde je tedy důvod, proč svatý Jan v Apokalypse prohlásil, že na dvanácti branách města Božího byla napsaná jména dvanácti kmenů synů Izraele: Branou, kterou se do zaslíbené země vcházelo, totiž bylo dědické právo, jež náleželo pouze a jedině všem synům Izraele.

Před chvílí jsme však říkali, že apoštol Jan mluví jako mystik – dvanácti izraelskými kmeny se tedy rozumějí praví Izraelité, ne podle těla, ale podle ducha a víry, to znamená dvanáct apoštolů a jejich duchovní synové. Neboť jak učí jasně svatý Pavel v listě Římanům: *Ne všichni, kdo pocházejí od Izraele, jsou Izraelité; třebaže jsou Abrahámovými potomky, nejsou všichni jeho syny.* O něco níže přirovnává též apoštol Izrael ke stromu, jehož některé větve byly odlomeny pro nevěru, a jiné zase pro víru naroubovány. Tak se totiž pohané obrácení na víru stali syny Izraele a velké množství Židů přestalo být pravými Izraelity. Svatý Augustin to ukazuje a důkladně objasňuje v listě Asellicovi. Hovoří tu takto: „Zdalipak se nad námi nevznášá podivuhodné a hluboké tajemství, že mnozí z těch, kdo se nenarodili v Izraeli, jsou Izraelité, a mnozí, třebaže jsou Abrahámovými potomky, jeho syny nejsou? Jak to, že nejsou, a jak to, že jsou? Když nejsou, to potom nejsou syny zaslíbení, na něž se vztahuje Kristova milost, ale syny tělesnými, kteří jsou nositeli prázdného jména. Proto tedy oni nejsou Izrael, jako jsme my, a my nejsme Izrael, jako jsou oni. My

Gn 13, 15

Gal 3, 16.18

†Gn 21, 10

†Gal 4, 21nn

Mal 1, 2-3

†Řím 9, 7-13

†Joz 13-19

Řím 9, 6-7

†Řím 11, 17.20

totiž jsme Izraelem podle duchovního znovuzrození, oni podle zrození tělesného.“ A o něco dále: „Na Abrahámových vnucích, na Izákových synech, na bratřech Ezauovi a Jakubovi, jenž se později jmenoval Izrael, leží totéž veliké a hluboké tajemství, o němž mluví tentýž Apoštol, když nám skrze Izákovy syny zaslíbení připomíná ty, kteří směřují ke Kristově milosti. Toto vpravdě apoštolské a katolické učení nám dost jasně naznačuje, že podle tělesného původu se Sára vztahuje na Židy a Hagar na Izmaelity, ale jako duchovní tajemství se Sára vztahuje na křesťany a Hagar na Židy. Stejně tak se podle tělesného původu Ezau, který je také nazýván Edom, vztahuje na kmen Idumejců, a Jakub, jenž se také nazývá Izrael, na kmen Židů. Jako duchovní tajemství se však Ezau vztahuje na Židy a Izrael na křesťany.“⁶

Svatý Augustin tu dostatečně názorně objasňuje, že křesťané jsou pravými Izraelity ne podle těla, ale podle ducha, a tím jsou tedy také pravými dědici zaslíbené země, která je v nebesích. A tak brány nebeského Jeruzaléma mají na sobě napsaná jména dvanácti kmenů Izraele, protože branou, kterou se do té zaslíbené nebeské země vchází, je dědické právo synů Božích. Těmi pak jsou jedině skuteční a ryzí křesťané, potomci svatých apoštolů, kterým se říká praví Izraelité, to znamená synové praotce Jakuba.

Svatý Jan ještě dodává, že u těch bran bylo dvanáct andělů. Tím je vyjádřeno to, že andělé ty brány hlídají a jejich povinností je hledět na to, aby nev kročil žádný, kdo nemá dědické právo. Patrně i proto bývá archanděl Michael znázorňován s vázkami v ruce – aby pomocí andělů, kteří jsou mu poddáni, zkoumal zásluhy těch, kdo se ubírají k nebeskému městu.

KAPITOLA XI.

O MYSTICKÝCH KAMENECH MĚSTA BOŽÍHO

Zbytek stavby se skládá z kamenů postavených na základech a představujících všechny věřící, jak ve svých listech jasně napsali apoštolové Petr a Pavel. Tato část budovy se týká všech.

[†] 1 Petr 2, 5; Ef 2, 20-22

⁶ Epist. 200

Nejlepší tedy bude, zmíníme-li se o podmínkách či vlastnostech, jimiž musí disponovat všichni, kdo chtějí být zbudováni na základech apoštolů a proroků, na kamenu úhelném Ježíši Kristu, takže se pak nejen v městě Božím nacházejí, ale sami to nejvyšší a svrchovaně šťastné město Boží tvoří. Je tedy třeba tří věcí, aby mohl někdo být zbudován na tak ušlechtilém základu. Za prvé: aby byl kamenem, za druhé: aby byl živý, a konečně: aby byl pokud možno co nejhladší a nejpravidelnější.

Především tedy musíme být kameny, a ne kusy dřeva, sena či slámy, abychom vytvářeli solidní zeď. To znamená: abychom byli důrazní a stálí, setrvalí ve víře, lásce i pokoře a dodržovali příkázání. A ne aby námi zmítal sem a tam víchř učenosti, jako tomu bývá s heretiky, ani abychom se stávali obětmi různých vášní, jak se to snadno stává vlažným katolíkům! Takovým totiž není dovoleno, aby budovali věčné město; oni se horlivě snaží stavět chatrče, jež se dají bez zvláštní námahy zbořit...

Za druhé musíme být živými kameny, jak nabádá svatý Petr, tedy plní lásky a ducha života, tak jako Kristus, kámen úhelný. Ten, i když jednou podle těla zemřel, podle ducha žil přece stále, a i když na svém těle zakusil smrt, přece ožil a už nikdy nezemře. Z mrtvých kamenů se stavějí mrtvé, to znamená tělesné příbytky. Avšak dům duchovní, či spíše město velkého Krále, jež lze poznat podle toho, že je duchovní a v nebesích, si žádá i duchovní, a tedy živé kameny.

Nakonec je zapotřebí, abychom byli kameny pravidelné, vyhlazené, a ne hrubé a beztvaré – tak to je totiž vhodné, když se staví navýsost nádherné město. Takto z tesaných kvádrů obestavěl král Arfaxad město Ekbatany, jak stojí v knize Judit. Jestliže chrám Páně z tesaných kamenů, jak se píše v Písmu v třetí knize Královské, zbudoval dovedně král Šalomoun už tady na zemi, co by se mohlo vyrovnat výstavbě města věčného, nad všechna jiná města skvělejšího?

Sekání, vytesávání a kvádrování je nutné dělat tady na zemi, v nebi už ne: předobrazem toho je výstavba Šalomounova chrámu, o níž v třetí knize Královské čteme: *Když byl dům bu-*

[†] 1 Petr 2, 5

[†] Jud 1, 2

1 Král/3 Reg 6, 7

dován, byl budován z dokonale tesaných kamenů. Když se stavěl, nebyly v něm slyšet ani kladiva ani dláta ani jiné železné nástroje. Kameny totiž byly rozsekávány a otloukáním zpracovávány tak daleko od domu Páně a rozkvádřovány tak dokonale, že když se přinesly ke chrámu, byla už kladiva bez jakéhokoliv hluku odložena. V nebeském Jeruzalémě tedy nebude slyšet řinčení bušících kladiv, jelikož tam nebude soužení ani protivenství, nebude tam pokání, nářek, bolest ani zármutek: kameny k slávě nebeského domu totiž musejí být roztloukány a hlazeny v tomto slzavém údolí, jak zpívá Církev:

*Železem a kladivem
zušlechtěné kvádry
ukládá na svá místa
ruka Tvůrčova,
aby zůstaly navěky.*

Tato námaha pokání je pro nás nutná, protože všichni se dopouštíme mnoha chyb, jak dosvědčuje svatý Jakub. Zde musíme zvládat tělesné žádosti, zde musíme spoutávat vlastní vůli, zde musíme tepat své tělo a udržovat ho v poslušnosti. Zde musíme bez umdlení nastavovat štít víry proti ohnivým šípům nečistých duchů.

Ostatně, jestli nejsme s to snést údery kladivem, jak bychom se dostali, neopracovaní a nevyhlazení nebeským Stavitelem, do nebeské dílny? Ach, kdyby jen smrtelníci věděli, o jaký dar přicházejí, když uhýbají před bušícím kladivem a neumějí snést nic nepohodlného, tvrdého a trpkého! Jistě by své záměry změnili, zanechali by hodování a horlivě by se postili. Zahodili by své jemné šaty a vzali si na sebe drsná roucha. Přestali by s tlacháním a svůj čas by věnovali bdění a modlitbám. A pokud by od falešných bratří nebo očividných nepřátel utrpěli nějaké příkoří, nemysleli by hned na pomstu, ale děkovali by Bohu a v duchu by se u Boha modlili za ty, kdo je osočují a ubližují jim. Protože: *Utrpení tohoto času se nedají srovnat s budoucí slávou, která se na nás zjeví, a: Nynější přechodné a lehké soužení nám zjednává věčnou váhu slávy v nesmírné míře.*

1 Král/3 Reg
6, 7

Jak 3, 2

Řím 8, 18

2 Kor 4, 17

Ano, skutečně: kdybychom se mohli podívat na ty živé kameny, které nás předešly do nebeského domu, nespatriili bychom tam ani jeden, který nebyl zpracován častým otloukáním a obrušováním. Samotný Kristus, kámen úhelný a nejdrahocennější, který sám kvůli sobě přitesání nepotřeboval, pro nás přesto trpěl, aby nám zanechal příklad a: *když mu spílali, on jim nespílal, když trpěl, nevyhrožoval.* Všichni apoštolové směli spolu se svatým Pavlem prohlásit: *Až do této hodiny trpíme hladu a žízní, nemáme se do čeho obléct, jsme bití, jsme bez stálého bydlení, lopotíme se prací svých rukou. Tupí nás, a my žehnáme, pronásledují nás, a my to snášíme, pomlouvají nás, kdežto my prosíme. Stali jsme se jakoby smetím tohoto světa, opovrženými ode všech.* A co říct o mučednících? Zdalipak jejich cesta k budově nebeského Jeruzaléma nevedla pokaždé skrze tesání a broušení, tedy skrze mnohá příkoří, soužení a kruté způsoby smrti? Nechávám stranou svaté vyznavače, poustevníky, panny, vdovy a všechny ty, kteří se Bohu zalíbili a dosáhli nebeské stavby „pouze“ skrze bičování těla proti hříšným vášním a skrze boj se sebou samotným. Tohoto opracovávání živých kamenů nebylo třeba teprve po Kristově příchodu, ale i předtím, už od počátku světa.

První živý kámen, Ábel, byl surově zabit bratrem Kainem. Svatý patriarcha Josef byl bratry prodán. Tobiášovi anděl Rafael řekl: *A protože jsi milý Bohu, bylo třeba, abys byl zkoušen.* Neřekl: „protože byl hříšník a v nepřízni Boží, bylo nutné, abys smyl vinu slepoty a lži“, nýbrž: „protože jsi milý Bohu“, tedy jako spravedlivý a svatý. Proto tedy bylo zapotřebí, abys jako živý kámen, určený pro nebeskou stavbu, trpěl údery kladivem. Kdo z proroků netrpěl pronásledováním bezbožníků? Kterému druhu mučení nebyli podrobni svatí bratři makabejští? Poslechněme si apoštola, jak zpívá o svatých Starého zákona v listě Židům: *Jiní zakusili výsměch a bití, ano i pouta a žalář. Byli kamenováni, rozřezáváni, trýznění mučením, umírali pod ranami meče. Chodili v ovčích i kozích kůžích, trpěli nedostatkem, zakoušeli násilí a soužení. Svět jich nebyl hoden, a oni bloudili po pouštích a po horách, ukryvali se v jeskyních a zemských roklích.*

1 Petr 2, 23

1 Kor 4, 11-13

Tob 12, 13

↑ 2 Mak 7
Žid 11, 36-38

Křesťanská duše, co na to řekneš? Jestli ti, kterých nebyl svět hoden pro jejich velkou svatost, neušli kladivu stavitele, aby byli dobře otesáni a vyhlazeni pro nebeskou stavbu, co bude s tebou a s tobě podobnými, kteří hřeší a kteří nepovažují námahu pokání za tak důležitou? Máš jen dvě možnosti: buď projít v tomto životě nebo v očistci bušením a obrušováním, nebo nemít v oné vznešené stavbě místo a navěky být mučen kladivem pekla. Proč si tedy raději nevybereš – máš-li aspoň kapku rozumu –, abys byl tloučen a čtvrcen utrpením krátkým a lehkým, než abys v budoucím životě byl odsouzen a vydán věčným a nesnesitelným mukám?

Také nepohlížej lehkomyšlně na očistcové utrpení v budoucím životě. I když není věčné, přece je hodně těžké a trvá často déle než jakýkoliv trest v tomto životě. Poslyš, jak svatý Augustin vykládá sedmatřicátý žalm: „Říká se: »Budeš spasen«, ale myslí se ohněm. Ale protože se zdůrazňuje, že »budeš spasen«, ten oheň se opomíjí. Bude však horší, než cokoli, co může člověk vytrpět v tomto životě.“ To tvrdí ten, který dodává, že očistcové tresty budou horší než tresty lotrů a než byla muka mučedníků. A proto tedy jsou blázni ti, kdo oheň očistce podceňují a děsí se v přítomném životě protiventství.

A protože všechna slova stojí a padají s tím, co řeknou dva či tři svědci, poslechni svatého Řehoře, který k třetímu kajícnému žalmu praví: „Domnívám se, že ten oheň, kterým je nutno projít, je nesnesitelnější než veškeré přítomné protiventství.“ Poslechni si i svatého Bernarda v řeči *Na smrt mnicha Humberta*: „Vězte, že po tomto životě se v očistcových místech stonásobně vrátí všechno, co zde bylo zanedbáno, a to až do poslední čtvrthodinky.“ A nakonec svatého Anselma ve výkladu třetí kapitoly prvního listu Korintánům: „Měli bychom vědět, že ten oheň je mnohem horší, než co vůbec může člověk v tomto životě snést. Všechna muka, která existují tady, jsou lehčí, a přesto lidé, aby je nemuseli snášet, splní všechno, co jim kdo poručí. Oč lepší je dělat to, co přikazuje Bůh, abychom nemuseli trpět to horší!“

KAPITOLA XII.

O TOM, ŽE JE TŘEBA OPUSTIT MĚSTO TOHOTO SVĚTA

Poté co jsem se rozepsal o stavbě města Božího, zbývá mi jen, abych v krátkosti vložil, co se vyžaduje především, abychom byli jako občané do té přešřastné obce zapsáni. Dá se to říct jedním slovem: máme se zřítci obce tohoto světa a žít tu dočasně jako přistěhovalci a cizinci. Není totiž možné, abychom byli občany světa a zároveň občany svatých míst. Každý, kdo obec tohoto světa odmítne, je však ihned přijat do lůna města Božího. Celou tuto věc vložím trošku obsírněji.

Písmo svaté nám ukazuje dvě města: město pozemské, jež má svůj počátek u Kaina, který jako první založil na zemi město, jak čteme v Genezi, a město nebeské, které se začíná v Ábelovi a jehož zakladatelem není Ábel, ale sám Bůh, jak jsme řekli výše podle apoštola. Podobu prvního měl veliký Babylón, což v překladu znamená „zmatek“. Podobu druhého mělo město velkého krále, Jeruzalém – ten se nazývá „vidění pokoje“.

Občané pozemského města jsou ti, kteří jsou na zemi za bydlení nejen tělesně, ale i srdcem, hledí si pozemských darů, zápasí o ně, prou se o ně, vnášejí mezi sebe kvůli nim zmatek. Knížetem této obce je ďábel, který byl svržen z nebeského města a zmocnil se v pozemském městě neomezené vlády. Náš Pán před svým umučením prohlásil: *Nyní nastává soud nad tímto světem, nyní bude vládce tohoto světa vypuzen.* A opravdu – vypudil ho dřevem svého kříže a právě tím křížem nad ním triumfoval, jak píše apoštol v listě Kolosanům: *Odzbrojil knížata a mocnosti, vystavil je veřejně potupě a křížem oslavil vítězství nad nimi.*

Tomu však nesmíme rozumět tak, jako by ďábel byl vypuzen ze světa úplně, nebo jako by naprosto ztratil vládu nad světem, nýbrž tak, že byl zahánán od těch a ztratil moc nad těmi lidmi, kteří se přidávají ke Kristu, kteří utíkají z pozemského města a jsou přijímáni do města nebeského. O tom, že ďábel má doposud moc nad pozemskou obcí, jíž se jinak říká svět, nás poučuje apoštol v listě Efezanům, kde praví: *Nevedeme boj proti krvi a tělu, ale proti knížatům a mocnostem, proti*

† Gn 4, 17

Žid 11, 10

Jan 12, 31

Kol 2, 15

† Ži 38/37,
8.23

† Ži 38/37

1 Kor 3, 13.14

Ef 6, 12 *vládcům temnot v tomto světě.* A tak satan se svými služebníky má dosud ve světě své knížectví a je vládcem nad světem, to znamená nad lidmi světa a občany pozemské obce. O tomto světě tvrdí svatý Jan: *Celý svět je na Zlém položen.* To je, jako kdyby řekl, že svět je připoután ke své hlavě, a tak se mu dostává jména zlý, čili: Svět je v poddanství a moci zlého démona. Občané nebeského města jsou pak ti, kdo šťastně kralují v nebeském království, a také ti, kteří se svým smrtelným tělem pobývají na zemi: ne však srdcem, pouze tělem. Svým srdcem jsou totiž v nebi a touží být zbaveni těla a být s Kristem, který je králem nebeského města. Protože ale zde na zemi jsou občané nebes promíseni s obyvateli země, Písmo svaté říká, že občané nebe jsou ve světě, ale nejsou ze světa. Ve světě pak nejsou jako občané, ale jako přistěhovalci a cizinci: takto mluví svatý Petr: *Jako cizince a přistěhovalce vás prosím: zdržujte se tělesných žádostí.* Naproti tomu o obyvatelích země Písmo svaté tvrdí, že jsou těmi, kteří nepoznali úmluvy, nemají naději vyplývající ze zaslíbení a žijí v tomto světě bez Boha. Takovýchto slov užívá svatý Pavel v listě Efezanům. Je-li tomu tak, ať se nikdo nemýlí, ať se nikdo nedomnívá, že může být obyvatelem světa a zároveň občanem nebe. Obyvatelé světa jsou ze světa, nebesští občané ze světa nejsou! Být ze světa a nebýt ze světa, to jsou dva protiklady, a proto nemohou být spojovány. Takže ten, koho ještě těší svět a cokoli pozemského, ať se nedomnívá, že může mít místo v nebeském městě, jestliže předtím neodejde ze světa, neodmítne časné věci a nepocítí odpor k pozemskosti.

Protože jsou to velmi vážné záležitosti, ale téměř nikdo je neumí pochopit nebo o tom uvažuje méně než je třeba, proto tedy ať v den soudu nikdo ohledně této věci nepředstírá nevědomost! Na nic jiného totiž tak často evangelisté a apoštolové nenarážejí a nic jiného tak často neopakují! Poslouchej Pána: *Vy jste z tohoto světa, já nejsem z tohoto světa. Kdybyste byli ze světa, svět by miloval to, co mu patří. Protože však nejste ze světa ..., proto vás svět nenávidí.* Poslouchej svatého Pavla: *Moudrost tohoto světa je u Boha bláznovství. A znovu týž: To byste museli z tohoto světa utéct. A znova: Abychom nebyli*

odsouzeni s tímto světem. Poslechni si svatého Jakuba: *Nevíte, že spřátelit se s tímto světem znamená znepřátelit se s Bohem? Kdo by tedy chtěl být tomuto světu přítelem, stává se nepřítelem Božím.* A svatého Petra: *Unikněte tomu, co je ve světě – zhoubě žádostivosti.* A poslouchej svatého Jana: *Nemilujte svět ani to, co je ve světě.* A znovu tamtéž: *Jestliže někdo miluje svět, není v něm Otcova láska.* A zase: *Celý svět je položen na Zlém.* A nakonec, poslouchej samotného Pána, co říká ve své řeči k Otcovi: *Já prosím za ně. Neprosím za svět, ale za ty, které jsi mi dal. ... Ale svět je měl v nenávisti, protože nejsou ze světa, jako ani já nejsem ze světa.* Zde je nad slunce jasněji řečeno, že svět byl Bohem jakoby odříznut a zavržen, takže Kristus za něj vůbec neměl v úmyslu prosit.

Avšak, jestliže Kristus za svět neprosí, jak to, že se na jiném místě říká: *Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna?* Je to snad tak, že Otec svět miluje a Syn ho nenávidí? Jak to tedy, že Syn ze své modlitby vyloučí svět, který Otec nevylučuje ze své lásky? Svatý Augustin, když vykládá právě toto místo, říká, že svět, za který Kristus odmítá prosit, znamená pouze to zlé⁷ – jako když apoštol říká v prvním listě Korintanům: *Abychom nebyli odsouzeni s tímto světem.* Lze ale také říci, že Kristus za svět neprosil, protože to, co tehdy vyprošoval pro apoštoly, světu vůbec nepříslušelo. Žádal pro ně totiž dar vytrvalosti; řekl: *Zachovej je ve svém jménu.* Zároveň prosil o věčnou slávu pro ně, když řekl: *Otče, chci, aby tam, kde jsem já, byli se mnou i oni, aby viděli mou slávu.* A to se na svět nehodí. A stejně ani svět, dokud není očištěn, není hoden nebeského království, podobně jako by člověku, celému postříkanému od bláta, neslušelo, kdyby chtěl vstoupit do královské ložnice.

Bůh však miluje svět a svého Syna dal za něj, aby ho vskutku očistil, a tak aby byl svět učiněn hodným Království. Proto také Kristus za ty, kteří ho ukřižovali, prosil: prosil, aby nezůstali ve stavu, v jakém se nacházeli, ale aby jim Otec odpustil a tím odpuštěním je očistil, aby se také oni ze světa vzdělali. Tak to Kristus učinil i v té modlitbě, v níž říkal: *Neprosím za*

⁷ Tract. 107

Jan 17, 9 svět..., neboť o něco níž dodal: ... *aby svět uvěřil, že jsi mě po-*
 Jan 17, 21 *slal.* Závěr tedy zní, že Kristus prosil za své, nikoliv za svět,
 protože kdo by svět neopustil dřív než svoje tělo, nikdy by do
 Božího království nevešel.

Kdo tedy to nebeské město miluje, ať unikne rychle z to-
 hoto světa, aby na něj náhle nepřišla poslední hodinka a nebyl
 zbaven života, když už by neměl žádnou naději na obrácení.
 Až svět opustí, ať zapomene na svět i s jeho tužbami a žádost-
 mi, aby stále mohl myslet jenom na město Boží a se svatým
 prorokem se zapřísahávat: *Kdybych měl na tebe zapomenout,*
Jeruzaléme, ať mi uschne pravice! Ať mi jazyk přiroste k patru,
když na tebe nevzpomenu, když nebudu Jeruzalém pokládat za
 Zl 137/136, *vrchol své radosti!* Tím se totiž vyznačují skuteční občané ne-
 5-6 beské obce, že si přejí opravdu a upřímně raději přijít o jazyk
 a o ruce než mluvit nebo něco učinit proti lásce Boha Otce
 a proti nebeské vlasti! Počátkem jejich opravdové a nepřed-
 stírané radosti je takové místo, jež své obyvatele učiní tak
 blaženými, že je nedokáže potěšit žádné pozemské štěstí a že
 jim v tomto vyhnanství stačí pouhá připomínka budoucích
 věcí a očekávání oněch radostí.

Tuto knihu zakončím slovy svatého Augustina – pak i ti,
 kdo by snad nevěřili mně, zajisté uvěří tomuto velikému mu-
 ži. V komentáři k šedesátému prvnímu žalmu má místo, kde
 vykládá, čím se vlastně doopravdy vyznačují obyvatelé po-
 zemského města a čím občané města Božího: „Všichni, kdo
 milují to pozemské, všichni, kteří dávají přednost pozemské-
 mu štěstí před Bohem, všichni, kteří hledají to své, a ne to,
 co je Ježíše Krista, ti všichni patří do té jediné obce, která se
 mysticky nazývá Babylónie a jíž vládne ďábel. Kdežto všichni,
 kdo milují to, co je shůry, všichni, kdo uvažují o tom, co je ne-
 beské, všichni, kdo v tomto světě žijí s obavami, aby neuráželi
 Boha, kdo mají strach zhřešit, kdo se ze svých hříchů nesty-
 dí vyznat, všichni pokorní, mírní, svatí, spravedliví, zbožní
 a dobří, ti všichni patří do jediné obce, jíž vládne Kristus.“

KNIHA TŘETÍ DŮM PÁNĚ

KAPITOLA I.

VŠICHNI BLAŽENÍ JSOU V BOŽÍ RODINĚ DOMÁCÍMI A SYNY

Zaradoval jsem se, když mi řekli: Půjdem do domu Páně! Sku-
 tečně veliký a nevýstižný důvod k radosti má služebník dobrý
 a věrný, když horlivě pracoval na vinici, když zmnohonásobil
 peníze obchodem nebo vyhrál na závodě první cenu, když
 si ve válce či boji zasloužil věnec nebo pečlivě pásl ovce jemu
 svěřené a rázně a statečně je hájil před vlky. Po vykonání všech
 těchto prací vstoupí pln radosti do domu svého Pána. Avšak
 podívejme se na to, proč tomu, co jsme dřív nazývali městem,
 říkáme nyní dům. Tak tomu není proto, že by to bylo něco
 malého, co by se nedalo nazvat městem – Boží dům je totiž
 něco tak velkolepého, že si to svou velikostí nezádá s žádným
 městem, ba ani královstvím. Jen poslyš, co volá prorok Ba-
 ruch: *Ó Izraeli, jak velký je dům Boží a jak nesmírné místo, které*
zaujímá! Velký je a nemá konce. Proč by se tedy tak velký dům
 nemohl nazývat městem?
 Bar 3, 24

První příčinou tedy je, že všichni blažení, i když jsou roz-
 vátí po celém nebeském království, jsou domácími a přísluš-
 níky Boží rodiny. Kdyby se totiž mluvilo pouze o království
 nebo o městě, někdo by se mohl domnívat, že v nebeském
 království a v městě našeho Boha bude spousta takových, kte-
 ří Boha nikdy neuvidí, nikdy nebudou mít možnost si s ním
 promluvit, ledaže by jim to dovolili nějakí větší světci. Ale tak
 to není – úplně všichni stále vidí Boha, jsou s ním a rozmlou-
 vají s ním tvář v tvář, ať to jsou nejvyšší serafíni a cherubíni,
 apoštolové a proroci, nebo nižší andělé a menší svatí. Vždyť
 o andělech strážných, kteří patří k poslednímu řádu anděl-
 skému, říká Pán: *Jejich andělé v nebi stále hledí na tvář mého*
 Mt 18, 10

Ef 2, 19 *Otce, který je v nebesích.* A apoštol píše Efezanům, že všichni svatí jsou nejen spoluobčany jiných svatých, ale patří do Boží rodiny.

Proto se jejich příbytek nazývá jednak městem, jednak domem. Ovšemže jsou v nebi různé příbytky, menší a větší, a také různé koruny, skvělejší i méně skvělé, to podle zásluh – přesto ale všichni občané jsou blažení a šťastní, všichni mají čisté srdce a jsou naplněni láskou. V tomto domě není člověka, který by neviděl Boha a nepobýval s ním jako člen rodiny a přítel, i když v jiných královstvích a jiných obcích je mnoho těch, kteří krále nikdy neuvidí, a velmi málo takových, kteří se dostanou k soukromému rozhovoru s ním.

Druhým důvodem je zřejmě to, že ve městě sice mnoho lidí krále vidí a mluví s ním, ale ne všichni jsou královými syny a dědici, pouze ti, kteří žijí v paláci a jsou králem za syny a dědice uznáváni. Avšak v nebeském království a v městě našeho Boha jsou všichni, menší i větší svatí, skutečnými Božími syny a Kristovými bratry, dědici Boha a spoludědici Krista. Proto se také mezi nimi jako bratry nestane, že by větší pohrdal menším, není mezi nimi žádná závist ani nepřijícnost. Když Pán učil oné základní a každý den recitované modlitbě *Otče náš, jenž jsi na nebesích*, nevyučoval nikoho; ani na soudu, až řekne: *Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je pro vás připraveno od založení světa*, nevynechá žádného spravedlivého. A apoštol píše Římanům: *Všichni ti, kteří se dávají vést Duchem Božím, jsou Božími syny*, a o něco dále: *Sám Duch podává svědectví našemu duchu, že jsme Boží děti; a jsme-li děti, tedy i dědicové – dědicové Boží, spoludědici pak Kristovi*. Ani on nevyklučuje nikoho, malého ani velkého, pokud má Božího Ducha a nechá se jím vést, což je jistě společné všem, kteří se znovuzrodili v Kristu a setrvávají

Mt 6, 9

Mt 25, 34

Řím 8, 14

1 Petr 1, 4

1 Jan 3, 1

ve víře, naději a lásce. Podobně svatý Petr ve svém prvním listě slibuje všem znovuzrozeným nepomíjející, neposkvrněné a neslábnoucí dědictví, připravené v nebi. Konečně svatý Jan v prvním listě praví všem spravedlivým, aniž by mezi nimi činil výjimku: *Hle, jakou lásku nám prokázal Otec, že se smíme nazývat Božími syny.*

Právem se tedy onen příbytek svatých nazývá dům, a ne jenom město a království: všichni jsou v něm syny a dědici velkého Krále a Bůh všechny miluje jako syny a Kristus jako bratry. Právem mohou říci s prorokem: *Jak dobré a příjemné, když bratři bydlí spolu.* Neboť co si lze přát lepšího, než abych společně přebýval s mnoha a mnoha anděly a lidmi – s vyššími, rovnými i nižšími –, abych byl jako bratr nejupřímnějším citem milován, aby se mnou bylo zacházeno jako s bratrem, abych byl objímán jako bratr!

Ži 133/132, 1

KAPITOLA II.

VELIKOST A KRÁSA BOŽÍHO DOMU

Jiný důvod, proč se příbytek svatých nazývá domem, může být to, že domy, zvláště královské, mají v síních, komnatách a ložnicích hodně ozdob, které jinde ve městě nejsou. Vždyť kdo spočítá všechny ty pokrývky, koberce, záclony, vzácné látky, zlaté a stříbrné nádoby, jimiž se skvějí královské paláce? Velkou cenu však nemají jen ozdoby uvnitř, neboť taková stavba obyčejně vyniká i po vnější stránce – vzácným mramorem, sloupovím, malovanými dvoranami zdobenými zlatem, visutými zahradami a podobnými věcmi, jejichž vypočítávání by trvalo dlouho. Poté co Šalomoun, jeruzalémský král, vybudoval důstojný chrám Páně, postavil si i pro sebe dům s takovým vybavením, že jeho stavba trvala třicet let – a to měl po ruce mnoho zedníků a stavitelů i dostatek vzácného kamene a cedrového dřeva! A s nemenším nákladem a plně vystavěl palác manželce, dceři egyptského krále, a dům Libanonského lesa, jehož popis je v třetí knize Královské, který byl tak nákladný, až se to zdá neuvěřitelné.

1 Král/3 Reg 7

Jestliže se tedy ten příbytek, předtím označený za Boží město a nebeské království, nazývá v Písmu také Božím domem, chce tím dát najevo, že celé to město a království oplývá takovým leskem a nádherou jako královský dům. Vždyť jak jsme slyšeli u proroka Barucha, Boží dům je tak ohromný, že do sebe pojme celé nebeské království. Před chvílkou jsme žasli nad myšlenkou, že by celé království mělo zářit takovou krásou jako jeho hlavní město. Kdo by pak nebyl udiven, že

Bar 3, 24

celé nebeské království se nazývá Božím domem proto, že je celé vyzdobené, okrášlené a bohaté jako sám Boží dům? Právem volá prorok David: *Touží a zmírá má duše po příbytcích Páně!*

Zl 84/83, 3

Kdo by tedy celým srdcem netoužil spatřit a mít ve vlastnictví nejskvělejší královský palác, který se svou velikostí vyrovná celému království? A naopak, vidět a mít nejbohatší království, jež se výzdobou, nádherou a nákladností vyrovná jakémukoliv královskému domu? Naše duše, kdyby o tom pozorně uvažovala a pevně v to věřila, by po takovém domě a takovém království nejen toužila, nýbrž přímo zmírala a byla bez sebe, uchváčena neuvěřitelnou krásou a velkolepostí takové věci. Ale my, ubozí človíčkové, zcela zaujati pozemskými věcmi, si myslíme, že je veliké to, co vidíme zde, a proto vůbec neuvažujeme o věcech neviditelných. Právě tak jako malí chlapci, kteří nikdy nepřekročili práh otcovského domu, milují svůj domek a v myšlenkách ani nezavadí o královský palác. Nebo jako venkované, kteří nikdy neviděli město, a tak se starají o své políčko a svůj domeček ze dřeva nebo hlíny, aby mu snad nehrozilo spadnutí. Netrápí je starosti o paláce, hrady, náměstí, divadla, úřady, hodnosti, starosti o zbohatnutí nebo nádherné hostiny. A snad jsou ti chlapci a venkované šťastnější než bohatí občané a vážení panovníci, protože to, co se zdá být na tomto světě veliké, přináší více strastí a nebezpečí než opravdového užítu a důstojnosti. Avšak dobro, které se nachází v nebeském domě našeho Pána, je skutečně největší a není spojeno s žádnou obtíží ani nebezpečím, a to ne pouze na určitou dobu, ale na věčné věky.

2 Kor 4, 18

Flp 3, 20

Kol 3, 1-2

Svatý Pavel nebyl ani malý, ani venkovan, jako velmi učený člověk se vyznal ve věcech tohoto světa, stýkal se s učenými a obcoval s mudrci, a zároveň byl v Božím domě a spatřil nebeské město; když byl uchváčen do ráje a do třetího nebe, pravil o něm: *Nehledíme k tomu, co je viditelné, nýbrž k tomu, co je neviditelné. Neboť věci viditelné jsou pomíjející; neviditelné však věčné*, a jinde: *Naše přebývání je však v nebi*. A všechny nás povzbuzuje slovy: *Hleďte to, co pochází shůry, kde je Kristus,*

sedící na pravici Boží; to poznávejte, co pochází shůry, ne to, co je na zemi.

KAPITOLA III.
JÍDELNA DOMU BOŽÍHO

Další důvod pro to, že se nazývá domem to, co bylo dříve nazváno městem a královstvím, lze vyvodit ze slov Páně: *V domě Otce mého je mnoho příbytků*. V domech přece bývají jídelny, kde se jí, ložnice s lůžky na spaní a jiné síně či atria k provozování činností, které se nedají dělat mimo dům.

Jan 14, 2

Začněme od jídelny. Ovšemže v Božím domě je také jídelna a všichni svatí se tu živí královskými pokrmy; ale dokonce sám Pán a Král – což budí úžas a bylo by to neuvěřitelné, kdyby to byl neřekl sám Duch svatý – přepásán obsluhuje u stolů. Pán totiž říká u Lukáše: *Blahoslavení jsou služebníci, které Pán při svém příchodu nalezne bdící. Amen pravím vám, že se opáše, usadí je a bude je obcházet a obsluhovat.*

Lk 12, 37

Co to je prosím za jídelnu? Kdo kdy slyšel takové věci? Pán vstává, a sluha zasedá. Pán se přepásává, aby bez odporu obsluhoval, a sluha si odkládá, aby si mohl volněji a pohodlněji hovět. Pán obchází, pobíhá a přináší jídlo a pití, a sluha klidně hoduje a jí královské pokrmy. Ach, kdybychom o tom přemýšleli a chápali to, jak rychle by vyhasly všechny naše pozemské touhy!

Pán jednou vzal plátno a přepásal se, aby umyl služebníkům nohy. Petr ztrnul úžasem a nechtěl připustit, aby Pán myl nohy služebníkům. Petr tehdy ustrnul oprávněně, protože viděl, že se vznešenost ponížila, aby svým služebníkům dala příklad pokory. Ale přepásání a присluhování v nebeském domě, to není ponížení, nýbrž důstojnost. V nebi služebníci Páně příklad pokory potřebovat nebudou – tam nebude nikdo pyšný, tam budou všichni upevnění a dokonalí ve všech ctnostech. To přepásání Páně znamená, že se bude každého svého služebníka a bratra ujímat s tak velikou svobodou, samozřejmostí a bez zábran, když ho bude zahrnovat a občerstvovat všelijakými dary, jako kdyby neměl co jiného na práci a jako by byl jenom s ním.

Jan 13, 4

Co ty na to, duše křesťanská? Kéž bys porozuměla a pochopila, jakou ctí a radostí bude Pán zahrnovat na věky všechny své svaté služebníky! Neboť kdyby toto sestoupilo hluboko do tvého srdce, jistě by ses s horoucím duchem, s bedry přepásanými snažil také dosáhnout té sladké poslušnosti Páně. A kdybys někdy potkal některého z tvých chudých bratří, nejenže bys jim nepohrdl a křivě naň nepohlédl, ale otevřel bys své srdce lásce a občerstvil bys ho a zahřál, maje na paměti slova: *Amen pravím vám, cokoliv učiníte nejmenšímu z mých bratří, mně jste učinili.*

Mt 25, 40

A to, že Pán své služebníky usadí, znamená pro ty, kteří byli vpuštěni do otcovského domu, že si beze všeho nebezpečí a nepokoje mohou sednout a užívat všech darů, jichž je dům Páně plný. Neboť pak už nebude nikoho, kdo by jim mohl násilím či lstí bránit nebo překážet, aby s naprostou svobodou užívali všech slastí.

A konečně: to, že sám Pán obchází a přisluhuje, neznamená nic jiného, než že tyto skvělé hody svatých jsou v samotném Pánu: vždyť právě on je chléb života, on je pramen moudrosti, on je skrytá mana, kterou nikdo nezná, leda ten, kdo ji přijímá. Sám tak všechny obchází a připravuje jim nevýslovné hody, při nichž se všichni sytí a živí, aniž by se přejedli.

KAPITOLA IV. LOŽNICE DOMU BOŽÍHO

Nyní postupme od jídelny k ložnici. David praví: *Radovat se budou svatí v slávě, veselit se budou na lůžkách svých.* To lůžko není nic jiného než naprostý pokoj svatých a ten spánek, o němž zas na jiném místě David zpívá: *Dává miláčkům svým spánek, hle dědictví Páně.* A jinde o tomto klidu říká: *Pokojně uléhám, pokojně usínám.* Konečně je to ten klid, o němž řekl svatý Jan: *Napiš: Blažení mrtví, kteří umírají v Pánu. Ano, již praví Duch, že odpočinou od prací svých; neboť jejich skutky jdou s nimi.*

To dobro je veliké a je vlastně blaženým. Nikdo není v tomto životě osvobozen od námahy, a o kom se zdá, že má pokoj a klid, jako lidé urození a bohatí, ten je trápen tím většími

strastmi. Ne bez příčiny přirovnává v podobenství o rozséváči náš Pán bohatství k trní. A Job praví: *Život lidský na zemi je boj.* A jeden z jeho druhů: *Člověk se rodí k práci, pták k létání.* Ze všech nejjasněji ale mluví Sirachovec: *Velké zaneprázdnění je určeno všem lidem a těžké jho svírá syny Adamovy ode dne, kdy vycházejí z lůna své matky, až do dne, kdy bývají pochováni do matky všech. Jejich myšlenky a obavy srdce se obírají starostmi o budoucnost a den skonu. Od toho, kdo sedí na slavném trůně, až k tomu, který je snížen do prachu a popela, od toho, kdo nosí purpurový šat a korunu, až k tomu, kdo se odívá rezným plátnem.* Zde Sirachovec říká velmi krásně, že nikdo ze smrtelníků nenajde v žádné době klid.

Mt 13, 22

† Job 7, 1
Job 5, 7
Sir 40, 1-4

Stručně tuto myšlenku vyložím, aby všichni pochopili, jakou cenu má spánek, to jest klid blažených. *Velké zaneprázdnění, praví, je určeno všem lidem a těžké jho svírá syny Adamovy.* Zaneprázdnění je postaveno proti klidu. Poněvadž ale mnozí jsou zaneprázdnění zábavou – při lovu, hře, zpěvu a tanci –, dodává: *a těžké jho, aby ukázal, že mluví o zaneprázdnění namáhavém a obtížném, z něhož se nikdo neraduje; naopak každý se mu vyhýbá.* A o tomto obtížném a namáhavém zaneprázdnění říká, že bylo dáno lidem, to znamená přiděleno a přiřčeno člověku od samotného stvoření jako zvláštní a neoddelitelný průvodce. Toto vykládá, kdyby tomu snad někdo nerozuměl, slovy: *ode dne, kdy vycházejí z lůna své matky, až do dne, kdy bývají pochováni do matky všech.* S dobyt看, který své těžké jho nese ve dne, a v noci má klid, bylo naloženo mírněji než s člověkem, který musí nést těžké břímě ve dne v noci.

Potom se krátce dotýká té části obtížných lopot, která tísní smrtelníky jako nejtěžší jho. *Jejich myšlenky a obavy srdce se obírají starostmi o budoucnost a den skonu.* První částí obtížného zaneprázdnění jsou myšlenky na budoucnost, neboť člověk se stále strachuje o zítřek a říká si: „Co bude potom? Ztratíme i to nepatrné dobro, které máme?“ Z toho pochází neustálá bázeň srdce, která člověku nedá klidu. A tak toto uvažování, doprovázené bázni, je dvojího druhu: první si vytváří duše sama, druhé je nutné a nikdo tomu nemůže utéct.

Prvnímu se říká starosti o budoucnost, druhému myšlenka na den skonu. Člověk se zabírá různými představami věcí budoucích: ačkoliv si je sám vytváří, trápí ho neméně, než kdyby měly skutečně nastat. Ale nejmučivější je myšlenka na smrt a strach ze smrti, jež se nazývá dnem skonu. Smrt všichni očekávají s takovým strachem, že apoštol mluví o *trvalém otroctví*, neboť očekávání smrti ztrpčuje všechny radosti tohoto života.

Žid 2, 15

Konečně dodává Sirachovec, že toto obtížné zaneprázdnění je společné všem synům Adamovým, týká se všech lidí od prvního do posledního. Od toho, jenž sedí vysoko na trůně, nosí korunu a odívá se purpurem, až po toho, jenž leží na zemi a užívá hrubé plátno. A v tom jsou všichni lidé po hříchu Adamově nešťastnější než zvířata, neboť zvířata nežijí ve strachu ani se neznepokojují o zítřek, nevzpomínají na minulé útrapy ani netrounou úzkostí v očekávání věcí budoucích. A proto moudrý Sirachovec říká, že toto břímě bylo naloženo na Adamovy syny, aby jednak vyloučil zvířata, která jsou svobodná od tohoto jha, a pak aby ukázal, že příčinou tohoto neštěstí byl prvotní hřích prvního člověka.

Avšak ze všeho nejstrašnější je to, že ti, kdo po nebeském domě netouží, nesou těžké břímě v tomto životě a ještě mnohem těžší naleznou na onom světě. Během tohoto života není sice nikdo osvobozen od lopoty, ale ta je přece jen spojena s nějakou útěchou. Po tomto životě budou v pekle bolest a útrapy bez útěchy a bez oddechu. Jenom v přešťastném domě Božím je klid bez starostí a útěcha bez jakékoliv bolesti. Správně tedy prorok zpívá: *Radovat se budou svatí v slávě a veselit se budou na lůžkách svých*, protože nebudou odpočívat jako ti, kdo spí a o svém klidu nevědí, nýbrž budou odpočívat za velké radosti a budou vědět a za věčného klanění poznávat dobro nejšťastnějšího klidu, prostého vši námahy, bolesti, strachu, obtíží a úzkosti. Opravdu – kdyby v tom Božím domě nebylo nic než ten klid, nestálo by to za všechny strasti a bolesti tohoto života? A kdyby v pekle nebyla jiná muka než věčné bdění bez oddechu, nevyplatilo by se vykoupit se z toho celoživotní modlitbou a lkaním ve dne v noci? Neboť pro svaté bude jistě právě tak sladké vidět při odchodu z tohoto

Ži 149, 5

světa konec strastí a bolestí, jako bude pro nespravedlivé při obdobném odchodu trpké vidět, že už vůbec v klid od strastí a bolestí nemohou doufat.

Jako poslední z obávaných věcí bývá uváděna smrt. A přece – vždyť smrt zdánlivě představuje jakýsi klid – ti nešťastníci, kteří přijdou do pekla, *budou hledat smrt, a nenaleznou ji, budou si přát zemřít, a smrt od nich prchne*. A tak bude postrádání jakéhokoli klidu pokládáno za větší zlo, než to nejhroznější z hrozných. A přece je v této době u smrtelníků taková slepota, že si nic nedělají z toho, že ztratí věčný klid a přijdou tam, kde jim muka nedají pokoje.

Zj 9, 6

KAPITOLA V. SÍN DOMU BOŽÍHO

V domech také bývají místa určená k různým zaměstnáním. V tom blaženém domě ale budou mít všichni jen jedno společné zaměstnání: chválit nejvyššího Krále. V určitých místnostech se totiž vydělávají peníze, jinde se lidé ucházejí o hodnosti, jinde se věnují studiu, vzdělávají sebe nebo vzdělávají jiné, jinde řemeslníci zhotovují náčiní, které je nezbytné k životu. V oné krajině živých a nesmrtelných však nebude nedostatek, nebude nevzdělanost, nebudou žádné potřeby ani ambice: všichni budou spokojeni s tím, co je, a nebudou nic hledat a po ničem toužit, neboť všichni budou zcela zaujati požíváním nejvyššího dobra, milováním a chválením.

Ale zdá se mi, jako bych slyšel, že úkon chválení Boha v žalmech, hymnech a zvláště v recitovaných hodinkách není bez námahy a bez únavy, a někteří si dokonce stěžují, že jim bylo naloženo těžké břímě, když se jim příkazuje strávit tolik hodin chválením Boha v kostele zpěvem. Na to odpovím tím, že chválit Boha v tomto čase je zásluhou, ve věčném životě odměnou. A proto tedy je zde pro mnoho lidí to chválení obtížné a namáhavé, tam ale bude pro všechny příjemné a krásné. Nyní hodně z toho, co čteme a zpíváme, nechápeme. Kromě toho se nemálo zaměstnáváme přemáháním prázdných myšlenek, jež jsou dotěrné jako mouchy. A pak: tělo se opotřebovává a nemůže příliš dlouho sloužit funkcím

† Ži 147/146, 1

mysli bez únavy. V oné blažené vlasti ale bude tělo nesmrtelné a bez utrpení, nebudou na ně dorážet mouchy prázdných myšlenek, a my budeme naprosto dokonale chápat, co zpíváme. A zcela jistě pro nás božské chvály nebudou nic jiného než naprostá blaženost. Proto také, nebude-li nám na obtíž věčná blaženost, nemůže nám být obtížné ani věčně chválit Boha.

O tom, že chválit Boha v nebi znamená prožívat blaženost, nás poučuje prorok, když praví: *Blažení, kteří bydlí v domě tvém, Pane, na věky věků budou tě chválit.* Jako patří k blaženosti stále vidět a milovat nejvyšší dobro, patří k prožívání blaženosti právě tak stále obdivovat a chválit krásu nejvyššího dobra. A jako se nikdo neunaví láskou k Bohu, tak se také nikdo neunaví tím, že Boha chválí. Ba co víc, nejenže se neunavíme viděním a milováním Boha, ale neunavíme se ani viděním a chválou Božích děl, která všechna budou stále v dohledu a všechna budou neustále ukazovat svou nesmírnou krásu. A nebudeme moci chválit nesmírně krásná díla Boží, abychom zároveň nechválili původce těchto děl, která budou neustále volat: „On nás učinil, a ne my samy sebe!“

A konečně – stejně jako nikdy nebudeme moci zapomenout dobrodiní, jimiž nás Bůh zahrnul a připoutal k sobě jakoby neuvolnitelnými pouty lásky, tak také nebudeme moci nejásat, nechválit nejvyššího Dobrodince s myslí naplněnou vděčností. Skončíme tedy se svatým Augustinem a řekneme: „Co bychom jiného dělali, když nebude zahálky ani strádání? Sám Bůh bude cílem naší touhy. Budeme ho vidět bez konce, milovat bez omrzení, chválit bez únavy. Tento dar, tento prožitek, tento úkon bude všem společný jako sám život věčný. Tam tedy budeme mít pokoj a budeme nazírat, zřít a milovat, milovat a chválit. Hle, co bude na konci bez konce. Neboť co jiného je naším koncem, než dojít do království, jež nemá konce?“¹

¹ De civ. Dei, lib. 22, cap. 30

KAPITOLA VI.

PRVNÍ ČÁST VCHODU DO DOMU BOŽÍHO, JÍŽ JE VÍRA

Po tomto výkladu nám ještě zbývá prohlédnout si vchod, jímž do města nesmírné blaženosti můžeme vejít. Sám náš Pán nám však v evangeliu nejen ukázal vchod, ale prohlásil také, že je velmi úzký, a vybídl nás, abychom se jím snažili projít. Když se ho totiž ptali: „Pane, je mnoho těch, kteří jsou spaseni?“ odpověděl: *Snažte se vejít úzkou branou; pravím vám, že mnozí budou chtít vejít a nebudou moci. Až hospodář vstoupí a zavře dveře, zůstanete stát venku, budete tlouci na dveře a volat: Pane, otevři nám. On odpoví: Nevím, odkud jste. Odejděte ode mne všichni pachatelé nepravosti. Tam bude pláč a skřípění zubů.* Zde Pán říká dost jasně, že vchod do domu Božího, který je v nebi, je nesmírně úzký, i když dům sám je velmi rozsáhlý, a že pro tuto jeho vlastnost mnoho těch, kteří by jinak rádi vešli, nevejdou. A nevejdou proto, že ačkoliv si budou přát vejít, nebudou za to bojovat a nebudou chtít trpět ten tlak.

1k 13, 23-28

Vyložme si, proč je vchod do tak rozsáhlého domu úzký. Dveře sestávají ze čtyř částí: ze spodního a horního prahu a dvou bočních částí; to jsou čtyři kameny – jeden dole, jeden nahoře a dva z boku –, které v těchto našich dveřích představují čtyři ctnosti naprosto nutné k tomu, aby mohl kdokoli vejít do nebeského domu: víru, naději, lásku, pokoru. Víra a naděje jsou boční kameny, láska je horní a pokora spodní práh, který je nohami odírán. Ale všechny ty kameny, to znamená ctnosti, jsou tak krátké a úzké, že vytvářejí velmi úzký vchod.

Začněme u víry. Pravá a křesťanská víra zakusí takovou nesnáz, že skrze ni není schopen projít žádný, kdo by se nepřemáhal v srdci, kdo by se nenechal jakoby uvést do otroctví, nenechal se spoutat a ztlouci. To je to, o čem píše apoštol v druhém listě Korintánům: *Uvádíme veškeren rozum do poddanství v poslušnosti Kristu.* Vždyť křesťanská víra předkládá k věření mnoho věcí, jež natolik převyšují každý rozum, že je těžké s nimi souhlasit. A přesto přikazuje věřit tak jistě a tak pevně, že člověk musí být připraven tisíckrát prolít krev a obětovat svůj život, než zapřít jediný článek víry. To jsou obrovské

2 Kor 10, 5

nesnáze a nelze se divit, že jen málokdo je překoná. To je také důvod, proč tolik lidí odpadá k mohamedánům a heretikům, jelikož oni ty nesnáze odstranili a otevřeli široký vchod – tím se ale nevchází do života, nýbrž do zkázy, podle Pánových slov zaznamenaných Matoušem: *Široká je brána a prostorná cesta, která vede ke zkáze, a mnoho je těch, kteří po ní krácejí.* Jestliže každý člověk prahne od přirozenosti po vědění, jak píše Filozof na začátku Metafyziky, pak jen obtížně souhlasí, není-li mu přednesen důkaz či aspoň pravděpodobný důvod. Tuto zkušenost udělal apoštol Pavel, který podivuhodně promlouval z vlité i nabyté učenosti a z daru jazyků, a přesto když kázal o zmrtvýchvstání, nescházeli někteří, kteří se mu smáli, a jiní, kteří říkali: *Co nám chce tento slovíčkář říci?* A když hlásal Krista ukřižovaného, pohanům se jevil jako blázen a Židy to pohoršovalo, jak to sám dosvědčuje v listu Korintánům.

Mt 7, 13

Sk 17, 32

† 1 Kor 1, 23

Proto také, aby rozšířili úzký vchod, vymysleli staří heretici různá bludná učení. Jedni odstranili tajemství Trojice, jako sabeliáni a ariáni, druzí tajemství vtělení, jako nestoriáni a eutychiáni, jiní, jako origenisté, zase vzkříšení mrtvých a tak dál. Ale tyto všechny vchody, podobně jako stovky dalších, měly lidské stavitele a neměly pevný základ, proto vzaly zanedlouho za své a dnes známe sotva jejich jména; ani jména bychom však neznali, kdybychom se o nich nedočetli v knihách katolických spisovatelů, kteří proti nim bojovali. Byli to Irenej, Filastrius, Epifanius, Augustin, Theodor a další. Mohamedáni, kteří své náboženství rozšířili široko daleko, odstranili skoro všechno, co je na křesťanské víře obtížnějšího: trojice božských osob, vtělení Božího Slova, smrt a zmrtvýchvstání Božího Syna, svátost pokání a svátost eucharistie. Tím tedy byly odstraněny jakékoli obtíže a takto rozšířený vchod propouští nespočítatelné množství lidí.

Heretici naší doby ale šli jinou cestou a odstranili především ty překážky, které se týkaly ani ne tak chápání, jako jednání. Křesťanská víra učí, že je potřeba vyhýbat se jakémukoliv hříchu, takže i z každého prázdného slova se musí složit účet. A kdyby někdo upadl do těžkého hříchu, ony hříšné skutky se musí vyznat knězi a mají být smyty opravdovou

lítostí a zadostiučiněním. Je třeba také konat dobré skutky, jakkoli těžké a obtížné jsou, pokud je nařídí představení. Nebeské království je si nutno zasloužit dobrými skutky jako korunu spravedlnosti a jako odměnu za námahu. Duchovní a zasvěcené osoby musí zachovávat celibát, mniši a řeholnice musí zachovávat své sliby.

Takové a podobné věci heretici dnešní doby odstranili, protože se zdálo, že působí obtíže, takže otevřeli vchod hodně široký. Hlásali, že ke spáse stačí pouhá víra, takže křesťan, i když je zavalen všemi hříchy, nemůže zahynout, leda by nechtěl věřit. Rovněž tak, že není třeba vyznávat hříchy knězi, že stačí, když se každý vyzná Bohu; nevyžaduje se lítost, prý stačí jakýsi strach duše; skutky pokání a zadostiučinění že nejsou nutné, že kněží mohou zaměnit celibát za manželství a právě tak mniši a řeholnice mohou pohrdnout řeholními sliby. Představení že nesmějí lid, který je jim poddán, zavazovat k dobrým skutkům. Těmito a podobnými naukami odstranili nesnáze víry, a tím, jak se domnívali, rozšířili vchod ke spáse; ve skutečnosti však otevřeli vchod, jenž vede do pekla, a skrze něj odvedli s sebou velký zástup lehkověrných do zkázy.

Ale ani všichni katolíci nepřekonávají všechny nesnáze víry, neboť i když věří všemu, co víra učí, přece žijí jinak, než káže víra, a dokazují tak, že patří mezi ty, o nichž mluví apoštol, když říká: *Vyznávají, že znají Boha, jednáním to však popírají.* Tím i oni utíkají před nesnázemi víry a jdou širokým vchodem, který vede ke zkáze. A tak co se týče víry, bude nutné na otázku předloženou Pánu: *Je málo těch, kteří dojdou spásy?* odpovědět, že jich je málo, a proto se musíme snažit vejít úzkým vchodem.

Tit 1, 16

KAPITOLA VII.

NADĚJE JE DRUHOU ČÁSTÍ VCHODU DO DOMU BOŽÍHO

I naděje má své nesnáze, ať už myslíme na odměnu a její velikost, anebo na svou ubohost. Kdyby například někdo uložil nevzdělanému člověku z venkova, který se nevyzná dobře v lidských záležitostech, aby doufal, že brzo dosáhne moudrosti Šalomounovy, nebo aspoň Platónovy a Aristotelovy, a zá-

roven že získá říši, jako měl Alexandr Veliký nebo Augustus, jak dlouho by asi trvalo přemluvit takového člověka, aby při své prostotě začal doufat v tak úžasnou věc? A přece toto je možné spíše, než aby smrtelný člověk doufal v moudrost a moc nebeských andělů, kteří jsou čiré intelligence. Ten venkovan má totiž stejnou přirozenost jako Alexandr nebo Aristoteles – všichni byli smrtelnými lidmi. Aristotelova moudrost nepřevyšovala meze lidské moudrosti a Alexandrova říše neobsáhla ani třetinu země. Naděje však věřícím ukládá, aby doufali v rovnost s anděly, jak říká Pán: *Ti, kteří budou hodni toho věku a vzkříšení z mrtvých, nebudou se vdávat ani ženit, neboť nebudou moci ani zemřít; budou totiž rovni andělům.*

Lk 20, 35-36

Kdyby někdo člověku, který se pohybuje po zemi, rozkázal, aby doufal, že brzo bude létat ve vzduchu anebo že vydrží dlouho plavat pod vodou sem a tam, jak dlouho by trvalo, než by se dal přemluvit, aby v to doufal? A přece i velcí ptáci, jako jeřábi, čápi nebo orli, létají velmi rychle vzduchem, a lodě s těžkými náklady se udrží na vodě a plaví se po ní, jak chtějí námořníci. Avšak křesťanská naděje poroučí, prosta jakéhokoliv dvojsmyslu, aby křesťan doufal, že přijde se svým tělem do nebe, že bude sestupovat z nebe na zemi, aniž by mu hrozil pád, že bude v běhu od východu na západ závodit se sluncem a ten závod že nepochybně vyhraje.

A pokud nějaký chudáček přijde o rodiče, jistě bude trvat velice dlouho, než ho někdo utvrdí v naději, že ho může adoptovat jako syna významný král, ač nepřibuzný. A to jsou oba lidé, synové země, podrobení smrti. Křesťanská naděje však učí, že každý člověk, jen je-li pokřtěn v Kristu a zachovává jeho přikázání, obdrží ducha toho, jenž byl přijat od Boha za vlastního, ducha přijetí za syna: bude dědicem všech věcí, jež patří samotnému Bohu, a bude spoludědic Kristův, který je Synem podle přirozenosti a ve vlastním slova smyslu a jehož Bůh ustanovil za dědice všeho.

† Řím 8, 15

† Žid 1, 2nn

Kdyby v sobě křesťané tuto velkou a vznešenou naději pěstovali a udržovali, tak jak se sluší, jistě by byli bez bázně jako lvi, takže by neustoupili před žádným nebezpečím ani obavou a mohli by říci s prorokem: *Pán je mi pomocníkem,*

Ži 118/117, 6

nebudu se bát, co mi učiní člověk, a: Kdyby proti mně stál tábor, nezalekne se mé srdce anebo s apoštolem: Všechno mohu v tom, který mě podporuje, a: Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?

Ži 27/26, 3

Flp 4, 13

Řím 8, 31

Ale jenom málo lidí doufá v tak velké věci, jak je potřeba, tím spíš že většina nedoufá v Boha ani ve věcech časných a malých, a raději věří své lakotě, krádežím a lžím než v pomoc Nejvyššího. Sám Pán napomíná věřící v krásných podobstvích u Matouše a Lukáše, aby si nedělali příliš starostí o to, co budou jíst nebo do čeho se budou oblékat, protože nebeský Otec, jenž živí ptáky, kteří nesejí ani nežnou, a obléká polní lilie, jež se nelopotí ani nepředou, se mnohem víc stará o své vlastní syny, jimž připravil věčné království. Přesto se u většiny křesťanů najde jen velmi malá, ba téměř vůbec žádná důvěra v Boha, a pokud se dostanou do úzkých, často se utíkají spíše k lidským vytáčkám a umění dábelskému než k Bohu. Nedoufají-li tedy, že dostanou od Boha to, co dal nebeskému ptactvu a polním liliím a co slíbil všem, kdo v něho doufají, máme zde pádný důkaz, že v takových duších není místa pro naději vlastní Božím synům, kteří doufají ve společenství věčného království dané Bohem. Poněvadž tedy bez pevné a živé naděje, jež je částí vchodu do nebeského domu, nemůže nikdo dosáhnout spásy, je jen málo těch, kdo jsou spaseni.

† Mt 6, 25-34;

† Lk 12, 22-31

Ale v křesťanské naději jsou i jiné, větší nesnáze. Křesťanská naděje přikazuje pohrdat přítomnými viditelnými věcmi a doufat ve věci budoucí, jež vidět nejsou. Přikazuje rozdávat a dávat chudým, aby se to mnohonásobně vrátilo v nebi. Nikdo neviděl, nikdo nemůže domyslet ani vytušit, jaké jsou ony dobré dary připravené pro nás v nebi, jestliže na zemi „pohřbíme“ to, co máme. Prostého člověka samozřejmě snadno přemluvíte k tomu, aby „pohřbil“ pšenici do země, neboť z dlouhé zkušenosti ví, že to, co pracně zasévá, bude s radostí sklízet. Že se v nebi vrátí mnohonásobně to, co se rozhodí mezi chudé, nelze vyzkoušet. Proto se lidem zdá tak těžké zřít se těchto viditelných věcí a doufat v budoucí, které vidět nejsou.

Dalším pádným svědectvím, že pevná důvěra v Boha je velmi úzkým vchodem, je také to, že všude najdeme množství lidí nešťastných, zarmoucených a lkajících, rouhajících se a zoufalých. Bůh totiž na ty, kdo v něho doufají, sice dopouští neštěstí, ale dodává jim trpělivost spojenou s tak úžasnou útěchou, že dovedou říci s apoštolem: *Jsem naplněn útěchou, oplývám radostí ve všem svém utrpení.* Ta spousta naříkajících a v neštěstí plačících je důkazem, že – jak píše svatý Bazil k pětáctýřicátému žalmu – mnoho lidí má sice na jazyku slova *Bůh je útočiště a síla má*, ale jen velmi málo jich opravdu a ze srdce v Boha doufá.

2 Kor 7, 4

KAPITOLA VIII.
LÁSKA, TŘETÍ ČÁST VCHODU

Přístupme k lásce, jež je horním trámem vchodu. Láska je královna ctností. Z jedné strany se zdá být hodně široká, sahá až k Bohu, k andělům a všem lidem, třeba i neznámým a nepřátelům. Z druhé strany se zdá být zase hodně úzká: má se po ní přejít, což je nesnadné, když se mají vyplňovat její příkazy nejen slovem a jazykem, ale skutkem a opravdově.

† 1 Jan 3, 18

† Mt 22, 37

† Lk 10, 27

Ptáte se, co ta královna rozkazuje? Především: abychom milovali Boha z celého srdce, z celé duše a ze všech sil. Člověk přichází do velkých těžkostí, když se to zavazuje plnit. Co totiž znamená milovat Boha z celého srdce a ze všech sil, ne-li milovat láskou opravdovou a nejvyšší? *Ze srdce a z duše* znamená, že láska musí být opravdová, a ne předstíraná, ne ve slovech a v řeči, jak říká svatý Jan, nýbrž v činech a v pravdě. Slova „z celého srdce“ a „ze všech sil“ nebo „vší silou“, jak má jiný evangelista, znamenají, že láska k Bohu má být největší. Smyslem toho příkazu, abychom milovali láskou pravou a nejvyšší, je, aby před ním nebyla ničemu dávana přednost, aby k němu nebylo nic přirovnáváno, aby všechno bylo až po něm – aby tak byl křesťan ochoten, pokud by toho bylo zapotřebí k slávě Boží, obětovat s praotcem Abrahamem vlastního jednorozného a milovaného syna.

Mk 12, 30-33

† Lk 14, 26

A nejen to; má také, jak ukládá Pán v evangeliu, nenávidět otce i matku, manželku a děti, bratry a sestry, ano i svůj život,

a má se zřici všeho majetku. To znamená, že má být připraven zřici se toho všeho – všech přibuzných a vlastního života, všech výhod a úřadů – s takovou ochotou, s jakou by se toho zřekl, kdyby všechno nenáviděl opravdu a z duše.

Tyto překážky jsou velké. Kdo je zdolá? Oč více je lidí, kteří jsou ochotni zřici se spíše Boha a jeho zaslíbení než bohatství a časných poct, natož pak vlastního života a dětí! Svědčí o tom svatý Cyprián v traktátu *O padlých*: i v samotné prvotní církvi, kdy byl žár lásky daleko větší, než je teď, připadal na několik málo mučedníků velký počet odpadlíků, kteří svému majetku, neřku-li pak životu, dali přednost před láskou Boží. A stejně mluví i Eusebius v *Církevní historii*.²

A co řekneme o lásce k bližnímu? Co nám prikazuje láska ve vztahu k bližnímu? Vskutku, abychom bližní milovali jako sebe, a co chceme, aby oni činili nám, máme činit i my jim.

Kdo by si nepřál, má-li velkou nouzi, aby ho obdaroval bohatý – alespoň ze svého přebytku? Boháčovu výmluvu, že ho tíží dluh, že koupil velmi drahý dům nebo že vystavěl nákladný palác nebo že ho vyzdobil skvělými závěsy, neuznává. Toto je nadbytek! A láska nemůže strpět, aby chudý bližní postrádal potřebné věci, zatímco boháč má nadbytek věcí přepychových! Na toto ať se prosím čtenář ptá u svatého učitele Bazila v *Řeči k boháčům* a svatého Bernarda ve výkladu slov „Hle, my jsme opustili všechno“. Uvidí a zděsí se nebezpečí, které hrozí boháčům, neboť oni ani nepomyslí, že budou z vlastního bohatství skládat účty Pánu a že ho užívají nikoli podle vůle Boží a lásky k bližnímu, nýbrž podle vlastní žádostivosti. Vždyť budeme-li se zodpovídat za každého prázdného slova, proč bychom se spíše neměli zodpovídat z promrhaných peněz?

† Mt 12, 33-37

Poslechněme si ale svatého apoštola Jana a naučme se od něho, kam až sahá povinnost lásky: *Z toho jsme poznali Boží lásku, že položil život svůj za nás; i my jsme povinni dát život za bratry.* Kristus, Bůh, položil život za své služebníky. Položíme-li my duši, to jest život, za bratry, bude to něco velkého? Apoštol proto netvrdí, že „můžeme“, nýbrž že „musíme

1 Jan 3, 16

² Historia ecclesiastica, lib. 8, cap. 2

položít život za bratry“. Neřekl: „domnívám, se, myslím, rádím k tomu“, nýbrž prohlásil nesmlouvavě: „musím za bratry položit život“. A když život, tím spíše tedy majetek. Správně dochází svatý Řehoř k závěru: „Když je život, jež žijeme, nesrovnatelně lepší než pozemský majetek, který po vnější stránce vlastníme, kdo nedá svůj majetek, když má dát i život?“³

Totéž můžeme říci o jiných věcech. Kdo má za bratra dát život, proč by tím spíše neměl bratru odpustit bezpráví nebo urážku? A kdo má za bratra dát život, proč by se tím spíše neměl mít na pozoru, aby bratra neurazil slovem nebo skutkem? Proto tedy mohl Pán na otázku: *Je tedy málo těch, kteří jsou spaseni?* právem odpovědět, že málo, protože přikázání lásky k Bohu a k bližnímu je spojeno s tak velikými nesnáze- mi, že je zmůže jen málokdo. A proto také musíme ze všech sil usilovat o to, abychom my byli ti „málokterí“, kdo nesnáze vchodu ke spáse překonají.

KAPITOLA IX.
POKORA, ČTVRTÁ ČÁST VCHODU

Zbývá pokora. I ta má své úskalí, a nemalé. Co přikazuje Učitel, jenž o sobě řekl: *Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem?* – *Jdi, posaď se na místo poslední.* A co řekl, učinil.

Mt 11, 29
Lk 14, 10

Když přišel na tento svět, ulehl při narození do jeslí a při smrti na kříž. Jistě nemohl nalézt skromnější místo – ani při narození, ani při smrti. Dokud žil, byl chudší nejen než lidé, ale než nerozumná zvířata. Liška má své doupě a nebeský pták hnízdo. On však neměl, kam by hlavu složil. Co chce ale říci tím: *Usedni na místo poslední?* – To znamená: Ať jsi, kdo jsi, ať jsi jakýkoliv, považuj se vždy za toho, jenž je hoden posledního místa.

†Lk 9, 58

Apoštol to odůvodňuje v listu Galatanům: *Myslí-li si někdo o sobě, že něco je, ač nic není, sám se klame.* Neříká: „Kdo se považuje za velikého nebo za většího, než jsou ostatní, ať v moudrosti, moci nebo síle,“ ani neřekl: „Myslí-li si někdo, že není velký, ani že není větší než ostatní, ale že se přece jen

Gal 6, 3

³ Hom. 14 in Evang.

vyrovná jiným,“ nýbrž řekl: *Myslí-li někdo, že něco je.* A také neřekl: „Ačkoliv je chudý, nevzdělaný nebo neslavný,“ nýbrž: *Ačkoliv není nic.* Apoštol nemohl sestoupit dál v označení posledního místa a slova Páně vyložil vhodnými poznámkami. Řeknete však: je přece potřeba lidí s vysokými hodnotami, je potřeba panovníků, králů, velitelů. Ovšemže je třeba. Ale každý z nich musí sedět na posledním místě a čekat, aby Pán mohl říci: *Postup výše.*

Lk 14, 10

Krásný příklad o tom máme u svatého Augustina. Nachází se v řeči o společném životě kleriků⁴ a uvedu jej v doslovném znění: „Od těch, kteří milují svět, jsem se odloučil. S těmi, kteří vládnou národům, jsem se nesrovnal. Ani jsem si na hostině Páně nezvolil místo vpředu, nýbrž vzadu, co bylo stranou. A on mi řekl: »Postup výše.« Velmi jsem se obával biskupské hodnosti – také proto, že má pověst mezi lidmi začala už něco znamenat. Věděl jsem však, že v tom biskupská služba nespočívá, a tak jsem ji nepřijímal. Vyhýbal jsem se tomu, a do té míry, které jsem byl schopen, jsem usiloval o to, abych došel spásy na nízkém místě, a ne abych byl vystaven nebezpečí na místě vysokém. Ale jak jsem řekl, sluha nesmí odprovat Pánu.“

Kéž by všichni napodobili tento příklad! Měli bychom hodně dobrých prelátů, hodně dobrých vládců, hodně výborných úředníků. Poněvadž se ale mnozí sami vnucují a nechtějí čekat na volání Páně, Bůh se někdy rozhněvá a pro příklad jiným donutí mnohé sednout si na poslední místo, aby všichni pochopili, že pocty a bohatství, právě tak jako ostatní časné i duchovní statky, pocházejí z jeho ruky. Tu pak často vidíme, že lidé velmi bohatí upadají zakrátko do největší chudoby a velcí panovníci ztrácejí své trůny.

Ale ani to čekání na Boží zavolání nestačí: je také nutno si vést v samotném úřadě a hodnosti bez pýchy podle moudré rady: *Čím je kdo větší, tím víc se má přede všemi pokořovat.* Ne tělem, ale srdcem, jak učí sv. Řehoř ve svém pastýřském listě⁵ nebo ještě výslovněji svatý Augustin v listě, jenž je řeholí pro

Sir 3, 18

⁴ Sermo de communi vita clericorum

⁵ Past. lib. 2, cap. 6

řeholnice: *Před lidmi ať je vaší představenou, před Bohem ať je poddána vašim nohám.*⁶ Každý musí věřit, že všichni ostatní jsou lepší, a proto větší. Neboť větší je vlastně jen ten, kdo je větší u Boha. U Boha je ale větší ten, kdo je lepší. Lepší je pak ten, kdo vyniká ctnostmi – ať je, čím chce, co se týče úradů, bohatství, titulů a miter: člověka dělají dobrým ctnosti, ne nějaké úřady, tituly, bohatství a podobné věci. A dělají-li ctnosti dobrého člověka, činí větší ctnosti člověka lepším, a velmi veliké ctnosti člověka velmi dobrým. Kdo má pak ctnosti vyššího stupně, vyniká nad ostatní. Pokora je jednou z velkých ctností: to lze poznat z toho, že sám Pán povýšil poníženého výrokem, vyskytující se u něj často: *Kdo se poníží, bude povýšen.* Tato slova následovala blahoslavená Panna ve svém zpěvu: *Mocné sesadil z trůnu a ponížené povýšil* a svatý Petr: *Pokořte se pod mocnou ruku Boží, a on vás povýší ve dnech navštívení*, i svatý Jakub: *Pokořte se před Pánem, a on vás povýší.* Konečně, svatý Pavel hovoří přímo o Kristu: *Sám sebe pontížil, a proto ho Bůh povýšil.*

Poněvadž tedy ctnosti, zvláště pokora a láska, opravdu činí lidi před Bohem dobrými, lepšími a nejlepšími a poněvadž nikdo bezpečně neví, jaký je před Bohem, ani jací jsou nebo zakrátko budou jiní, je nebezpečné stavět se před jiné a velmi prospívá stavět se za všechny. Proto Pán důrazně prohlásil: *Usedni na místo poslední!* Jak málo lidí ale zachovává toto přikázání Páně! O co spolu lidé zápasí více, ne-li o prvenství? Co to dá namáhání, usmířit lidi, kteří se hádají o pocty! O kolika lidech často slycháváme, že si přisvojují onu myšlenku z Písma: *Slávu svou jinému nedám!* A přece ta myšlenka je u Izaiáše přisouzena Nejvyššímu, jemuž jedině po právu náleží. Sám Bůh být pokorný nemusí, protože pokora je ctnost, která krotí žádost u člověka, aby nechtěl vystoupit výše, než je. Bůh je však nejvyšší a nad sebou už nic nemá. Je to neslychaná pýcha, když se červíček země odváží říci: *Slávu svou jinému nedám!* Ale právě tito červíci, které pýcha ponouká říkat spolu s Bohem *slávu svou jinému nedám*, se sami zavrhuji, když se prohlašují za otroky slávy, to jest bezcenného posuzování

⁶ Epist. 109

druhými. A tak věrně slouží svému pánu, to znamená lidskému uznání, a raději chtějí být v krutém boji jednotlivě zabiti, sestoupit do pekel, a tak ztratit život zároveň věčný i vezdejší, než aby své modle, to znamená tomu uznání, učinili nějakou škodu.

Marnost nad marnost! Jak těžkou slepotou dokáže oblak dýmu pocházející z marné slávy postihnout zrak mysli! Jsme ale přece křesťané a víme, že Kristus musel slyšet od nepřátel: *Hle, žrout a pít vína!* a: *Sám jsi Samaritán a máš zlého ducha!*, a: *Ve jménu Belzebuba, knížete zlých duchů, zlé duchy vymítáš!* A přesto nikdo z jeho úst neuslyšel: „Lžeš!“ nebo něco podobného. Protože je tichý a pokorný srdcem, *ačkoli mu bylo spíláno, nespílal, ačkoli trpěl, nevyhrožoval, jak píše apoštol Petr.*

Z toho všeho je zřejmé, že vchod do věčného života má své úskalí nejen v teologických ctnostech, víře, naději a lásce, ale stejně tak v pokoře, a že jím projde jen málo lidí. A proto se na otázku, zdali je málo těch, kteří jsou spaseni, velice správně odpovídá, že jich je málo, protože jen málo lidí se opravdu snaží ze všech sil projít obtížemi tohoto vchodu.

KAPITOLA X.

JEŠTĚ JEDNOU O VÍŘE, PRVNÍ ČÁSTI VCHODU

Možná se zdá, že přílišným strašením lidí od vstupu touto branou zrazují. Tato kniha má ale právě opačný smysl, totiž roznítit mysl věřících touhou po naší nejsladší a nejblažnější vlasti, a tak v několika větách ukázu, že ten vchod je sice z jedné strany velice úzký a obtížný kvůli té nejvyšší míře ctností a dokonalosti, avšak z druhé strany pro toho, kdo jím opravdu touží vstoupit, jej můžeme nazvat velmi širokým a snadno přístupným díky Boží všemohoucnosti, pravdě a milosrdenství.

Začneme u víry. Víra předkládá k věření věci vskutku velmi těžké, které přesahují každý smysl a veškerý rozum, dokonce i přirozenou chápavost andělů. Ten vchod se nám však začne hned rozšiřovat, pokud si uvědomíme, co učí samotná víra, že totiž tyto věci nám k věření předkládá Bůh, jenž nemůže lhát

Mt 23, 12;
Lk 14, 11;
18, 14
Lk 1, 52
1 Petr 5, 6
Jak 4, 10
Flp 2, 8

Mt 11, 19

Jan 8, 48

Lk 11, 15

1 Petr 2, 23

lz 42, 8

ani andělům, ani lidem. Kdyby víra prikazovala: Věř v trojediného Boha, věř, že Boží Syn je synem Panny, věř, že Kristus vstal třetího dne z mrtvých, nesmrtelný vlastní mocí, a tomu všemu věř co nejpevněji, neboť to řekl Petr, Pavel a Jan, Izaiáš, Jeremiáš a Ezechiel, určitě by mě to zarazilo a neměl bych chuť věřit v tak nepochopitelné a rozum přesahující věci, o nichž mluvili lidé mně podobní. Vždyť je psáno: *Každý člověk klame*. Proto se lze setkat s tolika přísahami a zárukami, aby se lidem dalo věřit.

Ži 116/115, 11

Řekne-li však víra: toto všechno zjevil Bůh; Petr, Pavel ani Jan či ostatní apoštolové a proroci na to nepřišli sami, nýbrž vyučil je v tom Bůh a oni tedy kázali slovo Boží, a ne svoje vlastní –, tak se srdce dále rozšiřuje a předem se připravuje k tomu, že bude věřit. A tentýž Bůh, který mluvil skrze apoštolů a proroky, to sám dokázal tolika znameními a zázraky, že by bylo pošetilé, ne-li hloupé tomu nevěřit.

Žid 2, 4

Apoštol praví Židům: *Která byla zpočátku hlásána skrze Pána, byla pak utvrzena mezi námi od těch, kteří ho slyšeli, a Bůh je zároveň osvědčoval znameními a různými zázraky a dary Ducha Svatého*. Kdo může popřít to, co říká Bůh, když Bůh naprosto nemůže lhát? Kdyby mohl lhát, nebyl by Bohem.

Tyto věci, jež jsou nám předkládány, abychom jim věřili, přesahují rozum! Ano, ale nepřesahují Boží moc a moudrost. Svatý Jan proto říká, že Bůh je větší než naše srdce, jelikož může učinit to, co my nemůžeme pochopit, a jeho bytí a existence je dokonalejší, než může naše mysl pojmut. Jestliže prostý člověk věří filozofům a astrologům řadu věcí týkajících se velikosti hvězd a slunce, jež se zdají neuvěřitelné, proč by neměl snadno uvěřit samotnému Bohu – ať už zjevil, co chtěl –, když jeho moudrost a moc je nekonečně vzdálena od plamínku rozumu, který je dán člověku? Kdo tohle uváží, nebude mít obtíže, má-li věřit tomu, co nám církev k věření předkládá.

KAPITOLA XI.

JEŠTĚ JEDNOU O NADĚJI, DRUHÉ ČÁSTI VCHODU

Totéž se dá říci o ctnosti naděje. Kdybychom řekli, že naše naděje, kterou doufáme v budoucí život, pochází od lidí, byli bychom odmítnuti jako mluvkové a podvodníci. Vždyť lidé mohou lhát a rozhodně nemohou dát tak skvělou odměnu. Avšak my neříkáme, že je třeba v ni doufat od lidí, nýbrž od Boha: ten nemůže ani lhát, protože je pravda, ani klamat, protože je dobrota; ani pro něho není nic nemožné, protože je všemohoucí.

Onen prostý člověk by si právem myslel, že se mu vysmíváme, kdybychom mu slibovali Šalomounovu moudrost nebo Augustovu moc, protože ví, že mu dává slib člověk, který je omylný a ubohý. Proč by ale křesťan, kterému Bůh slíbil věčný život, nebeské království a ráj plný rozkoše, neměl věřit? Snad že nám chybí záruka nejlepší vůle Boží? Cožpak Bůh na znamení přítomných věcí nepřevedl suchou nohou svůj lid přes Rudé Moře? Nepadala tehdy mana z nebe? Nevytryskla voda ze skály? A nepřivedl jej nakonec skrze Jozua do zaslíbené země? Takové znamení že by bylo prázdné a marné? A potom – jestliže Bůh tak miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, zda s ním nedal zároveň vše? Co velkého od Boha očekáváme, že nám má dát, co by nebylo překonáno darem, jež těm, kteří nedoufali ani nežádali, už dal? Dal-li hříšníkům a nepřítelům smrt svého Syna, proč by spravedlivým a přátelům nedaroval život svého Syna? Ani s tím se ovšem nespokojuje a jako záruku přidává dědictví Ducha svatého, jenž volá k našim srdcím: *Abba, Otče, i Duch vydává svědectví s našim duchem, že jsme dětmi Božími. Jsme-li však děti, jsme i dědici. Dědici Boží a spoludědici Kristovi*.

Jan 3, 16

Řím 8, 32

† Ef 1, 14

Řím 8, 15-17

Tedy i když by se mohlo zdát, že velikost slibovaného převyšuje naši naději, přece to nikdy nemůže přesáhnout velikost slibujícího. Jeho velikost, jelikož je nekonečná, dokáže posílit naši naději, aby bez obav dosáhla výše těch slibů. Tento slib, jak svědčí apoštol v listě Židům, potvrdil Bůh přísahou, abychom měli na základě dvou jistých věcí – to znamená slibu a přísahy toho, jenž nemůže lhát – pevnou naději, bezpečnou

† Žid 6, 17

jako kotvu a dosahující až do hlubin tajemství, kam pro nás přišel Ježíš, kněz ustanovený na věky podle řádu Melchizede-chova.

KAPITOLA XII.

ZNOVU O LÁSCE, TŘETÍ ČÁSTI VCHODU

Co bych měl ještě říct o lásce? Můžeme ji jistě nazvat i velmi úzkou pro nesnadné dodržování jejích příkazů, i velmi širokou díky vše přesahující Boží dobrotě, k níž se vztahuje. Proč by nám mělo připadat těžké milovat Boha z celého srdce, z celé mysli a ze všech sil, když on je nejkrásnější, nejlepší a nejvíce hodný nekonečné lásky? Není nic obtížného milovat zde na zemi dobré a krásné věci, ale obtížné je nemilovat, nebo aspoň nemilovat je příliš.

Zdá se tedy, že nám Bůh činí jakési bezpráví, když tak přísně přikazuje, abychom ho milovali, jestliže ho nedokážeme milovat sami od sebe. Krásné a dobré věci zde na zemi milujeme tak náruživě proto, že je zřetelně vidíme. *Boha však nikdo nikdy neviděl.* Ano, Boha jsme neviděli, ale viděli jsme a každý den vidíme jeho díla, nesmírně krásná, o nichž moudrý říká: *Jestliže uneseni jejich (slunce a měsíce) krásou je pokládali za bohy, tím spíše si měli uvědomit, oč krásnější je jejich vládce. Původce vši krásy všechno stvořil.* Zakoušíme jeho sladkost i v každodenních dobrodiních. A konečně, máme svědectví toho, jenž viděl a nemůže lhát, tedy svědectví Ducha svatého. On skrze apoštoly a proroky v Písmu svatém hlásá, že Bůh je v takové míře krásný a dobrý, že jen on sám si zaslouží být nazýván skutečně dobrý a krásný.

Ale, namítá se, je velice kruté nutit nás kvůli Bohu, abychom se zřekli majetku, přibuzných a někdy i vlastního života. Sám uznávám, že je to tvrdé pro ty, kteří Boha nemilují. Tvrdím ale, že pro ty, kteří ho milují a chtějí k němu dospět, je to lehké a snadné, zvláště když pro ty, kteří pro lásku Boží pohrdají pomíjejícími věcmi, jsou připraveny statky nesrovnatelně větší a lepší. Jak to tedy je? Ztrácíš pomíjivé bohatství, a dosahuješ věčného království; ztrácíš otce, bratry a přátele, a získáváš Otce v Bohu, bratra v Kristu, přátele a druhy ve

všech andělech a svatých; ztrácíš život vezdejší a bídný, a získáváš věčný a šťastný. Poslyš píseň božské lásky: *Kdyby dal člověk všechno bohatství svého domu za lásku, bylo by to považováno za nic.* A kousek před tím: *Velké vody protivenství a útrap nezničí lásku, aniž řeky ji zaplaví.* Poslechni si jednoho z Božích milovníků: *Kdo nás tedy oddělí od lásky Kristovy? Protivenství? Nesnáze? Hlad? Nuzota? Nebezpečí? Pronásledování? Meč? Ale v tom všem jsme vítězi díky tomu, který si nás zamiloval.*

Ale milovat bližního tak, abych s ním sdílel svůj majetek, a to i v případě, že by se ke mně choval jako nepřítel a těžce mě urazil, a navíc že bych mu měl nejen odpouštět, ale i oplácet dobrým, to, jak se zdá, odporuje lidské přirozenosti. Snad by se to mohlo nazvat něčím, co odporuje přirozenosti: avšak té přirozenosti, která byla porušena hříchem, nikoliv té, která byla napravena Kristovou milostí. Cožpak Bůh své dary nesdílí se svými nepřáteli? A kolikrát za den odpouští svým nepřítelům, a splácí jim dobrým za zlé, když *dává svému slunci vycházet nad dobrými i zlymi a sesílá déšť spravedlivým i nespravedlivým?* Nakládá-li Bůh takto s nepřáteli, není pak proti přirozenosti Boží ani lidské – vždyť lidé jsou stvoření k Božímu obrazu – milovat nepřátele a činit jim dobré. Je to ale proti přirozenosti zvířat a těch, kteří ačkoliv byli ve vážnosti, nepochopili a postavili se na roveň nerozumnému dobytku, stali se mu podobnými.

KAPITOLA XIII.

OPĚT O POKOŘE, ČTVRTÉ ČÁSTI VCHODU

Přikračuji k pokoře, která je podobná svým sestrám, neboť i z ní se pyšným a nadutým rodí velké potíže. Pro ty však, kteří přicházejí do školy Kristovy a chtějí se od něho učit, je velmi přístupná a snadná.

Především se totiž musíme pokořovat *pod mocnou ruku Boží*, jak praví kníže apoštolů a stvrzuje apoštol Jakub. Jaká potíž může nastat smrtelnému člověku, když se pokoří před nesmrtelným a všemohoucím Bohem?

Za druhé i mezi lidmi si musíme vybírat poslední místo, poněvadž se máme vzájemně pokládat za lepší, jak nabádá

Pís 8, 7

Řím 8, 35, 37

Mt 5, 45

† Ži 49/48, 21

1 Petr 5, 6
Jak 4, 7

Jan 1, 18

Mdr 13, 4-5

Flp 2, 3 apoštol v listě Filipánům: *Za lepší se vzájemně pokládejte.* Kdo opravdu poznal sám sebe a je si vědom své ubohosti, zatímco nitro druhých nepoznal, ten bez jakýchkoliv obtíží pokládá všechny ostatní lidi za lepší, dává jim v úctě přednost a ponechává jim čestnější místo. Právě tak jako se pýcha rodí z neznalosti vlastního nitra, tak zase pokora pochází z poznání sebe. Srdce pyšného snadno vidí chyby, které nejsou v něm, ale v ostatních, protože všechny jsou mimo něj. Avšak vlastní chyby – a někdy jsou to chyby pořádné a všem ostatním všeobecně známé – samo nevidí, protože jsou uvnitř něho, právě tak jako oči nevidí, co je v nich, nýbrž jen to, co je mimo ně.

†Lk 18, 9-14 Jako příklad nám tu může posloužit farizeus, který děkoval Bohu, že nebyl jako ostatní, chamtivý, nespravedlivý a smilník. Viděl, že v něm není hřích chamtivosti, nespravedlnosti a smilstva. Neviděl však těžší hříchy, které v něm uvnitř byly skryty – pýchu, zaslepenou mysl, nekajícnost. Proto se vypínal nad publikána, modlíciho se v témže chrámě. Publikán však měl lepší oči. Viděl své chyby, ale přednosti nikoli. Proto zůstal na posledním místě, stál v povzdálí, bil se v prsa a prosil Boha o milosrdenství. Soud Boží dal proto odejít tomuto jako ospravedlněnému, onomu jako zavrženému. Kdo tedy bude mít dobrou vůli poznat své nitro, tomu se nebude nic stavět do cesty k bráně Božího domu.

K tomu všemu ale musím dodat, že těm, kdo přicházejí s nákladem, tělo vypasené, případně oblečené do silné vrstvy šatů, a vzpřímeni se pokoušejí vstoupit, těm se zdá, že vchod do domu Páně je velice úzký a že není možné jím projít. Tentýž vchod se však jeví jako velmi pohodlný těm, kdo přicházejí bez nákladu, bez oděvu, hubení na těle a sehnutí. A tak tedy důvod, proč nemůžeme projít tím vchodem, jímž prošlo tolik svatých bez nesnází a obtíží, tkví v nás. Křesťan ať proto začne odkládat obtížné bohatství – ať pochopí, že mu bylo dáno jako správci, a ne jako pánu, že je má rozdat potřebným, a ne si je schovávat pro sebe. Jeho duše se tak zbaví lásky k bohatství a vůbec nebude u toho vchodu pociťovat nesnáze – jako by odložila velkou přítěž. Stejně tak ať odloží nadbytečný tuk tělesných požitků, či spíše ať se zbaví škodlivých šťáv různých

náruživostí, z nichž vzniká vodnatelnost a tělesné nadýmání. A konečně, ať se oprostí od myšlenky vlastní vážnosti, oblékne Kristovu pokoru, ať skloní šíji a je poslušný příkázání. Teprve tehdy si může stěžovat, pokud nebude moci projít vchodem spásy dost snadno a pohodlně!

KAPITOLA XIV.

KDO CHCE BÝT SPASEN, MUSÍ PROJÍT VCHODEM, I KDYŽ JE ÚZKÝ

Po tomto životě, jenž přejde jako stín, nemůžeme být šťastni jinde než za touto branou. Ať je tedy tato brána široká, či úzká, my se musíme snažit jí projít. Proto nás Pán nabádá slovy: *Snažte se projít branou úzkou*, poněvadž, jak sám připouje o něco níže, všichni ti, kdo zůstanou venku, budou uvrženi tam, kde je věčný pláč a neustálé skřípění zubů – to znamená obrovské bolesti bez naděje na úlevu; z toho vzhází zuřivost, když proti své vůli trpí tím, čím trpět nechtějí, a jsou tím nuceni trpět neustále. O co výhodnější bylo pokoušet se projít vchodem úzkým, kde by našli klid a štěstí za cenu malé námahy a bolesti!

Lk 13, 24

Kdyby aspoň bylo možné, aby se lidé vyhnuli jak nesnázím spojeným se vchodem, tak utrpení v pekle, byla by snad, pokud by se neodvážili zdolávat nesnáze tohoto vchodu, jejich liknavost a slabost omluvitelná. Ale je-li nutné buď zde na čas trpět strastmi, anebo upadnout do bolestí a strastí věčných, kde je soudnost? Odkud se bere rozum, který našeptává, abychom se vyhýbali menším a kratším nesnázím, čímž se dostaneme do nesnesitelných, nadmíru těžkých útrap?

Avšak i kdyby po tomto životě nenásledovaly útrapy, ale jen vyloučení z Božího domu, kde je věčná radost, už toto by nás mělo probudit k tomu, abychom prošli nejen nesnázemi spojenými s tímto vchodem, ale i trním a bodlácím, právě tak jako ohněm a železem. I když nyní necítíme, co znamená být vyloučen z blaženosti, přece se po odloučení duše od těla otevírají oči mysli a ona vidí, jaká je to škoda, ba jaká nekonečná ztráta to je, nedojít k poslednímu cíli, k němuž jsme stvořeni. Právě tuto touhu vyjadřují slova, jež v evangeliu stále volají ti, kteří zůstali venku: *Pane, Pane, otevři nám!* Neboť touha

Mt 25, 11;
Lk 13, 25

Lz 66, 24;
Mk 9, 48

po posledním cíli bude nešťastníky stále mučit, svědomí ne-
utichne a bude stále hryzat, a tak se naplní slovo: *Červ jejich*
neusne a oheň neuhasne.

Mt, 25, 12

Ach, kdybychom už nyní byli schopni doopravdy uvážit,
jak dychtivě ti lidé říkají: *Pane, Pane, otevři nám!* Jako by říka-
li: „Bez vstupu do tohoto domu nemůžeme žít, a přece nám
není dáno zemřít! A tak žijeme, ne abychom žili, ale abychom
byli věčně nešťastní. Tak nám otevři! Vydržíme jakákoli muka
a utrpení, jen když budeme moci vejít!“ Ale dostane se jim
odpovědi: „*Neznám vás.* Jubilejní rok skončil. Když jste mohli
vejít, nechtěli jste. Je tedy správně, že nyní, když chcete, ne-
můžete.“ A tak zbaveni jakéhokoli prostředku záchrany nikdy
nepřestanou volat: *Pane, Pane, otevři nám!* Kdo byli v tomto
životě hluchí k výzvám Pána, který volal a říkal: „Snažte se ve-
jít úzkou branou,“ ti pak budou volat k hluchým uším Pána:
Pane, Pane, otevři nám! Jsme-li tedy aspoň trochu moudří, po-
starejme se o své věci nyní, dokud máme kdy. Učiňme teď,
dokud to jde, to, co bychom zcela jistě chtěli udělat potom,
nebo co bychom si přáli, abychom to byli udělali, ale už to
nepůjde.

KNIHA ČTVRTÁ RÁJ

KAPITOLA I.

V NEBI JSOU OPRAVDOVÉ RADOSTI

Ráj je jméno pro rozkoš a radost. Znamená totiž zahradu,
například ovocný sad ponořený v zeleni, velice půvabné mí-
sto, nadmíru vhodné pro odpočinek a přinášející potěšení.
V Genezi se nejednou říká „ráj rozkoše“ tam, kde se mluví
o pozemském ráji. U Ezechiela se prvním andělovi, který
později padl a stal se ďáblem, o ráji říká: *Byl jsi v rozkoši Boží-
ho ráje.* Protože však v Písmu svatém nenacházíme o ráji nic
jiného, než že tam bylo hodně stromů a pramen živé vody,
chtěl bych pod tímto jménem vyložit rozkoše a radosti, které
v nebi požívají svatí. Myslím, že to naši mysl hodně povzbu-
dí k rozjímání a k touze po vyšších věcech, a tím k takovému
způsobu života, že až se budeme muset stěhovat z tohoto svě-
ta, půjdeme s Boží pomocí ne do nářku a tmy, nýbrž do světla
a věčné radosti. Lidé totiž jsou ve velké většině přitahováni
spíše rozkoší než nějakým jiným dobrem. A církev v jedné
modlitbě říká: „Tam ať jsou upřena naše srdce, kde se nalézají
pravé radosti.“

† Gn 2 a 3

Ez 28, 13

Nejdříve ale uvažme, jak nás o nebeském ráji poučuje Pís-
mo svaté: uvidíme, že v nebeském ráji jsou opravdové radosti.
Potom se pokusím vyložit, co to je za radosti, nakonec pak růz-
nými způsoby nebo spíše přirovnáními ukážu, že ty radosti
jsou daleko větší, než vůbec můžeme pochopit, uvážit nebo
se vůbec dohadovat.

Předně tedy už samo jméno „ráj“ nám zní rozkoší a ra-
dostmi, jak jsme to před chvílí doložili z Geneze. Že je v nebi
ráj, dosvědčuje Ezechiel, který napsal o prvním andělu: *Byl jsi*
v rozkoši Božího ráje. Pán to dosvědčuje v evangeliu, když lot-

Lk 23, 43 rovi, který vedle něho visí, říká: *Dnes se mnou budeš v ráji*. Ráj totiž chápe jako Boží království a dokonalou blaženost. Vždyť lotr předtím řekl: *Pane, rozpomeň se na mne, až přijdeš do svého království*, a Pán mu pak přislíbil účast na svém království a řekl mu: *Dnes se mnou budeš v ráji*. Svätý Pavel o tom svědčí v druhém listě Korintánům, když tvrdí: *Znám člověka v Kristu, jenž byl uchvácen „až do třetího nebe“ a jenž „byl uchvácen do ráje“*. Svědčí pro to svätý Jan v Apokalypse, když uvádí Pánova slova: *Těm, kdo zvítězí, dám jíst se stromu života, jenž je v ráji mého Boha*. Z těchto míst vysvítá, že místo určené blaženým je místem radostí a rozkoše. A dále Pán řekne služebníkovi dobrému a věrnému: *Vstup do radosti svého Pána* – zřetelně tím naznačuje, že dům nebo město Boží, do něhož přicházejí po odchodu z tohoto světa služebníci dobří a věrní, je místem radosti.

A podobně Pán na mnoha místech přirovnává nebeské království k hostině, jako u Lukáše, když říká: *Nějaký člověk pořádal velkou hostinu* nebo jinde: *A já vám uděluji království, jako je můj Otec udělil mně, abyste v mém království jedli a pili u mého stolu*. A konečně v Apokalypse se říká: *Blahoslavení, kteří jsou povoláni k svatební hostině Beránkově*. Tato metafora hostiny v Písmu nepochybně znamená radost a rozkoš, leda snad že by chtěl někdo popírat, že v chuti jakožto jednom ze smyslů je nějaká rozkoš.

Navíc nebeské království je v evangeliu a Apokalypse přirovnáváno ke královské svatbě, jak to víme z podobenství o králi, který vystrojil svatbu svému synovi, a z podobenství o pannách moudrých a pošetilých: moudré vešly s ženichem na svatbu, pošetilé zůstaly venku. V Apokalypse je mnohé řečeno o Beránkově svatební hostině v nebeském království, pořádané s velkou nádherou. Blaženost svätých se dále přirovnává k svatební královské hostině proto, že na svatební hostině lze najít a dostat téměř všechny druhy pochoutek; o tom budeme mluvit v další knize.

Konečně svätý Jan vidí v Apokalypse sbor panen, jež chodily všude za Beránkem a zpívaly píseň novou, kterou nikdo jiný nemohl zpívat. Toto místo vykládá svätý Augustin v kni-

ze *O svatém panenství*.¹ Toto jsou jeho slova: „K Beránkově svatební hostině přednesete píseň novou, kterou budete doprovázet na svých citerách – to znamená v srdcích zasvěcených chválám –, naprosto ne takovou, jakou zpívá celá země, ale takovou, jakou nebude moci vyslovit nikdo mimo vás.“ A dále: „Kam asi jde tento Beránek? Kam nikdo nemůže a kam se ho nikdo neodvážá následovat, kromě vás? Kam tedy asi jde? Do kterých údolí a na které louky? Tam, kde trávníkem jsou radosti, ne prázdné radosti tohoto věku, ty šílené výmysly, ani radosti, jaké v Božím království obdrží ostatní, kdo nezachovali panenství, ale radosti od všech ostatních radostí se naprosto lišící!“ A níže: „Uvidí vás ostatní zástup věřících, kterému není dáno Beránka následovat. Uvidí, a nebude závidět, bude se s vámi radovat, protože to, co nenajde u sebe, bude mít ve vás. Neboť i když nebude moci zpívat onu »píseň novou« – píseň, která je vlastní vám –, přesto ji bude moci poslouchat a radovat se z vašeho tak vynikajícího daru. Ale vy, kteří budete ten zpěv právě tak zpívat jako slyšet – jelikož uslyšíte to, co budete vyslovovat –, budete zářit větším štěstím a vaše kralování bude sladší.“² Z toho tedy jasně vyplývá, že v nebeském království, městě či domě bude mnoho opravdových radostí, skutečných a velikých rozkoší.

KAPITOLA II. O RADOSTI ROZUMU

Poněvadž už máme z Písma dokázáno, že v nebeském království jsou opravdové radosti, vyložím teď, jaké to jsou radosti. Nejprve obrátíme pozornost k duchovním radostem, totiž radostem rozumu, vůle a paměti, a potom k tělesným, to znamená k radostem jednotlivých smyslů. Nejde mi tu o to, abych tvrdil, že rozum, paměť a tělesné smysly jsou vlastním sídlem radosti, protože dobře vím, že radost stejně jako touha se na vyšší úrovni vztahuje k vůli, na nižší úrovni k žádosti. Ale hovoříme tu tak, jako spolu lidé hovoří obecně, když beze všeho řeknou, že oko potěší krásná barva a ucho příjemně

¹ De sancta virginitate, cap. 27

² ibid. cap. 29

zvuky. Radostí myslí, paměti nebo vnějších smyslů tedy rozumím radost, kterou má člověk z toho, co chápe rozumem, na co se rozpomíná nebo co vnímá vnějšími smysly.

První radostí blažených bude, že očima myslí uzří Boha tváří v tvář, jak píše svatý Pavel v prvním listě Korintánům, a že ho uvidí tak, jak je, jak píše svatý Jan v prvním listě. Jaká to však bude radost, lze usoudit z toho, že prorok Izaiáš a apoštol Pavel říkají, že je nad všechny radosti, jaké kdy člověk vůbec spatřil, uslyšel, jaké mu vstoupily na mysl nebo po nichž zatoužil. *Oko nevidělo, ucho neslyšelo*, it na srdce lidské nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří ho milují. Písmo mluví také o zvláštní a podstatné blaženosti, která spočívá v přímém patření na Boha, podle slov Páně: *Blahoslavení čistého srdce, protože oni budou vidět Boha, a: To je život věčný, že poznají tebe, pravého Boha, a Ježíše Krista, kterého jsi poslal.*

Může se nám zdát jako přehnané, že by nikdo neviděl, neslyšel, nezažil ani nepomyslel na takové dobro, jaké je obsaženo v patření na Boha. Ale přehnané to není, je to čistá pravda, protože lidské oči, uši a srdce jsou zvyklé vnímat radosti pouze omezené, konečné a v určité míře. Avšak vidět Boha znamená vidět nepřístupné světlo, nekonečné dobro, jež v sobě obsahuje veškeré dobro, podle Hospodinových slov: *Ukáži ti všechno dobro*, poté co ho Mojžíš žádal: *Ukaž mi, Hospodine, tvář svou!*

Abychom si to rozumově objasnili, musíme podle svatého Tomáše³ uvážit, že radost pramenící z poznání předpokládá trojí: schopnost chápat nebo cítit, předmět hodící se k příslušné schopnosti a spojení předmětu s touto schopností. Čím je ona schopnost způsobilější k poznávání, onen předmět vznešenější a ono spojení těsnější, tím větší je pociťována radost. A že je rozum nebo mysl čistší, vyšší, ušlechtlejší a jakoby životnější, tudíž více schopný poznání než tělesný smysl, o tom nelze pochybovat. Rovněž nemůže být nikdo na pochybách o tom, že Bůh je nejvyšší a nejvznešenější předmět, a to nejen nad všechny předměty zaměstnávající smysly, ale i nad všechny předměty, kterými se zabývá mysl, protože je nekonečné

³ ST II. q. 31, a. 5

dobro, veškeré dobro, či spíše dobrota sama. Je dále právě tak jisté jako nepochybné, že při bezprostředním vidění Boha je spojení myslí s Bohem spojením tak těsným, že podstata Boží prostupuje celou myslí toho, jenž na Boha patří, a mysl sama se celá proměňuje a ponořuje do Boha jako do velkého moře.

Kdo by tedy mohl pochopit či pomyslet na to, jak veliká je to radost? Jaké políbení nejvyššího dobra! Jaké objetí nekonečně krásného snoubence! Když se krásná barva dotkne našeho zraku, anebo lahodný zvuk sluchu a jiné vnímatelné věci dalších smyslů, zakoušíme jistě velikou rozkoš – často tak velikou, že pro ni někteří skoro ztrácejí rozum. Ale jednotlivé schopnosti vnímání mají materiální povahu a máme je společně se zvířaty. Také předměty jsou hmotné věci a ruší nás neméně často, než nás umějí pobavit. A nakonec, ono spojení je povrchní a vnější a u většiny smyslů nejde o přímé spojení s předmětem, nýbrž jeho obrazu se schopností. Navíc si uvědom, že duchovní spojení a spojení Boha s rozumem skrze patření je silnější, trvanlivější a zároveň úplné. Tělesné radosti a ty radosti, které vnímáme smysly, totiž nemohou být trvalé, protože přinášejí změnu, a zároveň nejsou úplné, nýbrž stékají jakoby po kapkách. Je proto mimo jakoukoli pochybnost, že radost myslí je větší než radost tělesného smyslu. Seber se tedy, člověče, a na dobrých vahách zvaž rozkoš, kterou ti nabízí svět, i rozkoš, kterou ti nabízí Bůh, když těm, kteří ho milují, slibuje patření na něj, a vyber si, co chceš. Miluješ-li rozkoš – a nezapírej, že ji máš rád – jistě si zvolíš spíš velkou než malou a trvající navždy spíš než dočasnou.

Svatým v nebi se však neslibuje jen patření na Boha, ale i na všechny věci, které Bůh stvořil. Zde na zemi vidíme svým zrakem slunce, měsíc, hvězdy, zemi, moře, řeky, živočichy, stromy a kovy, ale naše mysl vůbec nic nepoznává, nezná dokonale žádnou podstatu stvořených věcí, nezná bytostné rozdíly mezi nimi, jejich vlastnosti, síly, ba člověk nevidí ani svou vlastní duši. Jako když slepci ohmatáváním věcí a rozumovým rozbořem dojdou jakéhos takéhos poznání... Jaká to bude radost, až náš rozum uvidí jasně a přímo podstatu všech věcí, jejich různé vlastnosti a možnosti! A jak zajásá

v úžasu, až spatří nesmírný zástup andělů, z nichž ani jeden nebude podobný druhému, a až bude u všech i jednotlivě zřetelně rozeznávat jejich odlišnosti. Jak vábná a rozkošná to bude podívaná, vidět všechny svaté lidi od počátku světa až do jeho konce spolu se všemi anděly pohromadě, vidět zásluhy jednoho každého z nich, jejich vítězné palmy a koruny!

Ži 58/57, 11

Uvidíme také, aniž by to zmenšovalo naši slast, zlé skutky a muka zatracených, mezi nimiž podivuhodně zazáří svatost zbožných a Boží spravedlnost; tehdy si totiž *spravedliví omyjí ruce v krvi hříšníků*, jak už dávno předpověděl prorok. Co jiného znamená „mýt si ruce v krvi hříšníků“ než to, že se skutky spravedlivých lidí zalesknou jasněji ve srovnání se skutky nespravedlivých? Jistě více zazáří panenství, až bude srovnáváno s cizoložstvím jiných podobných, a stejně tak půst a almužny jedněch ve srovnání s nestřídmostí, opilstvím a krutostí druhých. Řekne se totiž: Tento mladík, ač byl hezký, stále zachovával panickou čistotu, ale tamten, který byl stejně krásný, se se svou manželkou nespokojil a poskvřňoval se často cizoložstvím a svatokrádeží. Ten byl bohatý a urozený, a často se postil, modlil a oplýval štědrostí, ale tenhle, ač byl stejně bohatý a urozený, byl oddán jídlu a pití a promrhal vše v rozkoších, takže chudým nikdy nic nedal. A tak se radost spravedlivých zvětší, až budou známy skutky nespravedlivých, a jejich radost zároveň poroste, když si uvědomí spravedlnost, jež podivuhodně zazáří v odměnách blažených a trestech nešťastných. Teď na tomto světě je vidět velká nerovnost, protože s hříchem se často pojí odměna a s ctností trest, takže Boží spravedlnost nám mezi lidmi připadá velmi matná. Ale potom bude každý hřích spojen s trestem a každá ctnost s odměnou, takže ozdoba spravedlnosti bude v mysli blažených vyvolávat neuvěřitelnou radost.

KAPITOLA III. O RADOSTI VŮLE

Kromě rozkoše, kterou má vůle z daru rozumu, jsou tři věci zdrojem úžasných radostí v samotné vůli.

První je planoucí láska k Bohu a bližnímu, která je nezničitelná, neboť láska je hlavním kořením všech milovaných věcí. Kdo miluje, pokládá všechny věci, které miluje, za nejkrásnější a nejlepší. Nadmíru se proto raduje z jejich přítomnosti a pohledu na ně a bezútešně se rmoutí pro jejich nepřítomnost nebo odloučení od nich. Podívejme se na rodiče, kteří přirozeně milují své děti – dívají se na ně jako na ty nejkrásnější, nejchytřejší a nejmoudřejší, i když nejsou právě nejhezčí a často postrádají nadání a úsudek. A i kdyby měli možnost volby, nevyměnili by své děti za žádné jiné, byť by podle úsudku druhých lidí byly sebelepší a sebekrásnější. Často vidíme lidi, kteří se díky milostnému nápoji či jiné příležitosti stali obětí lásky k nepěkným osobám a pokládají za nejpříjemnější věc obcovat s nimi a za největší neštěstí být od nich odloučen. To jistě nezpůsobuje nic jiného než láska, koření věcí milostných, jak jsme již řekli. Je-li tomu takto, jak veliká a úžasná bude rozkoš svatých, pokud budou stále s Bohem a se všemi blaženými, které budou pořád horoucně milovat a kteří jsou skutečně, a ne z mylné domněnky nejkrásnější a nejlepší, a o nichž budou vědět, že od nich nemohou být nikdy odloučeni! Naproti tomu jedním z největších trestů pekla bude ustavičně pobývat v přítomnosti někoho, koho odsouzení silně nenávidí a o kom vědí, že proti nim na tisíc způsobů osnoval pletichy.

Druhou věcí, která ve vůli blažených zrodí velikou radost, bude jakýsi nesrovnatelný mír a neomrzující pocit nasycení, jež je bude činit ve všech ohledech klidnými a spokojenými. Tady na zemi není jistě nikdo spokojen se svým osudem, každý touží po mnoha věcech, jež nemůže mít. Proto všichni ti hladoví, žízniví a neklidní. Nelze se tomu divit, protože naše duše prahne po nekonečném a věčném dobru, a stvořené věci jsou malé a pomíjející, protože nejsou s to dlouho vydržet. Jakou radost ale bude mít člověk, který sám sebe spatří v takovém postavení, v němž bude žít po každé stránce spokojeně, kde nebude po ničem toužit, kde se nebude ničeho bát, nic vyhledávat, kde se už nebude muset o nic ucházet! Pokoj převyšující všechnen pomysl, pokoj, který nemůže svět

dát, pokoj, který se nachází jen v nebeském městě mírumilovného a velkého Krále, Jeruzalémě! Po tobě toužíme během našeho putování, plného pokušení a nepokoje! Už v myšlence na tebe a v tvém očekávání nacházíme trochu klidu!

Třetí věcí, která přinese vůli blažených velkou radost, je spravedlnost. Je to totiž spravedlnost dokonalá, dokonalejší, než byla prvotní spravedlnost v Adamovi. U oné prvotní spravedlnosti se nižší podřizovalo vyššímu, dokud to nejvyšší nebylo podřizeno Bohu. U této spravedlnosti se nižší podřizuje vyššímu, které je podřizeno přímo Bohu pevným a nezrušitelným svazkem. Tamta spravedlnost byla jako vlněné či lněné šaty, tato je jako šat z čistého hedvábí nebo ze zlata, a činí vůli krásnou a milou Bohu, sobě, andělům a všem blaženým. To je ta dokonalá spravedlnost, která nepřipouští žádnou, ani nejmenší skvrnu, takže o duši oděné takovým šatem lze říci: *Celá jsi krásná, přítelkyně má, a poskvrny v tobě není!* Tato spravedlnost zahrnuje všechny ctnosti, které v sobě nemají přimísenu žádnou nedokonalost. Mudrc mluví v Příslovích o tom, jak příjemnou radost přináší tato spravedlnost, když říká: *Klidná mysl – ustavičná hostina.* Klidná je ale jen ta mysl, kterou nikdy nehryže svědomí: skrze dokonalou spravedlnost je tak pevná v dobrém, že nemůže ani na chvíli klesnout.

Svědkiem je tu i apoštol Pavel, který píše: *Království Boží není jídlo ani nápoj, nýbrž spravedlnost, mír a radost v Duchu svatém.* Tady apoštol jasně učí, že nebeské království je sice velká rozkoš, že však nespočívá v radosti z jídla a v naplnění žaludku, jak by si snad přáli lidé založení tělesně a živočišně, ale ve spravedlnosti, která získává pro duši dokonalý pokoj a opravdovou radost. Vždyť kdo je dokonale spravedlivý, nemá v srdci nic, co by ho tísnilo, ani ve svém jednání něco, co by druzí mohli kárat. Z tohoto pochází nanejvýš dokonalý a sladký pokoj s Bohem, se sebou i se všemi ostatními. Zde se tedy rodí nevýslovná radost v Duchu svatém a s touto radostí se nedá srovnat žádné pozemské nebo časné veselí.

KAPITOLA IV.
O RADOSTI PAMĚTI

Mnoho důvodů k radosti poskytne paměť v rozpomínání se na věci minulé. Předně tedy neuvěřitelnou radost přináší vzpomínka na Boží dobrodiní během celého života – duchovní i tělesná, přirozená i nadpřirozená, časná i věčná –, až spravedlivý uváží, kolika rozličnými způsoby byl přemožen sladkými dobrodiními! Jakou radost potom bude působit vzpomínka na nebezpečí, z nichž ho Bůh zachránil podivuhodnými způsoby v každém věku, v každé práci, v každém stavu! To, že byl někdo často vystaven smrtelnému hříchu, a tak se octl na okraji pekla, pokládám za největší nebezpečí. Bůh zabránil hříchu z pouhé své dobroty. Toto Boží milosrdenství – tak veliké, tak jedinečné, jehož se často dostalo vyvoleným – způsobí velkou radost, až ho bude vzpomenuť v té bezpečné a klidné krajině. Kdyby tyto vzpomínky svatým v nebi chyběly, jak by mohli na věky opěvovat milosrdenství Páně, jak praví žalm? Svatý Augustin píše v poslední knize dfla *O Boží obci*: „Nad ten zpěv slávy milosti Kristovy, jehož krví jsme byli osvobozeni, opravdu nic nebude pro to město příjemnějšího.“⁴

Co mám říci o běhu času a proudu věků od počátku až do konce? Jakou rozkoš vyvolá vzpomínka na toliké střídání, na takovou pestrost věcí, které tak dobře spravovala, řídila a k určenému cíli dovedla nenapodobitelná Boží prozřetelnost! Snad to je ten tok řeky, který tak podivuhodně rozradostňuje Boží město. Neboť co jiného je řetěz věků rítících se velkou rychlostí, proud nikdy nepřerušovaný, než tok řeky, která uchvacuje a bez ustání převrací své vody, dokud nevtěčou do oceánu a nerozplynou se v něm?

Teď, když ještě řeka teče a čas letí, mnozí debatují o Boží prozřetelnosti, a zdá se, že jsou i takoví služebníci Boží, kteří si na Boží prozřetelnost stěžují a trpí velkými pokušeními: ten mocný říční proud je vyděsil, protože často působí hodně škod lidem hodným a hodně užitku lidem zlým, odnášeje úrodnou půdu z pozemků spravedlivých majitelů na pozemky majitelů

⁴ De civitate Dei, lib. 22, cap. 30

bezbožných. Slyš královského proroka: *Nohy mé však téměř již poklesly, málem již sklouzly mé kroky; neboť jsem se rozhorlil nad bezbožníky, když jsem viděl pokoj hříšníků. A dále: Hle, to jsou hříšníci, na věky užívají své bohatství. Řekl jsem tedy: Nadarmo chovám své srdce ve spravedlnosti, své ruce umývám v nevinosti, nadarmo se bičuji po celý den. Slyš Jeremiáše: Spravedlivý jsi, Pane, nemohu se s tebou přít. Přece však poprávu bych k tobě mluvil: Proč je cesta bezbožných úspěšná? Proč se vede dobře těm, kteří jsou nepoctiví a jednají nespravedlivě? Zasadil jsi je a zapustili kořeny, rostou a nesou plody. Mají tě na rtech, ale od jejich ledví jsi vzdálen. Slyš Abakuka: Proč máš ohled na nespravedlivé a mlčíš, zatímco bezbožník chce pohltnout spravedlivějšího? A činíš lidi jako ryby mořské a jako havěť bez vládcy.*

Ale až se čas skončí a řeka se rozplyne v moři, až si svať v nebi z paměti ten tok zpětně vyvolají a jasně si v knize božské Prozřetelnosti přečtou důvody všech těch věcí, vzpomínka na tok té řeky bude neuvěřitelně rozradostňovat celé město Boží. Uvidí potom, proč Bůh dopustil, aby první anděl a první člověk padli, a proč Boží milosrdenství zachránilo člověka, zatímco anděla nikoliv. Uvidí potom, proč Bůh za vyvolený národ vybral Abrahámovy syny, o kterých přece věděl, že jejich šfje bude velice tvrdá, a jaký prospěch chtěl národům z jejich zatvrzelosti připravit. Pomín-li všestrannou prozřetelnost, uvidí potom, proč dopustil, aby většina spravedlivých a skoro všichni na světě trpěli protivenství – aby je totiž velmi slavně korunoval. Až na to budou vzpomínat, budou s velikým jástem blahoslavít každou z bolestí, které na světě vytrpěli, protože uvidí, že se proměnily ve věčné koruny, a řeknou pak s prorokem: *Podle velikosti bolestí v mém srdci budou tvé útěchy obveselovat mou duši.*

KAPITOLA V.
O RADOSTI ZRAKU

Podívejme se teď na radosti oslaveného těla. Jako první se nabízí zrak, který je mezi tělesnými smysly nejušlechtlejší a má doopravdy široké a rozsáhlé pole působnosti. On se z krásy a jasů vlastního těla v nebeské vlasti bude radovat nejdříve!

Uvidí totiž své tělo přetvořené Kristem a připodobněné jeho oslavenému tělu, jak píše apoštol v listě Filipánům. Jeho jas bude právě tak silný jako jas slunce: vždyť týž apoštol tvrdí ve Skutcích apoštolů, že viděl Krista – k jehož jasů máme být připodobněni – zářícího víc než slunce. Sám Pán říká v evangeliu: *Tehdy spravedliví budou zářit jako slunce v království Otce jejich.* To bude pro oči blažených podívaná – a jak příjemná podívaná! –, až uvidí, že jejich ruce, nohy a vůbec všechny údy vyzařují světelné paprsky, takže k zahrnutí tmy už nebudou potřebovat sluneční ani měsíční světlo, tím méně svítilny nebo svíčky! Neuvidí však jako slunce zářit pouze vlastní tělo, ale i těla všech svatých a především samotného Krista a jeho přesvaté Matky. Kolik radosti způsobí svým východem jediné slunce na celé zemi! A co teprve, až uvidíme najednou bezpočet sluncí, nejen se skvělících světlem, ale i nádherných v rozmanitosti a spanilé krásy svých těl? Tam nebude zapotřebí přivírat oči, aby snad zrak příliš silným jasem neutrpěl, neboť i oči budou blažené, a budou proto neschopné trpět nebo umírat. Ten, který světlem slávy posílí oči mysli, aby až budou tváří v tvář hledět na Boha, nedošly od té slávy újmy, ten také dá tělesnému zraku dar nemožnosti trpět, takže budou bez škody hledět ne na jedno, ale na bezpočet sluncí.

K radostem zraku ještě něco přibude. Mluví o tom svatý Augustin v díle *O Boží obci*: že totiž svatí mučedníci ponosou nádherná a půvabná znamení na těch částech těla, na kterých trpěli svá muka.⁵ Jaké to bude, až uvidíme svatého Štěpána, posázeného tolika vzácnými drahokamy, kolika kameny bylo zasaženo jeho tělo! A co Jan Křtitel, apoštolové, Jakub Starší a Pavel a nespočet jiných, kteří byli státi pro Krista: až budou na svých hrdlech zářit nádhernými řetězy, skvostnějšími a dražšími nad všechno zlato! A co až uvidíme svatého Bartoloměje, kterému byla z celého těla stažena kůže, jak celým tělem září, takže to překoná sebevzácnější purpurovou barvu?! A co – když opomenou ostatní – Petr, Ondřej a spousta jiných, kteří byli ukřižováni, kteří na rukou a na nohou nosí jakoby jasné hvězdy nekonečné krásy! Žádný jazyk však ne-

⁵ lib. 22, cap. 20

† Flp 3, 21

† Sk 26, 13

Mt 13, 43

Ži 73/72,
2-3.12-14

Jer 12, 1-2

Ab 1, 13c-14

Ži 94/93, 19

dokáže vyjádřit slovy to, co vidí na Kristu, Králi mučedníků, který si pro svou slávu a pro naši útěchu přál zachovat znameňní hřebů a kopí: Jakým světlem se zatřpytí tato znamení, je-li všechna sláva svatých ve srovnání se slávou Kristovou menší, než když srovnáme krásu hvězd s krásou slunce?

A co mám říct o rozkoši, jíž budou oplývat oči blažených při pohledu na celé to úchvatné město, o němž Tobiáš a Jan, jak už jsem výše poznamenal, řekli – neboť nenašli dost vhodných slov pro jeho krásu – že je celé ze zlata a že je celé posázeno perlami a drahokamy? A konečně co říct o novém nebi a nové zemi, kterou nám slibuje Písmo po dni posledního soudu? Co o obnově a proměně celého vesmíru do lepšího stavu? Tyto věci pro nás zůstávají natolik neznámé, že až spatříme jejich krásu, oči blažených budou zaplaveny novou, podivuhodnou radostí.

KAPITOLA VI. O RADOSTI SLUCHU

O tom, že sluch a zrak budou v království nebeském, není možné pochybovat, neboť těla blažených budou skutečná a živá a po každé stránce dokonalá: tak jako bylo Kristovo tělo po zmrtvýchvstání, které jasně viděli všichni apoštolové a mimo to mnoho učedníků a nemálo žen. Slyšeli ho jednak mluvit, jednak jim přímo odpovídal na otázky. Sám svatý Pavel slyšel Krista, jak k němu mluví z nebe, a sám mu odpovídal. Budou tam i zpěvy a zvlášť se tam bude zpívat „Aleluja“, jak to dosvědčuje Tobiáš a svatý Jan. Z toho můžeme snadno pochopit, že v tom městě bude bohatství krásného zpěvu, jímž bude Bůh chválen a v němž blažený sluch svatých nalezne příjemné potěšení.

A když už se má všechno srovnávat, nelze pochybovat o tom, že zpěv je tím příjemnějším a ušlechtilejším, čím jsou samotní zpěváci vzdělanější a čím je vznešenější ten, k jehož chvále se zpívá, čím výše je místo, kde se zpěvy odbývají, a čím chápavější a početnější je zástup posluchačů. Jaké to bude v hlubokém pokoji, ve svornosti duší, v planutí lásky k nejvyššímu Dobrodinci, naslouchat lahodným hlasům zpí-

vajícím „Aleluja“! Svatý Bonaventura nám ve svých spisech zanechal zprávu, že když svatý František zaslechl zvuk citery, kterou jen slabě rozechvěl anděl, užasl natolik, že si myslel, že nastal jiný věk.⁶ Jaká lahodnost pak zaplní naše uši, až budou tisíce zpěváků a hráčů ve vzájemném souladu a příjemnými hlasy pronášet Bohu chvály a další tisíce budou ve stejném souzvuku a se stejným zápalem tytéž chvály znovu a znovu opakovat!

V tom městě se ale, jak se domnívám, nebudou zpívat jen chvály samotnému Bohu, ale zpěvem budou velebena i vítězství svatých mučedníků, proslulost vyznavačů, sláva panen, vítězství všech svatých nad ďáblem. To vše bude zahrnuto do chvály a slávy Boží. Slova Sirachovcova: *Kdo byl zkoušen a zůstal dokonalý, budiž mu sláva věčná – kdo mohl klesnout a neklesl, kdo mohl zlé činit a neučinil. Proto jsou jeho dobré skutky upevněny v Pánu a o jeho almužnách bude vypravovat celá obec svatých*, se sice mohou chápat jako chvála smrtelných členů církve, která putuje na zemi, ale nic nebrání tomu, aby to bylo vztaženo i na nesmrtelné občany, na církve, která vítězně jásá v nebi. Tam svatí skutečně obdrží věčnou slávu, a na tom opravdu a ve vlastním smyslu slova stojí církve svatých. A když Pán v evangeliu říká, že všichni věrní a prozíraví služebníci v nebi od Boha jistě dojdou chvály, slovy: *Dobře, služebníku dobrý a věrný, že jsi nad málem byl věrný, nad mnohým tě ustanovím. Vstup do radosti svého Pána*, proč bychom se neměli domnívat, že ta slova Páně budou přijata do zpěvu celého nebeského chóru a znovu a znovu budou přesladce opakována? Aspoň o svatém Martinovi neváhala katolická církev prohlásit: „Martin, zde chudák a ubožák, vejde do nebe jako boháč, a bude uctíván nebeskými zpěvy.“⁷ Totéž konečně tvrdí výstižnými slovy i svatý Augustin v poslední knize svého díla *O Boží obci*: „Tam bude opravdová sláva, kde nikdo nebude chválit neupřímně nebo z pochlebování, pravá úcta, jež hodnému nebude v žádném případě odepřena, a nehodnému nebude nikdy vzdávána; ale nehodný se o ni ani

† Tob 13, 16-17

† Zj 21, 10nn

† Iz 66, 22

† 2 Petr 3

† Zj 21

Sir 31, 10

† Tob 13, 17

† Zj 19, 1

Mt 25, 21

⁶ Vita s. Francisci, cap. 5

⁷ antifona k žalmu k svátku sv. Martina

nebude ucházet, neboť nikdo takový tam nebude připuštěn, pouze hodný.⁸ Ach, třikrát, čtyřikrát blažení ti, kteří na sebe v onom městě, v kterém nebude pochlebování, kde nebude lež, uslyší prozpěvovat chválu bez nebezpečí, že zpychnou, naopak – se stále vzrůstající radostí!

KAPITOLA VII.
O RADOSTI ČICHU

O dalších tělesných smyslech se zmíním jen krátce – ne proto, že by postrádaly své vlastní velké rozkoše, ale Písmo nezjevilo, jaké ty radosti budou. Jen nám je dostatečně známo, že těla mnoha svatých začala hned po smrti vydávat velmi příjemnou vůni, jakou ještě nikdo předtím nepoznal. Svatý Jeroným to dosvědčuje o těle svatého Hilariona: tvrdí, že jeho tělo bylo nalezeno deset měsíců po pohřbu neporušené, jako by bylo pořád živé, a vydávalo takovou vůni, jako by bylo napuštěno mastmi. Totéž o těle svatého Servula vypráví svatý Řehoř v *Dialogích*. Praví: „Když umíral, zavanula tak příjemná vůně, že všichni přítomní pocítili nesmírnou slast.“ A o něco dále: „Po celou dobu jeho pohřbu ta vůně ani na chvíli nepřestala.“⁹ A dá se najít mnoho jiných podobných případů ze starší i novější doby. Z toho můžeme snadno usoudit, že pokud těla zemřelých svatých vydávají po vejítí duše do slávy příjemnou vůni, tím spíše budou živá a oslavená těla svatých vydávat vůni přesladkou. K tomu tu ještě uvádím, co opět svatý Řehoř – v IV. knize *Dialogů* a v jedné homilii na evangelium – říká o živém, nejvznešenějším těle našeho Pána: „A tu hledíc vzhůru (panna Tursilla) uviděla, jak k ní přichází Ježíš, a náhle byla zaplavena tak podivuhodnou vůní, že sama její líbeznost ukázala všem, že tam přišel sám Původce líbeznosti.“¹⁰ Vydává-li Spasitelovo oslavené tělo tak příjemnou vůni, lze vcelku věřit tomu, že podivuhodně příjemnou vůni budou vydávat všechna těla svatých v nebi: vždyť údy mají být se svou hlavou v souladu nejen svým jassem, ale také příjemností

⁸ lib. 22, cap. 30

⁹ lib. 4, cap. 14

¹⁰ lib. 4, cap. 16; hom. 38 in Evang.

své vůně. Kdo tedy má rád vůni, ať uváží, jakou slastí bude naplněn, až bude svým oslaveným čichem cítit různé, nesmírné příjemné vůně, které budou v té nebeské zahradě vydechovat tisíce a tisíce nebeských květů.

KAPITOLA VIII.
O RADOSTI CHUTI A HMATU

Co se týká chuti, teologové píšou, že blažení nebudou jíst pozemské pokrmy, přesto ale že nějaké potěšení tohoto tělesného smyslu mít budou, aby se nezdálo, že je zbytečný, a že to potěšení bude přiměřené místu a stavu blažených a nesmrtelných. U hmatu se všichni shodují v tom, že v nebi nebude chybět, protože těl blažených se lze bezpochyby dotýkat jakožto skutečných a živých těl, podle slov Páně: *Dotkněte se mne a vizte, že duch nemá tělo a kosti, jako vidíte u mě.* Na těchto tělech však neulpí žádná nečistá nákaza, neboť v nich nebude dychtění po rozmnožování, jak říká sám Pán: *Po vzkříšení nebudou se ženit ani vdávat, nýbrž budou jako Boží andělé v nebi.*

Lk 24, 39

Mt 22, 30

Nehodlám se však dlouho zdržovat u těch věcí, které se probírají ve školách. Tvrdím pouze toto: smysl hmatu bude mít nemalou rozkoš z neustálé a nejlepší kvality těla, a to pro dary těla oslaveného, o kterých píše apoštol v prvním listě Korintánům: *Zasévá se v porušitelnosti, vstane v neporušitelnosti, zasévá se v poníženosti, vstane v slávě, zasévá se ve slabosti, vstane v síle, zasévá se tělo živočišné, vstane tělo duchovní.* Z těchto čtyř darů či předností oslavených těl se jeden, ten o slávě a jasu oslaveného těla, týká zraku, jak jsme řekli výše. Zdá se, že ostatní tři se týkají vlastně hmatu. Když je totiž tělo stíženno nemocí, bitím a ranami vedoucími až k smrti, pocítujeme to hmatem a skrze tento smysl vnímáme bolest; a stejně tak, pokud tělo prospívá, je zdravé a silné, hmat z toho pocítuje radost. Hmat tedy bude přiveden v nebi k nesmírné radosti, až těla blažených budou po vzkříšení požívat v nebi nesmrtelnosti, nemožnosti trpět, a k tomu se budou těšit nejlepšímu zdraví na věky! Co vše by lidé, zvláště vládcové, ochotně dali za to, aby byli na celý život zbaveni dny či bolestí hlavy,

1 Kor 15, 42-44

krku a ledvin! Jaká to tedy bude radost v nebi, kde nebude nejen smrt, ale ani žádná nemoc, ani bolest! Proto se ty dary, skrze něž z porušitelného těla vstane tělo neporušitelné a ze slabého těla tělo neschopné utrpení, vztahují k radosti hmatu.

Také dar pohyblivosti a jemnosti se týká téhož smyslu, tedy hmatu. Jestliže se tedy oslavené tělo bude nazývat duchovní a také jím bude, nebude tomu tak proto, že by nebylo ze skutečného masa a kostí, nýbrž proto, že bude poddáno duchu takovým způsobem, že se na jeho pokyn bude bez námahy a jakýchkoliv neshodů rychle pohybovat, stoupat vzhůru i sestupovat dolů, kráčet dopředu i dozadu, procházet jakékoli končiny – jako by to ani nebylo tělo, ale duch. Jako tedy hmat vnímá obtíže a bolesti, když je těžké tělo nuceno vystupovat nahoru nebo rychle jít dolů, tak má naopak velkou radost, když tělo vystupuje do výše nebo velmi rychle sestupuje z vyvýšeného místa bez únavy a bez námahy. Vidá, jakého otroctví porušenosti budou blažení zbaveni, až už nebudou potřebovat koně, povozy, průvodce, zbraně ani jiné věci. Těla blažených se samy od sebe velmi rychle rozběhnou tam, kam budou chtít, a všude, třeba uprostřed bitevní řady vojáků, budou v naprostém bezpečí.

Ach, kéž by ti, kteří nemohou zakusit duchovní radost, protože mají nemocná ústa, toužili aspoň po těchto věčně trvajících tělesných darech, kéž by na ně aspoň ony zapůsobily, aby po nich zatoužili! Tak by se stalo, že by postoupili po těchto stupních k věcem vyšším a nakonec by s Boží pomocí přišli do radosti věčné.

KAPITOLA IX.

SROVNÁNÍ POZEMSKÝCH RADOSTÍ S NEBESKÝMI

Úměrně ke své prostotě jsem vyložil, jaké radosti jsou připraveny v nebi těm, kteří milují Boha. Teď se za pomoci argumentů snesených odjinud pokusím ukázat, jakou mají povahu.

Nejprve je srovnám s radostmi, jež Bůh v tomto životě často dopřává svým nepřátelům a zavrženým. Inu, v tom bohatství, počtách, moci a rozmanitých rozkoších, které Bůh dopřál hříšníkům, svým nepřátelům či rouhačům a nevěřícím,

je tolik radosti, že tito lidé jsou skoro ode všech pokládáni za blažené. *Šťastným nazývají národ, který se má takto*, říká prorok. Kdo z těch, kteří milují tento svět, nezáviděl Šalomounovi, že kraloval čtyřicet let, že oplýval bohatstvím a všemi radostmi a měl sedmdesát manželek a třicet nevěstek? Podle svatého Augustina však byl patrně zavržen. Svatý Augustin totiž v komentáři k Žalmům hovoří takto: *Onen Šalomoun byl milovníkem žen a byl od Boha zavržen*. A v díle *O Boží obci* říká o Šalomounovi totéž, co Sallustius o Catilinovi: *Od dobrých počátků dospěl ke špatným koncům*. K svatému Augustinovi se řadí svatý Řehoř v druhé knize *Moralii*: *Proto se o Šalomounovi, který přijal moudrost s tím, že v ní nehodlá vytrvat, říká, že ji přijal ve spánku a v noci*. Šalomounovi jsou velmi podobní vládcové turečtí, perští, čínští a tatarští, kteří vládou velkým říším. Jsou oddáni tělesným rozkoším a z toho, po čem zatouží, neodeprou srdci, očím, uším, hrdlu či vášni naprosto nic.

Když pomínu to, co obdrželi jednotlivci, jaké radosti udělil Bůh společně všem smrtelníkům, z nichž většina Boha buď nezná, anebo ho jak se sluší nemiluje a nectí? Nedal všem společně zemi se vším bohatstvím a rozkošemi, s živočichy, s rozličnými plody, květy a kovy? Nedal všem společně moře, prameny, řeky a jezera s tolika druhy ryb? Nedal všem společně nebe, které je jakoby střechou tohoto velkého domu, vyzdobené tolika hvězdami? Nerozkázal sám Pán – nejlepší a nejštedřejší – svému slunci, aby vycházelo, a svým mrakům, aby pluly nad dobrými i zlými?

Jestliže zavrženým hříšníkům, nevděčně chátře, hodné jakéhokoli trestu, dopřál v tomto životě radosti, je jistě spravedlivé, aby svým přátelům a vlastním synům uštědřil radosti nesrovnatelně větší. Poslechni si, co říká svatý Augustin v komentáři k Žalmům: „Hříšníkům, dennodenně se rouhajícím, dává nebe a zemi, dává prameny, různé plody, zdraví, syny, bohatství a hojnost. Dává-li takové věci hříšníkům, co myslíš, že připraví věrným?“ O svatém Fulgenciovi se v jeho životopise píše, jak jednou v Římě spatřil slávu senátu a zvolal: „Jak

nádherný je asi nebeský Jeruzalém, když je tak skvělý Řím zde na zemi!“

Dostává-li se v tomto věku takových poct lidem, kteří milují marnost, jaká čest a sláva bude vzdávána svatým, rozjímajícím o pravdě? Svatý Augustin, který byl jistě v posuzování věcí nad jiné moudřejší, odděloval všechny pozemské radosti od nebeských takovou vzdáleností, že neváhal tvrdit, že by si raději přál jediný den požívat radosti nebeské než po mnoho tisíc věků všechny radosti pozemské. Zde jsou jeho slova: „Lahodnost věčného světla je taková, že i kdyby nebylo možné zůstat v něm déle než jediný den, zaslouženě a spravedlivě bychom pouze pro toto jediné pohrdli bezpočtem let tohoto života, naplněných radostmi a vezdejšími blahobytem. Nebylo totiž řečeno z klamného a povrchního duševního hnutí: *Jediný den ve tvých příbytcích je lepší než jinde tisíce.*“¹¹

Co na to říct? Pokud to je pravda, jako že to je jistá pravda, nebylo by správné, abychom konečně dostali rozum? Dosud jsme prostě říkali, že je nutno pohrdat věcmi pozemskými, protože jsou časné, a milovat nebeské, poněvadž jsou věčné. A teď slyšíme Augustina, učence nad jiné moudřejšího, jak tvrdí, že i kdyby pozemské věci trvaly věčně a nebeské dočasně, přesto má zdravý rozum dávat přednost věcem nebeským před pozemskými. Zdalipak tedy nejsme hlouzí a slepí, hloupí a pošetilí, když kvůli pozemským darům – nejen laciným, ale navíc pomíjejícím a krátký čas trvajícím – pohrdáme dary nebeskými, jež jsou nejdražší a věčné? Ty, milosrdný a slitovný Pane, prolom naši hluchotu, osvětli naši slepotu, probud' naši pošetilst a uzdrav naši hloupost! Proč nám říkáš, že se nad námi vznáší jas tvé tváře, Pane, když nepoznáváme tyto tak důležité a potřebné věci? A k čemu jsi dal našemu rozumu úsudek, když tak zřejmé věci nevidíme?

KAPITOLA X.

PŘIROVNÁNÍ POZEMSKÉHO RÁJE K RÁJI NEBESKÉMU

Porovnali jsme radosti tohoto světa s radostmi nebeského království. Porovnejme teď v krátkosti radosti pozemského ráje

¹¹ De libero arbitrio, lib. 3, cap. ult.

s radostmi ráje nebeského. Jaké byly radosti pozemského ráje, je možné pochopit z toho, že ráj byl jako zahrada rozkoší dán lidem, kteří byli stvořeni k Božímu obrazu a podobě, kdežto ostatní půda byla ponechána divokým zvířatům. Proto také když Adam hříchem ztratil důstojnost, do níž ho Bůh postavil, a stal se podobným nerozumnému dobytku, byl vykázán z onoho místa do tohoto. Vedle jiných popisuje ráj v básních na Genezi také svatý Alchimus Avitus a píše, že to byla překrásná, mírně zvlněná krajina, kde v létě nepražil sluneční žár a v zimě nevládl třeskatý mráz, ale kde věčné jaro hýřilo květy a podzim překypoval plody rozličných druhů. Poslechněme si ale jeho slova:

*Zde trvalé jaro udržuje nebe jasné,
bouřlivý severák je pryč a pod suchým vzduchem
mraky neustále prchají, vystupující z čistého pramene,
a poloha místa nežádá deště, jichž nemá,
rostliny se spokojují svou vlastní rosou.
Poněvadž schází zima a nepálí letní žár,
je po celý rok hojnost
podzimních plodů a květů jarních.*

Svatý Basil ve svém díle *Ráj* píše toto: „Bůh založil ráj tam, kde nejsou prudké větry, kde není drsné podnebí, kde není krupobití, blesků ani bouří, kde nejsou zimní mrazy ani jarní vlhko, letní vedra ani podzimní suchopár, nýbrž klidná a mírná svornost ročních období mezi sebou. Roční období kolem tohoto místa radostně tančí, ba dokonce se svými dary spolu v průvodu přibíhají sladkosti jara, hojnost léta, veselost podzimu i poklid zimy. Vody jsou něžné a čistounké, hledět na ně je velikým požitekem, mnohem větší je z nich však užitek než požitek. Bůh totiž to místo, jež by bylo hodno přijmout Boží rostliny, nejprve stvořil. Potom na něm zasel všemožné krásné stromy a udělil jim v plné míře vnější krásu a příjemné plody.“

Svatý Augustin ve svém díle *O Boží obci*¹² mluví o pozemském ráji takto: „Čeho se mohli bát nebo čeho měli litovat

¹² lib. 14, cap. 10

ti lidé v takové hojnosti všech darů? Nemuseli se bát smrti ani nemoci, nebylo nic, čeho by vůle, jež byla dobrá, nemohla dosáhnout, nebylo nic, co by mohlo šťastně žijícímu člověku ublížit tělesně nebo duševně. Panovala neporušená láska k Bohu a mezi manželi, kteří spolu žili ve věrném a čistém společenství. Z této lásky vyvěrala velká radost a to, co bylo milováno pro potěšení, neustávalo. Bylo snadné vyhýbat se hříchu a ani odjinud nehrozilo žádné jiné zlo, které by rozesmutňovalo. „A níže: „Jako tedy byli šťastní první lidé, jestliže se nezmítali v žádném duševním nepokoji ani netrpěli tělesně, tak by muselo být šťastné i celé lidské společenství, kdyby se oni nedopustili hříchu, jež uvrhli i na potomstvo, a kdyby se nikdo z jejich rodu nedopustil nespravedlnosti, jíž na sebe vzali odsouzení.“ Tolik svatý Augustin.

Opomím, co o neuvěřitelné kráse a úrodnosti pozemského ráje píše Claudius Marius Victor v první knize básní na Genezi, svatý Jan Damašský v druhé knize, II. kapitole díla *O pravé víře*, svatý Izidor ve čtrnácté knize, III. kapitole svých *Etymologií* a Rupert z Deutzu v první knize komentáře ke Genezi, kapitola 37.

Ať je to s těmito jednotlivostmi jak chce, jedno máme z Písma svatého jisté: totiž že to místo bylo určitě blaženější, než tento náš příbytek: neboť Adamovi se po jeho hříchu říká: *Poněvadž jsi poslechl svou ženu a pojezdil jsi se stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst, buď prokleta země ve tvém konání: V potu tváře budeš jíst po všechny dny svého života; trní a bodláči ti bude rodit. A ženě: Rozmnožím tvé strasti a tvá početí; v bolestech budeš rodit děti, budeš poddána muži a on ti bude vládnout. Země by totiž v ráji nebyla neplodná, nebylo by zapotřebí pracovat na jejím obdělávání a neplodila by trní a bodláči; ženy by nikdy nepočaly neúspěšně, ale každé početí by dospělo ke svému porodu a ten by dopadl šťastně. I když by byly ženy pod vládou mužů, jejich vláda by nebyla despotická, ale přívětivá a umírněná. A tak by lidé žili šťastným životem, bez strachu a bolestí, bez strasti a úzkostí.*

Jakkoliv by tedy pozemský ráj postrádal jakékoli zlo a oplýval by mnoha velikými dobry, co je to proti ráji nebeskému,

který musí být o to šťastnější, oč je vznešenější, a o tolik lepší, oč jsou lepší ti, pro které je určen! Vznešenost nebe blažených je mimo jakékoli srovnání vyšší než ráj Adamův, a blažení v nebi, kteří nemohou ani zhřešit, ani zemřít, jsou na tom daleko lépe než obyvatelé pozemského ráje, kteří mohli zhřešit a zemřít. Tímto je tedy nebeský ráj nejen prostý veškerého zla, ale oplývá všemi dobry v nesrovnatelně větší míře a množství, než by oplýval ráj pozemský.

Je-li tomu tak, vzdávejme Bohu díky za to, že když nám ďáblova závist vyrvala pozemský ráj, můžeme skrze vykupitelské dílo jeho Syna dosáhnout ráje nebeského, který je daleko blaženější. Abychom se pak svému Osloboditeli neodvděčili špatně a abychom nebyli sami proti sobě, hledme si ze všech sil toho, abychom našli vchod k nebeskému ráji a otevřeli ho neporušenou vírou, čistou nadějí, dokonalou láskou a dobrými skutky.

KAPITOLA XI.

SROVNÁNÍ DOBER SVĚTA A DOBER POZEMSKÉHO RÁJE
DOHROMADY S DOBRY JEDINÉHO RÁJE NEBESKÉHO

Postupme ale dál a porovnejme všechna dobra tohoto světa a dobra pozemského ráje dohromady s dobry nebeského ráje – a zjistíme, zda snad ta první dvojice dohromady nepřevažují. To dokážeme tak, když si představíme, že bohatství, moc, rozkoše a všechnu slávu Šalomounovu a dalších takových velmi šťastných lidí je možné bez námahy získat, bez obavy udržet a že je také možné, aby tihle šťastlivci nikdy nezhrěšili a nezemřeli, ačkoliv by mohli zhřešit a zemřít.

I za tohoto předpokladu mohu bezpečně tvrdit, že dobra samotného nebeského ráje daleko převyšují všechna dobra světa a pozemského ráje dohromady. Soudím tak z toho, že všechna ta dobra dohromady nemohou lidského ducha nikdy naplnit ani ukojit jeho touhu, protože lidské srdce touží po dobru nekonečném, tato všechna dobra jsou však konečná. A tak stále bude platit to, co na počátku svých *Vyznání* říká svatý Augustin: „Učinils nás, Pane, pro sebe a nepokojné

je srdce naše, dokud nespočine v tobě.“¹³ Pravdou je také to, co zpívá svatý prorok: *Nasyčen budu, až se zjeví sláva tvá.* Ale dokud bude srdce nepokojné, bude i nešťastné, a bude-li nešťastné, nebude blažené. Nebeský ráj má především tu vlastnost, že nasytí duši a odstraní každý neklid. Vždyť po čem bude moci toužit ten, který bude podobný Bohu, jestliže ho uvidí takového, jaký je? Po čem bude moci toužit ten, jehož Bůh ustanoví nade vším svým vlastnictvím? Po čem bude moci toužit ten, který bude s Bohem kralovat a který bude spoludědicem Krista, kterého Otec ustanovil dědicem všeho? Ledaže by se někdo odvážil říci, že sám Bůh má nepokojné srdce a je nešťastný.

† Žid 1, 2

Ona dobrá světa a pozemského ráje pak – ať už byla jakákoli – již tím, že je člověk mohl ztratit, byla nedokonalá, nemohla nasytit, nebyla schopná získat duši klid, a proto také neučinila člověka blaženým a šťastným. Naproti tomu dobrá nebeského ráje jsou v každém směru dokonalá, trvalá a nemohou být nikdy ztracena ani zmenšena. Svatí totiž, pro něž jsou ta přešťastná sídla určena, nemohou zemřít, nemohou zhřešit a jsou si věčnou blažeností naprosto jistí.

Otevřete proto, smrtelníci, oči své myslí a doopravdy zvažte, jaký význam má neztratit nebeský ráj! Opravdu se zde totiž jedná o to nejdůležitější, a ne o malichernou a pomíjející záležitost. Vždyť Moudrost Boží podle božského úradku řekla: *Co prospěje člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši škodu utrpěl?*

Mt 16, 26; Mk 8, 36; Lk 9, 25

KAPITOLA XII.

CENA RÁJE VE SROVNÁNÍ S RÁJEM SAMÝM

Nakonec mi zbývá srovnat cenu, za kterou byl Kristem ráj koupen a za niž musí být získán i od nás, s velkolepostí a nádherou ráje samotného.

Kristus pro nás za cenu své krve získal nebeský ráj, jež nám vyrvala ďáblova nenávisť nikoliv proto, aby se ho zmocnil ďábel sám, ale abychom bez ráje zůstali také my. Kvůli tomu svedl Evu a skrze ni přiměl Adama k poklesku, tak aby měl ve svém trestu spoléčnický. Kristus je tedy ten moudrý kupec,

¹³ lib. 1, cap. 1

který dal všechn svůj majetek, aby získal vzácnou perlu, která představuje, jak sám dost jasně učil, nebeské království. A je to on, o němž mluví apoštol, když praví: *Vykoupení jste za cenu velikou.* Apoštol Petr pak: *Byli jste vykoupeni ne věcmi porušitelnými, zlatem nebo stříbrem, nýbrž drahou krví Krista jakožto Beránka bezúhonného a neposkvrněného.* A znovu on: *Zapírají Pána, který je vykoupil.* Kristus totiž zároveň vykoupil ráj i nás samotné. Byli jsme totiž zároveň zajati a zároveň jsme hříchem ztratili ráj. Kristus z nás však při našem vykoupení z hříchů a ďáblova zajetí učinil syny a dědice Boží, a tím nám ráj znovu získal.

Z toho tedy je vidět velikost nebeského ráje, když se Moudrosti Boží zdál hodný nekonečné ceny. Kdyby teď moudrý a velmi bohatý kupec koupil vzácnou perlu, když se předtím kvůli ní s radostí zbavil všeho svého majetku, jistě by nikdo nebyl na pochybách o tom, že ta perla je tak skvělá a jedinečná, že je jen stěží možné ji ocenit. Jak bychom ale museli ocenit – pokud bychom měli trochu rozumu – vlastnění nebeského království, jež Moudrost Boží, vtělené Slovo, zaplatila všemi svými námahami, potem a bolestmi po dobu třiceti let, a nakonec i svou krví a svou nejdražší smrtí? Inu, jsme hodně hloupí, když za směšnou cenu, již má jakékoli pomíjivé dobro, prodáváme to, čemu Kristus Pán přiznal cenu nekonečnou.

Nuže, co říci na to, že nejen Kristus neváhal zaplatit nám ráj svou krví, ale že také všichni svatí, jak se to naučili od něho, platili s nadšením vším, co měli, co mohli a co byli, aby si ten samý ráj koupili? Dokonce i svatý Pavel zvolal: *Utrpení tohoto času nejsou nic ve srovnání s budoucí slávou, která se na nás zjeví.* A kdyby se někdo zeptal všech mučedníků, zdali jsou rádi, že získali ráj za cenu takového krutého mučení, a svatých vyznavačů, zda jim ráj stál za cenu tolikerého bdění, postů, modliteb, almužen a utrpení, jistě by všichni zvolali s apoštolem: *Utrpení tohoto času nejsou nic ve srovnání se slávou, která se na nás zjeví.* Ačkoli totiž krev vylitá za nás Kristem byla dobrou, ba – abych tak řekl – víc než dobrou a velmi důstojnou cenou za ráj, která předčila a převýšila hodnotu vykoupené věci, přesto Kristus chtěl, abychom kupovali

† Mt 13, 45-46

1 Kor 6, 20
1 Petr 1, 18-19

2 Petr 2, 1

Řím 8, 18

také my. Tím nás poctil a povznesl, neboť je to pro člověka velká sláva, že obdržel ráj zásluhou ne pouze Kristovou, ale také svou: sílu k tomu ale přece jen získal ze zásluhy Kristovy. A jestliže někdo nechce, ačkoliv může, činit dobré a snášet zlé, aby dosáhl ráje, je z tohoto Kristova obchodu vyřazen jako služebník špatný a líný, jak učí sám Kristus v podobenství o hřivnách. Apoštol pak vážně napomíná slovy: *Jestliže synové, i dědici; dědici Boží, spoludědici však Kristovy, pokud s ním trpíme, abychom byli zároveň s ním i oslaveni.*

Mt 25, 14-30
Řím 8, 17

Aby si však někdo nestěžoval, že nemá mnoho co dát, ať si uvědomí, že se na nás žádá jen to, co máme; svatý Augustin totiž říká: „Boží království má takovou cenu, kolik máš.“¹⁴ A příklady z Písma svatého dosvědčují: „Co je lacinějšího a víc pozemského, než nalákat chléb hladovému? Tolik stojí nebeské království. Neboť stojí psáno: Ujměte se království, které je vám připravené, neboť jsem lačněl a dali jste mi chléb... Vdova ho koupila za dva haléře. Petr ho koupil opustiv síť. Zacheus ho koupil, když dal polovinu majetku.“ Tolik svatý Augustin, s kterým Beda Ctihodný souhlasně prohlašuje: „Kdo nemá nic kromě sebe, koupí ho tak, že dá sebe. Ta věc, to jest nebeské království, si nezádá jiné ceny než tebe samého. Má takovou cenu jako ty. Dej sebe, a budeš ho mít.“¹⁵ Alespoň žebrák Lazar neměl nic, co by dal, než trpělivost v bolestech – a andělé ho odnesli do lůna Abrahamova. A dobrý lotr neměl na tomto světě nic, co by bylo jeho, kromě svého svobodného hlasu, jímž zvolal: *Vzpomeň si na mne, až přijdeš do svého království!*; a hned uslyšel: *Dnes budeš se mnou v ráji.* Vskutku veliká štědlost Boží! Ach, nevýslovné štěstí člověka, který může se svým Pánem vyměnit tak lehce věc nad všechny věci nejdražší!

Lk 16, 19-31

Lk 23, 42-43

Přeješ si, člověče, od Boha ráj všech rozkoší? Dej sám sebe a budeš ho mít! Co znamená „dej sám sebe“? Miluj Boha z celého svého srdce, poddej se jeho mocné ruce, chval ho v každé době, rád vyhov jeho vůli, ať se mu líbí mít tě bohatého či chudého, ať slavného či neslavného, zdravého nebo nemocného! Neboť veškerá jeho vůle je dobrá a všechny jeho

¹⁴ Tract. in ps. 49

¹⁵ Sermo 19 de sanctis

soudy jsou spravedlivé. Říkej Bohu: Jsem tvůj, nalož se mnou podle své libosti. Neodporuji ti, neodmlouvám, nezdráhám se plnit tvůj rozkaz: *Připraveno je srdce mé, Hospodine. Ne má, ale tvá vůle se staň.* Tato oběť má u Boha cenu nade vše: vzdýt on nepotřebuje to, co vlastníme. *Což chce Hospodin celopaly a oběti, a ne spíš, aby bylo dbáno hlasu Hospodinova?* Kristus přinášel denně tuto oběť poslušnosti Otci, jak to sám dosvědčuje slovy: *Stále dělám, co se mu líbí.* A apoštol, pravý Kristův napodobitel, píše: *Snažíme se, abychom se mu líbili, ať vzdáleni či přítomni.*

Žl 108/107, 1

Lk 22, 42

1 Sam 15, 22

Jan 8, 29

2 Kor 5, 9

Toto dokonalé vzdávání se všeho, co člověk má nebo chce mít, toto zapírání sama sebe, aby sloužil jedině Bohu – to je skutečná cena ráje. Ten, kdo sebe dává, aby tím dosáhl ráje, neztrácí sebe sama, ale vpravdě šťastně sebe sama nachází, jak říká Pán: *Kdo ztratí život svůj pro mne, nalezne jej. – Kdo nenávidí svůj život v tomto světě, zachová si jej k životu věčnému.* Protože však je tato moudrost skryta před moudrými a rozumnými tohoto světa, kteří jsou ve skutečnosti před Bohem hloupí – a těchto hloupých je nespočet –, je mnoho povolání, ale málo vyvolených.

Mt 10, 39

Jan 12, 25

KNIHA PÁTÁ PODOBENSTVÍ

KAPITOLA I. O POKLADU SKRYTÉM V POLI

Doposud jsem psal o věčné blaženosti svatých z hlediska místa, v němž sídlí ti, kteří jsou vpravdě šťastní a blažení: to znamená o nebeském království, o Božím městě, o Božím domě a o ráji rozkoší – jak mi Bůh ráčil vnuknout v mém rozjímání. Teď něco o této blaženosti přidám z hlediska věcí, k nimž Pán připodobňoval blaženost svatých v podobenstvích.

Hned na začátku musím upozornit, že slova Páně „nebeské království je podobné“, kterých Pán všude ve svých podobenstvích užívá, se nevztahují vždycky na slova bezprostředně následující – jako kdyby smysl Pánových slov „nebeské království je podobné kupci...“ spočíval v tom, že nebeské království se podobá kupci –, ale vztahují se k vyprávění, v němž se tímto podobenstvím ukazuje cesta do Božího království.

Někdy se popisuje nebeské království či blaženost v něm skrytě, někdy jasněji a někdy se to samotného Božího království vůbec netýká. Ihned vysvětlím toto rozlišení. Když Pán u Matouše vykládá podobenství o rozséváči, líčí užitek, jaký přináší za různých okolností kázání evangelia, a to nazývá tajemstvím Božího království; o blaženosti svatých však neříká nic. Když ale na témže místě přidává Pán do podobenství řeč o koukolu, stručně se dotýká blaženosti svatých a říká, že pšenici je třeba svézt do sýpek Páně, koukol však svázat do snopů a spálit. Když tamtéž vypravuje podobenství o člověku hledajícím perly a o člověku nalézajícím poklad skrytý v poli, přirovnává už zřetelněji nebeské království k perle a pokladu. Z tohoto třetího typu však mezi podobenstvími Páně nacházím jen šest: jedno o pokladu skrytém v poli, druhé o vzácné

†Mt 13, 24-30

†Mt 13, 44-45

perle, třetí o denní mzdě, čtvrté o Pánu rozdělujícím hřivny, páté o veliké hostině, šesté o svatbě. K nim přidávám ještě dvě podobenství z apoštola: jedno o běžících pro odměnu a druhé o závodnících na dráze. Vznikne tak osm rozjímání o blaženém životě svatých podle podobenství.

První podobenství, které je u svatého Matouše, vypráví, že *nebeské království je podobné pokladu skrytému v poli*, a krátce naznačuje, jak ho lze dosáhnout, když říká: *Když jej člověk nalezne, zakryje jej a s radostí nad tím jde a prodá všechno, co má, a koupí to pole*. Poklad znamená velkou spoustu zlata, stříbra a drahých kamenů, a jak tvrdí Paulus Iure-consultus, musí být tak starobylý, že byl zapomenut.¹ Proto nemá vlastníka, ale právem připadne tomu, kdo ho najde. Tímto pokladem je samo božství, které je skryté v poli Kristova lidství, jak správně uvádějí svatý Hilarius a Jeroným v komentáři ke 13. kapitole Matouše. V Kristu totiž, jak tvrdí apoštol, *jsou skryty všechny poklady Boží moudrosti a poznání*. Božství je tím nejpravějším pokladem mezi všemi dary, a to skutečně tak starým, že nemůže najít pamětníka, jelikož je věčný a předchází všechny věky; tento nesmírný poklad ani nikdy neměl pána, protože sám je Pánem všech. Přece se však říká, že přistupuje na nálezne právo, protože se sám rád dává najít těm, kteří všechno prodají a snaží se, aby ho získali. Je také nazýván skrytým, jakoby zakopaným na poli, totiž v Kristově lidství: Božství totiž, i když je všude, přece není nikde podstatněji než v Kristově lidství, s nímž je spojeno tak, že je Bůh i člověk v jedné osobě. Proto říká apoštol: *Bůh to byl, který v Kristu svět se sebou smířil*.

A božství ačkoli není nikde víc než v Kristově lidství, přece se zdálo, že je v něm tak skryté, že bylo třeba zapálit lampu, která by ukazovala Boha v Kristu. Tou lampou byl svatý Jan Křtitel, který – jak píše svatý Jan – *byl lampa hořící a svítící* a o němž předpověděl David v osobě Boha Otce: *Připravil jsem svítílnu svému pomazanému!* Jan Křtitel totiž ohlásil Krista a ukázal jej jako Boha, jednorozeného Syna Božího, když říká:²

¹ De acquir. rerum dom.

² Zatímco v nových překladech Písma se přímá řeč Jana Křtitele jednoznačně týká pouze verše 15, Bellarmin ji zřejmě vztáhl k veršům 15-18.

Boha nikdo nikdy neviděl, jednorozený Syn, jenž je v lůně Otcově, ten nám o něm řekl. A opět: Ten, který přišel z nebe, je nad všechny. A o něco dále: Otec miluje Syna a všechno položil do jeho rukou. Kdo věří v Syna, má život věčný, kdo však nevěří Synu, nespátří život, ale hněv Boží zůstává nad ním. Ale i když tato hořící a svítící lampa tak jasně ukazovala Krista, Božího Syna, přece zaslepení Židé nemohli či nechtěli poznat božství skryté v Kristu, neboť *kdyby ho poznali, jak píše apoštol, nikdy by Pána slávy neukřižovali*.

Kdo tedy božským osvětlením tento poklad najde, *skryje jej a s radostí nad tím jde a prodá vše, co má, a koupí to pole*. Skryt nalezený poklad neznámá nic jiného než rouškou pokory skryt přijatou milost – ne mluvit o přijetí božského osvětlení, ne vychloubat se božskými útechami a zjeveními, aby lichá sláva neporušila slávu pravou. Proto říká Izaiáš: *Tajemství své mám pro sebe*. A apoštol: *Mám-li se chlubit – není to ovšem prospěšné – přistoupím k viděním a zjevením Páně. Znáám člověka v Kristu...* Vždyť si celých dvanáct let nechával pro sebe významné zjevení, jehož se mu dostalo, když byl uchvácen do ráje, a nechal by si ho pro sebe navždy, kdyby ho nutnost nepřinutila prozradit to. A otevřeně říká, že není užitečné prozrazovat dary tohoto druhu. A prozrazuje to pod cizím jménem, aby ukázal, s jakou těžkostí to činí. Něco takového se přihodilo svatému Františkovi, když mu byla Bohem vtisknuta posvátná stigmata. Jak o tom totiž v jeho životopise podává zprávu svatý Bonaventura, byl zvyklý jiná božská zjevení zachovávat v mlčení a říkat s Izaiášem: *Tajemství své mám pro sebe*. Když však tehdy viděl, že tu věc nemůže skryt, na prosby bratří jim s velkou bázni prozradil řadu vidění.

S radostí vše prodat a koupit to pole, kde se skrýval poklad, neznámá dále nic jiného, než že se ten, kdo chce v nebeském království požívat Boha a Krista, musí zřítí náklonnosti ke všemu pomíjejícímu a všechno své i sebe samého podrobit poslušnosti vůči Bohu, a to ne v zármutku a z nutnosti, ale s velkou radostí, *protože Bůh miluje radostného dárce*. Kdo však opravdu poznal, jak nesmírný je to poklad, požívat Krista ve věčné vlasti, patřit duchovním zrakem na jeho božství

Jan 3, 31

Jan 3, 35-36

1 Kor 2, 8

2 Kor 12, 1-2

2 Kor 9, 7

a tělesným na jeho lidství, mít účast na všech darech Božích a Kristových a nemít navěky o vlastnění takového dobra starost, tomu nebude připadat jako nic zvláštního pohrdnout všemi pomíjejícími věcmi i životem samotným pro lásku Boží a pro věčnou blaženost. Za svědka ať nám slouží svatý mučedník Ignác, který v listě Římanům píše: „Oheň, kříž, dravá zvířata, poprava, vězení, lámání a vytrhávání údů, záhuba celého těla a všechny rány ďáblův ať na mě přijdou, abych mohl dosáhnout Krista.“ Kdo takto mluví, bojí se zajisté mnohem méně nedostatku, pohanění, vyhnanství či vězení, než toho, že by přišel o ten nesrovnatelný poklad. Kdo tedy opravdu touží získat poklad věčného života, nechť o něm také vážně znovu a znovu přemítá, zda je ochoten pohrdnout vším ostatním. Jinak nikdy ten poklad, bez kterého bude na věčnosti nešťastný a chudý, nedostane: ani za života, ani po smrti.

Čím to je, že se tolik lidí žene za zlatými a stříbrnými poklady? A že když na to nestačí jejich lidská horlivost, využívají zločinným způsobem a s nesmírným nebezpečím pro svou čest a život pomoci zlých duchů, ačkoli mohou tvůj poklad najít bez námahy, zdarma a bez nebezpečí, Pane, můj Bože, jenž sám můžeš z člověka učinit největšího boháče! Já nenacházím jinou příčinu, než že tvůj lid má malou víru nebo že příliš vyhledává pomíjející věci, které lidem nedopřávají čas uvažovat a rozjímat o tvých božských zaslíbeních. Dobrý Pane, rozmnož proto naši víru v to, co slibuješ, a odstraň naši žízeň po pomíjivém bohatství! Tak půjdeme s větším zápalem hledat tvůj poklad, a až ho najdeme, všechno prodáme a s tvou pomocí ho jistě získáme.

KAPITOLA II. O VZÁCNÉ PERLE

Druhé podobenství – o vzácné perle – se velice podobá tomu předcházejícímu a je také u svatého Matouše hned za ním. Neboť tam to byl poklad a zde je to perla, kterou můžeme považovat za poklad. Tam bylo třeba prodat všechnen majetek a koupit pole, na němž je skryt poklad, a stejně tak zde je třeba zbavit se všeho, co kdo má, a koupit vzácnou perlu. Musím

jenom vyložit, v čem se tato podobenství liší. Liší se ve dvou věcech: totiž že tam se mluví o pokladu, zde o vzácné perle, poklad že byl nalezen náhodou, ale perlu kupec pečlivě hledal. Perlou je na tomto místě nazývána nebeská blaženost či sám Kristus, jak učí svatí Otcové Ambrož v šesté řeči a Řehoř Naziánský ve čtyřicáté deváté řeči, jež pojednává o víře, podle interpretace Rufinovy. Zde se tomu, co bylo v předešlém podobenství nazváno pokladem, říká perla, a to proto, abychom si uvědomili, že Kristovo božství – které je předmětem věčné blaženosti a patření na něj je, jak říkají teologové, formální příčinou blaženosti a štěstí – je sice poklad, ne však rozdělný na různé druhy zlatých a stříbrných předmětů a drahých kamenů, ale je to jedna věc, která v sobě představuje hodnotu nekonečného pokladu. Perla totiž je věc jediná, která ale, jak píše Plinius, tvoří vrchol všech vzácných věcí.³ Kromě toho se poklad může skládat ze samých peněz – ovšem, že ve velkém počtu! –, které slouží jen k užítku, a ne pro rozkoš a pro ozdobu. Aby si pak to dřívější podobenství někdo nevysvětloval tak, jako by věčná blaženost byla jen ku prospěchu, a ne pro ozdobu a ke cti, pronáší Pán i toto podobenství, v němž přirovnává Kristovo božství i naši blaženost ke vzácné perle, která má v sobě kromě užitečnosti, jež je i u pokladu, také krásu a lesk pro ozdobu a potěšení.

Navíc je perla symbolem Krista, jednak jako Božího Syna, jednak jako syna Panny. Jako totiž perla pochází ze slunečního světla a nebeské rosy – jak na výše uvedeném místě poznamenává Plinius a další, tak také Boží Syn pochází podle božství od Otce světél, který je nestvořený slunce. Proto se říká v Kředu: „Světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha.“ A tentýž Kristus je zrozen podle lidství z nebeské rosy, protože byl počat z Ducha svatého, a nikoliv z mužského semene. A konečně: perla je bílá, zářící, pevná, čistá, hladká a zaoblená: Kristovo lidství, a ještě mnohem více a nesrovnatelněji jeho božství, je bílé pro nevinnost, zářící pro moudrost, pevné pro stálost, čisté bez poskvrny, hladké, protože je milé a jemné, a zaoblené, protože je v každém ohledu dokonalé.

³ lib. 9, cap. 35

Perla se ovšem nenachází náhodou, ale chytrý obchodník ji musí pečlivě hledat. A přece druhé podobenství prvnímu neodporuje, i když v prvním se říká, že poklad byl nalezen náhodou. Obojí je totiž pravda, ale u různých lidí. A Pán ve své božské moudrosti přidal k prvnímu podobenství toto druhé proto, aby si někdo nemyslel, že se každému stane, že poklad najde náhodou. Jedněm totiž Bůh dává osvícení milostí náhle, takže bez hledání, toužení a přemýšlení dosahují pravdy víry, planoucí lásky, a tím i jisté naděje v život věčný. To jsou ti, kteří poklad, jenž jim náleží, nacházejí „náhodou“, ačkoliv Bůh nikoliv náhodou, ale ve své věčné prozřetelnosti je k této milosti a budoucí slávě předurčil. Jiné lidi Bůh sice svou milostí předchází, neukazuje jim však poklad hned, ale vnuká jim touhu po pravdě, činí z nich pečlivé kupce, pomáhá jim a řídí je, dokud tu vzácnou perlu nenajdou. Za příklad nám můžou sloužit svatý Pavel a svatý Augustin.

Svatý Pavel nehledal pravý poklad, Krista, ale pronásledoval Krista jako svůdce a křesťany jako svedené. Když byl na cestě a ještě *sophtil hrozbami a zlobou na učedníky Páně*, Kristus se mu zjevil, zároveň zcela oslepil jeho oči a zrak srdce mu ozářil tak silným světlem, že ihned jej namísto pronásledování začal hlásat. A i když se mu to stalo šťastnou náhodou, přesto to, o čem si myslel, že byla náhoda, bylo v Božím plánu. Vždyť sám píše v listě Galaťanům: *Jistě jste slyšeli o mém někdejší počinání, dokud jsem byl oddán židovství: jak jsem nadmíru pronásledoval a hubil církve Boží a jak jsem vynikal v židovství nad mnohé vrstevníky ve svém národě, jak jsem usilovně horlil pro tradice otců. Když však tomu, jenž si mě vybral už v lůně mé matky a povolal mě svou milostí, zalíbilo zjevit na mně svého Syna, abych ho hlásal mezi pohany, neobrátíl jsem se hned k tělu a krvi* atd. A tak si božská prozřetelnost už v lůně matky vybrala Pavla, aby kázal Kristovo evangelium. Sám ale přece drahou perlu nebo poklad v poli nehledal; poklad sám se mu náhodou ukázal a způsobil, že ho miloval tak žhnoucí láskou, že nešetřil žádné námahy, ba vydal se každému nebezpečí a pokládal všechno za bezcenné smetí, jen aby získal Krista.

Naproti tomu svatý Augustin od samého mládí planul touhou po té vzácné perle, to znamená po pravé moudrosti a věčné blaženosti. Když se dostal k sektě manichejců, dlouho a hodně se ve vlastních myšlenkách i v rozmluvách s jinými namáhal, aby našel evangelní pravdu. A když v té sektě našel nic než pohádky a lži, už téměř ztrácel naději, že pravdu najde, když strávil tolik let jejím hledáním. V šesté knize *Vyznání* sám říká: „Sestoupil jsem do hloubi moře, bouřil jsem se a zoufal jsem nad nalezením pravdy.“⁴ A přece se nakonec Bohu zalíbilo, aby Augustin vzácnou perlu našel. Tehdy všechno hned prodává, to znamená: zřká se touhy po manželství, která ho velice silně ovládala, pohrdá obchodem a počtami, po nichž mocně toužil, jak sám přiznává v téže knize,⁵ a zcela se odevzdává do věčné poslušnosti samému Bohu. A proto tedy Pán v prvním podobenství přirovnal nebeské království k pokladu, který je nalezen náhodou a bez námahy, a v druhém řekl, že je podobné perle, kterou kupec nachází s velikou námahou a úsilím.

Teď už jen zbývá, aby křesťanská duše na chvíli zanechala ostatního zaměstnání a vážně uvažovala sama před sebou a před Bohem, jaký je to obchod: Jak výnosný a snadný v tomto čase – a jak nesnadný či spíše nemožný, až příležitost k němu bude scházet. Synové tohoto věku si jistě nenechají ujít příležitost koupit každou perlu, kterou lze při současných obchodech dostat za sto stříbrných, ačkoliv ji mohou prodat za mnoho tisíc zlatých, snad i kdyby těch sto stříbrných museli přijmout na těžký úrok. A synové světla budou tak nepředvídaví, že perlu, která je učiní bohatými a blaženými navěky, nebudou chtít kupovat, když nejsou ani nuceni přijímat peníze na úrok, ani pobíhat sem a tam za odměnou, ale když prostě stačí dávat s radostí to, co mají, byť mají v hotovosti třeba jen dva haléře. Pane Bože, ať jen svítí tvé světlo v našich srdcích: dej nám poznat neocenitelnou hodnotu tvé perly a zároveň nízkou cenu, která se na nás za ni požaduje. Přidej, Pane, své milosrdenství, abys nám tak vzácnou perlu neu-

⁴ lib. 6, cap. 1

⁵ lib. 6, cap. 6

†Sk 9, 1nn

Gal 1, 13-16

kazoval marně, a ty, kterýs řekl: *Neházejte perly sviním*, svou milostí učiň, abychom zanechali žaludů a lusků, jestliže jsme někdy byli podobni vepřům a neznali hodnotu tvé perly, a abychom tebou osvíceni a poučeni tvou perlu poznali, ucházeli se o ni, a poté, co jsme prodali všechno své, abychom ji s velkou radostí získali.

KAPITOLA III.
O DENNÍ MZDĚ

Přicházíme k podobnoství třetímu, které je u svatého Matouše: o denní mzdě denáru, kterou hospodář přislíbil dělníkům pracujícím den na vinici. Zdá se na první pohled, že tu je cena věčného života hodně snížena, když se srovnává s denní mzdou jednoho denáru, byl-li předtím srovnán s pokladem a vzácnou perlou. Ale toho snížení je tu užito proto, aby mzda odpovídala práci a námaze. Bylo by totiž velmi nevhodné, kdyby byl dělníkům pracujícím jeden den na vinici slibován celý poklad, perla, žezlo nebo královská koruna. Můžeme však snadno dokázat, že ten denár není malý, kovový, ale že se jedná o denár nebeský, který úplně stačí na stravu a oděv na celou věčnost. Vždyť mzda musí odpovídat námaze; jenže námaha dělníků na Kristově vinici se nedá hodnotit jenom podle povahy práce. Všichni musíme říkat s apoštolem: *Nic nejsou utrpení tohoto času proti budoucí slávě, která se zjeví na nás*; tu námahu je třeba hodnotit z hlediska Boží milosti, která přebývá v srdcích spravedlivých a je pramenem živé vody, prýštlící do věčného života. A stejně tak i z hlediska ctnosti lásky, vlité nám Duchem svatým, který nám byl dán. Bůh připravil odměnu věčného života těm, kteří ho milují, jak píše svatý Jakub. A právě tak je připraveno spojení s Kristem, který největší cenu a hodnotu přiřkl plodům živých ratolestí, údů svého mystického těla, jehož on je hlavou. On sám jim řekl: *Radujte se a veselte, neboť máte v nebi hojnou odměnu*. A konečně: zdalipak Pán na soudu, až bude dáována odměna těm, kdo pracovali, neřekne: *Pojďte požehnaní Otce mého, ujměte se království, které je pro vás připraveno od založení světa. Neboť jsem lačněl a dali jste mi jíst? Vždyť skutky lásky se nejvíce vztahují k námaze, kterou se lopotíme na vinici Páně.*

Hle, jakou cenu má ten denár, jež sám Pán nazývá královstvím! A ne neprávem se může nazývat královstvím, protože představuje samého Krista právě tak jako poklad nebo perla. Na denáru je vyražen obraz panovníka, jsou tam napsána slova a je kulatý: Kristus je *obraz neviditelného Boha*, jak píše apoštol Kolosanům, *Slovo věčného Otce*, jak praví svatý Jan Evangelista, a nemá počátků dní ani konce života, jak píše apoštol Židům, což je naznačováno kulatým tvarem. Konečně, jak praví moudrý Šalomoun, *peníze poslouchá všechno*, a Kristus je *Pánem nade všemi*, jak říká ve Skutcích apoštolů svatý Petr. A tak denárem, který dostanou dělníci na vinici, je Kristus, jenž je pravý Bůh, a proto i život věčný – podle slov svatého Jana v jeho prvním listě: *... abychom poznali pravého Boha a byli jeho syny. On je pravý Bůh a život věčný.*

Ale pohleďme, komu připadne ten drahý denár, který obohacuje natolik, že ten, kdo ho dostal, už nebude nic potřebovat. *Zavolej dělníky*, praví Pán, *a vydej jim mzdu*. Dělníci na vinici ho tak budou dostávat pořád, bez prodlení, bez nedbalosti. Nedostanou ho však ti, kteří budou nečinně stát na ulici nebo trávit čas lovem zvěře a ptactva nebo při hrách a zábavách. Mzda se dává těm, kdo si ji zaslouží, nedává se zdarma, a tím míň tomu, kdo si ji nezaslouží. Apoštol tvrdí: *Odplata hříchu je smrt, milost Boží je však život věčný*. To říká proto, že bez Boží milosti, která předchází, nemůže nikdo jednat tak dobře, aby si zasloužil odměnu věčného života. Poté však, co přijal milost, která je dána zdarma, a ne podle skutků, dostane jako odměnu za dobré skutky věčný život. Svatý Augustin v listě Sixtovi, římskému presbyterovi,⁶ píše: „Podobně jako přichází smrt jakožto zasloužená odplata hříchu, tak také věčný život jako zasloužená odměna spravedlnosti.“

Nesmíme si ovšem myslet, že když se všem dostane téhož denáru, že v nebeském království budou mít všichni stejnou odměnu: denár totiž znamená věčnost nebo Boha či Krista. Všichni budou mít věčný život a Bůh a Kristus bude pro všechny společný. Ale stejně jako orel vidí totéž slunce jasněji

⁶ Epist. 105

Kol 1, 15

†Jan 1, 1

†Žid 7, 3

Kaz 10, 19

Sk 10, 36

1 Jan 5, 20

Mt 20, 8

Řím 6, 23

než všichni ptáci, a jako tentýž oheň více hřeje ty, kteří jsou blíž, tak i v témže životě věčném z těch, kteří patří na Boha, jasněji uvidí a více se bude radovat jeden než druhý. Jako budou různé zásluhy, tak také budou různé odměny.

Větší údiv by snad mohlo vyvolat, proč Pán při rozdělení mzdy přehodil pořadí, když říká: *Rozdej jim mzdu od posledních až k prvním. Tak budou poslední prvními a první posledními. Neboť mnoho je povolanych, ale málo vyvolanych.* To se ale týká milosti nového zákona, abychom si byli vědomi, že jsme šťastnější než otcové zákona starého. Musíme proto být Bohu vděční a musíme pečlivěji a horlivěji pracovat na jeho vinici. Svati otcové, kteří obdělávali vinice Páně před Kristovým nanebevstoupením – Adam, Noe, Abrahám, Mojžíš a ostatní patriarchové a proroci, kteří byli povoláni o první, třetí, šesté a deváté hodině – nejenže pracovali dlouhou dobu, protože déle žili, ale také čekali po smrti na denár, to znamená na odplatu, mnoho století i několik tisíciletí. Apoštolové, mučedníci i ostatní dělníci, kteří přišli obdělávat vinici o jedenácté, to jest poslední hodině – držím se výkladu svatého Jana –, pracovali málo roků a hned po smrti přišli do nebeského království a dostali denár. Jaká milost! Jak velkolepá milost to je, že křesťan, má-li dobrou vůli, může hned po krátkém utrpení přijít na to místo, po němž svati patriarchové a proroci prahli po dlouhé časy! Ne bezdůvodně vznášeli ti staří otcové jakoby určitý protest, který se zdá být spíše podivem než obžalobou: *Tito poslední pracovali hodinu a postavils je naroveň nám, kteří jsme nesli tíhu a žár dne!* Ale Pán odpovídá za nás: *Příteli, nekřivdím ti. Což ses se mnou nedohodl na denáru? Vezmi, co je tvé, a jdi. Chci však také tomuto poslednímu dát tolik, co tobě.* Ta odpověď neznámá, že lidé nového zákona dostávají jako tamti stejnou odměnu z milosti, a nikoliv podle spravedlnosti, ale že dostali více milosti, pro kterou pracovali po krátký čas na vinici právě tak, nebo i víc, než tamti po dlouhý čas. Proto také spravedlivě dostali odměnu stejnou, nebo i větší.

Apoštolové přinesli Pánu vinice užitek sice v krátkém čase, ten byl ale daleko největší. Zdalipak někdy zanechali patriarchové a proroci všech časných starostí a zcestovali skoro

celý svět, aby přivedli celé pohanské provincie pohanů k pravé úctě Boha? Kdy v těch starých dobách byl tak hojný zástup mučedníků, kteří pro víru v pravého Boha vytrpěli všechna muka a nejhroznější smrt? Kdy se ve starém zákoně našlo tolik sborů svatých panen, které, následující neposkvrněného Beránka, podaly Bohu jako oběť čistotu duše i těla? A kde v oněch starých dobách bylo tolik pastýřů a učitelů, kteří by – bdíce nad svým stádem – bojovali vybroušenými slovy proti vlkům, to znamená proti kacířům a pohanům? A konečně, kde by se našel tak velký počet poustevníků, mnichů a jiných duchovních, kteří by, horlivě napodobující anděly, celé dny a noci trávili na modlitbách a při Božích chválách? Tyto a jiné takové příklady vynikající ctnosti se vztahují na milost nového zákona. A pro tuto milost Pán správně zakončuje podobnoství slovy: *Tak budou poslední prvními a první posledními. Neboť mnoho je povolanych, ale málo vyvolanych.* To tedy znamená, že je mnoho lidí po všechny věky světa povoláno k obdělávání vinice v jedenácti hodinách, ale jen málo vyvolanych – to se ovšem netýká počtu těch lidí –, kteří jsou vyvoleni k milosti nového zákona: jedná se o lidi pouze jedině, tedy té poslední hodiny. Skrze tuto milost nového Zákona přinesli svou práci největší užitek a v nejkratším čase získali i největší odměnu.

Ale nesmíme si myslet, že všichni, kteří byli povoláni v hodině jedenácté, dostanou denár: dostanou ho jen ti, kteří v té kratičké době pracovali na vinici Páně ze všech sil. Je totiž hodně těch, kteří vědí, že tato hodina je hodinou poslední a my už máme málo času, neříkají však, jak by se slušelo: „Krátký je náš život, pracujme tedy hbitě, abychom v krátké době přinesli hojný užitek.“ Spolu s hlupáky mluví, co čteme v Knize Moudrosti: *Říkají si totiž mezi sebou zvrhle: Krátký a teskný je čas našeho života, není léku, když člověk skonává, a není známo, že se kdo z podsvětí vrátil.* A o něco dále: *Nuže tedy užijeme rozkoší, které máme, rychle užijeme tvorstva, dokud jsme svěží. Zásobme se vínem a vonnými látkami, ať nás nemine žádný květ jara. Ověnceme se růžemi, dřívě nežli zvadnou; ať není žádná louka, po které by nepřešla naše rozmařilost! Nikdo z nás ať není bez účasti na naší rozmařilosti, všude zanechme znamení*

Mt 20, 8.16 Vg

† Jan 2, 18

Mt 20, 12-14

Mt 20, 16 Vg

Mdr 2, 1
Mdr 2, 6-9

veselosti. *Vždyť to je úděl nás a náš los.* To jsou slova těch, kteří Boha buď nepoznali, anebo řekli, že ho neznají, a svým jednáním ho popřeli. A těch je takové množství, že i na ně se dá vztáhnout závěr: *Mnoho povolanych, ale málo vyvolených.* Mnoho je totiž povolanych i v poslední hodině, ale málo vyvolených, protože málo jich pracovalo tak, aby si denár zasloužili.

Proto běda nám, kteří – povoláni v poslední hodině – promarnujeme větší část té hodiny při hrách a spaním, ačkoli bychom se měli znepokojovat o každou minutu, aby nám ani jedna zbytečně neuklouzla. Vždyť na těchto minutách závisí celá odměna nebo věčný trest! A je jisté, že čím větší milost nového zákona se křesťanům dostává, tím víc budou trestáni ti, kteří ji přijímají nadarmo. A jako budou prvními při odměňování ti poslední, kteří horlivě pracovali v poslední hodině, tak i při přijímání trestů budou prvními ti, kdo nepracovali v poslední hodině horlivě.

KAPITOLA IV.

O TALENTECH A RADOSTI PÁNA

Mt 25, 14-30 V čtvrtém podobenství, u Matouše v 25. kapitole, mluví Pán o odměně takto: *Dobře, služebníku dobrý a věrný. Protože jsi byl věrný nad málem, nad mnohým tě ustanovím. Vejdí do radosti svého Pána!* Na tomto místě se věrným služebníkům slibují dvě věci: velká moc a velká radost. *Nad mnohým tě ustanovím.* A co to znamená „mnoho“, vysvětluje jinde, když říká: *Blahoslavený služebník, jehož Pán při svém příchodu nalezne, že tak činí, neboť ho ustanoví nad všemi svými statky.* Co jiného však znamená „být ustanoven nad všemi statky Pána“ než dostat moc nad všemi nižšími věcmi a stát se účastným vlády, kterou má Bůh nad celým světem? Kdo pochopí, jaká je tato moc? Který král nebo panovník se může přirovnat k nejmenšímu ze svatých?

Mt 25, 23 Ale poněvadž se zdá, že takovou moc nemůže člověk mít, aniž by se nějak znepokojoval a děsil, Pán dodává: *Vstup do radosti svého Pána, jako by chtěl říci: „Působím, že máš účast jak na nejvyšší moci, tak i na nejvyšší rozkoši pokoje, který nemůže nic rušit nebo kazit.“* Jaká je tato radost slíbená

spravedlivým v nebi, to nelze dále vykládat: nedovíme se to, dokud to sami nezažijeme. Přece jen však se ze tří výrazů této myšlenky můžeme aspoň trochu dohadovat, že ta radost bude nesmírná.

Prvním slovem je „vstup“. To, že se neříká „ať do tebe vstoupí radost tvého Pána“, ale naopak *vstup do radosti svého Pána*, je důkazem, že tato radost je příliš velká, než abychom ji mohli do sebe celou pojmout. A tak jakoby vejdemo do obrovského moře věčné a božské radosti, která nás zevnitř i zvenci celé naplní. Kde by v takové záplavě radosti bylo kousek místa pro zármutek?

Druhý výraz je „do radosti“. Zde se nám neslibuje ta a ta radost, radost z toho či onoho, ale sama absolutní radost, samotná rozkoš, sama sladkost a lahodnost. Bylo by vůbec možné, aby se celá duše nerozplývala, když je zaplavena takovou rozkoší?

Třetí spojení „svého Pána“ povznáší celou věc do nesmírnosti. Nevejdeme do radosti, jakou se radují lidé nebo všichni andělé, ale jakou se raduje Bůh, v němž je vše nekonečné. Kdo by byl schopen pomyslet, jaká je radost Boha, který dokonale poznává svou dobrotu, užívá jí a nekonečně se z ní raduje? Ano, křesťane, a to, na co ti teď rozum nestačí, budeš přesto moci okusit a požívat to navěky, jestliže budeš chtít být dobrým a věrným služebníkem.

Nyní se podívejme, na koho či na které se tato zaslíbení vztahují. Za prvé na ty, kteří o to, aby rozmnožili talenty, které jim Pán svěřil, pečovali s důvěrou. Je to podobné, jako když bohatý člověk svěřil majetek svým služebníkům. Jednomu dal pět talentů, druhému dva a třetímu jeden a uložil jim, aby s nimi hospodařili pečlivě a moudře a postarali se, aby se rozmnožily. Jaký význam mají talenty, vykládají svatí vyznavači různě. Jedni tím myslí milosti, které dostáváme zdarma, jiní Písmo svaté. Jedni myslí, že pět talentů je znalost vnějších věcí, k nimž se dobíráme smysly. Rozum a jednání, to že jsou dva talenty, a rozum sám, to je talent jeden. A jiní zase míní, že to znamená dary přirozené, jako nadání a úsudek, a dary duchovní, jako dar víry, naděje a lásky. Všichni se však shodují

v tom, že rozmnožit talenty znamená pečlivě se starat o spásu svou i jiných.

Mě napadá jiný výklad, který neodporuje ostatním a který se, jak se zdá, ve všem shoduje s tím, co Pán tvrdí o talentech. Svěřil jim, říká, své statky. Dále se rozkazuje, aby byly v téže podobě talenty dobrým hospodařením rozmnoženy: *Pět talentů jsi mi svěřil, jiných pět jsem získal.* Za třetí se praví, že každému se odevzdávají podle jeho schopností. A nakonec – špatnému a línému služebníku je talent odňat. Talenty tedy pojmám jako duše věrných a zbožných lidí, jež jsou svěřovány věrnosti a pečlivosti prelátů. Tyto duše jsou totiž skutečnými Pánovými dary, které nám nedaruje, nýbrž svěřuje, abychom o ně pečovali a rozmnožili je. Proto Pán neřekl Petrovi: „Pas ovce své“, ale: *ovce moje.* Ostatní je naším majetkem – byť to je Bohem darované –, jako nadání, úsudek, Písma, milosti dané zdarma a vše ostatní. Ale věrné a zbožné duše nazývá svým majetkem, svou vinicí, svou rodinou, svojí snoubenkou. Pro ně přišel na svět, aby je vykoupil, prolil svou krev, aby je získal, poslal apoštoly a řekl jim: *Učiním z vás rybníky lidí.*

† Jan 21, 18

Mk 1, 17
Mt 4, 19

Za druhé, věřící duše se rozmnožují tak, že prelát pomocí slov a příkladů obrací hříšníky. To učinil svatý Petr, když hned na prvním shromáždění v den Letnic obrátil na sto dvacet věřících, které mu na počátku svěřil Kristus se slovy: *Pas moje ovce.* A později jich bylo mnoho tisíc. Když se svatý Řehoř Divotvůrce stal biskupem v Nové Cesareji, našel sedmnáct věřících: jejich počet zvětšil tak, že těsně před jeho smrtí bylo v tom velikém městě jenom sedmnáct nevěřících, jak o tom píše svatý Řehoř z Nyssy v *Životě svatého Řehoře Divotvůrce* napsaném s velkou důkladností.

Dále, ty talenty jsou svěřovány každému podle jeho schopností. Bůh zná síly každého, to znamená moudrost, vědění, lásku a statečnost, a nesvěřuje duše nikomu jinému než tomu, o němž ví, že je schopen to břímě nést. Proto by se o péči o duše, zvláště o biskupskou hodnost, neměl ucházet nikdo, leda ten, jenž byl povolán tím, který rozdělil talenty podle schopností jednoho každého. Nedivme se pak, budou-li mnozí klesat pod tíhou. Ti nenajdou u Boha omluvu, až řeknou,

že jejich ramena neunesou takovou tíží. Bude jim dána tato odpověď: „Kdo tě nutil k břemenu, jež je nad tvé síly? Což jsi ho nechtěl sám, cožpak jsi o to neprosil, cožpak jsi o to neusiloval? Teď tedy musíš být s rukama i nohama svázanýma vržen ven do temnot.“

A nakonec, talent svěřený línému služebníku je mu zase odňat. I to se tu velice hodí, pokud říkáme, že talenty jsou duše věřících! Když totiž někdo dostane jeden talent, to znamená dostane na starost jen svou duši, ale nestará se o ni dobře, svou duši ztratí, neboť ta se stane majetkem ďáblůvým. Jako totiž blažení získávají svobodu Božích dětí, která jim umožňuje být, kde chtějí, a dělat, co chtějí, tak zase proti tomu zavržení všechnu svobodu ztrácejí, mají ruce a nohy svázané a nemohou chodit, kam chtějí, ani dělat, po čem touží, ale musí zůstat, kde nechtějí, a z toho, co chtějí, nesmějí dělat nic. A to tedy znamená ztratit duši.

Tento význam, který talenty chápe jako duše věřících, je s podobenstvím v naprostém souladu. Je ale velmi obtížné vyložit, jak se k němu hodí i další významy. Nejsou však kvůli tomu špatné a nemusí se hned zavržovat, jelikož všechno se tu hodit nemusí, jak správně tvrdí svatý Jan Zlatoústý:⁷ stačí, když se hodí to, co je v podobenství hlavní. My tedy půjdeme za svým výkladem, a druhé, jak jsem řekl, nebudeme odmítat.

Pán tedy svěřil talenty třem různým lidem. Těm, kteří jsou dokonalí – a takovými mají být biskupové –, svěřil péči nad pěti talenty, to znamená nad bezpečností národů. Druhým, méně dokonalým – jací jsou obvykle faráři –, dva talenty, to znamená menší počet duší, asi jako má farnost. Dalším, kteří jsou hodně slabí a prostí, jako je obyčejný lid, svěřil každému vždy jen jeden talent, to znamená péči pouze o svou vlastní duši. Ovšem i tito lidé mají povinnost, pokud jsou toho schopni, povzbuzujícím slovem a příkladným životem obracet druhé od hříchu k spravedlivému životu, a tak rozmnožovat talent, který jim byl svěřen. Totéž, co bylo řečeno o biskupech a farářích, musíme vztáhnout i na panovníky a úředníky

⁷ Hom. 48 in Mattheum

a na otce rodin. Svatý Augustin píše takto: „Každý hospodář přiznává už tímto jménem, že je své rodině povinován otcovským citem. Všechny má získávat pro Krista a pro věčný život napomínáním, poučováním, povzbuzováním, káráním, nabádáním k bliženské lásce a cvičením v kázni. Tímto způsobem bude ve své rodině zastávat jakoby církevní biskupský úřad.“⁸ V témže smyslu o sobě hovořil i Konstantin Veliký, že je biskupem mimo církev, protože se, seč mohl, snažil, aby se církvi dostávalo ochrany a aby se rozšiřovala, ale o církevní úřady a hodnosti neusiloval.

Ale ať si nikdo nemyslí, že toto podobenství je namířeno jen proti jednomu člověku nebo jen proti jednomu druhu lidí, čteme-li, že pokárán a potrestán byl jenom ten jeden člověk, který dostal jeden talent. Pán chtěl, abychom z toho poznali nebezpečí výše postavených lidí. Z toho, že Pán při posledním soudu odmění ty, kteří se chovali dobročinně a jednali spravedlivě, usuzujeme, že ti, kteří prokazují milosrdenství duchovní, musí dostat odměnu větší, tu největší pak svatí apoštolové, mučedníci a panny, prokazující hrdinské ctnosti; a naproti tomu zlodějům, lupičům, lidem křivě přísahajícím a svatokrádežným se musí dostat větších trestů než těm, kteří nedávali almužny chudým. Právě tak i zde z toho, že byl těžce potrestán ten, jenž dostal jeden talent, ale nerozmnožil ho, ač mohl, máme vyrozumět, že biskupové, pastýři, vládci a úředníci se v této věci prohřeší tím snadněji, čím náročnější a nebezpečnější úřad zastávají, a tím důrazněji musejí být na soudu potrestáni, čím je ztráta mnoha duší těžší než ztráta duše jediné.

Poslechněme si svatého Augustina, co píše v listě svému biskupu Valeriovi o nebezpečí spjatém s církevní hodností:⁹ „Především žádám, aby tvá svědomitá zbožnost uvážila, že není pro lidi v tomto životě, a zejména v této době, nic snadnějšího, zábavnějšího a pohodlnějšího než úřad biskupa, kněze nebo jáhna, jestliže je brán lehce a povrchně – u Boha ale není nad tuto skutečnost nic smutnějšího, nešťastnějšího a zavrže-

⁸ Tractatus in Joannem 51

⁹ Epist. 147

níhodnějšího! A tak právě v tomto životě, a zejména v dnešní době, není nic nesnadnějšího, namáhavějšího a nebezpečnějšího a u Boha nic blaženejšího než úřad biskupa, kněze či jáhna, jestliže se bojuje tak, jak přikazuje náš Panovník.“ To říká ten, který o této věci v jiném dopise pojednává takovým způsobem, že bychom si přáli, aby si to přečetli všichni duchovní, hlavně ti, kteří se nerozumně ucházejí o biskupství či kněžství. A když pak dostanou, po čem toužili, nebo najdou, co hledali, svoje stádo opouštějí anebo se starají o všechno možné, jenom ne o blaho a množství zbožných věřících. V noci, kdy se narodil Pán, první mezi všemi pastýři, drželi pastýři noční stráž nad svými stády. Jestliže takto hlídali nerozumná stáda ti, kteří byli obrazem pastýřů církve, oč spíše by se tak měli chovat pastýři rozumných ovcí, pro něž zde na zemi bděl Kristus na modlitbách, a to naprosto ne kvůli sobě, ale pro své ovce? A jestli patriarcha Jakub trpěl nesnáze kvůli ovcím svého tchána Labana, že řekl: *Dnem i nocí mě pátil žár a mráz, a spánek prchal od mých očí, co má dělat pastýř ovcí Kristových, za které Kristus prolil svou krev? A obchází-li ďábel jako řvoucí lev a hledá, koho by zhltnul*, zdalipak není správné, aby dobrý pastýř neustále obcházel své stádo a hledal, koho by mohl zachránit?

Oni ale říkají: „Záležitosti samotné církve nás nutí, abychom opustili stádo.“ Nic nenamítám, když se jedná o důležitou záležitost a jejímu vyřízení je třeba věnovat krátký čas. Avšak věci důležitější mají mít přednost před věcmi méně důležitými – důležitější máme vykonávat sami, méně důležité za pomoci druhých. Donutí-li nás nějaké záležitosti odejít od stáda, pak záležitost mnohem důležitější – těžký boj – nás nutí od obrany stáda neodcházet. Apoštolská polnice zní hlasem: *Nevedeme boj proti krvi a tělu, nýbrž proti knížectvím a mocnostem, proti vládcům těchto temnot, proti zlým duchům v povětří*. A jestliže chybí vojevůdce, kdo poučí vojáky, jak uhasit ohnivé střely ničemného nepřítele? Pán řekl Petrovi a tím i ostatním pastýřům: *Pas moje ovce!*; o ostatním mlčel, abychom věděli, že toto je hlavní poslání. A při biskupském svěcení se říká: „Jdi kázat lidu tobě svěřenému!“ – o časných záležitostech se tu

Gn 31, 40

1 Petr 5, 8

Ef 6, 12

neřká nic, aby si biskup uvědomil, že nesmí časné srovnávat s duchovním, tím méně pak dávat mu přednost.

Konečně, Karthaginský koncil biskupům s vážností ukládá, aby péči o vdovy, sirotky a cizince neprováděli oni sami, nýbrž prostřednictvím arcikněží a arcidiákonů, aby pod svou ochranu nepřijímali závěti, a tak nebyli zavlečeni do sporů o pomíjející věci, a aby na sebe neuvazovali žádnou starost o rodinu, ale aby veškerý volný čas věnovali pouze četbě, modlitbě a kázání.¹⁰ A tak, obecným přáním koncilu dvě stě čtrnácti biskupů (to znamená celé Afriky), jehož se účastnil také svatý Augustin, bylo, aby biskupové všechny své záležitosti, třeba i zbožné a nutné, vykonávali pomocí druhých, aby sami byli uvolněni pro péči o stádo a jeho rozmnožení.

Toto podobenství tedy předně ukazuje, že je především nutné toužit po věčné blaženosti, protože v ní je obsažena nesmírná moc spojená s nesmírnou slastí, a pak naznačuje, že cesta k té blaženosti znamená neustálou práci a úsilí o spasení duše své i druhých lidí. A kdo se té práci vyhýbá, nejen že o tuto blaženost a o úžasnou moc a rozkoš přijde, nýbrž bude s věčnými tresty vržen do pekla. Vždyť Pán praví: *Služebníka neužitečného uvrhněte ven do temnot; tam bude pláč a skřípění zubů.* Zde si musíme dobře povšimnout i toho, že služebník, který byl do takového trestu uvržen, není nazýván bezbožným, ničemným nebo zločinným, ale pouze „neužitečným“. I kdyby totiž biskup, farář, anebo panovník, úředník, anebo hospodář či kdokoli další neměl jinak žádnou vinu, už jenom proto, že byl neužitečný – to znamená že se nestaral podle svých sil o spásu svých poddaných i svou vlastní –, bude uvržen ven do temnot, kde bude pláč a skřípění zubů, které nikdy nekončí. A bude-li osud služebníka neužitečného takovýto, jakýpak bude osud služebníka ničemného, lakomého, pyšného, marnivého a oddaného každé neřesti? Jestliže je zavržen služebník neužitečný, jaký počet vydá Pánu z talentů, jež mu byly svěřeny, služebník bezbožný a ničemný? Kdo tohle ví, ten se jistě o vysoké úřady sám neuchází, a je-li nucen je při-

¹⁰ Carthag. 4, can. 17–20

jmout, v strachu a bázni stále bdí jako ti, kteří mají vydat přesný počet z duší, které jim byly svěřeny.

KAPITOLA V.
O VELKÉ HOSTINĚ

Ve čtvrtém podobenství, které je u Lukáše, se blaženost svatých přirovnává k velké hostině – jistě ne bez zvláštního důvodu. Vždyť na veliké hostině, svatební či královské, se dá najít všechno, co je schopno oblažovat lidské smysly a co ukazuje moc, bohatství a slávu tohoto světa.

Tak když chtěl král Asuerus, vládnoucí sto dvaceti sedmi provinciím, ukázat bohatství svého slavného království a velikost a věhlas své moci, nenašel pro to vhodnější způsob než uspořádat naprosto dokonalou hostinu. Nejprve nacházely velké potěšení oči při pohledu na nákladné zařízení celé síně, na řady služebnictva v nádherných a drahých úborech, na zlaté a stříbrné nádoby, na němž se podávalo jídlo. Sluch měl požitky při poslechu různých hudebních nástrojů, zpěváků a zpěvaček. Čich se těšil z vůně květů a růží, vzácných masť a voňavek i jiných věcí, vydávajících příjemnou vůni. Chuť si libovala v dobře připravených jídlech všeho druhu i ve vzácných vínech. A konečně hmat měl požitky ze spočinutí na měkkých a pohodlných lehátkách.

Tak se na královské a svatební hostině setkáváme téměř se všemi druhy tělesných požitků, jež se vyskytují zde na zemi, takže Pán nepřirovnal bezdůvodně blaženost, jež obsahuje všechny dary, k velké hostině. Čte se o ní i v Apokalypse: *Blažení, kteří jsou pozváni k Beránkově svatební hostině.* To, jak veliká ta hostina Páně bude, můžeme pochopit podle toho, že všechna sláva oslavených těl bude jakoby poslední částí tabule – tam, kde se podávají zákusky: a ty zákusky budou tak sladké a lahodné, že svatý Petr, když jednou viděl zářit tělo Páně jako slunce, řekl: *Je dobře, že jsme tady.* Jsou-li takové zákusky, jakýpak bude vlastní hostina, spočívající v požívání božství?

Všechny dary tohoto světa nejsou koneckonců nic jiného než jakoby slupka a ohryzky z ovoce ráje. A jsou-li slupky

† Lk 14, 15-24

† Est 1

Mr 25, 30

Zj 19, 9

Mr 17, 4

a ohryzky takové, že kvůli nim lidé ztrácejí rozum, čím budou ty samotné plody a to rajske ovoce? A jestli jsou takové plody a rajske ovoce, čím budou ostatní skvělé a dokonalé pokrmy? Budou se vždycky jíst bez omrzení a s chutí. Nesmíme si ovšem představovat, že v nebi bude taková hostina, jako mají zde panovníci při svatbě. Vždyť v nebi budeme jako andělé Boží, kteří se ani nevdávají, ani nežení, ani nepojídají pokrmy, nezbytné k udržení smrtelného života. Bude to hostina plná bohatství a rozkoše, krásy a slávy, odpovídající stavu blažených. To se nám tedy říká v tomto čase, protože nic většího a lepšího nevidíme. Je však třeba, abychom se z toho poučili: tamta hostina bude o tolik lepší ve srovnání se sebe-nádhernějšími hostinami našimi, o kolik se liší nebe od země a o kolik vyniká Bůh, jenž ji připraví, mocí a bohatstvím nad krále tohoto světa.

Ale někdo řekne: „Proč se nebeská blaženost přirovnává k hostině, a ne k obědu?“ Zde je důvod: Oběd je v poledne a po něm se vykonávají, obyčejně až do večera, denní práce; hostina se však koná až ke konci dne, po všech skončených pracích, a pak následuje odpočinek a spánek. A proto se v jiném podobanství u Matouše, ve kterém jde o vtělení Páně, koná oběd kvůli svatbě, kterou král vystrojil svému synu. Neboť vtělení Páně a svatba s nevěstou Církví se započaly o poledni, to znamená dost dlouho před koncem světa. Po tomto obědě bylo dokonáno mnoho vážných věcí, především spása světa a smíření lidí s Bohem. Ale přivedení nevěsty do ženichova domu a svatební hostina, až ustanou všechna zaměstnání a přijde přesladký spánek, to znamená věčný pokoj, přijdou až na sklonku dne a na konci světa. To je tedy důvod, proč se konečná a dokonalá blaženost svatých nenazývá obědem, ale hostinou.

Bude ovšem stát za to podívat se, čeho je zapotřebí, abychom k té hostině byli připuštěni. Sám Pán to dost jasně ukázal ve svém podobanství, když říká: *Jeden člověk chystal velkou hostinu a pozval mnohé. Ale najednou se všichni začali vymlouvat. První vzkázal: „Koupil jsem pole, a musím se na ně jít podívat, prosím tě, omluv mě.“ A druhý řekl: „Koupil jsem*

pět párů volů, a jdu je vyzkoušet. Prosím tě, omluv mě.“ A jiný vzkázal: „Oženil jsem se, a proto nemohu přijít.“ To je ale podivné! Bůh zve svůj lid na svatební a královskou hostinu, a oni se zdráhají. Co by dělali, kdyby byli povoláni do vojska nebo na dlouhou, nebezpečnou cestu? Podivná lidská zaslepenost, kterou je těžké přimět, aby uvěřila tomu, co nevidí!

Čemu to však vlastně lidé dávají přednost před božskou hostinou, tedy před nejvyšším a věčným dobrem? Bůh tu spáse položil tři překážky, jež nejsou svou povahou zlé, ale kvůli málo krocené žádosti přece jen překážejí věčné spáse. Koupit pole, koupit voly a oženit se: to není hřích. Dávat ale těmto věcem přednost před nebeským královstvím – to je vskutku úžasná zaslepenost! A přece se všude najde tolik křesťanů, kteří se snaží dosáhnout věcí pomíjejících – cti, hodností či moci, což je vyjádřeno koupí pole, nebo prospěchu, což se naznačuje rolnictvím a zkoušením volů, anebo radosti a rozkoše, což pramení z nového sňatku – v takové míře, že celé dny a noci tráví tím, že se za nimi honí a užívají si je, a úplně zapomínají na věčné a největší odměny, které Bůh slíbil těm, kdo ho milují.

Většina smrtelníků se ale nespokojí s kupováním pole, zkoušením volských spřežení a ženěním se, nýbrž – aby se co nejvíc vzdálili spáse –, útočí na cizí majetek, kradou dobytek, vydržují si souložnice a nevěstky a nikdy nepomyslí na to (natož aby o tom delší dobu uvažovali), jaká škoda je kvůli takovým marnotratnostem přijít o hostinu Páně! Kdyby nám, červíčkům země, Bůh nesliboval nekonečně slastnou hostinu v nebi, ale jen drobty a odpadky z toho stolu, stále by se nám vyplatilo zanechat veškerý svůj pomíjející majetek, abychom mohli užívat těch drobtů a odpadků. Jaká hloupost tedy je dávat přednost těmto mdlým a pomíjivým sladkostem před samotnou hostinou Páně, která oplývá všemi věčnými dary a k níž zasedneme se svatými anděly i samotným Pánem andělů v nebeském království!

Když náš Pán ukázal, co vstupu na tu velkou hostinu překáží, dodal i to, které léky tyto překážky odstraňují. Pokračuje ve svém podobanství a praví: *Pán domu se rozhněval a řekl*

†Mt 22, 1-14

Lk 14,
16.18-20

Lk 14, 21

svému služebníkov: *Jdi rychle na náměstí a do ulic města a přiveď sem žebráky a mrzáky, slepé a chromé.* Jelikož bohatí byli zaměstnání svými majetky, koupí dobytka a svatbou a odmítli přijít na hostinu velkého hospodáře, povolává chudé, kteří nemají peníze na zakoupení polí ani dobytka a kteří obtížně nacházejí manželku, protože nemají, čím by ji uživil. Volá mrzáky, kteří nemohou ani dojít na pole, ani vyzkoušet voly, ani se oženit. Volá slepé, kteří nemohou vidět pole ani řídit voly a kteří nejsou schopni bez obtíží najít manželku. Povolává chromé, kteří nemohou chodit po poli, nejsou schopni zkoušet dobytek anebo bez obrovských potíží tančit na svatbě. Tito lidé tedy – jako svobodní od všech překážek, které těm prvním vadily – jsou připuštěni na hostinu a mohou si opravdu blahopřát, že si je Bůh přál mít chudé, zmrzačené, slepé či chromé! Mnoho lidí si zde na světě stěžuje, že se narodili v chudobě nebo že jsou příliš často nemocní, že přicházejí o zrak, že si připadají nešťastní anebo že nemají v pořádku nohy. Nevědí, jaké dobro jim Bůh připravil v budoucím věku právě kvůli tomu, co lidé nazývají neštěstím! Kdyby to věděli, neustále by se radovali a jásal. Nikdo si proto nemá stěžovat na Boží Prozřetelnost, ale ve všem má děkovat Otci, tomu nejlepšímu Bohu, že se o nás tak stará, a stále spočívá v jeho vůli.

I když se to ale má takto, ve skutečnosti se zde chudými rozumí vlastně chudí duchem, a ne podle majetku, zmrzačenými ti, kterým chybí nikoliv něco tělesného, ale přehnaná sebeúvěra, slepými ti, kteří postrádají prohanost, nikoliv oči, a chromí zde nekulhají na nohy, ale nevedou je jejich vášně. Promluvím o tom obsírněji. Chudí, připuštění k hostině Páně, jsou ti, kteří poslouchají apoštola a nechtějí se stát bohatými; mají-li peníze, tak je neschovávají nebo rozmařile neutrácejí, ale užívají je tak, jak o nich mluví Duch svatý: *Rozděлил a dal chudým. Spravedlnost jeho zůstane na věky.* Zmrzačenými se rozumí ti, kteří nedůvěřují ve svou sílu a nechlubí se svými ctnostmi. Slepými jsou ti, kdo skutečně věří v to, co nevidí, zvláště co se týká odměny spravedlivých a trestu bezbožných: vždyť kdo je plně přesvědčen o tom, že odměna spravedli-

† 1 Tim 6

Ži 112/111, 9

vých bude opravdu nesmírná a věčná a naproti tomu tresty bezbožných kruté a bez konce, ten jistě nebude lnout k zemi a nebude si příliš cenit věcí, které jsou pod sluncem, ale bude svým srdcem tíhnout tam, kde je opravdová radost. Konečně, šťastní jsou i ti kulhaví, neboť oni se o účast na hostině Páně můžou ucházet spravedlivě, vždyť jejich pravá noha je o hodně delší než levá, to znamená než láska k tělu a k pozemskému a pomíjivému majetku.

Ale poslechněme si soud velkého Hospodáře nad těmi, kteří ve své nerozvážnosti a pošetilosti hostinou pohrdli: *Ale to vám říkám, že nikdo z těch pozvaných neokusí mé hostiny.* Pán totiž ví, že ti, kdo byli pozváni, ale zcela uvízli v přítomnosti a pohrdli budoucími dobry jako nejistými, budou neuvěřitelným způsobem po té hostině lačnět a žíznit, až přijdou o tělo i jeho smysly a budou nuceni opustit pozemské statky. Jak praví prorok David: *Vracejí se k večeru a jako hladoví psi městem pobíhají.* Vracet a ohlížet se ovšem budou k večeru, na konci tohoto života, když už bude pozdě na pokání. A budou hladovět jako vztekli psi a budou pobíhat po městě Páně, jestli by náhodou nesehnali odpadky z té hostiny. Rozsudek Páně je ale pevný: *Nikdo z nich mé hostiny neokusí.* Ach, duše, kdybys věděla, co to znamená: „Neokusíš mé hostiny!“ Ach, kdybys pochopila, jaký hlad budou mít nešťastní a jak sladká budou ta jídla, jež jim budou na věky odepřena! A co všechno by dali za to, aby mohli okusit, po čem budou horoucně toužit! Ale nedostanou to, i kdyby měli v moci celý svět a celého se ho naráz zřekli! Je-li tomu tak, obraťme se, dokud je čas, dokud je den a dokud má pokání svůj účel. Nyní musíme lačnět po té přeslaské hostině, nyní musíme trpět hladu, ne ovšem jako nečistí a vztekli psi, kteří při jídle nemyslí na nic jiného než na krk a žaludek, ale jako rozumní lidé lačněme po pokrmu věčného života, po andělském chlebu nebo také po oné skryté maně, „kterou nikdo nezná, jen ten, kdo ji přijímá“, a kterou požívá sám Bůh od věků na věky. A v tomto vyhnanství musíme žít tak, abychom nemilovali to vyhnanství, ale abychom dychtili po naší vlasti. Až tam do té vlasti přijdeme, nebudeme muset město obíhat, ale vejdem do široké otevřené branou,

Lk 14, 24

Ži 59/58, 15

budeme připuštěni k hostině Páně a s radostí budeme požívat chléb života a vodu moudrosti, to znamená nejsladší pokrm i nápoj.

KAPITOLA VI.

O SVATBĚ A O PROZÍRAVÝCH A POŠETILÝCH PANNÁCH

Poslední podobenství přirovnává blaženost svatých ke královské svatbě, na kterou bylo pozváno deset panen, z nichž pět bylo pošetilých a pět moudrých. Nejdřív je zapotřebí vyložit, kdo je ženich a kdo nevěsta, potom jak skvělý dar je představován slovem „svatba“, a nakonec co se požaduje, abychom mohli dosáhnout tak vynikajícího daru.

Za prvé tedy nelze pochybovat o tom, že ženich je zde Kristus. Výstižně to vyjádřil svatý Jan Křtitel, když svědčí o Kristu: *Ženich je ten, kdo má nevěstu. Přítel ženichův, který u něj stojí a naslouchá mu, má velikou radost z ženichova hlasu.* Totéž potvrzuje Pán v podobenství o králi, který vystrojil svatbu svému synovi. A stejně tak apoštol, když píše do Korintu: *Zasnoubil jsem vás jedinému muži, abych vás předvedl Kristu jako čistou pannu.* Konečně i svatý Jan naznačuje totéž v Apokalypse, když praví: *Radujme se, jásejme a vzdejme mu čest, neboť nadešla Beránkova svatba, jeho nevěsta se připravila, a dále: Blahoslavení, kdo jsou pozváni k Beránkově svatební hostině.*

Podobně je jisté, že nevěstou je církev. Vždyť apoštol v listě Efezanům otevřeně píše: *Jako je církev podřízena Kristu, tak i ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům. Muži, milujte své manželky, jako Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni.* A níže: *Proto opustí člověk otce i matku a přilne k své manželce, a ti dva budou jedno tělo. Toto tajemství je veliké, to, o čem mluvím, pak vztahuji na Krista a na církev.*

Ale ačkoliv je církev Kristovou nevěstou a věřící se nazývají syny církve, protože ona je křestním obmytím jakoby zrodila Kristu, přece je každá věřící duše – protože církev není nic jiného než shromáždění věřících – zvláštním způsobem nevěstou, stejně jako je církev nevěstou obecně. Církev správně zpívá o svatých pannách: „Přístup, Kristova nevěsto, a při-

jmí korunu, kterou ti Pán připravil na věky.“¹¹ Ale i když se svaté panny zvláštním způsobem nazývají nevěstami Krista, protože zavrhlý tělesný sňatek, aby se mohly s Kristem zasnoubit duchovně, tak přece i ostatní křesťanské duše jsou Kristovými nevěstami, protože mu jsou zaslíbeny vírou, spojeny s ním láskou a touží po naplnění duchovního manželství v nebeském království.

Kdyby tedy někdo byl schopen pochopit nebo aspoň plně uvážit, jakým darem je, že se lidská duše snoubí v manželství s Kristem, jistě by v tomto ani budoucím věku nenacházel nic čestnějšího, užitečnějšího a sladšího! Velká sláva, výhoda a lahodnost je sloužit Králi králů, ještě větší být počítán do rodinného kruhu a kruhu jeho přátel, a největší slávou je být nazván Božím synem a Kristovým bratrem. Ale moci se nazývat Boží nevěstou – mít podíl na trůnu, podíl v manželství, podíl na slávě koruny, podíl na všech hodnostech – to se mi zdá víc než nejvyšší dobro, je-li možné to tak říct. To je totiž to, co praví Hospodin u Izaiáše o duchovních kleštěncích: *Dám jim ve svém domě jméno lepší, než je jméno synů a dcer,* tedy: *Dám jim jméno choti.*

Kdo pochopí, jak je to úžasné, jaká čest a radost! Nejenom Boha vidět, s Bohem mluvit a společně žít, ale stát se jedním duchem s Bohem, být v Bohu, to jest v nejvyšší dobro, přepodobně! Apoštolova slova zní: *Kdo se oddá nevěstce, je s ní jedno tělo, neboť: „Budou dva jedno tělo.“ Kdo se však oddá Pánu, je s ním jeden duch.* A jinde: *My s nezakrytou tváří patříme jako v zrcadle na slávu Páně a přetvořujeme se ve stále větší sláve k podobě, jakou má on, mocí Ducha Páně.* Jaká to bude rozkoš, až – spojení s Bohem a ozáření slávou jeho tváře – budeme přetvářeni v Boží slávu, abychom byli Bohu co nejvíce podobní? *Budeme mu podobní, a proto ho budeme vidět tak, jak je,* praví svatý Jan. Nebudeme mu podobní jen jako obrazy k jeho podobě, nýbrž podobní ve slávě, v blaženosti a ve štěstí. Apoštol Pavel při oné mohutné extázi, kdy byl uchvácen do ráje a uslyšel tajemná slova, jež nelze lidsky vyslovit, ještě ne-

¹¹ ant. k Magnificat II. nešpor ze spol. textů panen

Jan 3, 29

Mt 22, 1-14

2 Kor 11, 2

Zj 19, 7 a 9

Ef 5, 24-25

Ef 5, 31-32

Iz 56, 5

1 Kor 6, 16

2 Kor 3, 18

1 Jan 3, 2

byl blažený – a přece byl v Boha tak vstřebán, že nevěděl, zda je v těle, anebo mimo tělo. Jak přešťastné musí být to spojení duše s Bohem a jak bude vstřebána a ponořena v moři vši sladkosti duše, která bude *jeden duch s Bohem*? Ta radost musí být taková, že podle svědectví svatého Bernarda¹² můžeme ve srovnání s ní všechny ostatní radosti pokládat za zármutek, všechno příjemné za bolest, všechno sladké za hořkost, všechno krásné za ošklivost a vše, co jen může přispět k radosti, za obtížné.

Když tedy to objetí přesladkého Ženicha s duší nelze vůbec opsat slovy, pejtme se raději a zkoumejme z tohoto podobenství, co se požaduje, abychom se k té vrcholně dokonalé svatbě dostali. Všechno to poznáváme z vlastností prozíravých panen, protože právě ony – narozdíl od těch pošetilých – mohly vejít na ženichovu svatbu. Je pět podmínek či vlastností, které se vyžadují: za první, aby duše byla pannou, za druhé, aby byla prozíravá, za třetí, aby měla světlo v lampě, za čtvrté olej v nádobě a za páté, aby bděla a v bdění byla připravena na Ženichův příchod.

K prvnímu: Kristovy nevěsty musejí být všechny panny, není ovšem nutné panenství těla, nýbrž panenství víry a mravů, jak správně vykládá svatý Augustin v *Kázáních o slovech Páně*¹³ podle výroku apoštolova: *Zasnoubil jsem vás jedinému muži, abych vás předvedl Kristu jako čistou pannu*. Čistou pannou zde rozumí celou korintskou církev, o které je dobře známo, že si v ní ne všichni zachovali tělesné panenství, protože už ve svém prvním listě připomíná věřícím manželům jejich povinnosti. V tomto podobenství tedy panny představují muži i ženy, kteří nedoznali úhony na své víře ani mravech a vyhýbajíce se všemu zlu neposkvrnili své duše.

K dokonalé spravedlnosti však nestačí odvrátit se od zlého, ale je také třeba činit dobré, podle slov královského proroka: *Zanech zlého a čiš dobré*. A proto je tu druhá podmínka – aby byla panna prozíravá, a ne pošetilá, aby si nemyslela, že stačí, když nikomu neuškodí, nikoho nezabije, neokrade, nikomu

¹² Epist. II. 4.

¹³ Serm. 23

nebude lhát. Je ale nutné, aby chápala, že je třeba myslet na úplný konec a to, co je mezi tím, uspořádat vzhledem k tomuto konci.

A protože konec znamená život věčný a to mezi tím jsou zásluhy dobrých skutků, proto se dodává podmínka třetí – aby měla v lampě světlo, nebo svítící lampu, což znamená dobré skutky, jak říká svatý Augustin na uvedeném místě. Sám Pán to řekl slovy: *Tak ať svítí světlo vaše před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a oslavovali vašeho Pána, jenž je na nebesích*.

Dobré skutky ale vycházejí z lásky jako ze svého kořene a nedají se zachovat jinak, než když jsou zahřívány a živěny opět tou láskou: stejně tak zhasne oheň v lampě, pokud není živěn olejem. Proto se také vyžaduje čtvrtá podmínka: aby prozíravá panna měla v nádobě neustále olej. Že olej představuje lásku, pak na témže místě vykládá svatý Augustin z toho, že olej zůstává nad všemi tekutinami – láska zas je nade všemi ctnostmi, podle apoštolových slov: *Skvělejší, nebo jak čtu já: vznešenější cestu vám ukážu, a o něco dále: Pak zůstane víra, naděje a láska; z těch pak největší je láska*. Proto chce-li člověk ve svém srdci dát něčemu přednost nebo něco stavět naroveň lásce, láska okamžitě odchází. Ona musí mít v našem srdci buď první místo, vládnout v něm a kralovat, anebo odejít. Vždyť olej, velejemná tekutina, je jako vzduch a oheň – povznáší se nad všechny. Olej lásky má v tom povznášení takovou sílu, že dostane-li se do duše publikána nebo hříšnice, okamžitě ji táhne vzhůru a způsobuje, že z hříšnice se stává svěťice a z tělesného člověka člověk duchovní. Dokonce si troufám prohlásit, že kdyby bylo možno kápnout ten olej do duší lidí odsouzených nebo samých démonů, viděli bychom, jak všichni zavržení – lidé i démoni – stoupají vzhůru. A naproti tomu, kdyby se tohoto oleje nedostávalo duším svatých andělů, apoštolů, mučedníků nebo panen, hned by byly těžší a klesaly by do hlubin. Vida, jaký je to olej a jak jsou po právu nazvány pošetilými ty panny, které neměly olej.

Existuje ale ještě jiný důvod, proč je láska označována jako olej: olej totiž vše tvrdé a drsné změkčuje a zhebčuje, takže z tvrdých a drsných věcí jsou věci měkké a příjemné. Tento

Mt 5, 16

1 Kor 12, 31;
13, 13

2 Kor 11, 2

† 1 Kor 7

Žl 34/33 15

olej také činí sladkým jho, o němž Pán pravil: *Mé jho je sladké*. To jho je totiž pomazané milostí lásky a působením oleje postupně změkne, jak píše Izaiáš. Co jiného než olej lásky způsobilo, že jho poslušnosti, které na sebe vzali apoštolové, když šli do celého světa a kázali evangelium všemu stvoření, bylo příjemné? Co jiného než olej lásky způsobilo, že jho trpělivosti, které na sebe vzali mučedníci snášením mnoha a mnoha předtím neslýchaných trestů, bylo sladké? Co jiného než olej lásky způsobilo, že jho chudoby, čistoty a poslušnosti u tolika tisíců řeholníků a řeholnic bylo sladké? Pro milujícího není nic sladšího než dokázat svou lásku k milovanému tím, že pro něj konáme nebo snášíme velké a obtížné věci. Stejně tak i Kristus nedokázal svou lásku k lidskému pokolení ničím jiným lépe než tím, že pro nás trpěl.

Pojednal jsem o oleji trochu obšírněji, jelikož nebylo snadné pochopit, jak to, že znamená lásku. Zbývá páta podmínka, která je tou nejdůležitější a kterou v tomto podobenství Pán obzvlášť zdůrazňuje, totiž bdělost. Podobenství totiž zakončuje takto: *Proto bděte, neboť neznáte den ani hodinu*. Tuto myšlenku Pán hodně často opakuje, aby si ji věřící vstřípili do srdce: *Bděte*, říká opět u Matouše, *neboť nevíte, v kterou hodinu vás Pán přijde*, a u Marka: *Bděte tedy, neboť nevíte, kdy Pán přijde domů, zda večer či o půlnoci, o kuropění či ráno, aby až nenadále přijde, nezastihl vás spící. Co pak pravím vám, pravím všem: Bděte!* U Lukáše: *Blahoslavení služebníci, které zastihne Pán, až přijde, bdící*, a jinde: *A tak bděte a modlete se v každý čas*. A ústy apoštola Petra: *Buďte moudří a bděte na modlitbách* i ústy apoštola Pavla: *Nespěme tedy jako ostatní, ale bděme a buďme strážliví!* A skrze apoštola Jana: *Hle, přicházím jako zloděj. Blažený, kdo bdí*.

Toto všecko ukazuje, že čas Pánova příchodu k soudu – jak všeobecnému při dovršení věků, tak soukromému při smrti každého z nás – je nejistý, a proto od nás Bůh žádá, abychom byli stále bdělí a ducha měli napjatého v očekávání jeho příchodu, tak aby nás zastihl připravené, a ne aby nám byl nucen bránit spolu s pošetilými pannami v účasti na svatbě. A tak spánek neznamená nic jiného než zapomenout na smrt a na

soud, nebo žít tak, jako bychom neměli vůbec žádnou starost nebo nikdy neměli ani myšlenku na tak důležitou věc, na níž závisí věčná spása. Vždyť věřícím se nebrání v tělesném spánku, jinak by se totiž v podobenství neřkalo: *počaly všechny dřít a usnuly*, ale nemá se zapomínat, zanedbávat uvažování a rozjímání.

Proto je každý věřící, jemuž záleží na spáse vlastní duše, povinen každý den, ráno i večer, za dveřmi svého srdce, uzavřenými pro jakékoli jiné záležitosti, pozorně uvažovat a nepochybně se přesvědčovat o tom, že tento den či tato noc může být pro něj velice snadno tou poslední. A proto musí být opravdu prozíravý, aby nebyl přistižen při takové nepřipravenosti, že by utrpěl škodu na duši i na všech svých dobrech.

Lidé se obvykle děsí myšlenky na smrt a rádi se obracejí k jiným myšlenkám. Nemocný se také děsí hořkých léků, ale bere je ochotně, protože má svůj život rád. I oči se na svém těle nerady dívají na otevřenou ránu, a přece si ji pečlivě prohlížejí, aby ji bylo možné ošetřit. Je tedy naprosto nutné, aby prozíravý člověk za vážnější věc považoval ztrátu duše než strach před smrtí. Musí proto často, mnohem častěji, uvažovat, že není ani věku, ani hodiny, ve kterých by nemohl zemřít. Vždyť když tato myšlenka sestoupí do hloubi srdce, obvykle snadno promění celého člověka, z člověka tělesného učiní duchovního, z hříšníka světce, takže se už příchodu Páně neobává, ale těší se na něj.

Ne bez příčiny nás tedy Pán často povzbuzuje, abychom bděli, a ne nadarmo připomíná Sirachovec: *Ve všem svém konání pamatuj na věci poslední a na věky nezhřešiš*. Vždyť kdo by mohl hřešit proti samému soudci, jestliže ví, že je na cestě k němu a zakrátko že stane před jeho soudním stolkem? My všichni přece každým okamžikem spějeme k soudu, naše lidská zaslepenost je však tak veliká, že se dopouštíme nespravedlnosti vůči samotnému soudci přímo na cestě k němu a tím popuzujeme jeho spravedlivý hněv proti sobě. A kdo by byl schopen, když byl předtím odsouzen, se cestou na smrt smát, vtípkovat, mluvit o děvkách a souložích, o získávání hodnot i peněz, kdyby nebyl úplný blázen? My všichni jsme

přece odsouzení k smrti, žádný ze synů Adamových neunikl smrti! Náš smrtelný život není nic jiného než běh k smrti, a přece: Co dělá většina lidí, i křesťanů, na této cestě, jež nemůže být dlouhá? Na co myslí, o čem mluví, o co jiného jim jde než o zisk, pocty, rozkoše, neřkuli o zločiny a hanebnosti? Jako by cesta k smrti neměla nikde konce! Není to snad spánek ve vážných věcech a bdění pro zábavu či spánek plný snění?

Pán tedy právem volá: *Bděte, bděte!* Blažení, kteří na toto zavolání procitnou a uvažují, kde jsou a kam jdou, a i mezitím se snaží, aby jim lampa svítila a aby měli v nádobě olej; až zaslechnou hlas: *Hle, ženich přichází, jděte mu vstříc!*, mohou okamžitě vyběhnout s radostí vstříc ženichovi a vejít s ním na svatbu. Ale běda těm, kdo na tak vážnou věc zapomněli, byli hluchí k volání Písma, a byli přistiženi, jak spí, s lampami zhasnutými! Ti budou z účasti na té nejrozkošnější svatbě vyloučeni a marně budou křičet: *Pane, Pane, otevři nám!*

Mt 25, 11

KAPITOLA VII. O VÍTEZNÉ CENĚ

Poté co jsem vyložil klíčová slova z podobností nacházejících se v evangeliu, zbývá mi už jen, abych vyložil slova, která jsou u apoštola v prvním listě Korintánům, totiž: „vítězná cena“ a „koruna“.

O vítězné ceně mluví svatý Pavel takto: *Ti, kdo na dráze běží závod, běží sice všichni, ale jen jeden dostává vítěznou cenu. Běžte tak, abyste ji získali.* To, že se vítěznou cenou rozumí nebeská blaženost, vykládá týž apoštol v listě Filipánům, když tvrdí: *Nedbám na to, co je za mnou, ale upírám se k tomu, co je přede mnou. Běžím k cíli, abych získal nebeskou odměnu, jíž je Boží povolání v Kristu Ježíši.* A tak cena za vítězství je v nebi a Bůh nás k ní volá skrze Ježíše Krista. Takže i když vítězná cena, kterou za odměnu slibují vládcové světa, nemá zas tak velkou důležitost, přece vítězná cena nebeská je po všech stránkách ta nejskvělejší: a to ať už myslíš na Boha, který vítěznou cenu slibuje a který je panovníkem s nekonečnou mocí

1 Kor 9, 24

Flp 3, 13-14

a velebností, o němž prorok zpívá: *Tvá velebnost převyšuje nebesa, nebo myslíš na závodníky, jimž je slibována, kteří jsou jeho syny a Kristovými bratry. Král, jejich Otec, by je určitě nepozval k běhu, kdyby vítězná cena nestála za to, aby se o ni po zásluze směli ucházet i synové Boží.*

Ži 8, 2

Pro nás je důležitější, abychom hleděli na to, co znamená běžet za vítěznou cenou a jak máme běžet, abychom jí dosáhli. „Běžet za vítěznou cenou“ neznámá nic jiného než bezúhonně zachovávat přikázání našeho Pána Boha. Že se „dráhou“ rozumí Boží zákon, o tom svědčí David, když říká: *Blaze těm, jejichž cesta je bezúhonná, kteří kráčí v zákoně Páně, a: Běžím po cestě tvých přikázání, neboť rozšiřuješ mé srdce.* Kdo tedy běží po cestě přikázání, ten běží po dráze za vítěznou cenou.

Ži 119/118, 1

Ži 119/118, 32

Umění běžet tak, abychom dosáhli konce a získali vítěznou cenu, obnáší tři požadavky. První spočívá v tom, abychom nevyběhli z dráhy, jelikož ten, kdo z dráhy vyběhne, nikdy vítěznou cenu nedosáhne, ať by běžel seberychleji, protože neběží směrem k vítězné ceně, nýbrž bezcílně. Toho se bedlivě vyvaroval apoštol, když sám říká: *Já tedy také běžím, ne však jakoby bez cíle.* Co vlastně znamená „vyběhnout z dráhy“? Znamená to neběžet po cestě přikázání, ale vybočovat na pravou či levou stranu. Zákon například říká: *Miluj svého bližního jako sám sebe.* Kdo miluje bližního jako sám sebe, ten běží po dráze a běží za vítěznou cenou. Kdo miluje bližního tak vášnivě, že se kvůli němu nebojí urážet Boha a z toho člověka si vytváří idol, ten vybočuje z dráhy napravo a neběží za vítěznou cenou, ale bezcílně. A čím rychleji běží, to jest když dobrodiním zasypává osobu, kterou si před sebe postavil jako idol, tím víc bloudí a tím víc se vzdaluje od dráhy. Kdo však bližního miluje méně, než má, a když vidí, že je v nouzi, zavře před ním svoje srdce, jak píše svatý Jan, ten vybočuje doleva a neběží ani po dráze, ani za vítěznou cenou, i když by se mohl zdát, že jinak koná mnoho dobrých skutků. Proto je třeba bližního milovat jako sám sebe: ne víc a ne míň než sebe. To tedy znamená, že je zapotřebí se k bližním chovat tak, abychom jim činili to,

1 Kor 9, 26

Mt 22, 39

Lv 19, 18

1 Jan 3, 17

co chceme, aby oni činili nám. Tak toto přikázání vykládá náš Učitel, Bůh, jenž nám toto přikázání dal.

†Mt 7, 12

To, co jsem řekl o lásce k bližnímu – což je přikázání kladné, můžeme říci také o přikázáních záporných. Kdo totiž krade cizí věci, odvrací se od přikázání „nepokradeš“ a vybočuje z dráhy. Kdo však cizí věci nekrade, zato ale rozhazuje prostopášně vlastní majetek, ten vybočuje nalevo a opouští dráhu zrovna tak. Proto spravedlivý, který jedinec zůstává na dráze, by vybočil stejně tehdy, kdyby kradl cizí věci, jako kdyby rozhazoval své. Neboť ctnost štědrosti, která souvisí se spravedlností, má dva opačné extrémy: neřest lakoty a neřest mrhání. Shrňme to: Kdo chce na dráze vytrvat, musí se bezpodmínečně vyvarovat každého smrtelného hříchu.

Druhý předpoklad spočívá v tom, že kdo chce dosáhnout vítězné ceny, musí běžet rychle a vytrvale. Rychle běží ten, kdo se horoucně snaží střežit přikázání, podle slov žalmu: *Blaze muži, který se bojí Hospodina a který má velkou zálibu v jeho přikázáních.* A slovy apoštola: *Duchem buďte horliví, služte Pánu.* Vytrvale pak běží ten, kdo se nepoddá únavě a nepřestává běžet, protože ví, že je psáno: *Kdo vytrvá až do konce, bude spasen.* Tyto dvě věci – rychle běžet a přitom se neunavit a neustat v běhu – jako by si odporovaly, nebo aspoň jsou hodně těžké. Vždyť kdo běží rychle, brzo se unaví a ustává v běhu, a kdo se unavit nechce, pospíchá pomalu a běh udržuje v mírném tempu. Ano, to je pravda, a proto vítězné ceny dosáhnou nemnozí. Je naprosto nutné, aby ten, kdo chce dosáhnout vítězné ceny, běžel rychle a vytrvale, protože času je málo a cesta dlouhá.

Kdyby křesťané chtěli napodobit ty, kdo běží za malou a pomíjející vítěznou cenou, snadno by dokázali běžet rychle a bez jakéhokoli zastavení za vítěznou cenou velikou a neporušitelnou. Co dělají ti, kteří běží za vítěznou cenou malou a pomíjející? Odkládají to, co je tíží, svlékají své šaty a běží beze všeho a volně. A tak to musí dělat také křesťané. Ať odloží starosti tohoto světa, které je tíží, ať si svléknou šaty tělesných vášní, nebo aspoň ať odloží a svléknou svou nezřízenou touhu po pozemských statcích! Až to udělají, ať se nechlubí

Ži 112/111, 1

Řím 12, 11

Mt 10, 22

vlastními silami, ale ať doufají v Hospodina. Pak teprve by mohli naříkat, kdyby je unavoval rychlý běh!

To je učení Izaiášovo a Pavlovo, ne moje. Izaiáš ve 40. kapitole mluví takto: *Ti, kdo doufají v Pána, běží a neumdlí, jdou bez únavy.* A apoštol praví: *Říkám, bratři, toto: Čas je krátký. Zbývá, aby ti, kdo mají manželky, žili tak, jako by je neměli, a ti, kdo pláčou, jako by neplakali, a ti, kdo se radují, jako by se neradovali, a ti, kdo kupují, jako by nic neměli, a ti, kdo užívají tohoto světa, jako by ho neužívali.* Těmito slovy apoštol nezakazuje křesťanům mít manželky, rmoutit se v protivenstvích, radovat se v čase štěstí, kupovat potřebné věci a užívat darů tohoto světa. Napomíná je ale, aby při tom zachovali míru a chovali k těmto věcem jen mírnou náklonnost, jako by jim totiž nepatřily.

Iz 40, 30-31

1 Kor 7, 29-30

Příkladem nám budiž svatá Melánie, velmi vznešená Římanka, o které hovoří svatý Jeroným v Blosillině epitafu: „Svatá Melánie, skutečné ztělesnění urozenosti mezi křesťany naší doby, přišla o dva syny, když tělo jejího muže bylo ještě teplé a dosud nepochované. Povím vám – Kristus je mi svědkem – neuvěřitelnou, ale pravdivou věc. Kdo by si nemyslel, že bude chodit jako smyslů zbavená, s rozpuštěnými vlasy, v roztrženém rouchu a s rozdrásanou hrudí? Jí však neukápla ani slza, zůstala nehnutě stát, přivinula se ke Kristovým nohám, a jako by se ho přidržovala, pousmála se a řekla: »Pane, budu ti sloužit pohotověji, když jsi mě zbavil takového břemene.«“

Tímto jedním příkladem – namísto rozvlklého výkladu – uměl Jeroným vyjádřit, co znamená, že ti, kdo mají manželky, děti a další věci tohoto světa, mají žít, jako kdyby je neměli, aby mohli svobodně a pohotově běžet za vítěznou cenou! Ještě lepší příklad ale máme v Jobovi, jenž během jediného dne přišel o všechny své syny i dcery, o veškerý majetek, a plný boláků uleh na smetišti, ačkoli nedlouho předtím byl nejšťastnější mezi všemi lidmi Východu. A přece jako by se ho to ani netýkalo, vyšla mu z hrdla ona nadmíru moudrá slova: *Nahý jsem vyšel z lůna své matky a nahý se tam vrátím. Pán dal, Pán vzal: jak se mu zalíbilo, tak se stalo. Jméno Páně budiž pochváleno!* A konečně svatý Petr, spolu s ostatními apoštoly,

Job 1, 21

kteří jako první následovali Krista běžícího za vítěznou cenou, aby nás poučili, co se žádá pro rychlý a vytrvalý běh, pravil: *My jsme opustili všechno a šli jsme za tebou – co tedy budeme mít?* A Pán jejich rozhodnutí schválil a otevřeně jim slibuje vítěznou cenu, když říká: *Amen, pravím vám: Až Syn člověka zasedne na svůj slavný trůn při obnově světa, usednete i vy, kteří jste mě následovali, na dvanáct trůnů jako soudci dvanácti izraelských kmenů.*

Zbývá třetí předpoklad: aby ten, kdo touží po vítězné ceně, byl spojen s Kristem. Vždyť apoštol píše: *Běží sice všichni, ale jen jeden dostává vítěznou cenu.* Ten jeden je však nepochybně Kristus, který *jásá jako rek, když se do běhu dává* a o němž se u svatého Jana říká: *Nikdo nevystoupil do nebe kromě toho, který sestoupil z nebe – Syn člověka, který je v nebi.* Kristus však nevystoupil sám, ale se všemi, kteří jsou s ním jedno, to znamená se všemi, kdo jsou živými a pravými údý jeho těla, jehož je on hlavou. A tak se všichni, kdo běží, namáhají marně – i kdyby rozdávali všechn svůj majetek chudým a vydali své tělo tak, že vzplane, jestliže nejsou spojeni vírou a láskou s Kristem a pokud s ním nebudou jedno, jak on sám praví slovy: *Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak ať i oni jsou v nás jedno.*

Ale existuje ještě jiný způsob spojení s Kristem, který v běhu za vítěznou cenou úžasně podporuje rychlost a vytrvalost. Je to způsob sjednocení vnitřního zraku se samotným Kristem, ježto on sám je vítěznou cenou. Jako člověk totiž Kristus běžel za vítěznou cenou, a jako Bůh je on sám tou cenou vítěznou, neboť on je *pravý Bůh a věčný život*, podle svědectví svatého Jana. Naznačil to i on sám, když řekl: *Já jsem cesta, pravda a život.* On nás totiž jako pravda vede, jako cesta nás vede sebou samým a jako život nás přivádí k sobě.

Není tedy nic prospěšnějšího k získání vítězné ceny, než tuto vítěznou cenu nikdy nespouštět z očí, říkat s prorokem: *Stále upírám oči na Pána.* Neboť kdo má oči svého srdce spojené s vítěznou cenou, ten nevidí ani neslyší, co ti kolem něho mluví nebo dělají, jestli se smějí či vysmívají, ani se nestará o názory jiných, zdali chválí, anebo haní. A říká pak spolu

s prorokem: *Jsem jako člověk, který neslyší, a spolu s apoštolem: Mně na tom vůbec nezáleží, abych byl posuzován od vás či jiného lidského soudu.* Krom toho čím víc se vítězné ceně přibližuje, tím víc poznává její velikost. Tato velikost dodává síly a působí, že člověk, i když je velmi unaven, neustává v nastoupené cestě. Kdo tedy spěje za vítěznou cenou, nesmí vybočit z dráhy Božích příkázání: musí běžet se zápallem a s vytrvalostí, a spojen pravou vírou a láskou s Kristem, nesmí nikdy vítěznou cenu ztratit z dohledu svého srdce.

KAPITOLA VIII. O KORUNĚ

Posledním označením pro věčnou blaženost je „koruna spravedlnosti“. Apoštol o ní mluví na stejném místě jako o ceně vítězné: *Každý, kdo se účastní nějakého zápasu, zachovává ve všem zdrženlivost – oni, aby dostali korunu pomíjející, my však nepomíjející.* A zcela jistě se dá rozhodnout to, zda se „zápasem“ myslí běh na dráze – tehdy by se obraz shodoval s předcházejícím –, anebo zda se myslí spíše boj a zápolení – to by se od předcházejícího lišilo. Jestliže se tomu tedy má rozumět jakožto zápasu, zápolení a boji, tak se tento obraz od předcházejícího liší – dokazují to slova, jež stojí o něco níže: *Já tedy také běžím o závod, ale ne jen tak bezcílně, i já zápasím pěstí, ale ne tak, jako bych jen mlátil do vzduchu,* a dále pak slova z druhého listu Timotejovi: *Dobrý boj jsem bojoval, svůj běh jsem skončil, víru jsem uchoval. V budoucnu je pro mě připravena koruna spravedlnosti.* Na obou místech tedy svatý Pavel rozlišuje běh a boj: v jednom přirovnání užívá slova „vítězná cena“, v druhém slova „koruna“ – a to jsou slova dost zřetelně odlišná.

Slovem „koruna“ se dále označuje věčná blaženost, již se u apoštola Pavla, v listu Timotejovi, říká „koruna spravedlnosti“, jelikož se dává jako odměna za spravedlivé skutky. U svatého Jakuba se říká „koruna života“, protože v ní je život věčný. U svatého Petra pak „koruna nevaňdroucí“, poněvadž je v ní obsažena nádhera a lesk věčné slávy. Konečně u Izaiáše se praví, že sám Hospodin se stane *slavnou korunou zbytku svého*

Ži 38/37, 15

1 Kor 4, 3

1 Kor 9, 25

1 Kor 9, 26

2 Tim 4, 7

† Jak 1, 12

† 1 Petr 5, 4

1z 28, 5 *lidu*. Právě z tohoto místa chápeme, že koruna, o které mluví svatý Pavel a která se dává vítězům v boji, je tou nejskvělejší a nejvznešenější věcí, když sám Bůh chce být korunou věncí, zdobící a oslavující hlavy jeho zbývajících lidí, tedy těch několika málo z jeho lidu, kdo si jako hrdinové odnesli z války vítězství. Neboť, jak jsme už častěji, podle svědectví Písma, prohlásili: *Mnoho je povolaných, ale málo vyvolených*. A tak koruna svatých bude v den soudu tím skvostnější, čím menšímu počtu lidí se jí dostane.

Mt 20, 16

Podívejme se teď, v jakém že to máme bojovat zápase a co máme dělat, abychom získali vítězství. Je to skutečně krutá bitva a velmi nebezpečná řež, do níž máme vstoupit, zvláště pokud to srovnáme se zápoleními, při nichž na zemi závodí lidé kvůli koruně pomíjející. Apoštol zde mluví o zápase, který se konal pro zábavu: o zápase v cirku před očima lidu, o zápase či pěstním souboji. Tito zápasníci bojovali se sobě rovnými, týmiž zbraněmi, o zcela bezcennou korunu a přitom s hrozbou výsměchu a obecné hanby. Křesťané však musí bojovat s nepřáteli, které oni sami nevidí, kteří však vidí je a kterých je velmi mnoho, jsou velmi silní a vrcholně záluďní. Křesťané bojují nerovnými zbraněmi, před Bohem a jeho anděly, aby získali korunu věčného života a přitom jim hrozí nebezpečí věčné smrti. A konečně: nejedná se o zápas konaný pro zábavu, ale o skutečnou a velice krutou bitvu. Našimi protivníky jsou démoni, které Písmo svaté nazývá lvy, draky a bazilišky, kteří mají špiony v našich „příbytcích“, to znamená tělesné žádosti, které jsou v našich tělech a za barvy nepřítele bojují proti naší duši, jak praví sv. Petr: *Jako cizince a přistěhovalce vás zapřisahám: Zdržujte se tělesných žádostí, protože bojují proti duši*.

† Ef 6, 12

21 91/90, 13

1 Petr 2, 11

Představme si navíc, že ten boj se děje ve stejnou dobu jako běh na dráze, což je dost nešťastné. Apoštol také toto dvojí spojil, abychom věděli, že se nám po celý běh za vítěznou cenou budou na odpor stavět naši protivníci, a tedy že musíme zároveň běžet nohama a zároveň bojovat rukama. Ach, kdyby na to křesťané mysleli a pochopili, v jakém postavení jsou, zajisté by pak tak lehce nemarnili čas při světských

radovánkách, žertováním, hraním her a hýřením, zvyšováním peněžní hotovosti nebo získáváním úřadů, jako by to nejdůležitější měli už zajištěno. Kéž by si však vyslechli hlas apoštola, jenž volá: *Vezměte na sebe Boží výzbroj, abyste se v den zlý dovedli postavit na odpor, oblečeni do pancíře spravedlnosti a chráníce se štítem víry – tím můžete uhasit všechny ohnivé šípy. Vezměte si přilbu spásy a meč Ducha, to je slovo Boží. Při každé modlitbě a prosbě se v každé době modlete v Duchu, a buďte při tom bdělí ve vši vytrvalosti. Bože dobrý, co je to za povzbuzování!? Jak děsuplné a jak mocné! Zvláště když uvážíme slova při každé modlitbě – v každé době – ve vši vytrvalosti! A přece se většina z nás chová, jako kdybychom nemuseli ani běžet po dráze, ani bojovat v zápase!*

Ef 6, 13-14,
16-18

A ptám se, co máme dělat, abychom v tomto strašném zápase nad nepřáteli zvítězili? Apoštol nám to stručně naznačuje, když říká: *Každý, kdo se účastní nějakého zápasu, zachovává ve všem zdrženlivost – oni, aby dostali korunu pomíjející, ale my nepomíjející*. Smysl těch slov je následující: Ti závodníci, kteří bojují o korunu pomíjející, se zdržují všeho, co může oslabit tělo a učinit ho netečným k onomu boji pro zábavu: přflíšeného jídla a nadměrného pití, soulože s manželkou, práce na hospodářství a vůbec všech věcí – jinak příjemných nebo užitečných, které by mohly toto vítězství oddálit nebo překazit. Proto i my, kdo se pachtíme při skutečném boji o nepomíjející korunu, se mnohem spíš musíme zdržovat všeho, co může oslabovat duši a činit ji netečnou k té divoké bitvě a zároveň k onomu běhu po dráze.

1 Kor 9, 25

A co je to vlastně za věci, jež duši oslabují? Patří mezi ně právě ty, které navracejí sílu tělu: mnoho jíst a spát, často chodit sem a tam, oddávat se veselí a zábavě, zpěvu a hudbě, hrám, lovům a honům, málo číst, málo se modlit, o ničem nerozjímat, nelitovat svých hříchů a nekonat skutky hodné obrácení. Tohoto postoje se tedy rozhodně musí vystříhat ten, kdo chce svou duši mít silnou a schopnou běhu na dráze a zápolení v zápase. Pán praví: *Dejte si pozor, aby vaše srdce nebyla zatížena nestřídmostí, opilstvím a starostmi tohoto života, aby vás onen den nezastihl znenadání*.

Lk 21, 34

Naproti tomu pokrmem duše, který duši vrátí sílu, je půst, občerstvením a povzbuzením duše je modlitba, spánkem duše je spasitelné rozjímání, zbavením se škodlivé vodnatelnosti je vyznání hříchů, radostí a potěšením pro duši jsou slzy – a vítězstvím duše je ukřižování těla a žádostí. Neboť ti, kdo

Gal 5, 24 *náleží Kristu, ukřižovali své tělo i s vášněmi a žádostmi. A na místě už výše uvedeném se říká: I já zápasím pěstí, ale ne tak, jako bych jen mlátil do vzduchu. Svě tělo však udržuji v kázni a podrobuji si ho, abych snad sám, když kážu jiným, nebyl zavržen.* Tak toto je pravý výklad slov: *Aby se zdržoval toho všeho...*

1 Kor 9, 26-27 Já, říká on, bojuji v zápase tak, abych se zdržoval všeho, v čem si libuje tělo; neboť v těle se zdržují ti, kdo bojují za nepřátele, to znamená tělesné žádosti. A ukázněním svého těla posty, bděním a jinými druhy tělesného umrtvování si svoje tělo podrobují, aby se nemohlo bouřit proti vládě duše ani bojovat za mé nepřátele.

Koho však by nevydělala a neroztřásla po celém těle slova: *Abych snad sám, když kážu jiným, nebyl zavržen?* Jestliže nádoba vyvolená, Bohem přímo vybraný apoštol, jenž byl uchvácen až do třetího nebe, se bál, aby nebyl zavržen, pokud by si nepodroboval a neukázněval svoje tělo – kdo z nás by se neměl bát zavržení, neukřižuje-li svoje tělo spolu s vášněmi a žádostmi? Tento příklad apoštolů by měl zajisté přimět všechny k tomu, aby se neodvažovali doufat ve vítězství a korunu, jestliže nepronikli do svého srdce, nečinili skutky hodné obrácení a všemožně neusilovali o podrobení těla duchu! Musíme žasnout nad početností a duševní slepotou mnoha lidí, kteří ačkoliv nedělají nic z těchto věcí – naopak nezdržují se nejen věcí dovolených, ale ani zakázaných –, přesto si žijí tak vesele a bezstarostně, jako kdyby jim Bůh dal navýsost jistý a zřetelný příslib ohledně spásy a koruny slávy. To je však důkaz, že – jak jsme opakovaně řekli – je málo těch, kdo budou spaseni, a že je mnoho povolání, ale málo vyvolání.

K tobě se tedy utíkám, dobrý Pane, já, tvůj služebník a syn tvé služebnice! Z celé své duše toužím po vítězné ceně v nebesích a po nádherné koruně, kterou jsi připravil a slíbil těm, kdo tě milují. Znáám náročnost zápasu i délku dráhy, uvě-

domuji si svou nedostatečnost a vyznávám před tebou, jenž zkoumáš ledví i srdce, nepatrnou nebo skoro vůbec žádnou ctnost. A dobře vím o mocných silách, o kruté dravosti mých neviditelných nepřátel, kteří neumějí strávit to, že my, človíčkové, jsme povoláni k oné veliké slávě, odkud je samotné svrhla jejich pýcha. Dej světlo mým očím, abych nikdy nezestul v smrti, podpoř moje síly, abych na cestě nepadl! Ať za mě bojuje tvá milost, aby nikdy nesměl můj nepřítel říci: „Přemohl jsem svého protivníka.“ O to tedy žádám za sebe, a o totéž prosím i pro všechny své bratry, nejvíce pro ty, kteří jsou tebou ustanoveni jako představení, ať už v církvi, či ve světě. Hrozí jim nebezpečí o to vážnější, oč vznešenější úřad zastávají, a jejich koruna slávy bude, budou-li svůj úřad zastávat správně, o to skvělejší, oč těžší bude odsouzení, když jejich vinou zhynou duše, které jsi vykoupil svou předrahou krví.

KAPITOLA IX. EPILOG CELÉHO DÍLA

Poté co jsem přednesl dvanáct rozjímání o věčné blaženosti svatých, mohu myslím učinit závěr, že věčná blaženost je jednak věc sama o sobě největší a nejznamenitější, jednak že by se o ni všichni lidé měli starat a toužebně jí dávat přednost před vším ostatním; že je však třeba nacházet k ní cestu nadmíru úzkou a velice namáhavou. Nemůže po ní nikdo projít, a tím méně dosáhnout kýžených radostí, leda ten, kdo zanechá všeho ostatního a pevně, ze všech svých sil a zapálen, se rozhodne bojovat. Abychom si to ale mohli vše názorně představit, zopakují v závěru všechny úvahy, včetně všech obzvláštních nesnází.

Nejdřív jsem tedy pojednal o věčné blaženosti jako nebeském království. Největší nesnáz s tím spojená byla u Boží knihy, kde stojí psáno: *Nebeské království trpí násilí a násilníci ho uchvacují.*

Dál jsme o této blaženosti uvažovali jako o městě Božím, nebo nebeském Jeruzalémě. I zde jsme si všimli nemalých nesnází, protože spoluobčany svatých nemohou být ti, kdo

jsou občany tohoto světa. A nejtěžší je žít ve světě a nebýt ze světa.

↑Mt 7, 13-14 Za třetí jsme o této blaženosti uvažovali jako o domu Božím, v němž je mnoho příbytků. Viděli jsme, že vchod do tohoto domu je velmi úzký a že se jím dá projít jen s velkou námahou.

Lk 24, 26 Za čtvrté jsme o místě blaženosti uvažovali jako o ráji. Zároveň jsme ale rozvažovali nad tím, za jak velkou cenu, a to nikoli zlata či stříbra, ale slz a krve, jej koupil Pán i mučedníci, vyznavači a všichni světci a světice Boží. Neboť *to musel Kristus vytrpět, a tak vejít do své slávy.*

↑Mt 13, 44 Za páté jsme o té blaženosti uvažovali jako o pokladu skrytém na poli; viděli jsme přitom, že ten, kdo ho našel, ho nemůže koupit, pokud neprodá všecko, co má.

↑Mt 13, 45 Za šesté jsme o ní uvažovali jako o cenné perle, za niž musí kupec dát všechn svůj majetek, aby si ji mohl koupit.

↑Mt 20, 1-16 Za sedmé jsme o ní uvažovali jako o denní mzdě, kterou dostanou jen ti, kteří pilně a vytrvale pracovali na vinici.

↑Lk 14, 15-24 Za osmé jsme o ní uvažovali jako o velké hostině, a viděli jsme, že ti, kdo se oddali věcem pomíjejícím, nebyli uznáni za hodny té hostiny.

↑Mt 25, 14-30 Za deváté jsme o ní uvažovali jako o radosti Pána. Ta je dovolena jen těm, kdo s velkou námahou a starostí rozmnožili talenty, které jim byly svěřeny, kdežto ostatní byli vykázáni ven do temnot.

↑Mt 25, 1-13 Za desáté jsme o oné blaženosti uvažovali jako o královské svatbě, na níž je vyloučena účast těch, kdo se oddali spánku a nečinnosti a kdo nejsou neustále bdělí v konání dobrých skutků a v očekávání nebeského ženicha.

1 Kor 9, 24nn Za jedenácté jsme o ní uvažovali jako o vítězné ceně, na kterou však dosáhnou jen ti, kdo běží po dráze za vítěznou cenou rychle i vytrvale, ne bez potu a bez námahy.

A za dvanácté jsme o té blaženosti uvažovali jako o koruně, kterou si zaslouží jen ti, kdo v udatném boji zdolají svého protivníka.

A tak ať se obrátíš, kam se obrátíš, ať uvažuješ o nebeské blaženosti, jakým chceš způsobem, vždycky dojdeš k tomu,

že jí nelze dosáhnout jinak, než že se vydatně nadřeš ze všech svých sil duševních i tělesných. Jestliže tedy chce být někdo blažený – a nechtít může jen blázen! –, má ze sebe setřást všechnu malátnost, celý se připravit a upřímně se vynasnažit jednak konat vše dobré, jednak snášet vše zlé, leží-li před ním takováto odměna. A žádnou starost světskou ať nestaví nad tuto velikou a vskutku jedinečnou starost, a vždycky ať má na mysli slova svatého Pavla a Barnabáše, jimiž povzbuzovali křesťany: *Musíme projít mnohým utrpením, než vejdemo do Božího království.* Sk 14, 22

ZKRATKY A NÁZVY BIBLICKÝCH KNIH

Gn	Geneze	Př	Přísloví
Ex	Exodus	Kaz	Kazatel
Lv	Levitikus	Pís	Píseň Písní
Nm	Numeri	Mdr	Kniha Moudrosti
Dt	Deuteronomium	Sir	Sirachovec
Joz	Kniha Jozuova	Iz	Izaiáš
Sd	Kniha Soudců	Jer	Jeremiáš
Rt	Kniha Rut	Pláč	Nářky
1 Sam	1. kniha Samuelova	Bar	Baruch
2 Sam	2. kniha Samuelova	Ez	Ezechiel
1 Král	1. kniha Králů	Dan	Daniel
2 Král	2. kniha Králů	Oz	Ozeáš
1 Kron	1. kniha Kronik	Jl	Joel
2 Kron	2. kniha Kronik	Am	Amos
Ezd	Kniha Ezdrášova	Abd	Abdiáš
Neh	Kniha Nehemiášova	Jon	Jonáš
Tob	Tobiáš	Mich	Micheáš
Jdt	Judit	Nah	Nahum
Est	Ester	Hab	Habakuk
1 Mak	1. kniha Makabejská	Sof	Sofoniáš
2 Mak	2. kniha Makabejská	Ag	Aggeus
Job	Job	Zach	Zachariáš
Zl	Žalmy	Mal	Malachiáš
Mt	Evangelium sv. Matouše	1 Tim	1. list Timotejovi
Mk	Evangelium sv. Marka	2 Tim	2. list Timotejovi
Lk	Evangelium sv. Lukáše	Tit	List Titovi
Jan	Evangelium sv. Jana	Fim	List Filemonovi
Sk	Skutky apoštolů	Žid	List Židům
Řím	List Římanům	Jak	List sv. Jakuba
1 Kor	1. list Korintánům	1 Petr	1. list sv. Petra
2 Kor	2. list Korintánům	2 Petr	2. list sv. Petra
Gal	List Galatánům	1 Jan	1. list sv. Jana
Ef	List Efezanům	2 Jan	2. list sv. Jana
Fip	List Filipánům	3 Jan	3. list sv. Jana
Kol	List Kolosanům	Jud	List sv. Judy
1 Sol	1. list Soluňanům	Zj	Apokalypsa
2 Sol	2. list Soluňanům		

OSTATNÍ ZKRATKY

†	srovnej
a.	článek
can.	kánon
cap. ult.	kapitola poslední
epist.	list
hom.	homilie
ibid.	tamtéž
lib.	kniha
ps.	žalm
q.	otázka
ST	Teologická suma Tomáše Akvinského
Vg	Vulgata

POZNÁMKA PŘEKLADATELE

V osmdesátých letech jsem jednal ve Svazu československých spisovatelů v Praze o uveřejnění příspěvku k životnímu jubileu básníků O. F. Bablera a J. Seiferta. Redaktor, s kterým jsem jednal, mi okamžitě oznámil důvody, pro které nelze vyhovět. Když jsem předložil návrh takového textu, přišla řeč také na otázku takzvaného psaní do šuplíku: pan redaktor mě ujistil, že nemá smysl psát do šuplíku a takové věci je nutno zahodit. Ujistil jsem jej, že mám ve svém šuplíku uloženo několik věcí a že se jich nechci vzdát. Mezi těmi texty byl už tehdy několik desítek let starý překlad Bellarmino-va spisu *De aeterna felicitate sanctorum*. (K překládání této knihy jsem se dostal v poválečných letech díky P. Silvestru Braitovi OP.) Úsměv ve tváři mého protějšku byl téměř urážející... Český překlad Bellarminova spisu se po šedesátiletém čekání dostává na český knižní trh. Shodou podivuhodných okolností se současně dostává do prodeje ještě jeden spis z téhož šuplíku. A další spisy čekají v mém šuplíku na svůj den.

V Olomouci 18. října 2001

Zdeněk Kašíčka

VYDAVATELSKÁ POZNÁMKA

Dílo sv. Roberta Bellarmina *O věčné blaženosti svatých* (*De aeterna felicitate sanctorum*) tvoří sedmý svazek ediční řady Thesaurus. Jako předloha pro překlad posloužilo vydání uložené v historické knihovně dominikánského klášteřa v Praze pod signaturou G VII 42 (*De aeterna felicitate sanctorum libri quinque [...] auctore Roberto Card. Bellarmino e Societate Iesu. Coloniae, sumptibus B. Gualtheri, MDCXVI [1616], 369+[52] s.*).

Překlad byl připraven Zdeňkem Kašíčkou, který jej po více než padesáti letech svěřil nakladatelství Krystal OP. Byla provedena jeho důkladná revize podle zmíněného vydání a na jejím základě, se souhlasem překladatele, se přistoupilo k určitým změnám. Jednalo se především o jazykovou úpravu, vyplývající z vývojového posunu češtiny, hlavně v oblasti tvarosloví a syntaxe, méně v oblasti lexikální. Zcela nově přeloženy byly biblické citáty, a to podle Bellarminova vulgátního znění. Jako vodítko pro volbu známých a v současnosti používaných výrazů posloužily tyto překlady Bible: ČEP, liturgický překlad (Bogner), Jeruzalémská bible. Mechanické přejímání jakéhokoliv překladu do textu by však mělo ten následek, že by biblickým citátům neodpovídalo další rozvíjení Bellarminových myšlenek.

Odkazy na biblická místa (po stranách) uvádíme podle předlohy, po kontrole a úpravě podle české liturgické normy. Pouze tam, kde se liší označení knih nebo číslování kapitol a veršů, případně znění citátu, uvádíme i vulgární odkaz. Odkazy vztahující se k patristickým autorům (pod čarou) jsme převzali beze změny a bez kontroly.

Eva Fuchsová

OBSAH

Robert Bellarmin provinciálovi jezuitů, 16. června 1599 5

ÚVOD

Život Roberta Bellarmina	7
Charakteristika Bellarminova díla	12
Přehled hlavních spisů, edice a sekundární literatura	15
O českých překladech Bellarmina po 2. světové válce	17

O VĚČNÉ BLAŽENOSTI SVATÝCH

Kniha první – Boží království

Kap. I. Nesmírná velikost Božího království	23
Kap. II. O početných obyvatelích Božího království	25
Kap. III. Boží království je skutečnou monarchií	28
Kap. IV. Všichni blažení jsou králové	30
Kap. V. O dobrech Božího království	33
Kap. VI. Jak si lidé příliš váží pozemského království, a jak by si spíše měli cenit království nebeského	38
Kap. VII. První cesta do Božího království	41
Kap. VIII. Druhá cesta do Božího království	44
Kap. IX. Třetí cesta do Božího království	45
Kap. X. Čtvrtá cesta do Božího království	47

Kniha druhá – Město Boží

Kap. I. O nádheře Božího města	51
Kap. II. O svornosti a pokoji v Božím městě	53
Kap. III. O svobodě ve městě Božím	54
Kap. IV. O poloze a podobě města Božího	57
Kap. V. O základech a branách města Božího	59
Kap. VI. O hradbách a ulicích města Božího	62
Kap. VII. O chrámu města Božího	63
Kap. VIII. O pokrmu a nápoji v městě Božím	66
Kap. IX. O mystickém základu Božího města	68
Kap. X. O mystické bráně města Božího	70
Kap. XI. O mystických kamenech města Božího	72
Kap. XII. O tom, že je třeba opustit město tohoto světa	77

Kniha třetí – Dům Páně

Kap. I. Všichni blažení jsou v Boží rodině domácími a syny	81
Kap. II. Velikost a krása Božího domu	83
Kap. III. Jídelna domu Božího	85
Kap. IV. Ložnice domu Božího	86

Kap. V.	Síň domu Božího	89
Kap. VI.	První část vchodu do domu Božího, jíž je víra	91
Kap. VII.	Naděje je druhou částí vchodu do domu Božího	93
Kap. VIII.	Láska, třetí část vchodu	96
Kap. IX.	Pokora, čtvrtá část vchodu	98
Kap. X.	Ještě jednou o víře, první části vchodu	101
Kap. XI.	Ještě jednou o naději, druhé části vchodu	103
Kap. XII.	Znovu o lásce, třetí části vchodu	104
Kap. XIII.	Opět o pokoře, čtvrté části vchodu	105
Kap. XIV.	Kdo chce být spasen, musí projít vchodem, i když je úzký	107

Kniha čtvrtá – Ráj

Kap. I.	V nebi jsou opravdové radosti	109
Kap. II.	O radosti rozumu	111
Kap. III.	O radosti vůle	114
Kap. IV.	O radosti paměti	117
Kap. V.	O radosti zraku	118
Kap. VI.	O radosti sluchu	120
Kap. VII.	O radosti čichu	122
Kap. VIII.	O radosti chuti a hmatu	123
Kap. IX.	Srovnání pozemských radostí s nebeskými	124
Kap. X.	Přirovnání pozemského ráje k ráji nebeskému	126
Kap. XI.	Srovnání dober světa a dober pozemského ráje dohromady s dobry jediného ráje nebeského	129
Kap. XII.	Cena ráje ve srovnání s rájem samým	130

Kniha pátá – Podobnoství

Kap. I.	O pokladu skrytém v poli	135
Kap. II.	O vzácné perle	138
Kap. III.	O denní mzdě	142
Kap. IV.	O talentech a radosti Pána	146
Kap. V.	O velké hostině	153
Kap. VI.	O svatbě a o prozíravých a pošetilých pannách	158
Kap. VII.	O vítězné ceně	164
Kap. VIII.	O koruně	169
Kap. IX.	Epilog celého díla	173

Zkratky a názvy biblických knih	177
Ostatní zkratky	178
Poznámka překladatele	179
Vydavatelská poznámka	179

Robert Bellarmin
O VĚČNÉ BLAŽENOSTI SVATÝCH

Z latinského originálu *De aeterna felicitate sanctorum libri quinque* [...] auctore
Roberto Card. Bellarmino e Societate Iesu. Coloniae, sumptibus B. Gualtheri, 1616,

přeložil Zdeněk Kašička. Úvod napsal Pavel Mareš.
Jazykové úpravy, revize překladu a konečná redakce
Eva Fuchsová a Pavel Mareš. Obálka Tatiana Svatošová.

Vydalo nakladatelství Krystal OP,
Husova 8, 110 00 Praha 1,
e-mail: krystalop@volny.cz, <http://krystal.op.cz>
jako svou 60. publikaci. Vydání první, Praha 2001.

V řadě *Thesaurus* svazek 7.
Sazba Albert Sova. Výroba PB tisk Příbram.
Počet stran 184.

Robert BELLARMIN **O VĚČNÉ BLAŽENOSTI SVATÝCH**

